Riksdagens protokoll 1991/92:111

Onsdagen den 13 maj

Kl. 9.00–18.19

1 § Justering av protokoll

Arbetsmarknads-politiken, m.m.

Justerades protokollet för den 7 maj.

2 § Hänvisning av ärende till utskott

Föredrogs och hänvisades
Förslag
1991/92:19 till konstitutionsutskottet

3 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Skatteutskottets betänkande 1991/92:SkU19
Lagutskottets betänkande 1991/92:LU35
Socialförsäkringsutskottets betänkanden 1991/92:SfU10–SfU12 och SfU15
Näringsutskottets betänkanden 1991/92:NU25 och NU28

4 § Arbetsmarknadspolitiken, m.m.

Föredrogs
arbetsmarknadsutskottets betänkande
1991/92:AU11 Arbetsmarknadspolitiken, m.m. (prop. 1991/92:100 delvis och 1991/92:124).

Anf. 1 INGELA THALÉN (s):

Fru talman! Riksdagens beslut att behålla delpensionen är inte bara ett glatt besked till alla de äldre som vill trappa ned sin arbetsinsats. Det är också en påminnelse om att regeringen är en minoritetsregering. För att regeringen skall få igenom sina förslag måste en majoritet av riksdagsledamöterna ställa sig bakom besluten.

En viktig utgångspunkt för debatten här i dag blir då: Hur tänker rege-

ringen skapa politisk majoritet för den viktigaste politiska frågan nu, nämligen att bekämpa den ökande arbetslösheten? För det är väl det ni vill?

Av utskottsmajoritetens skrivning framgår att ni "i likhet med tidigare år bestämt avvisar arbetslöshet som medel i den ekonomiska politiken".

"Arbetslinjen skall hävdas och aktiva åtgärder prioriteras i arbetsmarknadspolitiken. Utsatta grupper skall stödjas särskilt. Ungdomsarbetslösheten skall pressas tillbaka."

Men detta leder bara till att utskottsmajoriteten vill följa utvecklingen uppmärksamt. Alla vi andra kan redan nu se vad som händer. Men majoriteten röstar – efter sitt konstaterande att den inte kan acceptera arbetslöshet – ned alla de förslag från oss som skulle komma att stärka den aktiva arbetsmarknadspolitiken.

Därmed har ni i utskottets majoritet på punkt efter punkt i sak visat att ni – tvärtemot vad ni säger – tolererar en starkt stigande arbetslöshet. Det blir ökad arbetslöshet som ett resultat av regeringens politik.

Fru talman! Denna debatt skall handla om arbetsmarknadspolitiken i budgetförslaget. Men eftersom kompletteringspropositionen finns på riksdagens bord och det i utskottets betänkande på ett flertal punkter hänvisas till förslag i kompletteringspropositionen, går det inte att undvika att dess prognoser och förslag påverkar också denna debatt.

Fru talman! Det är en tragedi och ett samhällsekonomiskt slöseri när allt fler människor ställs utanför den ordinarie arbetsmarknaden. Det är knäckande för den som drabbas, det tar bort framtidstron i samhället och det raserar samhällsekonomin och välfärden.

Varje jobb vi kan skapa för en arbetslös är en delseger. En vändning av kurvan för arbetslösheten är en etappseger på väg mot målet: den fulla sysselsättningen.

Det är nu vi måste bryta utvecklingen. Och vi har goda möjligheter att göra det – om den politiska viljan finns. Regeringen har lagt fram sina förslag, vi har presenterat våra.

Vi socialdemokrater har i flera sammanhang framfört att vi har ett intresse av att få en samling omkring kampen mot arbetslösheten: att vi talar med varandra, diskuterar de olika idéerna och förslagen och försöker ena oss om vad som kan göras.

Tyvärr tvingas vi konstatera att regeringspartierna i riksdagen inte bryr sig om att Socialdemokraterna har 40 % av väljarkåren bakom sig och att den erfarenhet detta representerar inte på något avgörande sätt påverkat de majoritetsförslag som nu behandlas här.

Regeringen vill inte diskutera med Socialdemokraterna utan slår hellre ihop sina påsar med Ny demokrati för att få den nödvändiga majoriteten för den enda vägens misslyckade politik.

Av riksdagsarbetet efter regeringsskiftet i höstas har vi hittills fått två erfarenheter.

Den ena är att regeringen uppenbarligen ändå tycker att några av våra förslag är bra men att regeringspartierna på grund av politisk prestige säger nej till förslagen. Därefter lägger regeringen fram samma förslag – som sina egna.

Förlorarna är de arbetslösa, som får se insatserna senareläggas, och den

politiska demokratin. Det blir fullständigt obegripligt för folk när de får se hur majoriteten handskas med riksdagsarbetet. Och det drabbar alla politiker.

Låt mig ta några exempel.

I december förra året röstade riksdagen ned vårt förslag om mer pengar till AMS. Två dagar senare sade regeringen ja – med finansfullmakten som grund.

Riksdagen sade nej till våra förslag om att ta in ungdomar på ett tredje gymnasieår och ta in fler vid högskolan. Några veckor senare lade regeringen fram egna sådana förslag.

Riksdagen förutsätts i dag rösta nej till vårt förslag om stöd vid utbildning i industriföretag, samtidigt som detta förslag har lagts fram i kompletteringspropositionen.

Kammaren röstar nej till ett utökat anslag för vägunderhåll och får strax därefter ett sådant förslag från regeringen.

I alla dessa fall ställer Ny demokrati upp på detta genom sitt passiva bistånd.

Den andra erfarenheten är att regeringspartierna gärna aktivt förhandlar med Ny demokrati.

Tvångslagen mot ungdomarna är det hittills tydligaste exemplet på detta: Regeringen lägger fram ett förslag om s.k. ungdomspraktik; Johnny Ahlqvist från Socialdemokraterna kommer alldeles strax att närmare kommentera den delen av betänkandet.

Vi har konstaterat att förslaget inte fungerar av en rad olika skäl. Regeringen framhärdar. Sedan visar det sig att vi har rätt. Då stiftar regeringspartierna tillsammans med Ny demokrati en tvångslag som skall förhindra att vissa ungdomar får tillgång till samma rättigheter som alla andra löntagare på arbetsmarknaden. Lagen drivs igenom i utskottet utan att vi socialdemokrater ens fått se den och följaktligen utan diskussion.

Det finns skäl att ställa frågan både till företrädarna i riksdagens borgerliga partier och till Börje Hörnlund: Var finns omtanken om de unga?

Fru talman! Trots de här dystra erfarenheterna gör vi nu ett nytt försök. Vi vädjar än en gång till regeringen att engagera sig i kampen mot arbetslösheten.

Tusentals människor ute i landet har redan deltagit i en riksomfattande dammsugningskampanj för att få fram jobb och skickat in resultaten av sina ansträngningar till oss. Vi har fått in mer än 3 500 projekt.

Alla dessa människors förslag är en uppmaning till riksdagen: Ta vara på möjligheterna att ordna jobb! Jobben finns där om man vill.

Finns det några förutsättningar för att våra försök till samverkan skall ge resultat? Dess värre måste jag tillstå att jag är pessimist – numera, skall jag kanske tillägga.

Det finns en mycket oroande anledning till min reaktion. Regeringen talar inte ens längre om den fulla sysselsättningen. Nu strävar man på sin höjd efter att få en arbetslöshet som är lägre än omvärldens. Är det Finlands 13 % eller Danmarks 10 % som är ribban? Detta måste regeringen ge besked om, Börje Hörnlund!

500 000 svenskar riskerar att ställas utanför den ordinarie arbetsmarkna-

den. Efter bara ett halvt år tvingas regeringen konstatera att den egna politiken ökar arbetslösheten nästa år med över 50 000 människor. Därmed kommer arbetslösheten att bli nästan dubbelt så hög 1993 som lågkonjunkturåret 1991.

Detta borde ha föranlett krafttag från regeringens sida. Men det som händer är att kontantstödet i stället ökar dramatiskt. Nästa år kommer över 30 miljarder kronor att betalas ut. Det är en ökning med minst 16 miljarder kronor jämfört med förra året. Det innebär att ett överskott i arbetsmarknadsfonden på 6 miljarder kronor på ett år blir ett underskott på 10 miljarder kronor, året därpå 25 miljarder kronor.

Och vad värre är – utvecklingen fortsätter. Enligt regeringens egna beräkningar kommer underskottet om tre år att vara över 40 miljarder kronor.

Regeringen kastar alltså ner miljarder i ett stort svart hål, hellre än att se till att kostnaderna ryms i en liten grop. Ni skall nu ut på marknaden och låna upp miljard efter miljard för att de arbetslösa inte skall ställas på bar backe – i stället för att satsa ett mindre antal miljarder på att tidigarelägga viktiga investeringar, investeringar som ändå skall göras och som efterlämnar något bestående, som främjar tillväxten och sätter människor i arbete.

I Västerbotten går drygt 6 700 människor arbetslösa. Arbetslösheten är över 5 % i nio av länets kommuner. Bakom dessa siffror döljer sig många enskilda människoöden. Tragedier utspelas varje gång en människa blir utan arbete. Möjligheterna till försörjning och självständighet minskar. Den arbetslöse ställs utanför gemenskapen på en arbetsplats.

I den dammsugning på jobb som vi socialdemokrater har genomfört har vi i Västerbotten hittat hundratals jobb. Vi är beredda att se till att det kommer fram stora investeringar. Det skulle innebära en minskad arbetslöshet i ert hemlän, Börje Hörnlund. Det är era grannar, det är människor från den valkrets som ni representerar, som nu går arbetslösa.

Är inte Västerbottens arbetslösa värda att vi gemensamt försöker minska arbetslösheten? Vi socialdemokrater har gjort en stor del av det regeringen borde ha gjort – vi har hittat jobben. Nu har ni er chans att visa vad ni vill göra, Börje Hörnlund – i Västerbotten, i Mellansverige, i storstadsområdena. Det gäller hela Sverige.

Är ni nu beredda att acceptera tidigareläggningar av viktiga investeringar, som ni ofta talar om, men inte gör? Det finns investeringar om 9 miljarder inom vägverket och banverket som kan tidigareläggas, 3 miljarder inom SJ och luftfartsverket, och 4 miljarder inom byggnadsstyrelsen.

Om vi gör så, uppnår vi två saker. Vi får viktiga investeringar gjorda, och arbetslösa får jobb. Detta kan väl inte vara fel – eller hur?

Vill ni nu satsa extra på jobben åt de arbetslösa ungdomarna? Är ni beredd att göra någon som helst extra insats för kvinnorna?

Är ni nu beredda att satsa mer på komvux, studiestöd och andra insatser för att stärka kompetensen, nu när behovet av utbildning är som störst? Blir det mera pengar till företagsförlagd utbildning? Och hur skall regeringen underlätta för kommunerna att möta den situation som uppstår i sommar, när tusentals unga inte får jobb och inte skall gå i skolan?

Nu vet både regeringen och Börje Hörnlund att det finns ett genomtänkt

och genomarbetat förslag till en ekonomisk politik, som inte leder in i den återvändsgränd som regeringens ekonomiska politik leder oss in i.

Vi överlämnade våra förslag i fredags, och det vore därför trevligt att få besked i dag. Vi socialdemokrater har visat att Sverige har råd att arbeta.

Under decennier har vi här i Sverige byggt upp den aktiva arbetsmarknadspolitiken. Fler och fler länder tar intryck av den, och en av de viktigaste frågorna för oss socialdemokrater i Europasamarbetet är att få så många länder som möjligt att sätta kampen mot arbetslösheten främst.

Det känns därför extra bittert att Sverige nu ställer sig i raden av länder där arbetslösheten betraktas som en fråga om hur man skall kunna utge ersättning till de arbetslösa. För mig är det en gåta att Centerpartiet och Börje Hörnlund kan ställa upp på den politiken.

Jag kanske är för pessimistisk. Börje Hörnlund kanske lyssnar den här gången. Men det duger inte att vänta och se nu längre.

Fru talman! Sverige behöver en nationell samling för att hejda arbetslösheten. Carl Bildt har sagt att det bara finns en väg för Sveriges ekonomiska politik. Regeringens egna prognoser visar på resultatet. Den enda vägen har visat sig inte hålla måttet. Det är dags för Sverige att överge en sådan politik.

När regeringen börjar bekämpa arbetslösheten är vi socialdemokrater beredda till samarbete. Det är nu vi tillsammans måste satsa för att förhindra att arbetslösheten stiger till nivåer som tidigare varit okända här i Sverige.

Den som tror att det sedan – när konjunkturen blir bättre – går att på ett enkelt sätt återgå till de gamla tiderna med full sysselsättning, rekommenderas att se sig om ute i Europa. Inget land har lyckats med detta.

Det är därför som det är så viktigt att alla politiska partier betämmer sig för att vi inte skall bli ett sådant arbetslöshetens träskland. Vi socialdemokrater har presenterat en politik som innebär att vi kan bekämpa arbetslösheten – nu! Sverige har råd att arbeta – men inte råd med arbetslöshet.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till det som Socialdemokraterna anfört i arbetsmarknadsutskottets betänkande 11 och till de socialdemokratiska reservationerna 1, 3, 5, 9, 11, 15 och 23 – och under förutsättning av bifall till reservation 15 också till reservation 16.

Anf. 2 ARNE JANSSON (nyd):

Fru talman! Länsarbetsnämnden har det övergripande ansvaret för arbetsmarknadspolitiken i varje län. I klartext betyder det att härifrån fördelas pengar till de olika kontoren i länet med hänsyn tagen till de fördelningsprinciper som AMS stadfäst.

För att detta skall kunna göras måste bevakning ske av den lokala företagsamheten samt av arbetslöshetsstatistiken. Andra faktorer som påverkar är lokal utbildningsnivå och förutsättningar för näringslivets utveckling.

Andra arbetsuppgifter för länsarbetsnämnderna är att aktivt stödja olika projekt för att öka livskraften i arbetslivet inom länets gränser. Vidare sköter länsarbetsnämnderna personalutbildning och löneutbetalningar.

Allt detta kräver, förutom tjänstemän med specialfunktioner, en relativt sett stor administrativ resurs, och även lokaler. I dagens dataålder, och med det stora centralt uppbyggda datanät som arbetsförmedlingarna har, finns

resurser att följa allt detta arbete centralt. Det kan knappast vara försvarbart att bygga upp ytterligare en administrativ resurs som mellanhand.

Ansvaret för länen kan ligga centralt. Den kommunikation med övriga länsfunktioner, arbetsgivare, arbetsförmedlingar, skolor, fackförbund, arbetsgivarorganisationer m.m. som kan vara av värde, kan numera ske via interaktiv video. På så sätt spar man resekostnader, och man sliter inte heller så mycket på det mänskliga kapitalet.

Förhållandena kan variera från län till län. Många länsarbetsnämnder har bantats avsevärt de senaste åren. I Gävleborgs län arbetar dock ca 50 personer på länsarbetsnämnden med en länsarbetsdirektör som chef. Organisationen är på tok för stor. Oerhörda pengar kan sparas in.

Från slutet av 70-talet har arbetsförmedlingarna utvecklats för att dels kunna ackvirera arbete åt enskilda människor, dels tillfredsställa arbetsgivarnas krav. Man kan säga att förmedlingarna har två olika kunder med delvis helt olika krav. Dock vore det rimligt att anta att människans behov av arbete och arbetsgivarnas behov av kvalitativ arbetskraft skall kunna förenas i slutändan.

För att kunna klara denna mycket svåra balansgång bör arbetsförmedlingarna satsa på välplanerad arbetsmarknadsmässig och företagsanpassad utbildning.

Det är ytterst viktigt att ta reda på alla fakta om arbetsmarknaden, möjligheter till arbete, och krav på utbildning, numera både globalt och lokalt, för att kunna ge rätt service. Man behöver alltså på förmedlingarna satsa på en kvalitativ vägledning av förmedlingens kunder, beträffande både egna resurser och omgivningens krav. I dag är detta ett eftersatt område, och man har satsat sina resurser på olika servicecentrer, t.ex. i form av "yrkeskaféer".

Ett exempel på tänkbara vägar till arbete är Vinna-projektet i Hudiksvall. Inom detta satsar man på att grundskole- och gymnasieelever får en utbildning som är anpassad till industrins behov på orten. Detta har initierats av näringslivet i samarbete med länsarbetsnämnden.

Det har dock hittills inte satsats något på 18–25-åringar, som i dag är den största gruppen arbetssökande. Fördjupad vägledning och aktiv bearbetning av denna grupp är oerhört viktigt. För att klara denna satsning krävs en kvalitativt god arbetsmarknadsutbildning.

Satsningen på ungdomspraktikplatser, där regeringspartierna och Ny demokrati gemensamt förhandlat sig fram till en bra lösning, är därför utomordentligt viktig.

AMU har under många år mer eller mindre haft ensamrätt på arbetsmarknadsutbildning. Parallellt med AMU hade många större företag sin egen utbildning av ungdomar, s.k. industriskolor. I dag är dessa satsningar borta, och AMU har blivit egen myndighet och är inte längre underställd AMS.

Med tanke på det allt viktigare kravet på arbetsmarknadsanpassad utbildning, och med kravet på arbete efter utbildning, borde det vara en utmärkt lösning att kunna köpa utbildningsplatserna direkt av de större företagen på en ort, så att utbildningen kan bli både ändamålsenlig och kostnadseffektiv.

Skall AMU kunna överleva bör man satsa på flexibla utbildningsinsatser som följer den lokala arbetsmarknadens behov. Utan en sådan inriktning

kommer AMU ganska snart att slås ut av andra utbildningsanordnare med större flexibilitet.

På mindre orter bör utbildningsinsatserna för vuxna kunna samlas under ett tak: uppdragsutbildning, AMU, komvux, folkhögskola och studieförbund. Här har man vinster i en gemensam planering, gemensam administration, större utbud av utbildning och större flexibilitet i urvalet av både utbildning och lärare.

Tidigare har man på mindre orter alltid kunnat utnyttja gymnasieskolan för utbildning av äldre, t.ex. vårdutbildning. Med de nya bestämmelser från den 1 december 1991 som riksdagen fattade beslut om faller denna möjlighet. Likaså dras anslaget för vuxenutbildning ner, vilket får till följd att många vuxna förlorar möjligheter till studier av egenintresse. Det kommer också att innebära att alla arbetsmarknadsutbildningar måste upphandlas, vilket i sin tur innebär betydligt större kostnader än i dag för arbetsmarknadsutbildningen. På en liten ort kommer detta att bli förödande.

Det är helt klart att arbetsförmedlingen skall ha ett krav på sig att klara en avancerad utredning för att nå målet arbete åt alla. Av denna anledning har arbetsförmedlingarna fått en ny utredningsorganisation till sin hjälp, AMI. Dock finns det utredningsresurser kvar på förmedlingarna.

Nya AMI-institut växer upp i varje kommun i Sverige, med egen chef, egna vägledare, egen administrativ personal, egna lokaler och eget budgetansvar. Dock varken får man eller kan man fatta beslut om arbetsmarknadspolitiska insatser, eftersom dessa belastar arbetsförmedlingens budget.

Det finns som tidigare nämnts en utredningsresurs på arbetsförmedlingen i nära anslutning till den aktiva platsförmedlingen, som är nära företagsanknuten. Varför bygga upp en ny organisation, där tjänstemännen förväntas arbeta med samma slag av utredning, men utan närheten till den levande förmedlingsverksamheten, och dessutom utan möjlighet att fatta ekonomiska beslut om bidrag för arbets- och utbildningsåtgärder?

I dag passerar en arbetssökande först förmedlingens utredning för att komma till AMI. Därifrån får personen efter mer eller mindre långvarig utredning återvända till förmedlingen för ett ekonomiskt beslut, vilket förmedlingen av lokala arbetsmarknadsskäl inte får fatta. Nu gör förmedlingen om hela utredningen, och tiden går. Förutom ett slags rundgångsverksamhet blir effekten tidsförlust och mänskligt lidande.

Lägg all utredningsverksamhet under förmedlingens tak, med en chef, ett ekonomiskt ansvar och utnyttjande av personalresurser samt, inte minst, i absolut närhet till det aktiva förmedlingsarbetet. Här finns det miljoner att tjäna.

Inte bara pengar utan även ett bättre utnyttjande av personal kan man vinna på en renodling av arbetsområden och sammanslagning av resurser. Framför allt får man möjlighet till en bättre utbildad personal som lever upp till de av regering och riksdag uppsatta målen.

Även arbetsförmedlingens kunder måste vinna på ett sådant system, då det i dag råder en total förvirring beträffande AMI, AF, AMU etc. Vem är huvudman? Vad innebär det ena och det andra? Var kan jag få hjälp? Dessa frågor ställer sig näringslivet, försäkringskassor, läkare och privatpersoner.

Verksamheten vid AMS, länsarbetsnämnderna, AMI och arbetsförmed-

lingarna kostar stora belopp. Likaså har man inom organisationerna ansvar för anförtrodda medel för arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Kostnaderna är mycket stora, och därför måste kvalitet och effektivitet höjas.

Som ett första steg bör man ta bort länsarbetsnämnderna och lägga över funktioner och ansvar till AMS. En ansvarig skall finnas där för varje län, kanske även direkt underställd departementet.

AMI bör läggas ner och utredningresurserna föras över till arbetsförmedlingarna.

Samordna resurser och insatser för handikappade med riksförsäkringsverkets och försäkringskassornas resurser!

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till reservation 7 till AU11, och vid ett eventuellt avslag på reservation 7 yrkas bifall till reservation 8.

Vidare yrkar jag bifall till reservationerna 2, 4, 20, 22 samt bifall till följande:

Reservation 10, vilket innebär bifall till Karl Hagströms m.fl., Socialdemokraterna, motion om försöksverksamhet i Gävleborgs län.

Reservation 12, vilket innebär bifall till Jan Backmans, Moderaterna, motion om reglerna för utbildningbidrag.

Reservation 13, vilket innebär bifall till Odd Engströms, Socialdemokraterna, motion om regler för beredskapsarbeten.

Reservation 21, vilket innebär bifall till Lars Biörcks, Moderaterna, motion om inträde i arbetslöshetskassa.

Anf. 3 LARS-OVE HAGBERG (v):

Fru talman! Vi har en mycket stor arbetslöshet i vårt land. Olika prognoser har vid olika tillfällen sagt 4 %, 5 %, 6 % eller 7 %. Just nu är antalet arbetslösa ca 200 000. Det är den öppna arbetslösheten. Därtill har vi alla som finns i arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

De som drabbas i den här omgången är framför allt män, och speciellt unga män har råkat särskilt illa ut, och i morgon blir det framför allt kvinnor. Det har att göra med att den strukturomvandling som sker i den lågkonjunktur vi nu har drabbar t.ex. industrin och den konkurrensutsatta delen. Därmed får människor gå. Man rensar ut arbetskraft i bl.a. industrin.

Det går att se och räkna ut vad som kommer att hända på kvinnornas arbetsmarknad i morgon. Därav följer prognoserna om stor arbetslöshet i framtiden. Vi har en regering som tittar på lugnt och stilla och säger att så här är det – utan att lägga fram ett enda program.

Jag vet inte om ordspråket som säger att medan gräset gror dör kon, passar in här. Jag tänker på EG-debatten i vårt land, att vi när vi blir med i EG kommer att få en arbetslöshet av den här digniteten. Det är bara det att vi redan har den. Lägger vi samman den arbetslöshet vi har med antalet personer i arbetsmarknadsåtgärder har vi en EG-anpassad arbetslöshet.

Det är inte bara det att arbetslösheten har den här storleken, den beror också på samma förutsättningar, det som råder internationellt inom den kapitalistiska världen, nämligen att det finansiella kapitalet styr. Så anpassas arbetslösheten i det här landet. Det kallas att man prioriterar inflationsbekämpning, men egentligen är det en ren anpassning.

Regeringen prioriterar inte bekämpningen av arbetslösheten. I tidigare

lågkonjunktur 1983 var antalet beredskapsarbeten 68 000, och nu är antalet 17 000. Satsningen på utbildning och ökad kunskapsnivå är egentligen halvhjärtad. Infrastruktursatsningarna kommer inte i gång ordentligt. Det visar t.o.m. utfrågningar här i riksdagen. ROT-programmet, som skulle kunna vara en ordentlig möjlighet för byggandet, kom inte heller i gång, och pengarna till kommunerna skall strypas.

Detta är ingenting som regeringen har missat, utan den håller medvetet denna linje. Arbete åt alla borde egentligen vara den övergripande politiska parollen. Även den gamla regeringen övergav den i sin sista budget, men den borde gälla. Följde man den borde regeringen naturligtvis säga: Till årsskiftet skall vi inte ha mer än 3 % arbetslöshet. Här har vi ett program med åtgärder. Men något sådant program ser vi inte. Varken Elver Jonsson eller arbetsmarknadsministern kan påvisa något sådant program eller över huvud taget tänka sig något i den riktningen.

Regeringen säger att den har en långsiktig strategi. Den strategin är att de som har kapital skall gynnas för att investera i det här landet. De som vill vinstmaximera sina tillgångar och sitt kapital skall starta verksamheter så att det blir fart i landet. Det är vad regeringen satsar på. För detta krävs det att man ser till att lönerna är låga. Man tillfredsställer helt det finansiella kapitalets krav på rörlighet över gränserna. Man utmanar det inte ens.

Den inflationsbekämpning som regeringen bedriver går före åtgärder att minska arbetslösheten. Vi vet att redan 1990 när vi ansökte om medlemskap i EG minskade antalet beredskapsarbeten. I betänkandet, som i alla regeringsdeklarationer, försöker man säga att inflationsbekämpning med låga löner är en förutsättning. Men arbetslösheten har ingenting med det att göra. Arbetslösheten har ingenting med den framtida ekonomiska politiken att göra. Man får inte använda det. Det är väl egentligen ingen som tror på det här.

Regeringen talar hela tiden om att man i dag vill ha fria resurser i form av människor som skall sättas in i produktionen inom den konkurrensutsatta sektorn. Därmed behöver man en arbetslöshet. Det blir effekten av detta. Politiken blir sådan om vi underordnar oss dessa förutsättningar. De besparingar som sker i hela den statliga sektorn och i kommunerna har samma effekt.

Den här politiken leder till att vi får människor som får kontant understöd i ökad utsträckning, som Ingela Thalén påvisade här. Vi får väldiga underskott om vi inte vill ha en framtid där alla är utförsäkrade och får gå till kommunerna som delar ut lägre socialbidrag. Vi når den fattigdom som råder i OECD-länderna med två tredjedels-samhället. Men då måste regeringspartierna säga detta. Det är det pris vi får betala för välfärden för de två tredjedelar som återstår. Försök inte att hyckla för människor som är utsatta för faran att bli arbetslösa.

Det är barockt när människor som är arbetslösa eller lever under hot om arbetslöshet ser skattesänkningar för kapitalägare och skärpningar av beskattningen för de arbetande medan bankerna kvitterar ut miljardbelopp. I ett enda klipp sprätter man i väg 20 miljarder kronor någonstans, medan det är jättesvårt att få kanske 1 miljard kronor till beredskaparbeten. "Vad är

detta för politik? Vad är detta för samhälle?" frågar naturligtvis de många arbetslösa. De sliter och offrar sig och vill göra en insats framöver.

Då säger regeringen: "Det är inte vårt fel." Men man understöder ju det systemet. Bankerna gjorde sina klipp, och sedan går skattebetalarna in och fixar det. Då är det lätt att kasta upp 20 miljarder kronor. Men när det gäller att bekämpa arbetslöshet finns det inga pengar. Då avslår man t.o.m. de minsta kraven. Vi måste stoppa arbetslösheten. Det måste egentligen vara en förstahandsuppgift. Det är nog ingen dålig gissning av mig att det kommer att bli den stora frågan i början av 90-talet. Det blir kanske också en fråga som regeringen får mycket svårt med framöver.

Vänsterpartiet har i meningsyttringen sagt att förutsättningen skall vara att arbete åt alla skall vara det första målet. Det betyder helt andra prioriteringar när det gäller insatser. Vi vill ha ytterligare beredskapsarbeten och en ordentlig satsning på ungdomar. Det skall jag komma tillbaka till.

Vi i Vänsterpartiet har sagt att om vi inte stoppar arbetslösheten nu, kommer vi att få två tredjedels-samhället. Vi föreslog redan i januari ett program mot arbetslösheten på 10 miljarder kronor. Det gällde utbildning, beredskapsarbeten och satsningar på infrastruktur. Vi föreslår även nu att i stället för att dra in 7,5 miljarder kronor från kommunerna skall vi tidigarelägga utbetalningar på 4 miljarder kronor från den 1 juli. Satsa på kommunerna och öronmärk pengarna till sysselsättning och ROT-program! Kör i gång ordentligt den 1 juli! Det är nu byggarbetarna är arbetslösa.

Det kommer ingen reaktion från regeringen. Man förtiger detta och lägger inte fram några förslag. Det vore ju en enkel åtgärd, Elver Jonsson och Börje Hörnlund, att ta de pengar som ni skall dra in och satsa dem på sysselsättning. Ni säger ju att det finns ett finansiellt överskott i kommunerna. Det finns ingen rim och reson i att inte göra det. I annat fall hamnar människor i någon form av öppen arbetslöshet, i utbildning igen eller blir beroende av socialbidrag.

Det finns omfattande planer hos myndigheter och verk på infrastruktursatsningar. Det fattas egentligen bara en viljeinriktning från regeringen. Börje Hörnlund hade ju enorma vyer om hur man skulle satsa innan kompletteringspropositionen kom. Göte Bernhardsson, AMS-chefen, pekade också ut en rad projekt som kunde genomföras. Man kan kanske säga att det blev några grusvägar. Vi skall inte förakta några miljarder till infrastrukturen, men i förhållande till vad vi kunde göra, är det ganska litet. Vi stärker dessutom inte vår konkurrenskraft på lång sikt genom att släpa efter med de infrastruktursatsningar som våra verk och myndigheter har planer på framöver.

Socialdemokraterna har "dammsugit" här. Men det avgörande beslutet om man vill göra detta eller inte finns inte. Vänsterpartiet och jag kan inte peka ut ett speciellt projekt, men det handlar om att göra något.

Vad gör regeringen när det gäller den långsiktiga inriktningen för industrin? Den har nu under tre år minskat sin arbetskraft med kanske 150 000 eller 200 000 personer. Regeringen värnar om konkurrenskraften och den exportledda tillväxten. Ökar man kunskapsnivån i industrin? Nej, knappast. Den tekniskt humanistiska utbildning, som har diskuterats under hela 80-talet, tror jag inte finns ens i regeringens sinnevärld.

Vi skulle ju få svar på Socialdemokraternas krav på en satsning på en utbildning i industrisektorn. Den avfärdas direkt. Börje Hörnlund ville ju t.o.m. ta bort den här 50-kronan för utbildning i industrin. Nu kom den tillbaka igen i kompletteringspropositionen. Men det är egentligen ganska fantastiskt att låta dessa människor gå ut i arbetslöshet i stället för att öka kunskapen i vårt land. Det är den enda möjligheten att klara vår industrination och sysselsättningen framöver. Det är egentligen rent häpnadsväckande.

Jag vet att hur vi än gör med arbetslöshetsbekämpningen och politiska åtgärder mot arbetslösheten, kommer det ändå att vara mycket svårt att få fram åtgärder i denna lågkonjunktur. Därför tror vi i Vänsterpartiet att man i vissa tider kanske bör ta bort människor från arbetskraften, elakt sagt. Vi har tänkt oss att man kan låta de äldsta som finns på arbetsmarknaden gå i pension om de vill. Det skulle kunna gälla de tre äldsta åldersgrupperna under ett år. Låt dem göra det! Då kan kanske unga komma in på arbetsmarknaden och slippa slås ut. Den kostnaden betalar sig väl. Det kan man göra i en lågkonjunktur för att klara framtiden.

Fru talman! Sedan gäller det detta med ungdomsåtgärderna. Jag är mycket förvånad över den insats som görs här. Låt mig först säga att detta har sina likheter med ungdomslagen och fyra timmars arbetsdag. Det blev ett hafsverk. Enda skillnaden i detta förslag, Börje Hörnlund, är att Börje Hörnlund har fått igenom åtta timmars arbetsdag. Han kämpade ju hårt för att få en ungdomslag med åtta timmars arbetsdag i stället för fyra i början av 80-talet. Men det är samma inställning som Socialdemokraterna hade.

Det är en förlängd arbetsmarknadsutbildning. Jag förstår inte hur man kan lägga fram ett förslag om praktiktjänstgöring som kan missbrukas på det här sättet. Hur kan man ta bort beredskapsarbete för ungdomar under 25 år? Då kan ungdomar användas som gratis arbetskraft. Man kan även fundera över ersättningsreglerna.

Vi för vår del har sagt: Okej, vi kanske inte kan ordna ordentliga jobb. Men om vi nu har denna praktik, gör den då ordentlig! Skilj på praktik och arbete! Gör något ordentligt för ungdomarna i stället! De bör naturligtvis anställas med ett arbetsgivaransvar. Det vore enkelt. Se till att kostnaderna går till den som anställs! Arbetsgivarna får stå för de sociala kostnaderna och andra försäkringar. Ungdomarna skall vara anställda på företagen.

Varför skall inte ungdomar som är under 25 år, som har varit ute på arbetsmarknaden och tjänat in A-kassa osv., i första hand kunna få ett beredskapsarbete? Varför skall den möjligheten tas bort? Det är att diskriminera ungdomar.

Dessutom gäller det att skilja på praktik och ordinarie arbete. Om någon befinner sig på en industriarbetsplats eller inom vården och utför ett ordinarie arbete, t.ex. ersätter någon annan, skall det naturligtvis utgå ordinarie lön. Det måste ske en reglering, så att tjafset undviks om att personal utnyttjas på ett otillbörligt sätt.

Men jag vet, naturligtvis, att praktikplatser kan utgöra en hjälp för industrin – systemet blir alltså inte konkurrensneutralt i alla lägen. Men det är det pris som får betalas för att det skall finnas praktikplatser där ungdomar kan utbildas, så att de kan göra en bra insats i arbetslivet i övrigt. Detta hafsverk kommer att göra mer skada än nytta framöver.

Vänsterpartiet har lagt fam ett förslag som på ett bättre sätt än regeringsförslaget klarar ut förhållandena kring ungdomars praktiktjänstgöring.

Fru talman! Jag yrkar bifall till meningsyttringen.

Anf. 4 ELVER JONSSON (fp):

Fru talman! Vi behandlar i dag arbetsmarknadsutskottets betänkande om arbetsmarknadspolitiken. Flera talare har redan sagt att det rådande arbetsmarknadsläget är mycket bekymmersamt. Vi i utskottet ser mycket allvarligt på nuvarande situation.

Utskottets ordförande inledde med att säga att det är en tragedi att vara arbetslös. Hon sade också att varje arbetstillfälle som kan säkras eller räddas skall ses som en etappseger.

Vi är samstämmiga i den typen av analyser och är långtgående överens. Men när det gäller åtgärder redovisas skiftande lösningar.

Huvudproblemet är att det råder en djup internationell lågkonjunktur och att det finns strukturella brister i den svenska ekonomin. De negativa effekterna på ekonomins funktionssätt blev tydliga när överhettningen förbyttes i en lågkonjunktur. Det är priset för nästan tio års försummelser då utvecklingskraften tilläts att försvagas. Långsiktighet och uthållighet är därför villkor för att förstärka utvecklingskraften i ekonomin.

Arbetsmarknadspolitiken i sig skapar inte varaktiga och trygga arbeten. För den uppgiften krävs en politik som utvecklar framgångsrika företag, hållbar tillväxt och motverkar misshushållningen med människor och miljö.

Arbetsmarknadspolitikens roll är att motverka arbetslöshet och på olika sätt stödja människor i den anpassning av ekonomin som pågår. Liksom tidigare betonar utskottet att arbetslösheten absolut inte får vara ett medel i den ekonomiska politiken. Mänskliga, sociala och ekonomiska aspekter talar emot. Vi får inte glömma bort att bakom varje arbetslöshetssiffra döljer sig enskilda människor och öden.

Den radikala försämring som inleddes hösten 1990, då arbetslösheten steg, varslen uppnådde rekordtal och antalet lediga plaser sjönk till ett minimum, har fortsatt i nästan två år. Allvaret i dagens situation framgår även av konjunkturinstitutets prognoser. Där förutsätts en ytterligare ökning av arbetslösheten till 4,5 % i år med risk för ytterligare försämring längre fram. SCB:s arbetsmarknadsstatistik, som publicerades i måndags, visar visserligen att arbetslösheten planar ut, men den är fortfarande allvarligt hög.

Arbetslöheten i april uppgick till 4,2 % av arbetskraften, vilket innebär en oförändrad siffra jämfört med mars. Men det är en fördubbling jämfört med året innan, vilket i sin tur var en fördubbling jämfört med våren 1990. Det går också att se nya mönster i den nuvarande situationen.

För det första har abetslösheten ökat framför allt bland männen – särskilt gäller detta de yngre männen. I åldersgruppen 16–24 år är arbetslösheten över 12 %, medan motsvarande siffror för kvinnor i den åldern är under 7 %.

För det andra drabbas de traditionellt bra länen hårdast. Stockholms, Jönköpings, Hallands och Skaraborgs län är exempel där ökningstakten av arbetslösheten har varit osedvanligt hög.

I många kommuner med s.k. underleverantörer har arbetslösheten slagit

hårdare än på andra håll. Det är ett stort problem med den kraftiga nedgången i byggverksamheten. Problemen för de arbetslösa byggnadsarbetarna är att det inte finns så många andra arbeten att söka sig till. Därför är det viktigt att nya, riktiga arbeten kan skapas. Det gäller att stimulera de krafter som skapar välstånd och få fart på utvecklingen i svensk ekonomi. En låg inflation är ett mål värt att hävda. Höga prisstegringar slår hårdast mot dem som har svag köpkraft.

Antalet sysselsättningstillfällen fortsätter att minska kraftigt. Industrin har förlorat flest anställda. Efter de senaste årens nedgång finns där färre än en miljon industrianställda. Totalt har antalet sysselsatta minskat med 174 000 på ett år.

Även långtidsarbetslösheten har ökat. En fjärdedel av de långtidsarbetslösa har varit utan arbete i mer än sex månader. Siffrorna inger alltså stor oro, inte bara för Sverige utan också för vår omgivning. I vårt grannland Norge finns det nu över 6 % öppet arbetslösa. I Finland är arbetslösheten nästan tre gånger så hög som i Sverige. Det här visar på problemets bredd och allvar.

Utskottet anser att de arbetsmarknadspolitiska insatserna måste utökas och intensifieras. De grupper som har det svårast på arbetsmarknaden måste få det starkaste stödet. Dit hör ungdomarna. Det är utskottets bestämda uppfattning att det i rådande läge gäller att fortsätta att hävda arbetslinjen och prioritera de aktiva åtgärderna.

En aktiv arbetsmarknadspolitik är oerhört viktig. Men vi får inte glömma bort att arbetsmarknadspolitiken är en del i en större helhet. Två andra mycket viktiga fundament är en positiv näringspolitik och en sund samhällsekonomi. Med dessa utgångspunkter har utskottet tillstyrkt regeringens uppläggning av arbetsmarknadspolitiken.

Detta allvarliga läge är inte något som har kommit plötsligt eller, som vissa andra antyder, är något som regeringen har ställt till med. Redan i prognoser från AMS hösten 1989 förutsågs en dämpad efterfrågan på arbetskraft från någon gång under 1990. Mycket tydde på att industrikonjunkturen hade passerat toppen. Bilden var ungefär densamma i den första prognosen från 1990. Industriarbetena väntades minska. Länsarbetsnämnderna kunde rapportera en stor oro för framtiden bland underleverantörer till bilindustrin. Optimismen hade dämpats. Den beräknade tillväxten reducerades från 2,1 % 1989 till 0,7 % 1991.

Ett år före valet, hösten 1990, förutsåg AMS en arbetslöshet på över 3 % mot slutet av 1990, motsvarande 140 000 personer. Det går att tillägga att AMS fick rätt på tiondedelen när.

Den arbetslöshetsbomb som vi från Folkpartiet varnade för i valrörelsen har tyvärr besannats. Den av den socialdemokratiska regeringen förda politiken drog alltså åt fel håll. Den tredje vägens politik skulle visa sig stå inför sitt haveri.

Den förda politiken under 1980-talet har lärt oss alla en dyrköpt erfarenhet. Det finns inga genvägar för att hävda en stabil och generell välfärd. Vägen går över arbete, sparande och stimulans för nyföretagande. Här måste finnas en öppenhet för okonventionella lösningar.

Fru talman! 1980-talets högkonjunktur hanterades vårdslöst. Då grundla-

des svårigheterna, som vi nu skördar frukterna av. Det var under 1980-talets högkonjunktur som "klipparna" fick sin chans. Det var då det gjordes luftaffärer med fastigheter, som nu har lett till bankskandalerna. Det blev en snedvridning i byggandet. Det finns nu tomma kontor och för många lägenheter. Allt skall betalas av skattebetalarna, och dessutom råder en hög arbetslöshet.

Utskottets ordförande sade att om viljan finns är det bara att göra vad som skall göras. Varför har viljan infunnit sig just nu från oppositionens sida?

För ett år sedan, våren 1991, förutsåg AMS att nedgången på arbetsmarknaden under de närmaste månaderna skulle bli den djupaste under efterkrigstiden. Hittills har arbetsmarknadsmyndigheten fått rätt i sina prognoser. Den vikande konjunkturen skulle påskynda strukturförändringen.

Även 1992 kommer att präglas av sviterna efter år av misslyckanden och internationell lågkonjunktur. De oundvikliga förändringarna och åtstramningarna kommer att märkas av många.

Jag tycker att det finns skäl att betona ytterligare en sak. Det kommer att ta tid innan effekterna av den nya ekonomiska politiken blir märkbara. Politiken är inget trollspö som vänder upp och ner på prognoser och sveper bort problemen i ett enda tag.

Det handlar om att häva den strukturella krisen och skapa förutsättningar för en uthållig, stabil utveckling av samhällsekonomin och trygga arbeten i hela landet. Det är genom en stram ekonomisk politik som förutsättningarna skapas för välstånd, och ett konkurrenskraftigt näringsliv är den långsiktiga välfärdsgarantin.

Det ledande vid valet av åtgärderna skall vara att de främjar den nödvändiga strukturomvandlingen i hela ekonomin och den framtida produktionen, men det innebär inte att vi slipper ifrån mycket stora påfrestningar lång tid framöver.

Finns det då inga ljuspunkter? Jo, visst! Dit hör nedväxlingen till en lägre inflationstakt. Ökningstakten för konsumentprisindex är den lägsta på mycket mycket lång tid. Vidare har vi en fördel i den svenska arbetsmarknadspolitiken. Med den bör vi ha bättre förutsättningar än många andra att förhindra arbetslöshetsnivåer av det slag man lever med i vissa delar av vår omvärld.

Därför bör vi också rusta oss för en konjunkturuppgång. Då är det viktigt att inte försumma utbildning och praktik. Allt talar för att vi om något eller några år får erfara att välutbildad arbetskraft är en bristvara. Riksdagens sedan länge stora uppslutning kring arbetslinjen är också en investering i mänskligt och ekonomiskt kapital.

Det som utskottet har ägnat mest tid åt vid behandlingen av arbetsmarknadspolitiken är regeringens förslag om en ny arbetsmarknadspolitisk åtgärd, ungdomspraktik. Den har nu utskottet godkänt, och den skall ses i ljuset av den utomordentligt allvarliga situation som råder på arbetsmarknaden och kommer att råda under den närmaste framtiden.

Vi vet sedan tidigare att unga människor hör till dem som drabbas särskilt hårt på arbetsmarknaden i tider av lågkonjunktur, och det har blivit särskilt påtagligt den här gången. Iakttagbart är också att arbetslösheten är mycket

hög i den äldre åldersgruppen, 20-24 år, och då särskilt bland grabbarna. Där är andelen uppe i tvåsiffriga tal.

Vi vet också att unga människor är sårbara. Självförtroendet är inte grundmurat, och en påtvingad sysslolöshet och en upplevelse av att inte vara efterfrågad inger mindrevärdeskänslor. Det kan då gå förfärande snabbt att hamna i tillstånd av apati, kraftlöshet och bristande livslust. Då förskjuts dygnsrytmen så att livet levs på kvällar och nätter. Alkohol- och drogmissbruk ligger inte långt borta. Samhället har ett stort ansvar att förhindra att dessa människor slås ut.

Med förslaget om ungdomspraktik vill regeringen och arbetsmarknadsutskottet visa att det är angeläget att erbjuda de arbetslösa ungdomarna något vettigt i den svåra tid som vi är inne i. Det är ett okonventionellt förslag. Avsikten och förhoppningen är att ungdomspraktiken skall få stort genomslag. Det är viktigt att ungdomarna själva och de som upplåter praktikplatser ser åtgärden som ett förnuftigt sätt att använda den tid som annars skulle ha ägnats åt passiviserande sysslolöshet.

Ungdomspraktiken skall komma in först när något annat och bättre inte står till buds. Den skall bjudas ut på hela arbetsmarknaden, i offentlig och privat sektor, i stora och små företag och förvaltningar. Även de allra minsta skall kunna ta emot en praktikant. Det är en satsning där ingen del av arbetsmarknaden skall undanhållas för att unga arbetslösa skall få ett första eller ett nytt fotfäste i arbetslivet.

Genom det här skall den unge få arbetslivs- och yrkespraktik som är till nytta för framtiden. Kanske hon eller han får upp ögonen för något arbete som annars inte skulle komma i fråga. Kanske kontakter knyts med arbetsgivare, kamrater och andra som leder till något annat. Kanske kan ungdomspraktiken väcka ett intresse som leder till fortsatt utbildning av något slag. Allra bäst är naturligtvis om praktiken kan resultera i ett reguljärt arbete hos den aktuella arbetsgivaren.

Även om ungdomspraktiken i arbetsmarknadsterminologin är en form av arbetsmarknadsutbildning, kan man inte komma ifrån att det också blir fråga om att den unge utför visst arbete på arbetsplatsen. Av det skälet har utskottsmajoriteten ansett det viktigt att göra vissa markeringar.

Den som tar emot en ungdomspraktikant skall naturligtvis inte göra det därför att han behöver arbetskraft. Det skall med andra ord från hans sida sett inte vara fråga om att tillgodose ett produktionsbehov. Behöver han arbetskraft, skall han anställa på vanligt sätt.

Arbetsgivarens del i ungdomspraktiken – han betalar ju inget för praktikanten – är att ansvara för att tiden på arbetsplatsen verkligen blir meningsfull. Ungdomspraktikanten skall få den utbildning och inskolning som är nödvändig. Arbetsgivaren – av praktiska skäl kallar jag honom så – måste ha förutsättningar att ta emot på det sättet. Det är anledningen till att utskottet anser att de allra minsta företagen normalt inte bör ta emot mer än en praktikant åt gången.

Över huvud taget understryker utskottet arbetsgivarens ansvar, t.ex. att farliga arbetsuppgifter undviks. Naturligtvis har förmedlingarna ett ansvar att se till att ungdomspraktiken genomförs på ett godtagbart sett.

Utskottet föreslår också en lag som säger att den som anvisas en ungdoms-

praktik inte skall anses som arbetstagare när han fullgör praktiken. Detta sker i klargörande syfte, så att inga missförstånd uppstår. Lagen tar enbart sikte på den situation som råder när praktiken fullföljs i enlighet med de förutsättningar som skall gälla för åtgärden i fråga.

Vi anser alltså att man i den utomordentligt allvarliga situation som för närvarande råder på arbetsmarknaden måste kunna tillgripa mer okonventionella medel för att kunna förhindra en socialt oacceptabel utslagning av stora grupper ungdomar. Ungdomspraktiken skall ses mot den bakgrunden.

Vi vill understryka att det är en försöksverksamhet under en begränsad period. Det är ytterst angeläget att åtgärden följs upp, så att inte oönskade effekter uppstår. Av det skälet anser vi att regeringen bör tillkalla en referensgrupp med representanter för parterna och AMS. Uppgiften skall vara att följa hur systemet verkar i praktiken. Om så är erforderligt, skall gruppen kunna komma med förslag till förändringar och förbättringar av olika slag.

Den för närvarande massiva insatsen i form av arbetsmarknadsutbildning – det är ju inte bara arbetslösheten som har fördubblats utan även omfattningen av arbetsmarknadsutbildningen – visar nyttan av en större frihet i sättet att sköta det här. Även friheten för AMU har resulterat i stora framgångar. Jag vill passa på tillfället att framföra en eloge till arbetsmarknadsmyndigheterna för denna kvalitets- och tempohöjning.

Det finns emellertid anledning att se över de administrativa rutinerna när det gäller att få i gång beslutade satsningar på arbetsmarknaden. Vi måste således höja tempot så att man snabbt kan genomföra investeringar i infrastrukturen. Det finns exempel på att medel beviljats för flera månader sedan, men administration och byråkrati har inte förmått höja tempot så att aktuellt bygge har kunnat starta snabbt. Här måste en förändring komma till stånd som förkortar handläggningstiderna.

Fru talman! De ca 20 miljarder som vi nu förordar för arbetsmarknadspolitiska åtgärder kommer naturligtivs inte att räcka, men regeringen har redan nu föreslagit förstärkningar som är intressanta och nödvändiga tillskott. I morgon börjar arbetsmarknadsutskottet sin behandling av denna proposition och andra intressanta förslag. Det är ytterst viktigt att statsmakten nu följer utvecklingen noga för att snabbt anpassa sig till nya situationer. Ambitionen skall vara hög att på alla sätt förhindra arbetslöshet och i stället erbjuda meningsfull sysselsättning.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan i dess helhet i betänkandet nr 11.

Anf. 5 INGELA THALÉN (s) replik:

Fru talman! Elver Jonsson berörde 80-talet. Det diskuterar jag gärna mycket ingående, för jag tycker att Socialdemokraterna under 80-talet faktiskt åstadkom goda förutsättningar. De 400 000 jobb som Thorbjörn Fälldin drömde om blev då verklighet. Vi skapade också, tvärtemot övriga länder i Europa, sådana förutsättningar att Sveriges industrisektor kunde utvecklas.

Jag diskuterar också gärna det faktum att de s.k. marknadskrafterna inte kunde hantera den frihet som vi gav dem när vi tog bort kreditrestriktionerna.

Det finns många inslag i 1980-talets överhettning som vi socialdemokrater

inte ensamma kunde tygla. Men, Elver Jonsson, jag minns också mycket tydligt att oppositionspolitiker från de borgerliga partierna då inte var beredda att delta i de beslut om åtstramningar som Socialdemokraterna föreslog. Så sent som i förra valrörelsen gick man ut med stora löften både om skattesänkningar och om utgiftsökningar.

Det som nu förestår är valet mellan att låna pengar till kontantstöd i stora mått, eller att använda en mindre del till viktiga, nödvändiga och riktiga investeringar. Det är den frågan jag tycker att vi skall ägna störst uppmärksamhet.

Socialdemokraterna skapade faktiskt en god grund genom Rehnbergsavtalet, genom nedväxling av inflationen, för att man skulle kunna få möjligheter att möta den lågkonjunktur som också en socialdemokratisk regering skulle ha haft att brottas med. Men vad har den borgerliga regeringen gjort? Jo, man har spelat bort möjligheten genom att gå ut med ofinansierade skattesänkningar som nu bygger upp ett hialöst budgetunderskott, som kommer att ligga kvar i åratal. Det skall ju folk vara med och betala.

Det vi nu skall göra, Elver Jonsson, är naturligtvis att gemensamt titta på de förslag som både socialdemokrater och många företrädare för de borgerliga partierna är intresserade av att genomföra. Det handlar om riktiga investeringar, god arbetsmarknadsutbildning och annan utbildning. Jag hoppas att jag i dag får besked om att ni, när vi går över till att behandla kompletteringspropositionen, är beredda att gå oss till mötes på det program som vi lade fram redan inför behandlingen av det här förslaget.

Jag kanske var litet orättvis när jag i min inledning sade att vi inte är överens om någonting. Vi är faktiskt överens om åtminstone en sak, nämligen hur arbetsmarknadsutbildningen skall organiseras.

Anf. 6 TALMANNEN:

Jag är tacksam om replikerna tas från bänken.

Anf. 7 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag rättar mig efter talmannens anvisningar att tala från bänken.

Först vill jag anknyta till det som utskottets ordförande talade om, nämligen att vi är överens om en hel del; hon nämnde särskilt arbetsmarknadsutbildningen. Jag tror att det är viktigt att vi är överens på den punkten, eftersom den är av en sådan central betydelse för att vi skall kunna ha en god arbetsmarknad.

När det gäller hur god grunden var, tycker jag inte att vi behöver ha någon alltför lång diskussion om det. Men det råder inget tvivel om att den tredje vägens politik havererade när högkonjunkturen var över. Det var i mycket en klipparnas marknad, och det blev en snedvridning när det gällde byggande, för att ta två exempel på sådant som skattebetalare och arbetslösa nu får vara med och betala.

Det åstadkoms också en del under 1980-talet, framför allt under den senare delen av Socialdemokraternas regeringsperiod, då man insåg att den utstakade vägen inte längre bar. Jag försöker bjuda på en viss ödmjukhet och vill erinra om att det var en del som var välgörande. Socialdemokraterna

gjorde upp med Folkpartiet liberalerna om en stor skatteuppgörelse. Vi fick en energipolitik som fick stor uppslutning i riksdagen. Socialdemokraterna hade visserligen ingen egen diskussion, men de var ändå så frimodiga att de lämnade in en ansökan om EG-medlemskap.

Jag delar Ingela Thaléns uppfattning att man inte kan släppa loss marknadskrafterna. Marknadsekonomin måste vara socialt styrd. Det vill vi liberaler slå vakt om. Jag vill påstå att den arbetsmarknadspolitik som utskottet förordar har väldigt mycket av socialt styrda moment i sig. På den punkten känner utskottet och jag oss inte särskilt anklagade.

Jag noterar att fru utskottsordföranden ändå tycker att det finns en del gemensamt att ta fasta på också i de förslag från regeringen som nu ligger i kompletteringspropositionen. Det uppfattar jag som ett gott löfte inför utskottets förhandling.

Anf. 8 INGELA THALÉN (s) replik:

Fru talman! Jag hävdar bestämt att de åtgärder som den socialdemokratiska regeringen vidtog när det gäller regionalpolitiken, när det gäller skattefrågan, när det gäller Rehnbergsavtalet – dvs. nedväxlingen av inflationen – och när det gäller förändringar av offentlig sektor gav en god grund för att möta den lågkonjunktur som också en socialdemokratisk regering hade fått kämpa med.

Visst kom vi överens om skattereformen, Elver Jonsson, men den bryter ni ju upp nu när ni sitter med i den borgerliga regeringen. Ni förändrar beskattningen av förmögenhet och kapital, och ni gör det på ett sätt som inte är finansierat.

Jag vill återvända till frågan om kontantstödet och den aktiva arbetsmarknadspolitiken. Är de borgerliga regeringspartierna beredda att satsa på investeringar, utbildning och infrastruktur i stället för att tillåta kontantstödet att rusa i väg mot ett underskott på 10, 15, 20, ja, upp till 40 miljarder, sett i perspektivet av några år framöver? Om ni är beredda att göra det finns det en grund för den nationella samling som jag anser att vi måste ta ansvar för att få.

Anf. 9 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Svaret på frågan, om regeringspartierna är beredda att satsa på investering, är ja. För att något leda det i bevis vill jag peka på hur mycket som har investerats på väg- och järnvägssidan. För två år sedan satsade den socialdemokratiska regeringen knappt hälften av vad den nuvarande regeringen satsar på väg- och järnvägsbyggande. Det är ju två strategiskt mycket viktiga investeringar; med det tycker jag att svaret i den delen är till fyllest.

Ingela Thalén sade tidigare att vi har spelat bort möjligheter. Jag tycker att sanering är det mest relevanta uttrycket för det som behöver göras. Sanering är vad som behövs. Bortspelningen skedde framför allt under 1980-talets mycket goda år. Det är att beklaga.

Anf. 10 LARS-OVE HAGBERG (v) replik:

Fru talman! Elver Jonsson kastade sig över 1980-talet. Det han sade bör inte stå helt oemotsagt.

Vi är naturligtvis överens om att den ohejdade tredje vägens politik skapade enorma problem. Men samtidigt var det, som Ingela Thalén sade, de krafter som tog emot detta som fixade luftaffärerna. Var det inte ett krav från de borgerliga att ta bort valutaregleringarna och alla kreditrestriktioner? Det talades ju allmänt om detta från de borgerligas sida.

Det är just de som inte kunde ta emot detta som regeringen nu satsar på och som skall skapa arbete. Men de gör inte det annat än med kraftiga subventioner och stimulans av de svaga i samhället.

Är det inte så, Elver Jonsson, att många snart är utförsäkrade och kommer att få väldiga problem? Satsar man mer på arbetslinjen, eller ökar kontantstödet? Är det arbetslinjen som gäller? Vad jag kan förstå ökar kontantstödet.

Elver Jonsson försöker mjuka upp det hela genom att säga att när det gäller infrastrukturen och satsningar på den har man inte hållit samma tempo som i arbetsmarknadspolitiken. Man har ju inte ens börjat springa, då kan man väl inte öka tempot. Man har ju inte satsat på infrastruktur av den dignitet som vi borde om vi skall ha någon konkurrenskraft och industri kvar.

Frågan om arbetslöshetsbomben är intressant. Jag har sagt det förut, och jag säger det igen: Folkpartiet varnade för arbetslöshetsbomben men är nu själva med och tänder på, eller låter den brisera. Det kan ni väl inte förneka? Jag ställer återigen frågan om beredskapsarbeten: Är det helt omöjligt att satsa på fler beredskapsarbeten så att fler kan utnyttja den möjligheten? Måste det vara så att det bara finns 17 000 beredskapsarbeten, när det var 67 000– 68 000 år 1983?

Så till frågan om utbildning och kunskap i industrin. Är det inte så, Elver Jonsson, att ni inte har tagit riktigt seriöst på den frågan? Industrins inriktning är att göra sig av med all arbetskraft och att göra organisationen så slimmad som möjligt. Det har ni inte bemött på ett seriöst sätt. Ni har inte ens lagt det moraliska ansvaret på industrin att utbilda den arbetskraft som behövs vid en konjunkturuppgång. Det vältras just nu över på samhället, vilket, menar jag, utmynnar i kontantstöd.

När det gäller frågan om ungdomen har man gjort vissa markeringar, säger Elver Jonsson. Men de markeringarna gäller ju inte huvudfrågan, nämligen att de som befinner sig på en arbetsplats inte är anställda av arbetsgivaren. Ungdomarna kan utnyttjas som gratis arbetskraft, trots markeringarna. Man kan fundera över ersättningsreglerna. Men framför allt är det fråga om att de ungdomar som är under 25 år och som har kvalificerat sig för a-kassan inte får beredskapsarbete. Den möjligheten har ni tagit bort. Jag kan inte förstå varför de som är under 25 år skall diskrimineras. Det är ju det som blir konsekvensen av regeringens förslag.

Anf. 11 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Först några ord om ungdomspraktiken. Med den utformning som utskottsmajoriteten har förordat blir den här kritiken ganska uddlös. Jag syftar då på dem som vill göra gällande att det skulle vara fråga om en gratisförmån. Det är inte fråga om gratis arbetskraft. Ungdomspraktikanten skall inte ersätta annan arbetskraft eller fylla ett produktionsbehov. Skulle det vara så, saknas ju förutsättningar för åtgärden, och då har förmedlingen

att korrigera insatsen. Skulle ungdomspraktiken i realiteten glida över i något annat är det ju inte längre fråga om ungdomspraktik. Då tar andra regelsystem över.

Lars-Ove Hagberg är bekymrad över att det görs för stora stimulansinsatser. Han frågar retoriskt om det satsas på arbetslinjen. Det vill jag påstå. Ungdomspraktiken är ju också ett stort och betydelsefullt inslag i detta. Det handlar om att säkra några tiotusental ungdomars chans att få en meningsfull sysselsättning och att ge dem praktik så att man är rustad för den konjunkturuppgång som vi tror kommer så småningom.

Så till frågan om tempo och volymer. Vi behöver bygga mer, men en av poängerna i det jag sade var att vi behöver bli snabbare i den administrativa hanteringen och den byråkratiska bearbetningen. Där finns en hel del att göra.

Lars-Ove Hagberg undrar också om det blir några beredskapsarbeten. I morgon börjar behandlingen av kompletteringspropositionen och ett antal motioner. Det kommer att bli förstärkningar. Men det är viktigt att säga att vad vi bör sikta mot – det gäller då långsiktigt – är vad vi kan kalla riktiga jobb. Arbetsmarknadspolitiken är inte och kan aldrig bli något annat än ett gott komplement. Det behövs i botten en positiv näringspolitik och en sund samhällsekonomi.

Anf. 12 LARS-OVE HAGBERG (v) replik:

Fru talman! Jag skall bara korrigera mig på en punkt. Jag yrkar bifall till meningsyttringens mom. 1, 24 och 33. I övrigt instämmer Vänsterpartiet i meningsyttringens innehåll.

Till Elver Jonsson vill jag säga att det är viktigt att man skall ha riktiga jobb. Men kontantstödet ökar ju, och förväntas öka. Var finns åtgärderna mot detta? De som riskerar utförsäkring – något som ökar i allt snabbare takt – känner enorm oro. Det handlar om ROT-program, beredskapsarbeten och andra arbetsmarknadspolitiska insatser som gör att människor kan göra något nyttigt. Man kan inte bara utbilda sig. När man har utbildat sig färdigt behöver man göra någonting. Eftersom marknaden inte kan ha ordinarie arbeten kan vi göra de tillfälliga arbetsmarknadspolitiska insatser som är nödvändiga för att inte människor skall slås ut. Men ni ser detta med öppna ögon och tycker tydligen att det kan få vara så här. Jag kan inte förstå annat. Den lilla satsningen på beredskapsarbeten som finns med i kompletteringspropositionen täcker ju inte alls det verkliga behov som finns, om man skulle satsa ordentligt.

Åter till ungdomarna. Vilka markeringar har man gjort? Nog lever väl Elver Jonsson i en drömvärld? Om man sänder ut ungdomar från arbetsmarknadsutbildningen till näringslivet och framför allt mindre företag och det inte finns några regler som talar om att det är samhället som bekostar detta, blir det naturligtvis svåra gränsdragningar när det gäller om man är på praktik, om man har handledare eller om man gör ett ordinarie arbete.

Man behöver bara gå till sjukvården och se på den som kommer in som undersköterska och får en praktiktjänstgöring. Vad händer den dagen det fattas folk, om man inte har det klart reglerat? Den personen kommer säkert att få göra ordinarie arbetsuppgifter. Om man inte skiljer på praktik och or-

dinarie arbetsuppgifter kommer det att bli katastrof, precis som det har blivit många gånger tidigare med denna typ av tjänstgöring.

Det vore en enkel åtgärd att skilja på praktik och arbete. Men det gör man inte. I stället görs en markering i utskottsbetänkandet. Men inte är det någon i verkligheten som kommer att bry sig om markeringar i utskottsskrivningen. Det måste till lagar och förordningar för dem på marknaden som inte kan sköta sig annars. Därför bör dessa personer vara anställda av arbetsgivaren på de villkor som samhället kräver. Men det vill man inte i och med det förslag som kommer från Börje Hörnlund. Det har samma dåliga innebörd som ungdomslagen, men det är litet längre.

Anf. 13 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Lars-Ove Hagberg överdriver fotarbetet i sin ängslan inför ungdomspraktiken. Kom ihåg att det i realiteten blir en försöksverksamhet under knappt ett år. Vi har också gjort en markering och sagt att regeringen bör följa detta mycket noga tillsammans med parterna och AMS och att man under resans gång t.o.m. kan göra korrigeringar.

Lars-Ove Hagberg efterlyser mera regler. Det må vara en kommunist förlåtet att göra det. Men det är inte helt regelfritt. Det ser Lars-Ove Hagberg om han läser propositionen och vad utskottet har skrivit. Det bör också Vänsterpartiet notera.

Vi måste se detta på två sätt. I det korta perspektivet ökar naturligtvis det kontanta arbetsmarknadsstödet, eftersom arbetslöshetstalen har stigit och kommer att ligga högt under ännu en period. Vi behöver en rad aktiva arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Den satsningen måste ske. På lång sikt är det näringspolitiken och samhällsekonomin som är viktiga. Inslag som säkrar en god arbetsmarknad är utbildning och praktik. Det är därför det är så viktigt att redan nu få starkare inslag av utbildning och praktik, om vi skall kunna få en god arbetsmarknad när vi får en bättre konjunktur.

Anf. 14 JOHNNY AHLQVIST (s):

Fru talman! Att drabbas av arbetslöshet är något av det värsta som kan hända en människa, oavsett ålder. Men för en grupp i samhället är det oerhört viktigt att inte drabbas av arbetslöshet. Det gäller våra ungdomar. Det kan rasera hela framtiden.

Att sluta skolan eller få lämna ett arbete på grund av att ingen vill ha en eller att man är överflödig kan vara helt förödande. All erfarenhet säger att korta perioder av sysslolöshet bland ungdomar kan leda till oro, förlorat självförtroende samt passivitet. Ett samhälle med hög ungdomsarbetslöshet riskerar därför att ställas inför stora sociala problem.

Erfarenheten visar också att en stor ungdomsarbetslöshet leder till att en del ungdomar aldrig kommer att få fotfäste på arbetsmarknaden.

Mot denna bakgrund är det väl ingen som kan tveka om att en av de viktigaste uppgifterna för riksdagen är att forma en politik som ger till resultat att alla människor kan få ett arbete. För att lösa detta måste all prestige läggas åt sidan, och man måste tänka konstruktivt.

Ett mått på hur arbetsmarknadspolitiken fungerar i ett land är i vilken omfattning ungdomar har en möjlighet att få arbete. Det finns inget annat land

i världen som har lyckats så bra med det som Sverige under hela 1980-talet. Vi lyckades pressa ner ungdomsarbetslösheten till den nivå som rådde i början av 1970-talet. Sverige är ett av de få länder som gick in i 90-talet med en lägre ungdomsarbetslöshet än vi hade för 20 år sedan.

Hur ser det ut i dag? Ca 65 000 ungdomar under 25 år är nu arbetslösa. Av dessa är ca 15 000 under 20 år. Ungefär en tredjedel av alla arbetslösa är ungdomar. Till detta kommer tiotusentals ungdomar som finns i olika åtgärder. Man måste onekligen ställa sig frågan: Hur har vi kunnat hamna i den situationen?

Kännetecknande för regeringens politik gentemot ungdomarna är att den, liksom inom andra områden, inte är samordnad och genomtänkt. Regeringen stramar åt tre fjärdedelar av ekonomin och försöker sedan via arbetsmarknadspolitiken lösa de problem som uppstår. Därmed lägger man en omöjlig börda på den aktiva arbetsmarknadspolitiken.

Ett exempel på detta är när regeringen med ena handen berövar tiotusentals ungdomar utbildningsmöjligheter genom att stoppa gymnasiereformen. Med andra handen försöker man nu desperat lösa problemet genom att erbjuda arbetsgivarna gratis arbetskraft.

Fru talman! Regeringens förslag till ungdomspraktikplatser löser inte problemet med ungdomsarbetslösheten. Därför avvisar vi socialdemokrater förslaget av ett flertal skäl, som jag närmare skall redovisa.

Vår grundläggande uppfattning är att den som utför ett arbete på en arbetsplats skall vara anställd där och att villkoren skall bestämmas av arbetsmarknadens parter. Det är inte arbetsförmedlingens sak att låna ut gratis arbetskraft till arbetsgivarna. Regering eller riksdag skall inte bestämma att olika villkor skall gälla för personer som arbetar sida vid sida ute i arbetslivet. De arbetsrättsliga reglerna som gäller på arbetsmarknaden bygger också på denna princip.

Nu är de borgerliga partierna med hjälp av Ny demokrati beredda att stifta en tvångslag som gör att stora grupper av ungdomar ställs utanför ordinarie lagstiftning och blir helt rättslösa. Jag tolkar det som att det är med hjälp av Ny demokrati man kommer att stifta denna tvångslag. Elver Jonsson har sagt att man inte har fört några förhandlingar med Ny demokrati. Arne Jansson sade i sitt inledningsanförande att förhandlingar med de borgerliga partierna har skett, och att man är överens om tvångslagen.

Regeringens förslag kommer också att få mycket allvarliga effekter för andra utsatta grupper. I framtiden får unga handikappade tävla med äldre om en praktikplats, därför att garantin för 18–19-åringar och unga handikappade försvinner. Vilken arbetsgivare anställer någon med lönebidrag, när alternativet är en frisk 24-åring?

Jag vill ställa ett par frågor till de borgerliga företrädarna, bl.a. Anders G. Högmark: Vad händer med 18–19-åringarna den dag de lämnar ungdomspraktiken? Vilka regler gäller då för dem, när de kommer tillbaka till arbetslösheten? Hur går det för de handikappade som har ett arbetsbiträde på sin arbetsplats? Betraktas det som att de handikappade har ett arbete eller en praktikplats? Det är viktigt för frågan om de skall kunna få ett arbetsbiträde på sin arbetsplats.

Förslaget bygger också på att arbetsförmedlingen skall ansvara för arbets-

platsen och dess utformning. Detta visar hur verklighetsfrämmande hela förslaget är.

Det är också viktigt att notera att regeringens förslag är mycket mer begränsat än vad regeringen har gett sken av. Regeringen har länge pratat om att man skall utplåna ungdomsarbetslösheten, och man utlovade praktikplatser åt ca 40 000 av de 65 000 ungdomar som är arbetslösa. Samtidigt avskaffar man de särskilda inskolningsplatserna och beredskapsarbete för ungdomar under 25 år. Därmed försvinner åtgärder för 20 000 ungdomar som nu finns på sådana platser. Resterande platser skall enligt regeringen finansieras inom ramen för befintliga medel. Problemet är då att det saknas en miljard. Summan av kardemumman blir att 10 000 ungdomar kan få praktikplatser av detta slag. Detta är långt ifrån de 60 000 platser som Börje Hörnlund och statsministern utlovade skulle tillföras ungdomssidan.

En avgörande förutsättning för att komma till rätta med ungdomsarbetslösheten är att det förs en samlad politik för full sysselsättning. Vi beklagar därför att regeringen inte har visat något intresse för våra tidigare förslag för att få ner ungdomsarbetslösheten utan bara avvisat dem. Det är oacceptabelt, och hela ansvaret faller nu tillbaka på regeringen och den enda vägens politik. Tyvärr kantas den enda vägen av allt fler arbetslösa.

Mot den bakgrunden är det uppenbart att stora ansträngningar måste göras för att engagera så många ungdomar som möjligt i aktiva åtgärder. Vi menar att detta måste ske genom en satsning på utbildning. Hellre än att ungdomar går arbetslösa skall de erbjudas någon form av utbildning. På detta sätt ökas ungdomarnas kompetens för framtiden, samtidigt som trycket på arbetsmarknaden minskar.

Skall det ske satsningar på nya åtgärder, är det mycket viktigt att samförstånd råder mellan arbetsmarknadens parter om formerna för nya arbetsmarknadspolitiska insatser. I annat fall får dessa inga påtagliga effekter utan skapar bara nya konflikter. Detta har de partier som står bakom förslaget om ungdomspraktikplatser inte tagit hänsyn till. De har inte insett detta, utan de har valt att köra över en av de största parterna på arbetsmarknaden.

Utgångspunkten för vårt förslag är vad som är bäst för ungdomarna. Ungdomarnas passiva arbetslöshet måste brytas. Alla ungdomar vill komma in på en arbetsplats, få en anställning och prova sina kvalifikationer, kunna leva på sin lön, skaffa sig arbetslivserfarenhet, bli en del av en arbetsgemenskap och därmed stärka sina möjligheter att få ett arbete på den ordinarie arbetsmarknaden.

För att uppnå detta är det dock nödvändigt att stimulera arbetsgivaren att anställa ungdomar. Men det är också viktigt att arbetsgivaren är beredd att betala åtminstone en liten del själv för det arbete som ungdomarna utför. I många fall är det faktiskt fråga om yrkesarbetare.

Vårt förslag om ungdomsjobb innebär att ungdomarna skall utföra ett arbete och vara anställda av arbetsgivaren under samma förhållanden som vid beredskapsarbete. Lön skall betalas enligt gällande avtal. Självfallet skall ungdomarna få en chans att kvalificera sig hos arbetsgivaren till ett ordinarie jobb.

Det är också en självklarhet att arbetsförmedlingen via jobbsökaraktiviteter i första hand skall försöka få fram jobb på den ordinarie arbetsmarkna-

den. För de yngsta ungdomarna och unga handikappade måste ungdomsgarantin finnas kvar. Om det inte blir någon fast anställning hos arbetsgivaren skall den sökande delta i jobbsökaraktiviteter i slutet av anställningsperioden.

Vårt förslag är enkelt och innebär också att betydligt fler ungdomar kan komma ut på arbetsmarknaden, därför att kostnaden för staten per arbetstagare blir lägre än med regeringens förslag.

Vårt förslag innebär, till skillnad från regeringens förslag, att den arbetslöse får en möjlighet att själv försörja sig på sin lön. Det innebär också att han eller hon inte blir rättslös under någon sorts tvångslag, utan behandlas som alla andra på arbetsmarknaden.

Fru talman! Jag tror inte att något förslag som har passerat riksdagen och utskottet har diskuterats så oerhört mycket som detta, av naturliga skäl. Vi är alla överens om betydelsen av att få fram ett enigt förslag, som verkligen skulle ge sysselsättning för de yngre arbetstagarna. Vi socialdemokrater har hela tiden haft ambitionen att få fram ett enhälligt förslag. Vi vet att det ger en betydligt större tyngd när det skall hanteras ute i verkligheten, om hela riksdagen står bakom ett förslag.

Vi har från Socialdemokraternas sida i förhandlingarna i utskottet gått mycket långt. Men hela tiden har det rests nya krav från de borgerliga partierna. Vi socialdemokrater beklagar verkligen detta, inte därför att vi kommer att förlora omröstningen i dag, utan av omtanke om de arbetslösa. Hade de som står bakom regeringens förslag enbart sett till sakfrågan och satt ungdomarnas intresse framför prestigen, hade det gått att sy ihop en bra kompromiss, i stället för att som nu trumma igenom en lösning med så många frågetecken.

Anf. 15 LAILA STRID-JANSSON (nyd):

Fru talman! Det är ganska märkligt att gå upp i talarstolen och föra något av en argumentation, när det egentligen enbart är fråga om sunt förnuft.

Många frågor har vi inom arbetsmarknadsutskottet debatterat och tagit ställning till. Varje fråga har krävt sitt speciella engagemang och en total insikt i problemet. Varje fråga tycktes mig så stor och viktig, att allt annat överskuggades.

Denna känsla varade fram till dess att utskottet hade att besluta i ungdomsarbetslöshetsfrågorna. Att därvid försöka ta ställning till våra ungdomars framtid, deras möjligheter att få jobb, utveckling, och samtidigt kunna ge dem en känsla av att de behövs just på den arbetsplats som kan vara en språngbräda för hela deras fortsatta liv, ställde de högsta kraven på vårt parti. Därtill skulle man inkludera arbetsgivarnas roll. Ambitionen var att flertalet arbetsgivare, även ensamvargen, skulle försöka ställa upp och bereda en ungdomsplats, som skulle kunna bli en språngbräda för ungdomen.

Arbetsgivaren skulle samtidigt ej riskera att råka ut för att hamna i arbetsdomstolen genom att facket skulle påskina att ungdomen varit fast anställd, eftersom densamme sysslat med direkt produktiv drift inom företaget.

Vårens viktigaste fråga var alltså ungdomsarbetslösheten! Det handlar om att ge ca 50 000 ungdomar meningsfull sysselsättning på en arbetsmarknad

som egentligen är obefintlig. Om man i unga år slås ut från arbetsmarknaden är risken mycket stor att man i värsta fall drabbas av sjukdomar, apati, alkoholism m.m.

De i propositionen föreslagna ungdomspraktikplatserna såg vi i Ny demokrati rent principiellt som en bra lösning. I dagens läge, med den oerhört stora ungdomsarbetslösheten, måste man använda sig av otraditionella insatser, för att till varje pris förhindra de mycket negativa effekter som en omfattande arbetslöshet har.

Enligt vårt förmenande finns ingenting som är så viktigt som barn och ungdomar. Politiker och andra beslutsfattare måste alltid vara beredda att med hjärtat göra de arrangemang som kan behövas för dessa grupper.

Eftersom Ny demokrati verkligen stöttar utbildning, forskning, högteknologi samt sist men inte minst ungdomar, var det mig en glädje att företräda partiets frågor i detta det största beslut som skulle fattas för ungdomar. Ny demokrati sätter ju den enskilda människan i främsta rummet.

Med det enormt massiva stöd vi erhöll från riksdagsgruppen var det egentligen ganska enkelt att tala och agera för ungdomen – ungdomen, vår framtid. Barn och ungdomar är Sveriges framtid. Det får vi aldrig glömma. Dagens beslutsfattare måste se till att framtiden blir något som vi ej skall behöva skämmas för, vare sig det gäller miljö, utbildning, arbete eller livskvalitet i allmänhet.

Tyvärr tvingades vi konstatera att partipiskan många gånger ven hårt i utskottet över de närvarande partiernas representanter, vilket överskuggade det sunda förnuftet för vår framtid – våra barn och ungdomar.

Utskottet skrev om betänkandet tre gånger, och först den fjärde gången kunde vi som parti acceptera det.

Vi hade då fått igenom en möjlighet för ungdomen att i samspel med företagare göra en satsning på framtiden. Det gäller inte bara att ungdomarna skall springa runt på företag och få s.k. utbildning, utan det gäller att de skall kunna lära, utveckla sig och delta i samtliga arbetsmoment på arbetsplatsen utan risk för att företagaren skall bli anmäld till arbetsdomstolen.

Med detta har Ny demokrati rott sin politik i hamn och bidragit till att under en period av sex månader – gratis för företagarna – möjliggöra ett nytt drag under galoscherna för svenska småföretag samtidigt som våra ungdomar får meningsfull sysselsättning.

Glädjande nog kan jag konstatera att de borgerliga partierna inom arbetsmarknadsutskottet – trots olika synsätt – verkligen har försökt att enas genom diskussioner och förhandlingar.

Vi i Ny demokrati vill ge en eloge till arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund som har försökt att navigera sitt departement förbi särintressena – t.ex. facken – som i sin tur likt Skylla och Karybdis försöker bevaka att den strida strömmen av arbetslösa ungdomar inte kommer in i företagen. Men det är nog tur både för arbetsmarknadsminister Hörnlund och för ungdomarna att Ny demokrati är med på hans odyssé. Det som nu händer är så unikt att vi måste oss ta oss tillbaka ända till antiken.

Jag vill påskina att detta beslut inom arbetsmarknadsutskottet överskuggar kommande beslut om fondpengar, banker m.m. Här har det handlat om vår framtid – våra barn och ungdomar.

Enda smolken i bägaren är när vice ordförande efter utskottsbehandlingen i media försöker ta åt sig all ära samt partipolitiskt "plussa upp" sig. Vi skall i stället tillsammans inom den borgerliga sektorn stå med och demonstrera inför de andra utskotten vad ett samarbete och samförstånd kan leda till. Arbetsmarknadsutskottet kunde kanske vara en förebild för övriga utskott för hur man löser viktiga frågor genom förhandlingar.

Fru talman! Med detta vill jag yrka bifall till utskottets hemställan i mom. 33 och 34.

Anf. 16 JOHNNY AHLQVIST (s) replik:

Fru talman! Jag skall börja med att konstatera att det tydligen har skett regelrätta förhandlingar mellan Ny demokrati och övriga borgerliga partier. Det är skönt att kunna konstatera detta.

Det är litet beklagligt att Ny demokrati har lagt beslag på begreppet "sunt förnuft". Laila Strid-Jansson säger att man har handlat enligt sunt förnuft. Jag vågar påstå att Ny demokratis agerande i vårt utskott tyvärr inte präglas av sunt förnuft. Vid ett tillfälle då vi diskuterade vår motion A225 sade Laila Strid-Jansson att enligt sunt förnuft var denna socialdemokratiska motion den bästa, och sedan röstade man ner den. Var finns det sunda förnuftet i ett sådant fall?

Är det inte bättre att Ny demokrati verkligen erkänner vad deras reservation innebär? Man tar inte hänsyn till ungdomar i det här fallet. Man är ute efter att kunna införa ungdomslöner, ingenting annat. Det hade varit ärligare om de hade sagt att det var deras ambition från början.

Anf. 17 LAILA STRID-JANSSON (nyd) replik:

Fru talman! Jag håller med Johnny Ahlqvist att det var mycket i er motion som var bra. Min ambition var från början – precis som Johnny Ahlqvist sade – att vi skulle försöka lösa frågan i ett helt enigt utskott. Det hade varit den bästa lösningen.

Men er motion innehöll ingenting om småföretagare. En- och fåmansföretagaren var helt utanför detta. Det kunde jag absolut inte acceptera. Småföretagaren måste också få kunna erbjuda ungdomspraktikplatser. Det var mycket viktigt för oss. Till sist tyckte vi att det här var den bästa lösningen, men det hade förstås varit mycket bättre om alla hade kunnat enas. Det kanske vi kan göra i fortsättningen, vem vet.

Anf. 18 JOHNNY AHLQVIST (s) replik:

Fru talman! Det här med sunt förnuft stämmer inte. Vid förhandlingarna i utskottet diskuterade vi utkast efter utkast. Vi sade från Socialdemokraternas sida att vi var beredda att göra ett undantag för enmansföretagarna. Resonemanget om sunt förnuft håller inte, Laila Strid-Jansson. Vi gick er till mötes när det gäller småföretagare och enmansföretagare.

Anf. 19 LAILA STRID-JANSSON (nyd) replik:

Fru talman! Hela tiden gick det ut på att sätta ungdomarna i första rummet och politiken i andra rummet. Johnny Ahlqvist säger att man kunde diskutera. Men vi diskuterade aldrig det fallet att en arbetsgivare kan åka fast om

en ungdom räknas som anställd. Detta måste anses vara en oerhört viktig fråga. I detta fall tyckte vi att det var sunt förnuft att tänka på ungdomarna.

Anf. 20 ANDERS G. HÖGMARK (m):

Fru talman! Under de senaste 18–20 månaderna har den svenska arbetsmarknaden gemomgått en dramatisk försämring. Det har varit uppe tidigare i den här debatten. Det har inneburit stigande antal konkurser, betalningsinställelser, varsel och människor som har fått gå ifrån sina jobb. Det har gällt den privata sektorn, och nu börjar dessa fenomen dyka upp även i den offentliga sektorn.

Ansvaret för stora delar av detta – jag kommer tillbaka till det som även Elver Jonsson var inne på tidigare – faller tungt på den socialdemokratiska regeringen som under sex sju år med mycket god högkonjunktur hade ansvaret för svensk ekonomi. Genom försummelser och bristande förmåga att hantera marknaden lades på 80-talet grunden till de problem som vi i dag ser. Det har resulterat i att ett stort antal människor i dag befinner sig utanför arbetsmarknaden med allt vad det innebär av social tragedi. Jag tror att vi är helt överens om detta i kammaren.

Jag vet att Ingela Thalén sade att hon gärna debatterar 80-talet, och vi får se om hon kommer tillbaka. Men jag vidhåller att alltför litet gjordes under de goda åren på 80-talet för att man skall klara de problem som en avreglering av kreditmarknaden bidrog till och annat där mycket starka krafter inom marknadsekonomin gjorde sig gällande. Det har lett till att vi har fått en försämrad konkurrenskraft, sjunkande marknadsandelar för exportindustrin på många områden. Vi har sämre produktivitet i svensk industri i dag än många andra konkurrentländer, även om den under det senaste året har börjat ta ett steg framåt. Under 80-talet då order strömmade in och vi verkligen behövde ha människor som arbetade i industrin, hade vi en fullständigt orimlig frånvaro på grund av olika omständigheter. Olika regelsystem bidrog säkert mycket aktivt till denna överfrånvaro.

Vi hade en fullständigt, orimligt uppblåst byggsektor, som kännetecknades av alltför mycket av spekulation och luftaffärer, och finansmarknaden bidrog på olika sätt till att ytterligare understryka dessa fenomen.

Vi hade en offentlig sektor som under 80-talet definitivt var i behov av omstrukturering, där man hade behövt se över produktiviteten, prestationseffektiviteten och servicenivån, men där man inte gjorde någonting. I dag tvingas man, under knapphetens kalla stjärna, att genomföra en mängd förändringar, som leder till att ett stort antal människor kommer ut på en arbetsmarknad som ser allt annat än ljus ut för tillfället. De människorna kan med fog ställa sig frågan om det inte hade varit bättre med en regering som för ett antal år sedan hade skickat signaler om behovet av förändringar på denna sektor, så att det hade gjorts omstruktureringar och de hade kommit ut på en arbetsmarknad som efterfrågat dem, i stället för att i dag kastas ut i kylan. Jag tror att de människorna reagerar ordentligt mot den oförmåga som den tidigare regeringen hade att skicka sådana signaler till den offentliga sektorn. Där faller ansvaret, Ingela Thalén, mycket tungt på den regering som vandrade omkring på lättsinnets breda tredje aveny.

Nu säger den opposition som för ett antal år sedan vandrade omkring på

denna tredje väg, att "med vår politik skulle landet må så mycket bättre, och vi skulle kunna skapa så många nya arbetstillfällen". Ingela Thalén och hennes partivänner må ursäkta, men trovärdigheten i det budskapet är inte alltför hög. Har man så misslyckats att klara de grundläggande strukturproblemen under ett antal mycket goda år på 80-talet och samlat så litet i ladorna för att möta problemen under 90-talet, vet jag inte varför väljarna i dag skulle tro att ni är så mycket bättre skickade att klara det under de svåra år som nu råder.

Vi beskyller inte socialdemokratin för att vara orsak till problemen med den internationella konjunkturen – det är ganska naivt att påstå något sådant. Det är just på grund av de problem som finns kvar i den inhemska strukturen och som ni inte skötte som vi kritiserar er.

Fru talman! Det finns ett genomgående drag hos socialdemokraterna när de möter de här problemen på arbetsmarknaden att säga, att "vi skall bygga Sverige ur krisen" – får bara byggbranschen en chans skall ett stort antal positiva saker inträffa. De målar upp en bild av en byggbransch som i stort sett helt och hållet har tappat luften. Man får ibland när man hör socialdemokraternas beskrivning en känsla av att det inte byggs någonting i Sverige i dag, på grund av den borgerliga regeringens oförmåga att hantera problemen.

Det kan finnas anledning att titta litet på vad som egentligen sker inom byggbranschen. Det är inget tvivel om att aktiviteten har gått ned, från den fullständigt orimliga överhettningen 1989-1990, men bostadsbyggandet har inte minskat med mer än – om jag får uttrycka det så – 10 % under 1992 jämfört med tidigare. För 1993 pekar man på en nedgång med 18 %. Det är givetvis den sektor som rör de kommersiella lokalerna som har drabbats hårdast av detta, och det är ganska naturligt, när man ser hundratusentals och åter hundratusentals tomma kvadratmeter runt omkring i stort sett alla svenska städer. Det är ganska orimligt att tro att man där skulle kunna bygga Sverige ur krisen. Sektorn samfärdsel redovisar för 1992-1993 en uppgång i byggandet med 53 %. Väginvesteringarna beräknas öka med 27 % under 1993.

Det är alltså totalt sett en byggarbetsmarknad där några sektorer, bl.a. de kommersiella lokalerna, minskar radikalt, medan andra områden ökar kraftigt. Totalt sett bedömer man att byggandet under 1992 och 1993 i stort sett kommer att ligga i nivå med genomsnittet under de goda åren, som socialdemokraterna bar ansvaret för under 80-talet. Det är alltså en något nyanserad bild, som det är värdefullt att redovisa här, jämfört med den bild där det framställs så att ingenting händer på byggsektorn i dag. Detta innebär självfallet inte att det inte finns ett antal objekt som man kan bygga framöver, men det får vi återkomma till när vi diskuterar kompletteringspropositionen och de motioner som har väckts i anslutning till den.

Jag är, fru talman, betydligt mer oroad över de jobb som slås ut inom den tillverkande industrin. Där kan man i dag börja ställa frågan hur vi i framtiden skall kunna få en bas för välståndet, när man är nere på 20 % av de sysselsatta inom industrin. De må ha ökat produktiviteten, men skall vi i detta land ha en möjlighet att värna välståndet, ha en bred arbetsmarknad och skapa jobb för framtiden och för de unga människorna, får inte utslagningen inom industrisektorn gå längre än vad den har gjort i dag. Det är nödvändigt

att värna industrisektorn och se till att få nya, produktiva jobb inom det här området. Där är den viktigaste uppgiften för regeringen att se till att den internationella konkurrenskraften prioriteras, och det är därför regeringen lägger ett antal förslag, har lagt ett antal förslag och framöver kommer att lägga ytterligare förslag, just för att stärka industrisamhällets möjligheter att utveckla och värna välståndet.

Det kan upprepas ännu en gång: Det är inte därför att vi tycker synd om olika industriägare och aktieägare, utan det är för att ge industrin goda investeringsbetingelser och konkurrensbetingelser som vi föreslår exempelvis sänkning av energiskatterna, borttagande av skatt på arbetande kapital för småföretagen och som vi kommer att försöka att ytterligare förbättra riskkapitalförsörjningen. Det är för att värna industrisamhällets möjligheter att skapa goda betingelser för arbete, sysselsättning och välstånd. Det är regeringens bevekelsegrunder, och jag har mycket svårt att tänka mig att socialdemokratin skulle agera mot den typen av insatser för att värna konkurrenskraften.

Ungdomarna har nämnts av flera talare, bl.a. av Ingela Thalén och Johnny Ahlqvist. Jag delar de synpunkter som bl.a. Johnny Ahlqvist har fört fram och beskrivningen av ungdomsarbetslösheten som ett gissel, när ungdomar kommer från skolan och inte är efterfrågade, inte har någonting att göra. Om det är vi totalt överens – det finns ingen avvikande uppfattning på den punkten. Det är därför som regeringen har lagt fram ett förslag om ungdomspraktik, som utskottet nu till största delen har antagit, med smärre tillägg och justeringar.

Johnny Ahlqvist säger att ungdomspraktiken inte löser problemen med ungdomsarbetslösheten. Nej, det har regeringen inte trott. Det är nog ingen som tror att detta är en patentlösning. Denna ungdomspraktik är det sista av flera steg, där man inte har lyckats få någon form av utbildning, om man nu söker sådan, inte får någon form av beredskapsarbete, inte får jobb på den öppna arbetsmarknaden. Då är det här förslaget tänkt att komma in. Förhoppningsvis får det ett bra genomslag. Vi kan nå upp till de 40 000 eller 60 000 platserna under det år som åtgärden är tänkt att verka. Det är ingen patentlösning, och det finns ingen annan garanti för god sysselsättning för ung eller gammal än en sund ekonomi, en industri och ett näringsliv som efterfrågar arbetskraft på en öppen marknad.

Jag kan också bekräfta vad som har sagts tidigare om att det här verkligen har diskuterats i utskottet. Ingela Thalén var i sitt inledningsanförande inne på att det var tråkigt att vi inte lyssnade på och tog intryck av varandra. Jag tror inte att någon fråga, under de många år som jag har suttit i utskottet, har diskuterats så länge, så öppet och i ett så gott uppsåt att försöka komma fram till någonting som kunde bli konsensus. Oaktat att vi nu har landat på olika ställningstaganden, har vi förhoppningsvis fått en viss respekt för varandras synsätt, och jag tror att hela denna process skulle kunna gagna verkställigheten av reformen. Jag hoppas, Johnny Ahlqvist, att det kan bli en helhjärtad uppslutning när nu riksdagen fattar ett beslut om detta.

Vi har klara intentioner på att arbetsmarknadsmyndigheterna står i startgroparna och är beredda att göra en gedigen insats för att se till att så många ungdomar som möjligt i höst kan komma in i den här åtgärden. Jag har all

anledning att tro och hoppas att alla arbetsmarknadens parter, självfallet inkl. de fackliga organisationerna, på alla sätt kommer att agera för att just ungdomarna får denna chans att komma in.

För att anknyta till Johnny Ahlqvists fråga: Vad händer efter de sex månaderna för dessa ungdomar? Den arbetsgivare som har haft en sådan här praktikant kan kanske efter sex månader anse att praktikanten var utomordentligt bra och att man kan fortsätta med en fast anställning. Detta fyller på så vis en viktig funktion genom att vederbörande gradvis slussas in på en öppen arbetsmarknad.

Johnny Ahlqvist antydde i sitt inlägg att det kanske nu inte kommer att gå att genomföra denna reform därför att det kan blåsas till strid. Jag hoppas att jag misstog mig på den punkten. Jag hoppas verkligen att alla arbetsmarknadens parter ställer helhjärtat upp. Jag har en bestämd känsla av att ungdomarnas och även föräldrarnas dom annars kommer att bli utomordentligt hård mot dem som på något sätt skulle obstruera. Men jag tror att jag har fel på den punkten. Jag tror att alla vill ställa upp.

Fru talman! Vi har många gånger varit inne på kompetensfrågorna när det gäller arbetsmarknadspolitiken och de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna. Det råder väl inget tvivel om att det är viktigt att vi ser till att höja kompetensen hos den befintliga arbetskraften och hos dem som skall in på arbetsmarknaden, om svensk industri framöver skall kunna vara konkurrenskraftig, stärka sin internationella konkurrenskraft och även locka ungdomar till industriarbetet – jag tror nämligen att det är utomordentligt angeläget att få ungdomarna att tycka att industriarbete är intressant, eftersom det där krävs en hel del och finns stora möjligheter till personlig utveckling.

Det är därför glädjande att se att en så stor andel av dem som i dag är föremål för arbetsmarknadspolitiska åtgärder omfattas av arbetsmarknadsutbildning. Nära 100 000 personer omfattades i mars månad av denna utbildning. Många aktörer spelar i dag en viktig roll inom detta område. Det är inte bara AMU, utan det finns också många enskilda privata aktörer. Komvux finns med och har tagit en ganska stor andel av kakan. Jag tror att detta totalt innebär en ständigt stigande kvalitet, att det sker en stigande marknadsanpassning av just den här utbildningen för att den skall passa både företag och de elever som går där.

Jag vill också anknyta till vad tidigare talare – jag tror det var Ingela Thalén och även Elver Jonsson – har sagt om vad vi var ense om. Det är glädjande att ett enigt utskott nu klart markerar att vi tycker att det är dags att AMU bolagiseras. Vi ser inga skäl för en fördröjning på den punkten, och vi har satt upp den 1 januari 1993 som ett riktmärke. Med detta uttalande förväntar sig utskottet – och därmed också riksdagen när vi om en stund fattar beslut – att regeringen förelägger riksdagen ett förslag i ärendet som gör det möjligt för AMU att bli bolag och verka som bolag från årsskiftet 1992/93.

Fru talman! Denna kammare är totalt enig om att arbetslösheten är ett gissel både rent personligt och för samhället i sin helhet. Jag tror också att vi är helt eniga om att det är bättre att människor gör någonting än att de går sysslolösa och får någon form av ersättning. Jag tror att det i Sveriges riksdag finns en genuin uppfattning om detta, och jag tror att det finns all anledning

att ta fasta på detta framöver när vi debatterar och diskuterar de olika förslag som läggs fram. På så sätt kan vi ge människorna en ärlig chans att möta framtiden. Arbetslösheten är ett gissel och skall bekämpas.

Med detta, fru talman, ber jag att få yrka bifall till arbetsmarknadsutskottets hemställan på alla punkter och avslag på reservationerna.

Anf. 21 INGELA THALÉN (s) replik:

Fru talman! Anders G. Högmark säger att vi i denna kammare är eniga om att en hög arbetslöshet är ett gissel. Med utgångspunkt i att vi med regeringens förslag, de förslag som har behandlats i detta arbetsmarknadspolitiska betänkande, har tagit de första stegen mot en kontantstödskostnad nästa år på 30 miljarder kronor, medan investeringsprogrammen däremot är ytterst blygsamma i förhållande till kontantstödsutvecklingen, förstår jag inte hur Anders G. Högmark kan ha mage att säga att man också från de borgerliga partierna uppfattar arbetslöshet som ett gissel. Om man i själ och hjärta uppfattar arbetslösheten som ett gissel måste man ju ta dessa perspektiv på djupt allvar. Den öppning jag kan se i Anders G. Högmarks inlägg är att han säger att vi får ta detta på allvar när vi nu skall börja diskutera kompletteringspropositionen. Måtte då de borgerliga företrädarna i denna riksdag vara beredda att vända om, så att vi går mot en politik som innebär att vi använder pengar till nyttiga, vettiga jobb i stället för att passivt skicka ut dem i form av kontantstöd och därmed upprätthåller det gissel som arbetslösheten innebär.

Anders G. Högmark säger att mycket litet gjordes under 80-talet. Jag skulle kunna ägna en god stund åt denna fråga, men jag skall bara nämna några saker som jag tycker är viktiga och som jag redan tidigare i en replik på Elver Jonssons anförande tagit upp: omväxlingen till en lägre inflation genom Rehnbergsavtalet och andra insatser men också välfärdspolitikens utveckling, inte dess avveckling. Jag vill erinra om att det var den socialdemokratiska regeringen som genom förhandlingar med landstingen genomförde en sjukvårdsgaranti för vissa sjukdomar. Det var en fråga som Moderaterna drev. Jag tyckte att det var en bra fråga, och det var också därför som den socialdemokratiska regeringen lade fram förslag om detta. Jag vill erinra om att Socialdemokraterna genomförde samverkan mellan socialförsäkring och sjukvård för att minska köerna och förbättra människors hälsa. Jag vill erinra om att det var Socialdemokraterna som lade fram förslag om en aktiv rehabilitering i sjukförsäkringen, och det var Socialdemokraterna som lade fram förslag om insatser på arbetsmarknaden, för det goda arbetet och för arbetslivets villkor.

Man kan faktiskt inte bara låtsas som att denna plattform inte existerar, och jag menar att vad den borgerliga regeringen nu gör är att spoliera dessa förutsättningar.

Vi kan inte gå med på att man bygger upp en politik på ofinansierade skattesänkningar, en politik som skjuter över välfärdspolitikens finansiering från dem som har förmåga att betala till dem som har det sämre ställt. Detta är den viktigaste kritiken. Dessutom får man inte någon tillväxteffekt genom skattesänkningar på förmögenhet och kapital. Detta går inte ihop, Anders G. Högmark.

Anf. 22 ANDERS G. HÖGMARK (m) replik:

Fru talman! När det gäller balansen eller kanske snarare obalansen mellan kontantstödet och de arbetsmarknadspolitiska insatserna råder det väl inget tvivel om att kontantstödet har vuxit. Detta är ju betingat av den fullständiga explosion som har skett i fråga om arbetslösheten genom de nedläggningar som orsakats av den ekonomiska politik som har förts under 80-talet. Låt oss säga så här: Det finns ingen i denna kammare som känner en lust för att andelen kontantstöd ytterligare skall öka visavi de arbetsmarknadspolitiska insatserna. Jag är definitivt inte tilltalad av den modell som går ut på att vi i växande omfattning skall ha kontantstöd i stället för arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Låt oss alltså ha detta som utgångspunkt i diskussionen framöver.

Ingela Thalén säger att mycket gjordes under 80-talet. Jag ifrågasätter inte att Socialdemokraterna gjorde mycket, men det är ju inte säkert att vad de gjorde var rätt. Våra skilda värderingar kan naturligtvis påverka betygsättningen, det är jag helt medveten om. Det fanns säkert saker som gjordes, t.ex. insatserna för att börja växla ner inflationstakten. I vilken utsträckning det var helt eller delvis Rehnbergs förtjänst kan man diskutera, men ambitionen att växla ner inflationstakten var god, och den ambitionen fanns säkert hos alla partier, även om metoderna kanske var litet olika.

Vi föreslår inte ofinansierade skattesänkningar. Vi sänker inte skatten för kapitalägarna på grund av att vi "tycker synd om kapitalägarna" utan just för att vi skall få kapital till Sverige. Vi tycker att det är ganska sunt att svenskt kapital nu inte som på 80-talet söker sig ut till fastighetsmarknaden i Europa, utan vi tycker faktiskt att det kunde vara roligt om utländskt kapital sökte sig till tillverkande industri så att de långsiktiga, strategiska investeringarna i den tillverkande svenska industrin kunde tryggas. Vi menar att ett motiv för förändringar i kapitalbeskattningen eller för en sänkning av skatten på energi kan vara att företagen skall komma hit eller åtminstone behålla sin tillverkning här i Sverige, så att inte ytterligare tiotusentals jobb flyttar ut från Sverige. Då lär vi nämligen få långt att gå innan vi uppnår någon form av full sysselsättning. Då kommer vi verkligen att se till att driva upp arbetslöshetsnivåerna. Det är bra med ett antal beslut, men det är bättre med riktiga beslut.

Anf. 23 INGELA THALÉN (s) replik:

Fru talman! Jag tar med stor uppmärksamhet verkligen till mig det som Anders G. Högmark säger om kontantstödet. Jag tycker att det känns väldigt lovande. Jag ser faktiskt fram emot att det i arbetsmarknadsutskottet fr.o.m. torsdag, då vi börjar behandlingen av kompletteringspropositionen, blir en mycket konstruktiv diskussion om de socialdemokratiska förslagen kring infrastruktur och kring insatser för kompetensutveckling, utbildning och andra investeringar. Detta finns redovisat i det här förslaget som nu i och för sig kommer att avslås, men som kommer tillbaka i kompletteringspropositionen. Med tanke på det som Anders G. Högmark nu sade hoppas jag att vi kan få en förnyad grund för en positiv diskussion.

Det är ju inte sant, Anders G. Högmark, att ni har finansierat sänkningen av kapitalbeskattningen. Den är inte finansierad. Budgetunderskottet visar

alldeles tydligt att de skattesänkningar som har företagits inte är finansierade. Dessutom leder inte den typen av skattesänkningar till den tillväxt som regeringen förväntar sig. All erfarenhet från andra länder visar att det är så. Även vi Socialdemokrater vill ha ett program för en riktig näringslivspolitik. Vi föreslår också en sänkning av energibeskattningen, men vi avvisar regeringens konstruktion och förslag. Vi vill skapa goda förutsättningar för små företag, för stora företag och för internationella företag att etablera verksamheter i Sverige. Jag vill påpeka att den svenska företagsbeskattningen sett i Europaperspektivet är mycket låg. Det är alltså inte där problemet ligger. Men att förskjuta bördan från dem som har det svårt redan i dag till dem som faktiskt klarar sig bra ändå, och dessutom göra det ofinansierat, kan vi bara inte ställa upp på, Anders G. Högmark.

Låt oss ta den arbetsmarknadspolitiska diskussionen, och låt oss se till att vi skapar en grogrund så, att det inte blir en galopperande kontantstödsutbetalning. Då tror jag att vi ändå med den här riksdagen som bas kan åstadkomma någonting relativt hyggligt.

Anf. 24 ANDERS G. HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Vi skall inte ta någon lång debatt nu – den får finansutskottets ledamöter ta – om huruvida de olika budgetalternativen är finansierade eller ej. Om man börjar nagelfara den socialdemokratiska motionen och manglingen av kompletteringspropositionen, finns det även där många stora frågetecken när det gäller finansieringsformerna. Låt oss lämna den debatten.

Regeringens uppfattning är att sänkta strategiska skatter för företagande och investeringar är till gagn för Sverige på sikt. Det ger måhända inget genomslag inom kanske ett halvt upp till två år, men på sikt kommer sänkningarna att vara nödvändiga. Om man inte genomför dessa skattesäkningar under 90-talet, kommer effekterna att visa sig på ett brutalt och otäckt sätt för de många arbetstagare som jobbar t.ex. i den industri som har höga energiskatter i dag eller inom bättre familjeföretag, som nu slipper skatten på arbetande kapital och som under den socialdemokratiska tiden var tvungna att sälja sig till stora koncerner för att klara generationsskiftesproblemen. Det var en stor tragedi för många svenska orter, där fina svenska familjeföretag fick säljas ut till anonyma koncerner just för att Socialdemokraterna inte förstod hur viktigt det var att ta bort skatten på arbetande kapital och därmed underlätta generationsskiften.

Med tanke på hur dåligt Socialdemokraterna under 80-talet har skött infrastrukturpolitiken finns det nu utomordentligt stora behov. Det finns förslag i kompletteringspropositionen och hos Socialdemokraterna om objekt som säkert är angelägna, men den debatten och diskussionen får vi ta framöver.

Anf. 25 JOHNNY AHLQVIST (s) replik:

Herr talman! Jag vill börja med att kommentera att Anders G. Högmark beklagade att det inte fanns någon trovärdighet för den socialdemokatiska politiken.

I söndags redovisades en SIFO-undersökning i Expressen. Man hade un-

dersökt vilket parti som hade mest trovärdighet för sin ekonomiska politik. Det visade sig att folk ansåg att det var den socialdemokratiska politiken som var den mest trovärdiga.

Jag vill återkomma till det som Anders G. Högmark sade om att vi Socialdemokrater inte gjorde några satsningar under 80-talet. Vi gjorde stora satsningar bl.a. för att komma till rätta med den ungdomsarbetslöshet som ni hade förorsakat förra gången ni satt i regeringsställning. Alla kommer väl ihåg hur det såg ut i början av 80-talet, då varenda en som avslutade en gymnasieutbildning gick ut till en ungdomsarbetslöshet beroende på avsaknaden av arbetsmarknadspolitik under slutet av er regeringstid.

Anders G. Högmark sade att vi är överens i utskottet, och att han hoppades att ungdomspraktikplatserna skall ge bra utdelning. Vi var inte alls överens om de två viktigaste delarna. Det gällde för det första huruvida en ungdomspraktikplats skulle räknas som anställning eller ej, och för det andra gällde det att vi ville att lönerna skulle vara marknadsmässiga. Det förstnämnda reducerade ni genom den här tvångslagen.

Det är märkligt att Anders G. Högmark tror att man får någon större utdelning på detta förslag, när man så totalt kör över den största parten på arbetsmarknaden, nämligen LO, som har sagt nej till förslaget.

Det är bra att kontantstödet skall minska, som Anders G. Högmark säger här. Men jag tror inte att han själv tror på detta. I nästa andetag bemöter han inte mig, när jag säger att förslaget inte ger fler än 10 000 ungdomspraktikplatser. Ni är inte beredda att satsa på ungdomarna. Det gäller ju att gå in och satsa om inte kontantstödet skall öka.

Herr talman! Jag har inte fått svar på mina frågor om arbetsbiträde för unga handikappade och vad som händer med 18–19-åringarna efter ungdomspraktiken. Vilken ersättning skall dessa ungdomar gå tillbaka till? Skall de gå direkt till det sociala eller vilken ersättning skall de få efter sex månaders ungdomspraktik?

Anf. 26 ANDERS G. HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Jag vet inte om benämningen tvångslag ingår som något slags strategi hos Johnny Ahlqvist och Socialdemokraterna för att försöka svärta ner det som riksdagen om några timmar förväntas besluta om. Är det så ni tänker gå ut och marknadsföra detta bland arbetsmarknadens parter, att skapa en stämning av att detta är en tvångslag? I så fall faller domen säkert mycket tungt över Socialdemokraterna.

När vi förde diskussioner uppfattade jag det så, att vi försökte att komma fram till ett bra resultat, eftersom det var nödändigt för ungdomarna. Men är detta det första steget i strategin att försöka svartmåla reformen, att försöka skapa problem, så att tusen och åter tusen ungdomar inte kan komma ut i ungdomspraktik? Gå då gärna ut och ge detta besked till ungdomarna! Gå ut och tala om för deras föräldrar att ni kommer att försöka sabotera reformen på grund av formalia, för att ni hellre vill att det skall vara fråga om anställning som skall omfattas av MBL och avtal! Är det vad Johnny Ahlqvist försiktigt aviserar på detta sätt? Det vore väldigt bra att få det utklarat.

Sedan vill jag kommentera det här med ekonomi och vem som är mest trovärdig. I det korta perspektivet kan Socialdemokraterna vinna en och an-

nan poäng. Vi siktar på valet 1994, och vår strategi för framgång är därför långsiktig.

Anf. 27 JOHNNY AHLQVIST (s) replik:

Herr talman! Jag vill erinra Anders G. Högmark om att också vi satsar på valet 1994. Men hänsyn till dagens ökning för vår del bör vi komma närmare än vad ni gör.

När det gäller det här med tvångslag vill jag betona att det inte är vi som har stiftat den. Vi vill att gällande lagar och avtal på arbetsmarknaden skall omfatta ungdomspraktikplatserna. Det är ni som i en särskild lagstiftning vill att den lag och de avtal som finns på arbetsmarknaden inte skall gälla för den här gruppen. Det är inte vi som vill stifta en tvångslag, utan det är ni som vill göra det.

Det vore bra om människorna ute kunde få ett svar på frågan: Är det gällande avtal som skall tillämpas för dessa ungdomar, eller är det en lag som sätter kollektivavtalen ur spel? Jag har förståelse för den osäkerhet som måste råda hos företagarna, när de i dag inte kan få besked om huruvida det är lag eller avtal som gäller. Den enda möjligheten att avgöra detta är en förhandling hos arbetsdomstolen, och det har vi varnat för. Om man hade gått på vårt förslag, hade det inte rått någon osäkerhet.

Också jag hoppas att ungdomarnas sysselsättningsproblem kan lösas. Men jag återkommer till frågan: Var är pengarna till de 60 000 ungdomspraktikplatser som statsministern utlovade? I dag räcker pengarna till 10 000 platser. Anders G. Högmark, var finns dessa pengar någonstans?

Anf. 28 ANDERS G. HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Jag vill först säga att jag helhjärtat önskar att denna utomordentligt viktiga åtgärd sätts i sjön på ett bra sätt, att den tas emot positivt och att den efterfrågas. Då är jag alldeles övertygad om att regeringen kommer att se till att man skapar de finansiella förutsättningarna för att både 50 000 och 60 000 skall kunna få en ungdomspraktikplats. På det sättet blir det möjligt för många ungdomar att få kontakt med arbetsmarknaden. Därmed kanske de undviker det som Johnny Ahlqvist befarade, att de efter sex månader ställs utan någon form av försörjning och meningsfullt arbete. Visserligen löser det inte alla problem, men detta är ett väldigt bra sätt att få en första kontakt med arbetsmarknaden eller med ett enskilt företag.

Om tidigare arbetsmarknadspolitiska åtgärder för ungdomar, Johnny Ahlqvist, hade visat sig vara suveränt framgångsrika, hade varken denna eller någon annan regering behövt fundera över någon reform.

Det har visat sig gång på gång att de insatser vi har försökt åstadkomma någonting med inte har levt upp till förväntningarna. Regeringen har då tagit sikte på att genomföra något som är litet okonventionellt. Vi vill att det med denna lagtext inte skall råda något tvivel om att praktikanten anses som inte anställd. Det skall vara klart från början. Jag kan inte se att detta skulle vara något problem

Det är inte de ungdomar som väntar på jobben, Johnny Ahlqvist, som i små inlägg i tidningar, ute på gator och torg och på pubar diskuterar problemet med den här lagen. Det finns dock andra intressen som gör att det tycks

vara viktigare att diskutera formalia än att ge ungdomarna praktiska möjligheter att komma ut i arbete. Fråga ungdomarna om de tycker att denna diskussion om formalia är viktig eller ej! Jag är övertygad om att svaret blir: Det viktiga är att vi får en chans att komma ut på praktik så att vi kan få ett fäste i arbetsmarknaden. Förståelsen för lagstiftning o.d. är nog väldigt liten hos dem.

Jag ville fastställa detta i syfte att undvika alla missförstånd när det gäller förpliktelser som finns och inte finns. Jag är, för att nu upprepa det än en gång, alldeles övertygad om att om reformen kommer att visa sig vara framgångsrik – vilket det finns all anledning att tro – kommer regeringen med all säkerhet att se till att det kommer att finnas finansiella resurser för att ytterligare ungdomar skall få denna chans, för att vi skall kunna leva upp till givna löften.

Anf. 29 LARS-OVE HAGBERG (v) replik:

Herr talman! Jag har begärt replik på Anders G. Högmark därför att Johnny Ahlqvist sade att resultatet av denna åtgärd blir 10 000 ungdomsplatser netto. Blir alltså endast 10 000 ungdomar netto, med denna åtgärd inräknad, inbegripna i arbetsmarknadspolitiska åtgärder? Har Johnny Ahlqvist rätt i det? Oavsett om det är 40 000 eller 50 000 blir det ju minus på ett annat sätt. Anders G. Högmark argumenterade också för att de ungdomar som inte har något beredskapsarbete inte heller skall få något. Det skulle vara intressant att se hur många fler ungdomar netto som kommer i arbete tack vare effekten av den här föreslagna åtgärden.

Den här diskussionen om formalia, Anders G. Högmark, är inte så oväsentlig. Vad hindrar egentligen regeringen från att säga att de ungdomar som behöver praktiktjänstgöring – precis som alla andra i sina dagar har fått – får anställning. Jag har i min verksamhet arbetat med många ungdomar som har haft praktiktjäntgöring under sommaren. Vad är det som hindrar detta? Vad är det som hindrar att man skapar riktiga praktikarbetsplatser och skiljer ut dessa från ordinarie arbetsplatser? Jag förstår inte vad det är som gör att regeringen lägger fram förslag som hindrar utskottet från att komma fram till ett sådant förslag. Det tycker jag Anders G. Högmark skall diskutera i stället för att säga att andra partier har invändningar.

Den klassiska frågan vad som är ordinarie verksamhet och vad som är praktikverksamhet kommer att ställas – i verkligheten. Denna fråga kommer man aldrig undan.

Till frågan om 1980-talet. Jag erinrar mig att Anders G. Högmark ville ha bort valuta- och kreditregleringar. I och med devalveringarna började då privata människor i tjänste- och industrisektorn att spekulera. Så skapades det systemet. Det var just de krafter som Anders G. Högmark nu satsar på genom stimulanser till kapital och annat i syfte att ordna det hela från industrisidan. Det är samma slag av människor och samma slag av intressen som det handlar om.

Jag hör emellertid aldrig från moderat håll att man nu genom hög kompetens skall trygga industriutvecklingen i vårt land, att de arbetande behöver all omsorg och att vi skall ha en bra arbetsorganisation och en bra arbets-

miljö för att kunna ordna det hela. Det sägs aldrig, utan det är kapitalstimulanser som är avgörande.

Jag tror inte, Anders G. Högmark, att det är de frågorna som är helt avgörande för oss som har världens lägsta företagsbeskattning, åtminstone i OECD-länderna. Det är i stället fråga om var man kan landa med en ökad kompetens i investeringar och med arbetare som får ta ansvar. Man hör aldrig från moderat håll den typen av frågeställning ens.

Så till det som regeringen verkligen har ansvar för. Anders G. Högmark tar upp till diskussion och anklagar den offentliga sektorn under 80-talet för en mängd misstag. Jag kan hålla med i många frågor. Nu drar man emellertid in 7,5 miljarder kronor för nästa års planering, och för 90-talet i övrigt aviserar denna regering minskade resurser för kommunerna, vilket enligt Kommunförbundet gör att 65 000–70 000 människor blir arbetslösa. Vad har ni för alternativ till detta? Vad gör ni när dessa människor går ut i arbetslöshet?

Anf. 30 ANDERS G. HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Jag sade tidigare att om den här reformen med undomspraktik blir framgångsrik, dvs. med brutto på 30 000 upp till 80 000 ungdomar intresserade, blir nettot stort. Det blir större än den omtalade siffran 10 000. Huruvida nettot blir 10 000, 15 000 eller 30 000 är avhängigt reformens framgång.

Vad regeringen och rimligtvis hela denna kammare borde vara intresserade av är att pröva något som vi inte har prövat tidigare. Det vi tidigare har prövat har ju inte varit så kolossalt framgångsrikt. Det är därför vi prövar dessa litet okonventionella grepp.

Tag hellre fasta på att jag säger att jag är övertygad om att – jag är säker på att arbetsmarknadsministern kan bekräfta att det förhåller sig på det viset – regeringen är beredd att tillföra de finansiella resurser som behövs för att klara den efterfrågan, så att säga, som kan bli aktuell om reformen blir den framgång som vi har anledning att hoppas på. För ungdomarnas bästa är det angeläget att den blir det.

Lars-Ove Hagberg frågar också varför vi moderater är så ointresserade av formalia. Det kanske är så att vi har lyckats fånga upp det som unga människor tycker, nämligen att hitta på något som inte är så komplicerat och som innebär att man inte behöver syssla med bestämmelser av olika slag.

Vi gör nu ett försök till detta. Det är inte något ovanligt att ha ett praktikantförhållande utan ett anställningsförhållande. Det finns också praktikanttjänstgöring med anställningsförhållande. Vi vill nu pröva praktikantarbete utan anställningsförhållande, och därefter får vi se om det fungerar bra, vilket vi har anledning att tro. Detta under förutsättning att vi inte får uttalade och outtalade viljeyttringar om att försöka sabotera det. Jag hoppas att jag har uppfattat det fel, och att i stället alla på arbetsmarknaden, inkl. de tre fackliga organisationerna, är beredda att ställa upp helgjutet.

När det gäller företagsbeskattning m.m. hävdar jag att det inte är på grund av bolagsbeskattning som kapitalet har flytt från Sverige. Traditionellt sett har vi haft en ganska låg bolagsbeskattning i Sverige, vilket även Lars-Ove Hagberg vet. Det är emellertid företag som har dragits med väldens högsta energibeskattning som funderar på att lägga tillverkningsprocesserna utan-

för Sverige. Det borde vara välbekant för Lars-Ove Hagberg, med hans stora kännedom om Bergslagens stålindustri, att man där har synpunkter på just energibeskattningen.

Det är inte heller okänt att den allvarligt höga skatten på arbetande kapital när det gäller arvsbeskattning har skapat stora problem – t.o.m. olösliga problem – för många familjeföretagare. Företagare som tvingats sälja ut till anonyma koncerner i stället för att kunna låta det lilla företaget, som man haft i generationer, ligga kvar på den lilla orten. Vi ser nu till att dessa hinder tas bort, och vi kommer att fortsätta arbeta i den riktningen. Vi vill nämligen ha svensk industri i Sverige. Vi anser att på samma sätt som kapital kan gå ut till Europa kan det också komma in till Sverige. Det är regeringens ambition, som vi tänker försöka att förverkliga.

Anf. 31 LARS-OVE HAGBERG (v) replik:

Herr talman! Jag förstår fortfarande inte varför utskottet inte rättade till de bekymmer som finns i verkligheten när chansen fanns. Det svarar inte Anders G. Högmark på. Är det 65 000 ungdomar som är arbetslösa och som kommer att omfattas av detta? Ja, hellre det i så fall än ingenting.

Anders G. Högmark, ni skulle emellertid ha kunnat se till att problemen inte uppstår. Alla vet väl att det blir en gränsdragning mellan praktik- och ordinarie arbete. Bästa sättet att lösa det problemet på är, av många olika orsaker, med hjälp av arbetsgivaransvar.

Jag förstår inte varför ert förslag läggs fram. Är det för att legalisera lägre löner? Det kommer ju att innebära lägre löner. Ungdomar kommer att fundera: Vad är detta? Här gör jag nästan ett ordinarie arbete, men med lägre lön och utan ordnade förhållanden på arbetsmarknaden. När man lägger fram ett förslag har man ansvar för förslaget.

Vänsterpartiet säger ja till praktik, men då är det praktik det handlar om och inte något annat. Regeringen har haft chans att räta upp sitt förslag till något ordentligt. Nu har man i stället skiljt på arbete och arbete. Ordinarie arbeten är viktiga. Det är också viktigt med beredskapsarbeten för dem som är under 25 år och som har varit ute på arbetsmarknaden.

Så till företagen. Moderaterna är sällan intresserade av den stimulans som finns i arbets- och näringslivet när det gäller de arbetande i form av hög kunskap, arbetsorganisation, ansvarstagande. Det sägs ingenting om det.

Det handlar ofta om att stimulera anonyma kapitalägare, som knappast är närvarande, men som till synes har ansvar för näringslivets utveckling och för industrin.

Jag tror inte att den avgörande frågan för utvecklingen framöver är enskilda punktskatter på t.ex. energin eller vissa småföretag, utan den avgörande frågan är vad vi i Sverige, i höga nord, kan erbjuda i fråga om industriutveckling, om vi skall ha denna industri kvar.

Fortfarande görs det emellertid ingenting från denna regering, bortsett från att stimulanser ges. Det är därför som jag här i dag har sagt att det är anmärkningsvärt att utskottet avstyrker ett socialdemokratiskt litet yrkande om denna kompetenshöjning. Jag har tidigare i en frågestund talat med arbetsmarknadsministern om betydelsen av att man behåller arbetskraften i industrin och att man tar ett ansvar för arbetskraften och ser till att den ut-

vecklas. Men jag har inte fått något svar angående detta. Det är detta som är beklagligt i regeringens politik inför framtiden. Jag tror nämligen inte att denna vinstmaximeringsideologi kommer att ge något resultat för Sverige om inte den politiska sfären gör en oerhört stor politisk insats.

Anf. 32 ANDERS G. HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Det primära för regeringen har varit, och kommer säkert att vara det ett par år framöver, att se till att flykten från Sverige när det gäller kapital och investeringar bromsas upp. Jag är alldeles övertygad om att det är nödvändigt att göra ytterligare förändringar för att göra det lockande att investera och utvecklas i Sverige.

Lars-Ove Hagberg säger att vi är totalt ointresserade av utveckling av personalen, inflytande, m.m. Det är ju med förlov sagt inte sant, för att uttrycka det mycket diplomatiskt. Jag är utomordentligt tilltalad av att personalen utbildas, att kompetensen är hög, och att det blir status i industriarbetet. Detta sade jag i mitt inledningsanförande.

Jag tror att ett av de största problemen framöver kommer att vara att få ungdomarna tillbaka till industrin och att få dem att känna att det är attraktivt att jobba i tillverkande industri, inte minst med tanke på att det har varit problem att hålla ungdomarna kvar i industrin. Jag tror inte att alla människor i något slags postindustriellt samhälle skall kunna jobba utanför industrin. Vi kommer faktiskt att ha ett växande behov av duktiga människor som tycker att det är intressant och att det är status att jobba med kvalificerade arbetsuppgifter just inom industrin. Av det skälet finns det all anledning att lägga fram förslag om att stimulera detta. Men det är inte säkert att Sveriges riksdag på alla punkter måste tala om både det ena och det andra.

Detsamma gäller ungdomspraktiken. Det handlar om praktik. Det kommer säkert, som även Elver Jonsson var inne på, att finnas många exempel då arbete kommer att utföras inom praktiken, kanske även arbete av reguljärt slag under kortare eller längre tid. Det kan hända att det då kan uppstå tekniska problem. Men om vi i denna kammare skall börja detaljreglera detta, kommer vi att hamna i en situation som innebär att denna reform inte kommer att lyckas. Den kommer att få vanrykte. Den blir för besvärlig att hantera. Vi överlåter nu till förnuftiga människor och parter i de enskilda företagen, små eller stora, att hantera detta med gott omdöme. Det tror jag gagnar ungdomarna bäst. Och det är faktiskt ungdomarnas väl och ve som vi sätter främst.

Jag hoppas än en gång att denna reform kan bli en framgång, och jag hoppas verkligen inte att det blir någon form av sabotage. Då kommer, som sagt, domen från ungdomarna och inte minst från deras föräldrar att bli mycket hård. Reformen är värd ett mycket bättre öde.

Anf. 33 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Vårt land lider i dag oerhört av sviterna av 80-talets inflations- och spekulationsekonomi. Ur den socialdemokratiska garderoben ramlar det ena "arvet" efter det andra ut.

Senast var det Nordbanken som så att säga ramlade ut för andra gången.

Detta ställer krav på insatser på 20 miljarder kronor. Den socialdemokratiska regeringen har haft detta i sin hand, och vi får betala notan.

Lindrigt sagt så blev 80-talet inte bra. Den andra jättedevalveringen försvaras inte av någon ekonom i dag. Vi fick överlikviditet i bankerna, avreglering, och pengarna formligen kastades efter framför allt dem som gjorde fastighetsaffärer.

Vi fick en våldsam överhettning i slutet av 80-talet. Produktiviteten i företagen stod stilla, men det togs ut tvåsiffriga löneökningar. Investeringarna flyttade från Sverige till utlandet, och därmed tusentals och åter tusentals jobb. Byggsektorn köpte folk från exportindustrin, som fick lägga ned. Under socialdemokratins välsignelse byggde man i kvarter efter kvarter kontor som sedan stod tomma.

Tre fjärdedelar av förlusterna i banksystemet i dag beror på fastighetsbelåning, ett ohejdat kontorsbyggande och en lånekarusell.

Fördelningspolitiskt blev 80-talet orättvisans årtionde. Miljonärer och miljardärer ökade under kort tid i en takt som aldrig tidigare.

Man ser på kurvorna som upprättas av OECD, EG och andra organ att Sverige – då man i EG- och OECD-länderna, från 1989 och fram till nu, höll industriproduktionen uppe – helt på egen hand dök rakt nedåt när det gäller industriproduktion. Det rör sig om siffror upp mot 20 procentenheter. Då reagerade socialdemokratin.

Det mesta av det som vi nu upplever är hemmalagat. Sedan råder det nu dessutom en tung internationell lågkonjunktur. Jag vill direkt säga att det skulle ha varit lätt att leva och klara den internationella lågkonjunkturen om vi inte hade haft detta jättearv i form av vad socialdemokratin hemmalagade. Det är det som i dag är den tunga ryggsäcken och som gör det så svårt för arbetslösa m.fl.

Jag vill sedan tala om en del positiva saker. Produktiviteten ökar nu mycket snabbt i svenska företag. Det är bra. Inflationen är låg. Vi har på kort tid tagit igen ca 10 procentenheter av konkurrenskraften genom att löneglidningarna nu i stort sett har upphört. Dessutom arbetar man nu med produktiviteten i nästan alla företag. Det rör sig om betydande förbättringar.

Det andra som är mycket tillfredsställande är att utlandet börjar intressera sig positivt för Sverige. Det är något nytt. När det var som värst under den socialdemokratiska tiden gick, på årsbasis, närmare 100 miljarder kronor till investeringar utomlands, medan det kom in bara 10 miljarder kronor till Sverige.

Sammantaget är det vår bedömning att många svenska företag kommer att hänga med bra. Det börjar vända i en del branscher redan till hösten, och 1993 kan det bli rätt normala konjunkturer.

Sedan vill jag beröra arbetsmarknadsprognoserna för resten av 1992 och för 1993. Ni har alla tagit del av en mängd bankprognoser och av AMS-prognosen. Alla har de det gemensamt att de visar att ungefär 10 % av arbetskraften står utanför ordinarie arbetsmarknad.

Enligt AMS-prognosen, som tagits upp här i dag, är 7,5 % öppet arbetslösa och 3,5 % föremål för åtgärder, medan regeringen har lägre siffror i sina prognoser.

När det gäller detta med vad AMS orkar med på ett ansvarsfullt och riktigt

sätt beträffande ungdomsförslaget konstaterar jag att AMS kommer att få lämna den treprocentsnivå som man så ofta har talat om. Man kommer i alla fall att hamna på 4 % i fråga om dem som är föremål för olika åtgärder.

Tyvärr beräknar jag att vi, trots att konjunkturerna förbättras, får leva med det faktum att fler människor står utanför ordinarie arbetsmarknad – mycket beroende på att det produktivitetsarbete som har pågått ett tag i företagen fortsätter med full kraft hela 1992 och hela 1993. Detta är nödvändigt för att Sverige skall bli starkt på världsmarknaden, för att vi skall bli starka gentemot import till Sverige. Det är en liten mardröm för dem som är arbetslösa och dem som hotas av arbetslöshet. Det är också en liten mardröm för oss som verkligen kämpar för arbetslinjen i svensk arbetsmarknadspolitik.

Till detta kommer att ett antal kommuner, genom att ha spänt sig för kraftigt före valet, har så dålig ekonomi att de måste anpassa sin verksamhet.

Sett till varslen i stort gäller 97 % av varslen dem som jobbar hos privata arbetsgivare. 3 % gäller den offentliga sidan. Men nu ser man en liten omsvängning.

Sett till vad som har hänt hittills i år kommer 12 % av varslen från den offentliga sektorn. I jämförelsen mellan arbetare och tjänstemän berörs 31 % av tjänstemännen. Resterande procent gäller alltså arbetarna. I jämförelsen mellan män och kvinnor är 27 % av de varslade kvinnor. Resterande procent gäller således männen. Det är bilden just nu.

Sedan något om arbetslinjen. Jag har bevistat mitt första arbetsmarknadsministermöte i OECD – det var också en tillställning. Där diskuterades arbetslinjen. Det slutade med att hela OECD beslutade att de olika länderna skall gå in för arbetslinjen. Det är en liten tröst för Lars-Ove Hagberg att beslutets inriktning är klar. Men jag tror att det arbetet i många OECD-länder kommer att ta lång tid.

Vad vi har att resonera om är trots allt den ordinarie arbetsmarknaden. I det avseendet ser jag på tillvaron på det sättet att stora företag är oerhört viktiga. Men det är inte där som jobben kommer till. Kommunerna, landstingen och staten blir inte heller framtida syselsättningsmotorer. Det kommer att betalas en hel del offentligt. Men det är inte säkert att alla jobb finns i kommuner och landsting.

Vad vi har att lita till och vad vi måste satsa på är små och medelstora företag. I det sammanhanget måste vi göra det lättare på olika sätt.

När det gäller hårda frågor – det handlar om att låta pengarna vara kvar i företagen i stället för att det skall planeras på alla sätt och vis och beskattas – vill jag säga följande. Låt pengarna vara kvar för investeringar och nya jobb. Detta har vänstern begripit. Men Socialdemokraterna har inte begripit det, vilket jag beklagar. Det här innebär nämligen att det blir en förfärlig press när det gäller konstlade jobb i stället för att det är fråga om ordinarie jobb.

Man måste också diskutera villkoren i stort, för nu är kapitalmarknaden, valutamarknaden, avreglerad. Pengarna passerar hur lätt som helst över våra gränser. Därför kan vi inte köra "eget race" hur som helst om vi vill åstadkomma jobb i Sverige i stället för utomlands. Här återstår mycket av självprövning för det socialdemokratiska partiet. Man må tycka vad man vill

om hur det egentligen förhåller sig. Men vad jag här har redogjort för är det faktiska läget.

Frågan om en bättre kapitalförsörjning är också i stor utsträckning avgörande. I dag har rätt sunda företag svårt att få tag i pengar. Det var ju under en tid så, att man kastade ut pengar på vad som helst – objekt som nu löses in, med jätteförluster. Men i dag är det svårt också för sunda företag att få tag i pengar.

Så något om de mjuka frågorna. Det är oerhört viktigt att vi får en arbetslivslagstiftning som är anpassad till framtidens arbetsmarknad.

När det gäller medarbetarna vill jag säga att jag inte tror att striderna framöver kommer att ligga inom företagen. Där har man all anledning att samarbeta för att få ett stabilt lönsamt företag samt fina och goda arbetsplatser. Hoten kommer i stället från Sydkorea och en mängd länder runt om oss. De som jobbar i företagen måste hjälpas åt för att vara minst lika duktiga som man är i andra länder.

Sedan vill jag säga litet grand om arbetslöshetsförsäkringen. Den vi i dag har går runt, efter kraftigt höjda egenavgifter vid en öppen arbetslöshet om 2,5 procentenheter. Det är läget i dag. Ändå står 25–30 % av dem som inte har jobb utanför arbetslöshetsförsäkringen. Varje procent kostar 5,5–6 miljarder kronor. Det är alltså dyrt och jobbigt.

SAF t.ex. har visat en kalkyl. Man tycker att staten, SAF och parterna skall betala en tredjedel var. Enligt min mening skall parterna *nu* betala arbetslöshetsförsäkringen och framöver också den allmänt obligatoriska arbetslöshetsförsäkringen. Det skall vara regel när man diskuterar de här frågorna. Här måste man ta ett eget ansvar i ganska stor utsträckning. Det finns inga pengar hos staten att fylla på med när det gäller arbetslöshetsförsäkringen.

Så ytterligare litet grand om arbetslinjen. Jag vill säga att jag är förfärligt besviken och bestört över en del ledande socialdemokraters uttalanden.

Nästa år kommer arbetslösheten – det gäller olika åtgärder och den öppna arbetslösheten – att kosta i storleksordningen 50–60 miljarder kronor. Dessutom kommer det ärvda läget med nolltillväxt att innebära att statsinkomsterna minskar med kanske ca 15 miljarder kronor. Där känner jag besvikelse över dem som skall veta bättre och som säger att det är så här regeringen vill ha det – speciellt som det i stor utsträckning är dessa som har åstadkommit det hela.

Om man har någon sorts begåvning borde man förstå att det är självklart att regeringen vill ha full sysselsättning och så låga utgifter som möjligt för öppen arbetslöshet och AMS-åtgärder. Med ett ärvt budgetunderskott i storleksordningen 100 miljarder kronor – i växande, mycket på grund av den arbetsmarknad vi har övertagit – vill man självklart att hjulen skall rulla för fullt och att människor skall vara i arbete, inte i ledighet.

Sedan går jag över till ungdomsförslaget. Vi utgår ifrån att de som är unga i dag är helt oskyldiga till 80-talets slapphet, som pågick i många led. De skall icke behöva betala priset för det sätt som socialdemokratin, bankledningar, byggare av tomma kontor, m.fl. byggde eller inte byggde på i Sverige.

Men det finns också en bakgrund, som har berörts här: ungdomslagen från 1984. När man inte kom fram den fackliga vägen, när man inte hade råd med

avtal, sade man att nu får ni jobba halvtid och få ännu mindre pengar. På halvtid får man faktiskt mycket mindre pengar än man får om man med något lägre lön jobbar heltid. Den vägen valde Socialdemokraterna.

Dessutom gjorde de allt för att få in alla i offentlig verksamhet. Elver Jonsson, jag och ännu fler ställde upp på detta dåliga förslag på grund av att alternativet var värre, nämligen att ungdomarna skulle befinna sig på gator och torg. Men det blev fel. Sedan kom jobben i näringlivet. Det fanns inte arbetskraft. Ungdomarna höll på att "vicka" sig fast i offentlig tjänst, där de sedan hade svårt att hålla sig kvar. Det blev förfärligt fel. Det är jag som är litet gråhårig som kanske skall övergå till halvtid, inte unga människor. De skall arbeta de tider som gäller för arbetsmarknaden.

Det andra som jag vill nämna är erfarenheterna från dagens ungdomsgaranti, där arbetsgivarna betalar 40 % och staten 60 %. Det har visat sig, Ingela Thalén, att företagen inte tar emot just några 18--19-åringar. De hamnar nu, nästan till 100 %, på kommunalkontoren. Där har de ingen framtid. Där kommer inga nya jobb just nu. Det är alltså i mycket hög utsträckning bortkastad tid och förvaring för unga människor. Vi kan inte stå och se på att alla nu åter kommer in i offentlig verksamhet.

Vid möten med arbetsförmedlare och länsarbetsnämndsdirektörer har jag fått höra att många ungdomar, som verkligen behöver förbättra sin utbildning, när de av arbetsförmedlingen erbjuds 5 300 kr. i månaden för att fullfölja utbildningar, för att stå rustade och vara bra för arbetsmarknaden när konjunkturen vänder, säger: Nej, det gör vi inte. Om vi går till kommunalkontoret, där vi inte behöver slita ihjäl oss, får vi upp till 10 000 kr. och ibland litet mer än så. Detta leder fel. Det här är alldeles på tok för dessa unga människor, som behöver bredda sin utbildning för att sedan få bra ordinarie jobb och gå vidare på egen hand.

Det finns också internationella erfarenheter. När det blir bättre tider i länder där arbetslösheten har legat på 10, 11 eller 12 % öppen arbetslöshet uppstår överhettning vid 6, 7 eller 8 % öppen arbetslöshet. Det säger i klartext att framför allt många unga människor har farit så illa att de inte längre duger som arbetskraft. I dag har EG-länderna 20 % ungdomsarbetslöshet. Sverige skall icke sätta sig i den situationen, därav detta förslag för unga ungdomar och för gruppen t.o.m. 24 år.

Ni har pratat om reglerna. De är mycket enkla. Två löneklasser, yngre och äldre ungdomar. De är desamma som för utbildningsbidraget, utom för dem som är kassaberättigade. De fortsätter som förut. Finessen är, vilket jag tror är riktigt bra, att ungdomarna nu skall söka sig praktikjobb inom de områden där de tror att de skall arbeta. Skall man bli mäklare går man inte till kommunalkontoret, utan då går man till mäklaren och ber att få praktiken där. Skall man bli rörmokare går man till en sådan firma. Då blir praktiken ett led i de ungas utbildning, och de står färdiga när tiderna förbättras.

Vad består arbetsgivarinsatsen av? Det är ingen dålig insats. Arbetsgivarna skall lära ut så mycket som går att lära ut under denna sexmånadersperiod. De skall visa att de tänker ta hand om sina blivande medarbetare. Det är viktigt. När jag pratar med representanter för näringslivet märker jag att de är fullt medvetna om att de här har en unik chans att visa att de är bra och att det även är bra att jobba i det tillverkande näringslivet.

Jag har naturligtvis – några har frågat om det – litet långsiktiga tankar om denna praktik. Normalt är den sex månader, men den kan förlängas för vissa. Man kan få en period i annan veksamhet, som man också är intresserad av. Men praktiken kan också avbrytas med rekryteringsstöd. Sedan hoppas jag att det, när man har gjort den här övningen under senare delen av 1993, är så mycket ljus i tunneln att verksamheten bär på egen hand, med vanliga avtal och vanliga relationer.

Detta är en försöksperiod på ett år. Till min glädje kan jag säga, Johnny Ahlqvist, att TCO oreserverat stöder förslaget. SACO stöder det, och Kommunförbundet stöder det, t.o.m. under socialdemokratisk ledning, Landstingsförbundet stöder det, t.o.m. under socialdemokratisk ledning. Jag trodde att jag hade LO hemma efter sex timmars samtal, men det gick inte riktigt så. Men det säger jag: de som eventuellt funderar på att sätta käppar i hjulet för det här systemet, de sätter i första hand käppar i hjulet för LO-medlemmarnas barn och ungdomar. De som har mycket goda kontakter i näringslivet brukar också hitta platser åt sina barn. De som inte har de rätta kontakterna har det svårast att komma in. Så är det, tyvärr. Därför varnar jag för att man skall försöka förstöra för ungdomar. Ge dem chansen under dessa svåra ett till ett och ett halvt år, som vi måste överbrygga. Arbetslöshetens sammansätting är sådan att man när det blir lediga platser ute i företagen tar in friställd, redan erfaren arbetskraft. Ungdomarna blir jätteförlorargruppen, därför får vi inte släppa dem.

Jag tycker att det är bra att utskottet har kompletterat med partssamrådet. Det är redan på gång. Där hoppas jag på ett konstruktivt samarbete också med LO:s representant.

Antalet platser för ungdomspraktik beror på kommunerna. Där kan socialdemokraterna gå hem till sina socialdemokratiskt ledda kommuner och säga till dem att starta det tredje gymnasieåret. Ju fler ungdomar vi kan få in där, desto färre får vi att ta om hand i ungdomspraktik eller i annan utbildning. Jag räknar faktiskt med att vi kan få hela 60 000–80 000 ungdomar i ungdomspraktik under senare delen av hösten. Det är ett mycket högt tak.

Det här är jobbigt, för det är utanför den ordinarie arbetsmarknaden. Men låt mig betona att varje annat alternativ är sämre. Att ha ungdomarna till ingen nytta ute på gator och torg är det mest förödande.

Sedan till det socialdemokratiska förslaget. Det är ju prövat på 18–19-åringarna. Arbetsgivarna skulle betala ungefär det ni vill, men arbetsgivarna tar dem inte. De har inte råd med att en tredjedel av företaget går med förlust. Det är 100 konkurser varje vardag, och många företag har näsan precis över vattnet. Så förslaget är prövat, men det har inte gett något resultat. När det inte gett något resultat på 18–19-åringarna, hur skall man tro att det kan ge resultat på 130 000 ungdomar som ligger utanför den ordinarie arbetsmarknaden? Det är omöjligt, och det vet ni.

Om samförstånd har det talats. Elver Jonsson, jag och Anders Högmark visade samförstånd för ungdomarnas del när det gällde de dåliga ungdomslagen 1984. Ni klarar inte av att visa samförstånd när det gäller ett förslag som är flera gånger bättre. Ni klarar inte av det. Jag trodde att ni skulle göra det, men det gör ni alltså inte. Det är att beklaga.

Ert förslag innebär i klartext arbete för några få, arbetslöshet för resten

av ungdomarna. Skulle ni lyckas med ert förslag, vilket är omöjligt, skulle ni ruinera arbetsmarknadsfonden, men det är nog ingen risk. Förslaget betyder alltså arbete för några få och arbetslöshet för resten.

Sedan vill jag gå in litet på avtalsfrågorna. Man måste notera, att när vi har nolltillväxt och man får tvåsiffriga löneökningar, fungerar det inte. Rehnbergsavtalet skall avlösas den 31 mars 93 av ett nytt, så långt löper Rehnbergsavtalet. Där vill jag säga att det har tagit åratal, kära socialdemokrater, att förstöra Sveriges arbetsmarknad. Det kommer att ta lång tid att komma tillbaka till full sysselsättning, men det kommer att gå väsentligt bättre om vi får ett mycket ansvarsfullt avtal som avlöser det som då kommer att gå ut.

Tillsammans med produktivitetsförbättringar och ett stort ansvar kommer vi åter att få full sysselsättning snabbt. Det är det bästa som vi kan göra, självfallet för de arbetslösa, men också för var och en som av de arbetande, för arbetslösheten är dyr. Den i dag för höga arbetslösheten kostar varje arbetande människa runt 8 000 kr. efter skatt. Det kan inte betalas av andra än det arbetande folket. Därför finns det ett stort gemensamt intresse att arbeta för produktivitetsförbättringar och avlösa avtalet på ett ansvarsfullt sätt, så att vi får riktig fart på ekonomin. Nu är de enkla vägarna stängda. Det går inte att devalvera sig ur problemen, med ecu-anknytning och EG-samarbete.

Kan vi få det så, är jag övertygad om att flertalet av 90-talets år blir goda år för Sverige med full sysselsättning, god tillväxt och reallöneökningar i stället för 80-talets spekulationer och inflation.

Jag måste litet beröra de förslag som nu ligger på riksdagens bord. Att låna sig fram och bara redovisa räntan är en lätt väg att gå kanske ett litet tag. Man kan säga att vi kanske skulle kunna lösa Nordbankens problem och få 20 miljarder, som oppositionen också menar behövs för att klara upp saker och ting, med att låna 20 miljarder från S-E-Banken och på statens budget bara ha en kostnad på ett par miljarder. Det är den väg som Socialdemokraterna förespråkar. Men att ta 5 miljarder från Statshypoteket innebär att bostadsfinansieringen stannar. Det går inte att konstlat hålla i gång, även om man skall ge bättre bidrag för vissa saker.

Jag vill avsluta med att säga att arbetslöshet är en djupt allvarlig fråga. Det är inte en bokföringsfråga. Vi har tvingats till en serie smärtsamma besparingar för att få pengar över för att bekämpa arbetslösheten. Socialdemokraterna vill inte vara med där. Jag tycker att ni skall diskutera vidare inom partiet, så att ni kan delta på olika sidor för att bra samförstånd skall kunna uppnås. Men att bara låna sig fram och föreslå besparingar som inte är besparingar är både lättsinnigt och ansvarslöst.

Anf. 34 INGELA THALÉN (s) replik:

Herr talman! Att hota och höja rösten, Börje Hörnlund, är ingen god samförståndsbörjan, i varje fall inte när det gäller arbetsmarknadspolitiken. Jag förutsätter att Johnny Ahlqvist kommer att kommentera ungdomsfrågorna.

Det förslag som Socialdemokraterna har lagt fram bygger på vår uppfattning att det skall leda till arbete och utbildning för unga människor. Börje Hörnlunds enligt min uppfattning utomordentligt klumpiga påhopp på vårt sätt att arbeta i arbetsmarknadsutskottet tycker jag inte alls är på sin plats.

Jag tycker att Börje Hörnlund ändå kunde kosta på sig en viss lågmälthet när det gäller 80-talets utveckling. Det är väl inte helt bortglömt under vilka förhållanden den socialdemokratiska regeringen tog över regeringsmakten 1982. Regeringen fick ägna 82, 83 och 84 åt att dra upp strategier för att betala det stora budgetunderskottet och för att komma till rätta med den höga arbetslöshet vi då hade. Under 80-talet – det har jag sagt i tidigare repliker här – behövde, alldeles riktigt, också den socialdemokratiska regeringen göra åtstramningar. Alla lyckades inte, men några lyckades vi komma överens om i denna kammare under senare delen av 80-talet. Det är faktiskt den socialdemokratiska regeringen som tog initiativet till en nedväxling av inflationen, vilket också drog i gång produktivitetsutvecklingsarbetet och inom välfärdsområdet "växlade om" så att vi fick ökad välfärd för samma summa pengar. Det var under dessa år, Börje Hörnlund, som Sveriges arbetsmarknad växte med 400 000 arbetstillfällen.

Börje Hörnlund säger att det inte är de stora företagen som kommer att stå för tillväxten och arbetsplatsutvecklingen i landet utan de små företagen. Då måste man naturligtvis fråga sig varför regeringen drar så hårt i bromsen och försvårar utvecklingen på hemmamarknaden, som är så oerhört betydelsefull just för dessa mindre företag. Om dessa företag behöver riskkapital, varför säljer då regeringen ut statliga företag, som definitivt suger upp det riskkapital som mindre och medelstora företag verkligen behöver för att utvecklas? Jag förstår inte alls hur det går ihop.

I det program som Socialdemokraterna har lagt fram föreslår vi en mycket försiktig upplåning till investeringar. Vi har mycket svårt att förstå den upplåning som regeringen föreslår till kontantstöd, Börje Hörnlund.

Anf. 35 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Socialdemokratin hade nöjet att regera i högkonjunktur under hela 80-talet. Man kunde inte hålla i utvecklingen, utan Sverige hamnade under perioden 1989 fram till valdagen på egen hand och helt solo i utförsbacken.

Ingela Thalén talade om att dra i bromsen, dvs. snåla. Jag kan inte se det som hon. Om regeringen lånar hundra miljarder kronor mer än vad man får in och sedan ger ut dem stimulerar man faktiskt för hundra miljarder kronor. Det kan man inte kalla stenhård åtstramningspolitik.

Låt mig säga några ord om att låna sig fram. Jag vill då ta exempel från vägverkets område. Vägverket skall då ur ordinarie anslag, som det heter, någon gång 1994–1995 betala amorteringar och räntor på lånet. Vägverkets ordinarie anslag har inte under hela 80-talet räckt till att bibehålla vägkapitalet. Det behövs egentligen mer av ordinarie anslag än vad som finns för att behålla vägkapitalet. Skall man då betala räntor och amorteringar ur det anslaget blir inte vägarna framkomliga. Det är ingen väg att gå.

Jag diskuterar mycket gärna samförstånd. Det var synd att ni inte klarade ungdomarna – det här är allvarliga frågor. Men man får inte välja hur lätta lösningar som helst.

Anf. 36 INGELA THALÉN (s) replik:

Herr talman! Börje Hörnlund säger att de hundra miljarder som den borgerliga regeringen redovisar i underskott för det här året betyder att man gör

en försiktig satsning – jag uppfattade det så. Vad menar Börje Hörnlund med det? Vad det handlar om är ju ofinansierade skattesänkningar för kapital- och förmögenhetsägare! Utöver de hundra miljarderna finns ett underliggande budgetunderskott som bl.a. handlar om att man inte kan finansiera arbetsmarknadsfonden, dvs. att man därutöver behöver låna till kontantstöd.

Så några ord om de investeringar som vi vill genomföra – kommunikationsminister Odell har ju blivit berömd för att han vill satsa de här 4 miljarderna. Statssekreterare Per Egon Johansson sade vid en hearing i går att de 4 miljarderna inte är några nya miljarder. Han sade: Det är en omstrukturering av den socialdemokratiska regeringens beslut. Men det är ju inte några omstruktureringar av redan befintliga medel till investeringar i infrastruktur som vi behöver, utan det är nya medel, som representerar något bestående för framtiden, som vi behöver ha.

Jag skulle vilja veta av Börje Hörnlund om han är beredd att satsa på infrastruktur, kompetensutveckling, utbildning och investeringar. Är Börje Hörnlund beredd att satsa t.ex. så, att kommunerna får en möjlighet att behålla sin riktiga och nödvändiga service för att människor som är i arbete skall kunna fullfölja sitt arbete och för att de som arbetar i offentlig sektor skall kunna fortsätta med det?

Regeringens politik slår också på ett annat område. Jag skall ta ett exempel. I Dorotea är arbetslösheten över 8 %. Den kommunalekonomiska kommitténs och regeringens förslag innebär att Dorotea kommun blir av med 4:31 kr. i utdebitering. Hur tror Börje Hörnlund att detta drabbar sysselsättning, service och arbetsmarknad? Vad händer med barnen, ungdomarna och kvinnorna i en sådan kommun? Vad händer med ungdomspraktikplatserna, och vad händer med det tredje gymnasieåret i en sådan kommun?

Sedan säger Börje Hörnlund att han tycker att vi skall satsa på det tredje gymnasieåret för att underlätta så att ungdomspraktiken också kan komma i gång och få en bättre start. Men varför i hela fridens namn avstyrker då den borgerliga majoriteten vårt förslag om ett tredje gymnasieår för dem som nu går ut den tvååriga gymnasieskolan, Börje Hörnlund?

Anf. 37 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Ja, Ingela Thalén, vi har föreslagit en skattesänkning på arbetande kapital. Vänstern har förstått att man måste göra en sådan för att få i gång företagsamheten och få till stånd ordinarie jobb i stället för beredskapsjobb. Det faktum att alla övriga partier – till höger och vänster om socialdemokratin – har förstått detta borde få representanterna för kammarens största parti att tänka sig för litet grand.

Ingela Thalén talade om arbetsmarknadsfonden. Var det inte Ingela Thalén som lämnade en gåva ur den? Om de pengarna hade fått ligga kvar i fonden skulle de ha inneburit att vi i dag hade haft ungefär 4 miljarder ytterligare i fonden.

Var det inte så att ni ville finansiera en massa saker ur arbetsmarknadsfonden som vi tog öppet över budgeten? Om ni skulle få i gång 60 000 ungdomar via arbetsmarknadsfonden skulle ytterligare 6 miljarder kronor försvinna ur

fonden. De sakerna tillhör socialdemokratins dubbla bokföring, det som gör att Socialdemokraterna saknar trovärdighet.

När det gäller kommunerna föreslår Socialdemokraterna räntefrihet och krångel i långa banor som man skall hålla rätt på och sköta om. Länsarbetsnämnderna ger i dag kommunerna 1 000 kr. per byggnadsdagsverke för att de skall sätta i gång vissa objekt. Det innebär precis samma sak, men det är enkelt och överblickbart. Det är att gå rakt på. Då kan man göra bedömningen direkt i stället för att gå de krångliga vägar som ni föreslår, som sedan leder fram till en summa som av det skälet inte blir trovärdig.

Jag tycker att det är något av Döbelnsmedicin i det nya förslaget – i Runebergs Döbeln vid Jutas heter det ju:

– – – tänk ut en sats, min herre,
som gör mig för i morgon sjufalt värre,
men hjälper mig i dag på mina ben!

Så är det.

Förste vice talmannen anmälde att Ingela Thalén anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf 38 LARS-OVE HAGBERG (v) replik:

Herr talman! Börje Hörnlund hade varit utrikes och där haft stor framgång. Det är kanske där han har framgången – i regeringskretsen har han tydligen inte haft någon. I kompletteringspropositionen finns det egentligen ingenting av substans: en halv miljard till beredskapsarbeten; litet grusvägar, för att uttrycka det något vårdslöst. I övrigt har Börje Hörnlund inte fixat just någonting, trots sitt ibland litet storvulna sätt att säga att han skall slå till bromsarna.

Uttalandet att regeringen inte tillåter en hög arbetslöshet blir mot den bakgrunden oerhört intressant. Börje Hörnlund är nu som arbetsmarknadsminister frank och säger att 10 % står utanför arbetsmarknaden. Han ser siffran framför sig. Min fråga är då: När slår regeringen till bromsarna? När kommer katastrofinsatserna? Är det vid en arbetslöshet på 4,2 % eller 5 %? När kommer insatserna, när blir det någonting?

Uttalandena kan ju inte ha gällt bara ungdomsförslaget. 150 000 – 200 000 jobb har försvunnit ur industrisektorn sedan högkonjunkturen 1990, Börje Hörnlund. Bara att flytta ut alla dem som hade de jobben har ökat produktiviteten. Om det egentligen har skett någon omstrukturering, någon konkurrensförbättring eller någon förbättring av produkternas kvalitet får vi se – investeringarna kan ju vara av bristfällig natur, men produktivitetsökningen i industrin har åstadkommits tack vare detta.

Till dessa 150 000 – 200 000 människor kommer kanske 65 000 människor i den kommunala sektorn som nu kommer att hamna utanför arbetsmarknaden, och det rår regeringen direkt för. Vart skall de människorna ta vägen? Var går gränsen – när sätts katastrofinsatserna in?

Så till ungdomssatsningarna. Det är så, Börje Hörnlund, att ungdomar inte i något skede och något läge är ansvariga för den politiska situationen. De är offer för den i alla lägen.

Börje Hörnlund säger att ungdomslagen var i offentlig regi. Men vad i Herrans namn är då det här för ett förslag? Det är ju också i offentlig regi. Vad vänsterpartiet kräver är att dessa ungdomar skall ut där de skall vara – hos de privata arbetsgivarna, som skall ta ansvaret. Men Börje Hörnlund skall ha dem i offentlig regi igen. Det är egentligen ganska fantastiskt. De skall vara kvar inom systemet, så att säga. Vi vill ha ut dem. Då skall de ju ha praktik, och då skall de vara anställda av arbetsgivarna. Det skall vara en bodelning mellan ordinarie arbete och praktik. Jag erkänner mycket gärna att jag har velat förbättra det här förslaget.

Men regeringen ser något hinder i de här två fallen. Varför? Skall man etablera ungdomslöner framöver? Det är den stående frågan här.

När det gäller Rehnbergsfrågan vill jag bara säga att efter att ha försämrat för de arbetande med 7 miljarder, efter att ha fördelat ojämnt med kapitalbeskattningen, kommer man med detta i det här läget.

Anf. 39 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Kompletteringspropositionen, Lars-Ove Hagberg, med de förslag som där föreligger och med det löfte som där är utställt – att vi återkommer till hösten, när vi ser hur många som går in i det tredje gymnasieåret, och finansierar ungdomspraktikplatserna till fullo – innebär sammantaget mellan 6 och 7 miljarder kronor.

Sedan vill jag säga till Lars-Ove Hagberg att ett budgetunderskott på 100 miljarder måste vårdas. Det är inte bara att braka på. Det kan kännas behagligt att braka på och säga: "Nu höjer vi med 20 miljarder, och så kör det och det." Men sådant agerande leder till att förtroendet för svensk ekonomisk politik minskar och att därmed räntenivån kommer att skjutas uppåt. Vi har inte råd med det. Jag tycker att det finns en klar brist i Lars-Ove Hagbergs argumentering.

Vi får klara en ökande arbetslöshet och arbetslinjen med smärtsamma besparingar. Jag vet inte om Lars-Ove Hagberg därvidlag tänker vara med på båten – det händer inte så ofta.

Visst sker det stora produktivitetsförbättringar. Jag uppvaktas ju nu av ganska stora företag som är på kneken. Och plötsligt säger man till mig: "Vi kan halvera personalstyrkan och tillverka lika mycket eller mer." Den fråga jag då ställer är: Varför har ni inte gjort detta förut, innan ni kom på obestånd? Det sker alltså mycket stora produktivitetsförbättringar i svenskt näringsliv. Hos dem som inte har förstått att de skall göra sådana förbättringar går det dåligt.

När det gäller "offentligt betalt men privat utfört" vill jag säga att det egentligen är ganska lätt att förstå. Jag känner Lars-Ove Hagberg så pass att jag vet att han i själen begriper det – men i talet ännu inte.

Anf. 40 LARS-OVE HAGBERG (v) replik:

Herr talman! Jag begriper inte varför man inte skall ha arbetsgivaransvaret. Det skulle vara en bra metod. Jag tyckte först att tanken var god. Sedan kom reglerna och då blev det, såvitt jag förstår, stora bekymmer.

Löftet innebär, om jag förstår det rätt och om jag skall hårdra det, att man i höst kommer att fixa detta, att det inte blir den här katastrofala arbetslöshe-

ten. 4 % kommer det att vara under AMS vingar, och sedan blir det, såvitt jag förstår, högst 2 eller 3 % öppen arbetslöshet. Det är ju detta jag frågar efter. Tänker man slå till bromsarna eller inte? Vi kan ju inte ha 10 % av människorna utanför den öppna arbetsmarknaden.

Men då kommer budgetunderskottet in. Ja, man sänker skatterna och pytsar samtidigt ut 20 miljarder som effekt av en spekulationshärva på 80-talet. Såvitt jag minns har inte centern haft något förslag för att förhindra den politiken. Man var ju i stället ivrare för kreditavregleringarna. Inser inte även arbetsmarknadsministern att det då uppstår en moralisk fråga i samhället, bland de arbetslösa: "Skall inte vi få några miljarder av det här? Det hänvisas till budgetunderskottet och någon anonym marknad. Nu får vi inga arbeten."

Det är ju en fantastisk politisk situation, som Börje Hörnlund behöver fundera över. Vad är det för system han pläderar för egentligen? Det är tydligen krafter långt utanför det politiska livet som skall bestämma detta. Då måste man ta sig en funderare till. Det politiska instrumentet måste kanske användas i högre grad för att klara av det här framöver. Den tanke som regeringen har är att det är de fria marknadskrafterna som skall fixa det. De klarade ju inte av det på 80-talet, de kunde inte ta något ansvar nu och kan tydligen inte heller göra det framöver. De kunde inte heller under 80-talet klara lönebildningen själva och ta ansvar för den. Nu skall ansvaret läggas på arbetsmarknadens parter, som ser den här omfördelningsbilden framför sig.

Nej, vad som nu skulle behövas i landet är naturligtvis en total renovering, ombyggnad och tillbyggnad av samhället. På inget av de områdena ser jag att regeringen har några hållfasta alternativ. Vi går mot en 10-procentig total arbetslöshet. Det är ju en katastrof, och regeringen kan inte svara på frågan när man tänker sätta in katastrofinsatserna – och sätta kampen mot arbetslösheten före inflationsbekämpning och andra intressen.

Anf. 41 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Jo, Lars-Ove Hagberg, vad det gäller är att skapa framtidstro i företagen.

Realräntan för dem som vill placera utan att ta några risker är i dag i storleksordningen 9–10 %. En tredjedel av företagen går med förlust, och många får mycket låg avkastning. Vi kan inte ha ett läge i ekonomin där det är mycket lönsammare att inte ta några som helst risker – bara placera pengarna – än att satsa på framtidsinvesteringar.

Jag trodde att Lars-Ove Hagberg hade förstått detta eftersom ni har varit med på att inte beskatta arbetande kapital. Men det behövs ytterligare någon fundering.

Det är klart att om jag nu vore företagare och hade några miljoner och garanterat en stor real avkastning, men eventuell förlust om jag satsade dem, skulle det bli viss återhållsamhet.

Sedan släpper man naturligtvis inte in Centerpartiet i Nordbanken, inte heller i Första Sparbanken i tidigare uppsättning, så vi är ganska oskyldiga i det sammanhanget. Men det gör det inte mindre tråkigt att lösa in notan. Vi

kan inte låta banker gå i konkurs, det vet Lars-Ove Hagberg; då blir det ont värre. Ibland får man laga efter behov.

Men det är klart att jag som arbetsmarknadsminister och intresserad av regionala utvecklingsfrågor mycket hellre skulle vilja ha de här 20 miljarderna i min hand än betala 80-talets fastighetsspekulationer.

Anf. 42 JOHNNY AHLQVIST (s) replik:

Herr talman! Jag vill börja med att kommentera vad arbetsmarknadsministern sade om att de som är gråhåriga skall kunna arbeta halvtid. Det verkar nästan som om Börje Hörnlund nu räknar till sina meriter att delpensionen inte avskaffades. Får jag då erinra Börje Hörnlund om att det faktiskt var en socialdemokratisk motion som vann gehör i riksdagen och att det är därför som delpensionen är kvar. Det var i varje fall inte regeringens förtjänst.

När det gäller ungdomslagen, som Börje Hörnlund så hårt kritiserar, hade den ändå i början av 80-talet till följd att man fick in ungdomarna i ett socialt mönster. Låt vara att det var på halvtid, men det var på halvtid därför att vi inte hade mer pengar än att vi kunde erbjuda halvtid, beroende på att vi ville följa de lagar och avtal som fanns på arbetsmarknaden. Man följde avtalsreglerade löner, och anställningen omfattades av ungdomslagen. Det är det ni inte vill göra, utan ni vill i stället införa en särlagstiftning för ungdomarna i samhället.

Sedan kan jag lova Börje Hörnlund att vi från Socialdemokraterna inte skall sätta några käppar i hjulet för det förslag som regeringen har lagt fram i sin proposition. De käpparna kommer regeringen själv att sätta genom det förslag den har lagt fram. Jag har mycket svårt att tro, att man om man kör över den största parten på arbetsmarknaden, dvs. LO, kommer att kunna sälja in ett förslag som strider mot all arbetsrätt i detta samhälle. Ungdomslagen var vi överens om. Därför gav ungdomslagen ett bra resultat.

Jag tycker att Börje Hörnlund förhäver sig litet grand när han säger att det är synd att man inte kan klara detta i utskottet. I nästa andetag säger han: Ert förslag kommer ändå inte att gå igenom i kammaren, tack och lov. Vad är det för mening att föra en förhandling i utskottet om arbetsmarknadsministern har den uppfattningen att hans proposition skall gå igenom oavsett vad som händer? Då finns det inget utrymme för förhandlingar.

Vi socialdemokrater var beredda att kompromissa – jag får hoppas att de signalerna har gått fram från de borgerliga utskottsledamöterna till arbetsmarknadsministern. Vi var beredda att minska kostnaden och gå så långt som att arbetsgivaren skulle betala 7 kr. i timmen för en yrkesarbetare.

Det är just detta som är problemet med Börje Hörnlunds förslag. Det är så oerhört verklighetsfrämmande. När Börje Hörnlund redovisar förslagen i ungdomspropositionen låter det som om det var fråga om ungdomar som kommer direkt från gymnasiet. De ungdomar vi diskuterar är 20–24 år, ungdomar som är i de yrkesarbetandes ålder. De är yrkesarbetare inom byggbranschen, inom metallindustrin eller undersköterskor. De är fullt utbildade när de kommer till arbetsgivaren. Tycker inte arbetsmarknadsministern att arbetsgivaren skulle kunna betala litet grand för detta?

Arbetsmarknadsministern inledde med att säga att det inte är ungdo-

marna som skall få betala. Det är ju ungdomarna som får betala för detta förslag, eftersom de inte får avtalsenliga löner. Hur skall en 23-åring som kanske har försörjningsbörda kunna försörja sig på de summor som ni erbjuder i propositionen, i stället för avtalsenlig lön?

Jag vill avslutningsvis ställa en fråga till Börje Hörnlund. Arbetsmarknadsministern förde i höstas fram ett förslag om ungdomslöner. Det blev starka reaktioner från ungdomarna i samhället mot detta. Är tanken att man nu skall återkomma med ungdomspraktiken, eftersom man inte fick igenom ungdomslöner från början?

Anf. 43 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Johnny Ahlqvist försvarade det tidigare ungdomslagsförslaget med att säga: Vi hade inte råd att betala. Det var klädsamt. Men jag kan inte förstå att det blev så stor köpkraft för den tidens ungdomar av att bara få betalning på halvtid. Det blir faktiskt klart större köpkraft för dagens ungdomar med det förslag som kammaren strax skall besluta om.

Sedan vill jag buga mig för att Johnny Ahlqvist för partiets räkning uttalar att man inte tänker sätta käppar i hjulen. Jag förutsätter därmed att han också talar med de ledande kamraterna inom LO. De tillhör som bekant också socialdemokratin. Jag tror inte att folket i de breda lagren inom LO, som tillhör alla partier, sätter käppar i hjulet. Därmed skulle friden inträda. Ungdomarna slipper vara på gator och torg och får värdefull arbetsplatspraktik eller utbildning. Friska, sunda och starka går de in i ordinarie jobb när utvecklingen vänder.

Anf. 44 JOHNNY AHLQVIST (s) replik:

Herr talman! Här beskyller arbetsmarknadsminstern svensk arbetarrörelse för att inte rätta sig efter den lagstiftning som finns. Det är faktiskt det Börje Hörnlund gör när han kritiserar oss och talar om käppar i hjulet. Vi har alltid inom svensk arbetarrörelse, oavsett om det varit fråga om den fackliga delen eller den politiska delen, respekterat den lagstiftning som har utformats i riksdagen.

Jag skall ta upp en annan aspekt när det gäller ungdomspraktiken. Det förslag som kommit från arbetsmarknadsministern är omöjligt, eftersom ingen vet vad förslaget innebär arbetsrättsligt. Inte ens de borgerliga ledamöterna i utskottet vet vad propositionen egentligen innehåller. Det är därför man efter det att propositionen har lagts fram har föreslagit en tvångslagstiftning. De borgerliga i utskottet accepterade detta, eftersom man inte visste om avtal eller lagstiftning skall gälla. Börje Hörnlund kanske kan upplysa mig om huruvida det är kollektivavtalet eller särlagstiftningen som skall gälla i det här fallet. Jag vet inte det.

Ungdomspraktiken slår sönder den ordinarie arbetsmarknaden. Börje Hörnlund har bara att läsa en artikel i dagens nummer av DN, där man skriver att ungdomar i dag inte får sin praktik så att de kan bli yrkesarbetare inom de vanliga yrkena. Det skulle vara intressant att veta hur man skall klara detta genom att låta dem komma in i någon annan slags praktik när de i stället behöver yrkespraktik för att bli yrkesarbetare. Den praktiken ger inte det här förslaget. De sex månaderna tillgodoräknas inte för en bygg-

nadsarbetare som har 6 000 timmar yrkespraktik kvar för att bli yrkesarbetare.

Sedan vill jag avslutningsvis nämna något som jag tycker är viktigt. Enligt förslaget skall arbetsförmedlingarna överta ansvaret som arbetsgivare. De skall se till att det är bra miljöer som ungdomarna kommer ut till. Men detta kräver att det avsätts resurer till arbetsförmedlingen. Det finns inga sådana resurser i dag, Börje Hörnlund. Ni har inte avsatt någonting extra för att man från arbetsförmedlingarna skall klara detta.

Herr talman! Börje Hörnlund citerade här Runeberg. Jag kan i stället citera Björn Lundqvist, ungdomsarbetsförmedlare i Örebro, som kommer från verkligheten, vilket Börje Hörnlund kanske känner till.

Han skriver så här: "Så kom den goda natten då han" – dvs. Börje Hörnlund – "tänkte ut den finaste tanken hittills – vi socialiserar hela näringslivet! Staten betalar lönerna till ungdomarna så slipper företagen den tunga utgiften." – – – "Några hundralappar om dagen kan ungdomarna klara sig på. På så sätt skulle hjulen börja snurra igen."

Någonstans i Hörnlunds visioner ligger förmodligen tanken att arbetsgivarna skulle bli så tacksamma över den arbetskraft de fått gratis, att de av god vilja till slut kommer att betala lön.

Kan ingen förstå att detta är trams!

Anf. 45 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Med anledning av att denne skribent påstår att problemen är lösta i Örebro, har jag naturligtvis specialstuderat Örebro. Problemen är med dagens modell lika olösta där som någon annanstans.

Sedan till arbetsrätten. Mina experter och experter utanför huset som jag lät läsa förslaget till proposition menade att detta håller i arbetsdomstolen. Men enbart hotet från fackföreningar – inte LO, utan jag skall kanske säga: enskild LO-funktionär, jag vet inte hur jag skall uttrycka mig, och vem man uttalar sig för – skapade en osäkerhet, och kamraterna i arbetsmarknadsutskottet ville inte att den osäkerheten skulle vara kvar, och därav följde dessa kompletterande två små rader.

När det gäller de praktiska problem som kommer att uppstå när man får så stor volym utanför den ordinarie arbetsmarknaden – vilket jag flera gånger har nämnt – förutsätter jag att arbetsmarknadsverket tilsammans med den partsgrupp som följer det hela kommer att få ganska lätt att hantera dem.

Anf. 46 MARTIN NILSSON (s):

Herr talman! Ledamöter! Vi kan konstatera att krisen är här och att arbetslösheten ökar kraftigt. Det har vi gjort under hela förmiddagen i den här debatten. Vi kan diskutera vilka orsaker till detta som föreligger. Det finns säkert ett flertal som kan föras fram.

Den internationella lågkonjunkturen har nämnts. Bristande förmåga att under 80-talet klara åtstramningarna såväl från borgerligt som från socialdemokratiskt håll är självfallet också orsaker. Vi får inte heller glömma bort den politik som förs i dag, regeringens politik. Den innebär att vi stramar åt

i tider av lågkonjunktur. Vi får stora problem med arbetslöshet och neddragningar inom t.ex. den kommunala sektorn och inom byggsektorn.

Jag tror att det finns anledning att ifrågasätta den politik regeringen för. Överallt där man har försökt att föra den här kontraktiva politiken har man inte lyckats att få ner arbetslösheten. Man har tvärtom snarare fått en ökad arbetslöshet och en konstant arbetslöshet. Nu handlar det om att vi måste föra en politik som faktiskt klarar att skapa riktiga jobb. Vi måste vara medvetna om att marknadsekonomin inte är fullständig. Den klarar inte att lösa alla världens problem. Det finns en stor andel imperfektioner i marknaden. De kan inte lösas genom en ren marknadsekonomi. Det behövs också politiska åtgärder.

Elver Jonsson säger att det kommer att ta tid att lösa problemen med arbetslösheten. Så lät det inte i valrörelsen. Då var det snarare så att vi inom en snar framtid skulle kunna garantera alla jobb och ett ekonomiskt uppsving utan dess like. I dag ser vi väljarnas dom över den här politiken. Väljarna avvisar den. De flyr det borgerliga alternativet. De har ett minskande förtroende för den borgerliga ekonomiska politiken.

I detta läge, i denna desperation, väljer regeringen att kasta fram ett förslag om ungdomspraktik, ungdomsjobb, ungdomslöner eller vad man nu vill kalla det. Det finns en rad invändningar och en rad frågeställningar man kan göra angående detta.

Den främsta är naturligtvis om förhållandet när det gäller arbetsrätten är riktigt, dvs. om det skall vara arbetsförmedlingen och inte arbetsgivaren som har arbetsgivaransvaret. Det har diskuterats en hel del under förmiddagen här i kammaren. Jag tänkte inte närmare gå in på den diskussionen.

Jag tänkte diskutera det som jag ser som ett större problem. Ett antal av mina litet äldre kolleger har varit uppe och diskuterat just den här frågan. De har faktiskt sagt att ungdomar väldigt gärna vill ha det här systemet. Jag tror att de på sätt och vis har rätt. Det är riktigt att ungdomar vill ha sysselsättning hellre än att inte ha någonting att göra. Men jag tror att man har fel när man målar upp alternativen som att det antingen handlar om arbetslöshet eller regeringens förslag om ungdomspraktik.

Man skulle kunna ställa sig den motsatta frågan, nämligen om ungdomar väldigt gärna vill leva på en inkomstnivå som är lägre än den som socialstyrelsen betraktar som existensminimum. När det gäller 18–19-åringar innebär regeringens förslag att om de har en hyreskostnad som är över 400 kr. i månaden, vilket de flesta ungdomar faktiskt har, lever de under existensminimum.

Tillsammans med regeringens övriga politik med t.ex. bostadssubventionerna och bostadsfinansieringssystemet blir budskapet att såväl 18–19-åringar som 20–24-åringar skall bo kvar hemma. De har inte råd att flytta hemifrån. Den välfärd som har funnits och som har räckt till för 40-talisternas generation, räcker inte längre. Nu när det är 60- och 70-talister som skall flytta hemifrån, bilda ett eget hem och skapa ett eget liv räcker inte välfärden. Nu skall den monteras ner så att vi får råd med sänkta skatter för 40-talistgenerationen. Konsekvensen av det blir att fler ungdomar inte kommer att kunna leva på sin lön. Man kommer att leva på bidrag. Det är ingen bra lösning. Det är den kortsiktiga invändningen.

Det finns också en mer principiell invändning. Det gäller ett antal frågeställningar som inte närmare har belysts och som inte närmare har getts svar på. Vart kommer den ordinarie arbetsmarknaden för ungdomar att ta vägen? Nu säger utskottet, och regeringen i sin proposition, att det inte kommer att bli någon fara, eftersom det bara skall handla om extraordinära jobb. Men samtidigt säger Börje Hörnlund att företagen inte har råd med det socialdemokratiska förslaget. Hur skall de då ha råd att anställa en ungdom i ordinarie jobb om man samtidigt kan få ungdomar gratis. Jag är inte dummare än att jag inser att företag hellre väljer en arbetskraft som är gratis än en som kostar väldigt mycket pengar. Jag tror att detta kommer att gå ut över många grupper, t.ex. ungdomar, men även handikappade.

Det finns också andra principiella invändningar. Är det statens uppgift att skapa tvångsavtal på marknaden? Borde inte arbetsmarknadens parter kunna sluta avtal? Jag tror inte att det är någon från Ny demokrati här, men det vore ganska intressant att höra deras syn på marknaden, som de pratar så varmt om i andra sammanhang, och hur den skall kunna lösa problemen själv. Nu går man helt emot detta och säger att marknaden inte klarar detta själv. Nu måste politiker gå in och se till att ungdomar får jobb.

Man kan också ifrågasätta vilket värde ungdomar kommer att känna när de betraktas som gratis arbetskraft. De vet att deras arbete inte är värt något för arbetsgivaren. Jag tror inte att det är ett bra sätt att skapa självförtroende hos ungdomar.

En annan sak som Ny demokrati pratade mycket om i valrörelsen blev det inte mycket av, nämligen de riktiga jobben. Är det något som inte ger riktiga jobb, är det detta förslag.

Den kanske största principiella invändningen mot det här förslaget gäller om det innebär en marknadsanpassning av lönerna. Om man resonerar utifrån ståndpunkten att man skall sänka lönerna för varje grupp som kan vara svår att placera på arbetsmarknaden, finns det en självklar risk för att nästa grupp som man sänker lönerna för kanske är handikappade, invandrare, litet äldre människor eller kvinnor. Det kunde vara intressant att se om vi vill ha ett marknadsanpassat system.

Detta är några principiella frågor som vi inte ser svar på i regeringens proposition eller i utskottets betänkande. Jag tycker att Socialdemokraterna har ett förslag som faktiskt är bättre. Det gäller våra förslag om ungdomsjobb. Det innebär avtalsenliga rättigheter och avtalsenliga löner. Jag tycker att det arbetsmarknadspolitiska program med 100 000 nya arbets- och utbildningstillfällen som vi har lagt fram är bättre. Detta är ett mycket farligt steg att ta.

Jag vill yrka bifall till reservation 15.

Anf. 47 MARIANNE ANDERSSON (c):

Herr talman! Situationen på arbetsmarknaden är mycket allvarlig. Det har vi talat om hela förmiddagen här. Vi är också överens om att arbetslösheten måste bekämpas med alla till buds stående medel. Målet om arbete åt alla och full sysselsättning ligger fast. Det är i viss utsträckning medlen som vi är oeniga om.

Det allra viktigaste är naturligtvis en ekonomisk politik som leder till en långsiktig och stabil tillväxt och utveckling i hela landet. Det är en mödosam

och på många sätt smärtsam uppgift att vända 80-talets inflations-spekulations- och koncentrationspolitik. Nu lider vi av resultatet av den. Tillsammans med den internationella lågkonjunkturen drabbar den Sverige mycket hårt. Vi gick ur den längsta och starkaste högkonjunkturen med en stark ökad arbetslöshet och ökat budgetunderskott.

Genom de åtgärder som regeringen har vidtagit kan man ändå se en hel del positiva tecken på återhämtning nu. Inflationen har minskat kraftigt, produktiviteten har ökat och kostnadsläget gentemot utlandet har förbättrats. Det ger anledning till en viss försiktig optimism. Men det tar tid innan detta ger återverkningar på arbetsmarknaden. Prognoserna visar på en fortsatt ökning av arbetslösheten under året och även nästa år.

Elver Jonsson och Börje Hörnlund har tidigare redovisat siffror över det bekymmersamma läget och över bakgrunden ända tillbaks till 1989. Jag instämmer i detta och delar den uppfattningen. Jag skall inte upprepa den.

Det är viktigt att slå fast att allt måste göras för att minska den öppna arbetslösheten så långt det är möjligt. Regeringens satsningar på sysselsättningen är också de största någonsin. Mot den bakgrunden är det beklämmande att höra anklagelserna från oppositionen om att regeringen inte skulle ta arbetslösheten på allvar, vilket också har debatterats tidigare i dag.

I betänkandet behandlas budgetpropositionens förslag till åtgärder. Men debatten kretsar också kring de omfattande förslag som lagts fram i kompletteringspropositionen och som skall behandlas vid ett senare tillfälle i kammaren. Vi har förslagen i våra tankar, men jag skall inte uppehålla mig vid dem.

Förslaget om ungdomspraktik har väckt mest uppmärksamhet här i kammaren, i press och övriga media. Även jag skall tala om ungdomspraktiken. Bakgrunden är den ytterst allvarliga situationen för de unga i dag. I mars var fler än 120 000 ungdomar under 25 år öppet arbetslösa. Gruppen 20–24-åringar, särskilt de unga männen, är värst utsatt.

När företagen gör neddragningar blir det inga platser över för dem som är nya på arbetsmarknaden. Det faktum att männen nu drabbas hårdast får inte dölja det problem som kvinnorna står inför. I och med att det sker strukturrationaliseringar i både privat och offentlig sektor med teknikutveckling osv. riskerar många av de traditionellt kvinnliga arbetena att helt enkelt försvinna. Därför är det så oerhört viktigt att kvinnor får del i kompetensutveckling och utbildning. Det här var en parentes i frågan om ungdomspraktik.

Jag vill slå fast att arbetslinjen måste gälla. Det värsta som kan hända en ung människa är att inte känna sig behövd, att inte få pröva på och få visa vad man går för och att inte ha en ordnad dygnsrytm. De unga far illa. All erfarenhet både i Sverige och internationellt visar att den som går arbetslös en längre tid ofta far så illa att den inte längre står till arbetsmarknadens förfogande när tillgången på arbeten ökar. Risken för drogmissbruk och utslagning ökar. Vi är överens om att den utvecklingen måste stoppas.

Det är mot den här bakgrunden som förslaget om ungdomspraktik har tillkommit. Det är ett försök som skall gälla ett år framåt och som sedan skall utvärderas. Syftet är att åstadkomma en massiv insats för att få ut denna stora mängd ungdomar i första hand i utbildning och reguljära arbeten, i

andra hand i praktik på företagen. De som har gått ur gymnasieskolan och inte väljer att vidareutbilda sig måste få kontakt med arbetsmarknaden.

För att åstadkomma denna masseffekt är det nödvändigt att vidta en så enkel och okonventionell åtgärd som möjligt – vilket också har gjorts. Ungdomarna måste få rätt signaler. Arbete på öppna marknaden skall alltid löna sig bäst, därnäst utbildning av olika slag.

Systemet med ungdomsgaranti för 18–19-åringar är en dyr verksamhet som har styrt fel. Hög ersättningsnivå gör att ungdomarna väljer bort utbildningar och avtalade inskolningsplatser i näringslivet och i stället vänder sig till kommuner och landsting där de får full lön.

Ungdomspraktiken i företagen skall jämställas med utbildning. Ersättningen anpassas också därefter – 239 resp. 338 kr. per dag beroende på ålder. Den nu kritiserade nivån på ersättningen är alltså densamma som vid annan arbetsmarknadsutbildning. Ingen har föreslagit att den ersättningen skall höjas. Det finns ingen anledning att den som går på praktik skall ha högre ersättning än den som deltar i annan utbildning. Det är viktigt att komma ihåg.

En del av tiden skall användas till jobbsökaraktiviteter. Utskottet skriver i betänkandet att det är angeläget att ersättningen inte är så lockande att den unge inte anstränger sig att finna andra vägar ut ur arbetslösheten.

Sedan propositionen med förslag om ungdomspraktik lades fram har jag träffat en mängd ungdomar, både i gymnasiets avgångsklasser och äldre ungdomar, som riskerar arbetslöshet. En förkrossande majoritet ställer upp på förslaget. De menar att det är viktigare att komma ut i arbetslivet, även till låg ersättning, än att gå arbetslös – som är alternativet i denna djupa lågkonjunktur. De ser chansen till att få erfarenhet och praktik, att visa vad de går för och kanske kunna byta bransch – om de tidigare har satsat på något som det inte finns någon framtid i –, att få referenser att använda vid vidare arbetssökande eller att allra helst i förlängningen få ett riktigt arbete på den arbetsplats de praktiserar på. Det här har varit min erfarenhet.

Med ungdomspraktik får ungdomarna chansen att i ett företag de själva väljer få erfarenhet, handledning och utbildning. De får chansen att verkligen visa vad de går för. Det är naturligtvis önskvärt att de så småningom skall få fasta arbeten.

Det är viktigt att komma ihåg att vi faktiskt var ytterst nära att komma överens med Socialdemokraterna. Vi beklagar djupt att de sedan i sista minuten backade. Därför är det litet märkligt att höra den kraftiga kritiken i dag. Vi tycker att det är synd att inte omsorgen om ungdomarna sätts först i det här svåra läget. Det har ju tidigare talats en hel del om hur viktigt det är med samarbete och samförstånd i den här frågan.

Johnny Ahlqvist och flera andra kritiserar nu förslaget och säger att de inte riktigt förstår det. De anser att förslaget skulle kunna missbrukas och att det skall vara fråga om ett anställningsförhållande i stället för praktik.

Naturligtvis finns risken för missbruk. Vi är medvetna om det. Men den risken finns med varje form av subventionerad åtgärd. Det gäller även Socialdemokraternas förslag. Majoriteten i utskottet har skrivit tydligt i betänkandet att om en anvisning avviker från förutsättningarna, dvs. ersätter en ordinarie arbetsplats, skall praktikanvisningen självklart hävas. Det skall

tillsättas en referensgrupp som skall se till att åtgärden fungerar. Arbetsmarknadsministern sade tidigare att det redan är på gång.

Vidare har vi frågan om anställningsförhållanden och avtalsenlig lön. Det är märkligt att höra Johnny Ahlqvists kritik mot tveksamheterna, eftersom Socialdemokraternas förslag också kräver en hel del klargöranden.

Företagen har i dag en mycket svår situation. Det är alldeles orealistiskt att i det läget tro att företagen i stor utsträckning kommer att betala för att ta emot den mängd ungdomar som det rör sig om, utbilda och handleda dem. Det är alltså inte fråga om att inte göra någon insats från arbetsgivarnas sida. Det ställs faktist ganska stora krav på dem.

Dessutom skall ungdomarna vara borta en del av arbetstiden för att delta i jobbsökaraktiviteter. Det är inte fråga om gratis arbetskraft. Utskottet har mycket tydligt angivit arbetsgivarens skyldigheter och ansvar när det gäller handledning och utbildning för dessa ungdomar. Det är inte någon obetydlig insats som företagen får göra i denna svåra situation. Vi tror inte att de dessutom skulle betala för det. Särskilt de små företagen avskyr allt vad krångel och byråkrati heter. För att de företagen skall ta emot ungdomarna och för att systemet skall bli så enkelt som möjligt är det viktigt att slå fast att det inte är fråga om en anställning. För att undanröja tvivlen hos företagen, fastställs i en särskild lagtext att just när det gäller denna åtgärd är det inte fråga om en anställning.

Jag är alldeles övertygad om att den här åtgärden har alla förutsättningar att fungera bra, tvärtemot vad Johnny Ahlqvist påstod att ungdomslagen gjorde. Vi vet att de egentligen inte fungerade särskilt bra.

Att sätta det här i sjön är ingen lätt uppgift. Ingen sådan här uppgift är lätt, naturligtvis. Alla goda krafter måste samverka för att verksamheten skall bli så effektiv som möjligt, så att vi får ut så många ungdomar som möjligt på arbetsmarknaden.

Det gäller för företagarna, det gäller för arbetsförmedlingarna och arbetsmarknadens parter – det gäller naturligtvis för fackliga organisationer också – och inte minst för oss politiker att göra allt för att det skall bli ett bra resultat. Vi gör det ju för ungdomarnas skull. Det är dem det gäller, och det är det viktiga.

Innan jag slutar, herr talman, skall jag kommentera Martin Nilssons inlägg litet grand. Han säger att det är olyckligt att vi gör en åtstramning, i den kommunala sektorn t.ex., i en lågkonjunktur. Det har vi hört förut. Jag kan bara beklaga att den här nödvändiga förändringen inte började något tidigare, för då hade vi inte behövt ha det besvärliga läge som vi har i dag.

När Martin Nilsson säger att lönen är lägre än existensminimum, vill jag bara hänvisa till det jag sade förut, nämligen att utbildningsbidragen är på samma nivå.

Sedan sade Martin Nilsson någonting om att politiken skulle gynna "fyrtiotalisterna". Det är litet svårt, när man är "fyrtiotalist" själv, att kommentera det, för man känner sig ju litet skyldig då. Men det är inte syftet, och inte heller blir det effekten, att den gruppen gynnas. Man tänker faktiskt på ungdomarna. Vi har ett besvärligt läge i dag, och det måste man göra någonting åt. Det är därför den här åtgärden har kommit till.

Allra sist vill jag på förekommen anledning kommentera en reservation

av Ny demokrati angående egenföretagarnas sociala situation vid arbetslöshet. I reservationen åberopas flera motioner från olika partier.

Nu finns det en utredning tillsatt med uppgift att utreda frågan om en allmän arbetslöshetsförsäkring. I uppgiften ingår att särskilt uppmärksamma egenföretagarnas behov av ett försäkringsskydd som fungerar på ett konkurrensneutralt sätt, som det står.

Därmed har utskottet ansett att motionerna i stort sett är tillgodosedda. Utskottet föreslår därför ingen ytterligare åtgärd, eftersom den fråga motionärerna tagit upp behandlas av utredningen.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Anf. 48 MARTIN NILSSON (s) replik:

Herr talman! Marianne Andersson hävdar att bidragen är på samma nivå som utbildningsbidragen, och det är säkert sant. Jag vet inte, men jag litar helt på Marianne Andersson i det sammanhanget.

Men det finns ju vissa skillnader, och det har också medgetts här i kammaren i dag. Faktum är att i systemet med praktikplatser ligger inte bara utbildning utan också jobb. Då är frågan: Skall ungdomar ha sämre betalt än andra som gör samma arbete? Mitt svar på den frågan är ett klart och entydigt nej.

Då får vi försöka hitta andra metoder att skapa jobb för ungdomar. Enligt Marianne Andersson står valet mellan arbetslöshet eller regeringens förslag till ungdomspraktik. Det är inte sant. Det finns mer än två vägar.

Det finns ungdomslagen, som i och för sig är ett dåligt system i vissa avseenden. Det ger inte den möjlighet att försörja sig själv som det borde göra. Men det finns också det nuvarande socialdemokratiska förslaget om ungdomsjobb, som är betydligt bättre.

Det är ett problem att ungdomar inte känner sig behövda, säger Marianne Andersson. Jag håller helt med om det. Men jag tror inte att förslaget om ungdomspraktik gör att ungdomar känner sig mer behövda. Jag skulle inte känna mig speciellt behövd, om jag kom till en arbetsplats och visste att arbetsgivaren har tagit emot mig tack vare att han slipper betala någonting för det arbete jag utför. Jag vet inte om det är ett kriterium för att känna sig behövd, att man skall vara gratis arbetskraft.

Så till frågan om socialbidrag. Man kommer under existensminimum, och jag kan inte tycka att det är bra. Företrädarna för majoriteten kan möjligtvis förklara varför de tycker att det är bra att på politisk väg inrätta system som skapar bidragsberoende. Jag tycker inte att det är något bra system. Marianne Andersson får gärna förklara vad hon tycker.

Anf. 49 MARIANNE ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Martin Nilsson säger att ungdomspraktiken innebär att man utför ett arbete men får sämre betalt än andra. Självfallet skall ungdomarna arbeta, för de skall ju lära sig jobbet. Det är vad det här går ut på.

Vilket jobb det än gäller tar det tid att lära sig det. Här är det fråga om praktik, att jämställa med en utbildning. Vi menar att det är oerhört viktigt att man känner att ett jobb på den reguljära arbetsmarknaden ger bättre be-

talt än ett som inte är på den reguljära arbetsmarknaden. Det måste finnas ett incitament att söka ett riktigt jobb.

Det finns fler vägar att välja emellan, säger Martin Nilsson. Vi har diskuterat väldigt mycket under hela förmiddagen hur ungdomslagen lyckades. Martin Nilsson säger själv att det inte var något bra system. Den vägen avvisas alltså.

Sedan har vi Socialdemokraternas nuvarande förslag, som vi inte tror kommer att ge effekt. Det är ju så många ungdomar det gäller, och det viktiga är att många ungdomar kan få praktik och inte gå ut i öppen arbetslöshet. Om det gällde några få, skulle man självfallet kunna diskutera andra åtgärder. Men det är just för att slippa ha så många ungdomar öppet arbetslösa som vi vidtar den här åtgärden.

Man är inte gratis arbetskraft. Man deltar i en utbildning. Det krävs handledning och utbildningsinsatser av företagen för att det här skall fungera. De måste också veta att när de lär upp en ung människa så är det en investering för framtiden.

De flesta företagare – jag vill inte säga alla men de allra flesta – är väl medvetna om att de behöver ungdomarna i framtiden. Inom en ganska snar framtid kommer de här ungdomarna att behövas, och om en företagare har sett att ungdomar fungerat bra på arbetsplatsen, är det självklart att han ser det som en tillgång att kunna anställa dem sedan.

Anf. 50 MARTIN NILSSON (s) replik:

Herr talman! Att den borgerliga majoriteten förespråkar "den enda vägen" är inte okänt vid det här laget. Det verkar ge genomslag även inom arbetsmarknadspolitiken. Där finns tydligen också bara en enda möjlig väg, och det är regeringens förslag om ungdomspraktik.

Jag vill återkomma till det Marianne Andersson har sagt här. Det är klart att det finns ett problem, om det Marianne Andersson säger också är majoritetens åsikt. Om ungdomar skall ha lägre lön under tiden de lär in ett jobb, finns det ingen anledning att i framtiden, när vi har en bättre arbetsmarknadspolitisk situation än vi har i dag, återgå till fullvärdiga och normala löner för ungdomar.

Ungdomar kommer ju även i framtiden att kunna jobbet sämre än de som har erfarenhet, och under den tiden skall de ha lägre lön – det resonemanget förefaller logiskt för de partier som redan under högkonjunkturen förespråkade ungdomslöner. Nu tror och hoppas jag att Centern inte var med bland de partierna, men det fanns ju de som resonerade så inom den borgerliga koalitionen.

Med det synsättet förefaller resonemanget väldigt logiskt. Men det är litet tragiskt i så fall, för då är det ju delvis nya besked vi ger. Det handlar inte bara om ungdomspraktikbidrag under en kort övergångsperiod när vi har ett dåligt arbetsmarknadspolitiskt läge, utan då handlar det också om ett längre perspektiv. Jag tycker att den borgerliga majoriteten klart skall uttala vad det är man vill.

Anf. 51 MARIANNE ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Jag vill bara säga att det i det här sammanhanget inte handlar om ungdomslöner, utan det handlar faktiskt om skillnaden för ungdomar

mellan att vara inne i ett fast arbete eller att inte vara det. Jag tror inte att vi skall diskutera den andra frågan just nu.

På tal om den enda vägen. Jag talar för den väg som vi har funnit bäst. Vi tror att det är den väg där vi har möjlighet att komma fram, för alla arbetslösa ungdomars skull. Det är dem vi tänker på.

Anf. 52 INGELA THALÉN (s) replik:

Herr talman! Marianne Andersson nämnde att ett av problemen med inskolningsplatserna är att man kan fastna i den kommunala verksamheten och att det skulle bero på att man där har så mycket högre löner. Jag är inte alldeles övertygad om att man kan dra den slutsatsen. En stor och viktig del är naturligtvis det kommunala ansvaret, dvs. att man i sista hand är skyldig att ta det ansvaret. På många orter är det också så att kommunerna har varit de stora arbetsgivarna; de som har varit tillgängliga för ungdomar att söka arbete hos. Det kommer nog att vara så även framöver.

Marianne Andersson tog upp två frågor. När det gäller själva förslaget sade hon att Socialdemokraterna skulle ha backat undan från en uppgörelse. Det var väl ändå en slarvig formulering, Marianne Andersson, när det gäller den diskussion som pågick i arbetsmarknadsutskottet. Enligt min uppfattning närmade sig samtliga partier ett centrum där det fanns ett antal utestående frågor. För Socialdemokraterna fanns det en viktig fråga, nämligen förhållandet mellan arbetsgivaren och arbetstagaren på arbetsmarknaden. Där lyckades vi inte komma överens. Av det skälet fanns det ingen uppgörelse.

När det gäller alla de övriga fallen – de ekonomiska stöden, organisationen i övrigt, klargörandet av arbetsgivarens ansvar, osv. – tycker jag att majoritetens skrivning i betänkandet är betydligt bättre än regeringens förslag. Det har gjorts en mycket stark uppstramning, och man har gjort avgränsningar som gör att jag tror att detta är ett mycket bättre förslag än regeringens. Men kvar står vår viktiga reservation, nämligen de oklarheter som finns när det gäller förhållandet mellan arbetstagaren och arbetsgivaren. På den punkten anser vi att det socialdemokratiska förslaget var klart, tydligt och enkelt. Nu finns det ju fortfarande en majoritet för det förslag som de borgerliga partierna tillsammans med Ny demokrati har antagit, så det är kanske inte mycket mer att orda om.

Marianne Andersson sade också att det är krångligt att ha anställda. Men är det verkligen så att arbetsgivarna tycker att det är krångligt att ha anställda? Av mina erfarenheter från både stora och små arbetsplatser att döma tror jag att de flesta arbetsgivare ändå upplever sina anställda som en tillgång, inte som någonting man tycker är krångligt.

Herr talman! Marianne Andersson sade att detta inte är fråga om någon gratis arbetskraft. Det går stick i stäv med vad Laila Strid-Jansson sade nyss, nämligen att det här är ett bra förslag, eftersom arbetsgivarna i små företag får gratis arbetskraft. Marianne Andersson säger å ena sidan att det här är en utbildningsplats, å andra sidan säger hon att det här är fråga om att välja mellan fast arbete eller inte fast arbete.

Anf. 53 MARIANNE ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Jag vill börja med att kommentera frågan om krånglet med att ha anställda. Jag tror också, Ingela Thalén, att företagen naturligtvis betraktar sina anställda som en tillgång. Problemen uppstår när man inte tänker anställa någon, och det är det man inte tänker göra i de här fallen. Man tar emot ungdomarna för att de skall hjälpa till i en besvärlig situation. Det är det som är skillnaden.

Jag vill tacka för erkännandet att betänkandet är betydligt bättre än propositionen. Vi tycker också att det är en bra skrivning i betänkandet.

När det gäller frågan om anställningsförhållanden har vi olika uppfattning. Vi har olika uppfattning om vad som är oklarheter och klarheter när det gäller anställningsförhållanden och hur man skall hantera detta. Vi har uttryckt vår uppfattning mycket tydligt i betänkandet. Jag kan bara beklaga att vi inte nådde ända fram i överläggningarna om att försöka komma överens. Jag hoppas att vi skall kunna genomföra förslaget och se till att resultatet blir bra och att vi skall kunna uppnå det gemensamt. Det är det viktigaste inför framtiden.

Anf. 54 INGELA THALÉN (s) replik:

Herr talman! Det som Marianne Andersson beskriver som klarhet i utskottsmajoritetens förslag när det gäller det arbetsrättsliga förhållandet innebär den lag som utskottsmajoriteten föreslår, som utgår från tankegångarna att man med den här åtgärden skall vara undantagen från anställningsförhållandet. Det är det som man kort brukar kalla för en tvångslag.

Utskottets majoritet anser att dessa unga människor, oavsett förhållandet på arbetsplatsen, inte skall ha rätt att förhandla om sina villkor, eftersom de har placerats där med hjälp av utbildningspraktik. Enligt vår uppfattning är det just detta som skapar osäkerheten på arbetsmarknaden. Med det förslag som vi har lagt fram skulle man ha röjt undan den osäkerheten.

För tydlighetens skull vill jag poängtera att det socialdemokratiska förslaget inte innebar någon tillsvidareanställning. Det var också en särskild, kortsiktig åtgärd för att undanröja ett mycket stort problem, nämligen att unga människor inte får någon fast förankring på arbetsmarknaden i det sysselsättningsläge som vi har i dag. Jag menar att utskottets majoritet har skapat ett problem i stället för att lösa ett problem.

Anf. 55 MARIANNE ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! När det gäller lagstiftningen vill jag säga att det mycket tydligt framgår i betänkandet vad som gäller. För att undanröja alla tvivel om att detta är en fast anställning har vi tagit in de två rader som man kallar tvångslag i lagtexten. Det är för att klara ut förhållandet att det inte är fråga om någon anställning. Vi menar att frågan om ersättning är klar; det är staten som betalar ersättningen. Det är alltså inte fråga om någon anställning. Det är ju på den här punkten våra åsikter skiljer sig åt, så vi kan nog diskutera det här hur länge som helst utan att komma längre.

Vi talade tidigare om det kommunala uppföljningsansvaret och att ungdomarna, när det gäller 18–19-åringar, hamnar på kommunens arbetsplatser. Ingela Thalén sade att kommunerna har skyldighet att ta ansvar. Naturligtvis

är kommunerna skyldiga att ta ansvar. Men det har varit svårt att placera ut ungdomarna i det privata näringslivet eftersom företagen skulle betala. Då hade man det ändå enklare, eftersom det konjunkturläget var bättre än dagens. Men det visade sig att det ändå var svårt, och ungdomarna hamnade i kommunerna. Vi tycker att det är väldigt viktigt att ungdomarna i mycket större utsträckning kommer ut i det privata näringslivet, där man kan se en framtid.

Andre vice talmannen anmälde att Ingela Thalén anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 56 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! I denna viktiga debatt om arbetsmarknadspolitiken vill jag börja med att understryka vad arbetsmarknadsministern, min partikollega Anders G. Högmark och andra företrädare för regeringspartierna har framfört i debatten.

Jag kommer från ett län med på sina ställen mycket hög arbetslöshet. Det är en klen tröst i bedrövelsen att vi i dagens läge inte befinner oss som nummer två i arbetslöshetsligan, vilket Värmland länge gjorde, utan någonstans på tolfte plats, dvs. på riksmedeltalet med ca 3,6 % arbetslösa. Det är klart att det är viktigt med arbetsmarknadspolitiska åtgärder, som främst har diskuterats här, men det viktigaste är att vi tillsammans strävar mot ett sunt näringsliv som kan ge människor trygga jobb. Det är det det ytterst handlar om.

Jag skall i mitt inlägg främst tala om min motion A 251, som handlar om egenföretagarnas sociala situation, dvs. svårigheten, ja nära nog omöjligheten för dessa människor att få någon ersättning från a-kassan.

Inte minst i mitt eget län är det vanligt att man har kombinationssysselsättningar. Man driver t.ex. ett småföretag som säsongsarbete vid sidan om en anställning, exempelvis en skidsportanläggning eller en liten turistbutik. Inte minst vanligt är det att kvinnor i glesbygd arbetar halvtid, t.ex. inom vård eller hemtjänst, och dessutom driver någon form av egen verksamhet. Att dessa strävsamma kvinnor skall ha rätt till samma sociala trygghet som de som enbart har en löneanställning anser jag vara en viktig kvinnofråga. Det är dessa människors talan jag här vill föra.

All småföretagsamhet är naturligtvis oerhört viktig för vårt land. Att människor kombinerar olika verksamheter t.ex. i form av flera småföretag eller drift av ett eget företag vid sidan om en anställning, är faktiskt en av grundvalarna för att hela Sverige skall leva.

För närvarande drabbas många småföretagare hårt av lågkonjunkturen. De har helt enkelt inget arbete och borde rätteligen få sitt uppehälle genom a-kassa, precis som en anställd. Så är emellertid inte fallet, trots att a-kassorna för småföretagare, precis som för anställda, finansieras av staten. För att kunna få ersättning från Småföretagarnas arbetslöshetskassa krävs nämligen att företaget avvecklas helt eller går i konkurs.

Småföretagarna är gudskelov ett arbetsvilligt, optimistiskt släkte, som vill tro på ljusare tider. Många skulle därför gärna vilja lägga sitt företag i malpåse under en tid, för att förhoppningsvis kunna starta på nytt igen.

Delägare i familjeföretag kan drabbas hårt vid arbetslöshet. Ingen delägare kan få någon som helst ersättning vid arbetslöshet i ett sådant fall. Enbart giftorätt i ett företag som inte har någon arbetstillgång diskvalificerar i regel för arbetslöshetsersättning.

Häromveckan ringde en förtvivlad kvinna i en Värmlandsstad till mig. Hon berättade att hon hade arbetat 25 år som metallarbetare. De senaste två och ett halvt åren har hon varit anställd som sekreterare i makens företag i fastighetsmäklarbranschen. Kvinnan äger själv inga aktier i företaget. Hon är enbart anställd. Hon kan inte tillhöra Handels a-kassa, där hon känner att hon rätteligen borde höra hemma. Hon är anställd hos maken. För att få ersättning ur Småföretagarnas arbetslöshetskassa krävs att företaget avvecklas helt, att det går i konkurs.

Kvinnan är nu arbetslös, eftersom makens företag knappast kan ge honom levebröd. Hon kan inte få någon arbetslöshetsersättning och inte heller uppbära KAS. Hon kan inte heller få ett beredskapsarbete. Denna kvinna är lika arbetslös som någon annan, men hon är ställd på bar backe, därför att hon råkar vara anställd i sin makes företag.

Nuvarande regler missgynnar alltså småföretagarna som individer men också själva företagandet. De utgör helt enkelt ett hinder för entreprenadverksamhet, som är så viktig och värdefull inte minst i glesbygder.

A-kassereglerna för småföretagarna bör snarast bli föremål för en ordentlig översyn. Arbetsmarknadsministern har betonat att man skall satsa på småföretag och att en utredning är på gång, där dessa frågor skall tas upp. Detta betonas också i betänkandet. Det har också sagts att de enskilda företagarnas behov av ett försäkringsskydd särskilt skall uppmärksammas. Jag tycker att det är bra. Jag vet att många av dessa människor är i nöd i dag, och det är därför bråttom. Jag skulle vilja se ett lagförslag tämligen omgående.

Herr talman! Jag kommer därför att stödja reservation 20 i den följande voteringen. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 57 KARIN PILSÄTER (fp):

Herr talman! Mycket är redan sagt i denna debatt. Snart börjar det kanske bli rundgång. Det har målats med mycket dystra färger. Arbetslösheten ökar, och inte oväntat ökar den mest för ungdomar. Unga människor drabbas mycket hårt. Det finns helt enkelt inte tillräckligt många riktiga jobb just nu. Därför är en ekonomisk politik som skapar riktiga jobb det bästa. Det har diskuterats mycket här redan, och jag lämnar därför den frågan.

Vi vet att det är de svagaste på arbetsmarknaden som trängs undan först. Unga människor som har liten eller ingen erfarenhet hör till dem som ställs utanför. De hamnar i en ond cirkel: utan erfarenhet, inget jobb – utan jobb, ingen erfarenhet. Vi måste hitta ett system som stärker unga människors konkurrenskraft på arbetsmarknaden. Det kan vi göra genom att ge praktik, erfarenheter, kunskaper och vägledning i ett system likt det som föreslås av utskottet. Vi kan inte göra det genom att på ekonomisk väg konkurrera ut andra människor från arbetsmarknaden. Det är ingen lösning.

Man får i denna diskussion lätt intrycket att ungdomar skulle vara en homogen grupp. Ingenting är mer fel. Det enda gemensamma är just att de inte uppnått en lika aktningsvärd ålder som de flesta av dagens debattörer. I öv-

rigt är de olika människor med olika bakgrund, olika erfarenheter, olika arbetslivserfarenhet, olika framtidsplaner och olika drömmar. Därför krävs ett flexibelt system.

Socialdemokraternas förslag innebär sammanfattningsvis ungefär detsamma som en anställning med rekryteringsstöd eller en avtalad inskolningsplats. Då är det naturligtvis lätt för Socialdemokraterna att ta bort dessa åtgärder. Men verkligheten har visat att dessa åtgärder inte räcker. De är alldeles otillräckliga och passar bara för några få. Vi föreslår i stället något helt annat och behåller rekryteringsstödet som ett vettigt komplement.

Socialdemokraternas förslag är säkert bra för vissa grupper av ungdomar, och bra i teorin. Men teori och praktik är inte riktigt samma sak. Det är därför vi föreslår någonting annat.

Vi vill inte ha ett smalt system, som bara kan ge några få platser, som bara passar för några få människor. Vi vill inte ha ett system där subventionerad arbetskraft tränger undan de ordinarie möjligheterna. Vi vill inte ha ett system med mycket krångel och oklarheter.

I stället föreslår vi ett system där extra platser skapas, där många människor på ett flexibelt och individuellt anpassat sätt kan få en god introduktion, en god erfarenhet, en investering i sin egen framtid.

Jag ser i systemet med ungdomspraktik mycket stora möjligheter: möjligheter för unga människor att få pröva på en ny bransch och ett nytt yrke, att se om det man har tänkt sig passar för en själv – möjlighet att se om man trivs. Det ger möjligheter att skaffa den praktik och erfarenhet som krävs för att kunna få ett riktigt jobb. Det ger möjligheter att få in en fot på en arbetsplats och få kontakter, som kan leda vidare, förhoppningsvis till en riktig, fast anställning.

Martin Nilsson angrep tidigare 40-talisterna. Jag kan till viss del gärna instämma. Mycket av politiken har alltför länge varit anpassad just för 40-talisterna av 40-talisterna. Självfallet finns det nu ett intresse av att ungdomarna skall komma in på arbetsmarknaden, så att 40-talisternas pensioner kan betalas.

Martin Nilsson ondgjorde sig över att 18–19-åringarna nu inte skulle kunna ha råd med en bostad, inte kunna flytta hemifrån. Det har länge, om inte alltid, varit alldeles omöjligt. Men det beror inte på den nuvarande regeringens förslag till omläggning av bostadsubventionerna utan på den gamla bostadspolitiken. Det är visserligen inte det dagens debatt handlar om. Men den tidigare förda bostadspolitiken är bara en av orsakerna till att svensk ekonomi fungerar som den gör i dag och till att arbetslösheten är så hög. Det nya förslaget innebär definitivt inte att det skulle bli sämre, tvärtom.

Martin Nilsson sade också att ersättningen är alldeles för låg. Det är helt riktigt att ersättningen inte är så hög. Annars skulle det ju inte vara bättre betalt att få ett riktigt arbete. Ersättningen för ungdomspraktik är inte ungdomslön. Det här är ett system som innebär att det är skillnad mot riktiga löner. Skillnaden måste vara någorlunda stor, för att man skall vilja satsa på att få ett riktigt jobb. Det får inte heller vara för bra betalt att ha ungdomspraktikplats jämfört med en ordinarie utbildning. Det är också praktiskt att använda utbildningsbidragen, eftersom det är ett system som redan existe-

rar. Det likställer denna praktik med annan arbetsmarknadsutbildning och innebär att ändringar kan ske på samma sätt som för denna.

Herr talman! I dag är arbetslösheten högre bland killar än bland tjejer. En välvillig tolkning skulle kunna vara att arbetsgivarna har upptäckt att tjejer är mycket attraktiva som arbetskraft. Tyvärr tror jag inte att det är så. Orsaken är snarare vår könssegregerade arbetsmarknad.

För att fortsättningsvis kunna garantera jobben och alla de tjänster som utförs i den offentligt finansierade sektorn krävs en god samhällsekonomi. Att kommunerna nu skulle sätta i gång att i ännu högre grad leva över sina tillgångar är knappast någon lösning. Sådant brister förr eller senare med en förfärlig smäll. Det har vi redan sett. Då går det ut över produktionen av de viktiga tjänsterna. Jag tycker att det är mycket bättre att kommunerna i god ordning sanerar sin ekonomi, ser över verksamheten och drar in det som är minst angeläget, i stället för att fortsätta att leva över sina tillgångar och sedan bli tvungna att dra åt svångremmen utan kontroll.

Herr talman! Till sist vill jag ta upp en annan fråga som nämns i detta betänkande. Det gäller grupplivförsäkringar för AMU-studerande, doktorander m.fl. I det nuvarande systemet likställs inte homosexuella sambor med heterosexuella. Utskottet trycker här på vikten av att frågan löses. Här bör partnerskapskommitténs förslag avvaktas, liksom i andra frågor som rör likställigheten mellan homosexuellas och heterosexuellas samlevnad. Det är min förhoppning att detta sker snarast. I detta fall är det inte en avtalsfråga. När nu parterna har slutit i mitt tycke dåliga avtal, måste inte staten följa efter.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till utskottets hemställan i AU11.

Anf. 58 DAN ERIKSSON i Stockholm (nyd):

Herr talman! Vi vill bygga ålderdomshem. Det finns minst två fördelar. Det ger många äldre människor en värdigare tillvaro och kan ge jobb till en utsatt bransch. I dag är den slutna vården det enda boendealternativet för många äldre människor. Andra bor ensamma och isolerade. Det är en situation som inte är ovanlig ens bland människor som har svårt att klara den egna hygienen. Många äldre människor far väldigt illa och kommer i kläm mellan olika vårdformer. Genom en plats på ålderdomshem skulle många människor kunna beredas den omsorg som de så väl behöver.

I dag kostar en plats på långvården ca 1 100 kr. per dygn för kommunerna. Den verkliga kostnaden är mer än 2 000 kr. Skulle kommunerna tvingas betala kostnaderna fullt ut skulle man söka mindre resurskrävande lösningar. Det finns många aktiva människor som har idéer och som vill göra en insats i mindre skala. Dessa projekt stoppas mycket ofta av kommunerna. Vårdkostnaderna skulle kunna klaras med ca 1 000 kr. per dygn, och patienterna skulle kunna få en bättre omsorg. Vi måste nu ta tag i det här och förbättra situationen. Den är inte bra som den är.

Sedan över till ROT-sektorn. Vad gäller ombyggnad av bostäder tror jag faktiskt att en hel del kommer att komma i gång under hösten. Detta får vi besked om före årsskiftet. Det är mycket viktigt att man noga följer och bevakar händelseutvecklingen och ser vad som händer.

Skolan är vår största arbetsplats. Den är dock långt ifrån vår bästa. Det bekräftas ofta av skolklasser som är på besök här i riksdagen. Våra dagis och förskolor är också ofta undermåliga. I Huddinge kommun finns t.ex. inte ett enda dagis utan mögel. Man har i stället tillsatt en särskild tjänst i ett hem som har ett barn som är extra känsligt. Vi börjar nu få kunskap om problemen. Tyvärr försöker man alltför ofta lösa miljöproblemen genom att byta gardiner och måla om. Problemet med dåliga miljöer kommer vi ändå aldrig ifrån. Det är viktigt att vi kan göra insatser nu när det behövs jobb. Det finns medel i arbetslivsfonden. Låt oss använda en del av dessa. Det är våra barn och ungdomar värda. Då kanske vi också kan göra något åt de värst ansatta sjukhusen.

Jag yrkar bifall till reservation 4 i arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 11.

Anf. 59 ANITA SIDÉN (m):

Herr talman! Att situationen på arbetsmarknaden är allvarlig råder det inget tvivel om. Aktiva åtgärder måste till för att förändra och ge förutsättningar för tillväxt. Ungdomarna är vår framtid, och det är viktigt att pressa tillbaka ungdomsarbetslösheten.

Regeringens uppläggning av arbetsmarknadspolitiken skapar möjligheter för detta genom att våra ungdomar – äldre såväl som yngre – nu möts av kraftfulla insatser som så långt som möjligt förhindrar negativa effekter av en omfattande sysslolöshet. Regeringens förslag innebär en försöksverksamhet med arbetsplatsförlagd arbetsmarknadsutbildning för ungdomar. Detta är en naturlig fortsättning på den yrkesorienterande verksamhet de mött på grundskolans högstadium eller i gymnasiet. Åtgärden är enkel och obyråkratisk men skall användas först när inte andra alternativ står till buds. Det skall dock uppfattas som ett vettigt sätt att utnyttja den tid då de står utan reguljärt arbete. Dessutom måste det för såväl arbetsgivarna som ungdomarna kännas meningsfullt. Här skapas således möjligheter att få god kännedom om nya arbetsförhållanden och nya arbetsuppgifter, där stora krav ställs även på arbetsgivaren. Jobbsökaraktiviteter är ett viktigt inslag under praktiktiden.

En viss risk finns att betald praktik kan vara ett mer lockande alternativ än utbildning i gymnasieskolan. För att motverka detta framhåller utskottet att det måste föreligga synnerliga skäl för att ungdomar i åldern 18–19 år utan minst tvåårig gymnasieutbildning skall få ungdomspraktikplats. Dessutom är det viktigt att arbetsförmedlingen samråder med hemkommunen före anvisningen. Skolan, arbetsförmedlingen och andra berörda har sedan länge ett väl fungerande samarbete. Skolans uppföljningsansvar kommer att fortsätta. Därmed förutsätts 16–17-åringar få möjligheter att erhålla ungdomsplatser även i fortsättningen.

I kompletteringspropositionen föreslås utökning av utbildningskapaciteten i gymnasieskolan, vilket skapar flera möjligheter för denna åldersgrupp.

Våra ungdomar behöver de möjligheter som betänkandet ger. Jag yrkar därför, herr talman, bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Anf. 60 BO G. JENEVALL (nyd):

Herr talman! Den här långa och intensiva debatten indikerar betydelsen av det vi nu talar om. Vi kan se på talarlistan att Ny demokrati har ett stort antal talare anmälda till debatten. Ni kanske tycker att det är för många. Men det är faktiskt en markering av den vikt vi lägger vid dessa frågor. Jag skall i slutet återkomma litet grand till det.

Jag vill tala litet om tre av motionerna. Vi lade fram en motion om att man skall använda en del av arbetslivsfondens medel för att främja arbete. Det kan verka litet konstigt i sammanhanget men jag vill referera till ett stycke. Åtgärderna skall förbättra arbetsmiljön, vilket de naturligtvis gör för dem som har arbete. Det är bra, men det skapar inga nya arbeten för de i dag arbetslösa. Det var vår motivering för att föreslå medel från den här fonden.

Vi kan glädja oss åt att detta har kommit till viss nytta. Jag citerar ur utskottets betänkande: "Ny demokratis förslag i motion A265 att utnyttja *arbetslivsfondens medel för arbetsskapande åtgärder* är en uppläggning som undersökts inom regeringskansliet och har resulterat i förslag inom ramen för kompletteringspropositionen."

Det är roligt att se att motionerna får effekt och att förslagen vinner gehör.

Nästa motion berör samma fråga som Gullan Lindblad m.fl. har motionerat om, nämligen problemet att våra egenföretagare inte har samma regler att leva efter som övriga medborgare. När de blir arbetslösa, genom att deras företag inte får något arbete, har de inte ens det fullt naturliga grundskyddet. De kan således inte ens få KAS. Detta är lika skamligt som situationen för fattigpensionärerna.

Det här har resulterat i att det pågår en utredning, vilket sägs i betänkandet. Det är naturligtvis bra. Men vi har sagt i vår hemställan att man skall återkomma skyndsamt. Jag hoppas att utredningen, när den nu skall vara färdig, snabbt kommer med några förslag för att rätta till den felaktigheten.

Jag skall ta upp en tredje motion, och det gäller vad vi har kallat förslag till en effektivare arbetsmarknadspolitik. Där svor vi naturligtvis litet i kyrkan, när vi sade: "Vi föreslår därför att man ger företagen dispens från lagen om anställningsskydd, när de anställer en arbetslös. Den arbetslöse skall behålla sin arbetslöshetsersättning och företaget kompletterar lönen upp till avtalsenlig eller marknadsmässig lön."

Detta förslag har utskottet naturligtvis avstyrkt, och det kan vi i och för sig se vissa skäl för. Men när det är ovanligt dåliga tider skall man också ta till litet ovanliga metoder. Dessutom skulle staten definitivt inte förlora på det, då det skulle innebära att man fick in skatter och andra avgifter.

Sedan skulle jag vilja gå in litet mera på vad som har sagts i debatten. Jag har tyvärr inte varit här så mycket, men jag har försökt följa debatten ändå. Det är glädjande att se att våra ledamöters fina arbete i utskottet har gett resultat. Det finns ingenting som är viktigare än arbete för våra ungdomar. Det är bättre, som vi har sagt i ett annat sammanhang, med en delpensionerad 60-åring än en arbetslös 20-åring. Man får inte spara på någonting när det gäller att få ut ungdomar i arbete. Det här har debatterats flitigt, och jag skall inte förlänga debatten.

Jag hoppas nu att lagtexten är skriven på ett sådant sätt att man inte skall kunna slå hål på detta. Det har ju talats, både i och utanför debatten, om

risken för att arbetsmarknadens parter, framför allt LO och dess fackförbund, eventuellt tänker gå till arbetsdomstolen med det här. Det är i så fall ingenting annat än en skandal, att arbetstagarnas parter skall försvåra för blivande medlemmar att få arbete. Om så skulle ske, måste vi ta itu med det på ett sådant sätt att det aldrig kan ske i framtiden.

Arbetsdomstolens beslut går inte att överklaga. Det är ett konstigt rättssamhälle. Jag vet att arbetsdomstolen är partssammansatt, men det måste finnas en möjlighet att överklaga. Det skall inte vara så i ett demokratiskt samhälle att särintressena skall kunna sätta sig över de lagar och regler som bestäms av regering och riksdag. Om det är så att LO inte tar sitt förnuft till fånga i detta sammanhang, hoppas jag att det blir en folkstorm. Jag lovar att vi från vårt parti i alla fall skall blåsa under den folkstormen ordentligt.

Med det, herr talman, vill jag bara instämma i mina kollegers yrkanden i betänkandet.

Anf. 61 MARTIN NILSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill bara ställa ett par frågor till Bo G. Jenevall angående ungdomspraktiken. Det är en ganska intressant kovändning som Ny demokrati tar sig för i kammaren. Jag fick under hela valrörelsen, när vi var ute och pratade om arbetsmarknadspolitik, ett intryck av att Ny demokrati förespråkade vad de kallade riktiga jobb. Det kanske är ett begrepp som inte gäller så mycket längre.

Detta är konstgjorda jobb, som inte fyller någon som helst funktion mer än att erbjuda kortsiktig sysselsättning för ungdomar, dessutom på ett helt felaktigt sätt – vilket jag redovisade i mitt inlägg – som gör att ungdomar inte känner sig behövda, inte får riktiga arbetsuppgifter. Jag har svårt att få det att gå ihop med det som Ny demokrati sade i valrörelsen.

Man pratade dessutom i valrörelsen mycket högt och fint om marknadens förträfflighet, om hur marknaden skulle lösa alla problem. Nu vill man t.o.m. ingripa när arbetsmarknadens parter har träffat avtal och kommit överens. Då säger Ny demokrati att pappa staten måste gå in och erbjuda en lagstiftning, som gör att man kan tvinga fram lägre löner för ungdomar. Sanningen är den att Ny demokrati vill ha ungdomslöner, även i en högkonjunktur.

Det är möjligt att det kommer att bli en folkstorm, men jag tror inte att det blir det i den bemärkelsen att Ny demokrati väcker den mot LO, utan snarare i den bemärkelsen att landets ungdomar, när de upptäcker att de får löner som understiger existensminimum, startar en folkstorm.

Anf. 62 BO G. JENEVALL (nyd) replik:

Herr talman! Det är ett fullständigt horribelt resonemang, och det stämmer väl in på socialdemokratisk politik. Sluta att sitta i knät på LO! Försök att ta ett ansvar i det hus ni sitter i!

Är det inte bättre för ungdomarna att de får arbete än att ni skall joddla om era löner? Ni talar ju om någonting som inte existerar. Står ni fast vid de här sakerna kommer ungdomarna inte att få någonting alls, och då blir det noll. På det här sättet får de inte bara arbete och betalt för det, utan också

en möjlighet att komma in i systemet. Marknadsekonomi och marknadskrafter tror jag att vi har mera erfarenhet av än vad ni har.

Anf. 63 MARTIN NILSSON (s) replik:

Herr talman! Nu är det inte så, Bo G. Jenevall, att alternativen är att antingen få jobb enligt regeringens förslag eller inte få jobb. Sanningen är den, att med förslaget om ungdomspraktik undanröjer ni alla möjligheter för ungdomar på den ordinarie arbetsmarknaden, som de på fullt normala villkor kan ge sig in på.

Om vi nu går in på rent marknadsekonomiska spekulationer måste jag fråga: Vem kommer att vilja anställa ungdomar som kostar lika mycket som normal arbetskraft kostar, när det samtidigt finns ungdomar som är gratis för företaget? Det är helt uppenbart att ungdomar drabbas.

Dessutom har vi lanserat ett förslag som innebär att ungdomar kommer att kunna få jobb. Min fråga är då: Vad är det för fel med det program vi har lagt fram, som innebär att vi erbjuder 100 000 nya arbetstillfällen runt om i Sverige? Jag hoppas att Ny demokrati kan svara på den frågan. Det är riktiga jobb, men det är inte ungdomspraktiken.

Anf. 64 BO G. JENEVALL (nyd) replik:

Herr talman! Om det som Martin Nilsson talar om verkligen fungerade, hade vi inte haft någon ungdomsarbetslöshet i dag, utan då hade ungdomarna varit i arbete. Det här är en åtgärd som regeringen föreslår som är temporär och som skall gälla i den lågkonjunktur som vi har nu. Sedan kommer andra tider, förhoppningsvis, som ett resultat av den politik som borgerligheten bedriver.

I dag ser vi resultatet av den politik som Socialdemokraterna har bedrivit. Förstår ni inte att ni sitter fast i en gammal politik, som inte fungerar? Man måste ju anpassa saker och ting till verkligheten. Nu har vi en lågkonjunktur, och ungdomarna har inte arbete, och då skall vi vidta sådana här åtgärder.

Håll LO borta från det här nu, om ni vill göra någon nytta i samhället!

Andre vice talmannen anmälde att Martin Nilsson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 65 JOHAN BROHULT (nyd):

Herr talman! Ärade riksdagsledamöter! Äldreomsorgen är dålig. Den kan bli sämre. Den kan också bli bättre. Ekonomin är dålig. Den skall förhoppningsvis bli bättre.

Jag har från denna talarstol redogjort för åtgärder som skulle kunna förbättra både åldringsvården och ekonomin, dvs. förbättra åldringsvården med åtgärder som kostar mindre pengar. Detta har man tyvärr icke tagit ad notam, men med åsnans envishet framför jag budskapet igen.

Vad är det som hindrar? Jo, det är blockpolitiken som gör att man har svårt att samarbeta mellan blocken och också med Ny demokrati. Halva kammaren svimmade en gång då vi röstade som man inte trodde att vi skulle rösta. Det är också det dubbla huvudmannaskapet mellan landsting och kommuner som är ett problem.

Vi har då föreslagit konstruktiva åtgärder för hur detta skall kunna tillrättaläggas. Vi anser att man genom att bygga flera ålderdomshem kan lösa problemet. Det finns en utredning av Institutet för hälso- och sjukvårdsekonomi som visar att man sparar i genomsnitt 100 000 kr. per patient och år med ett boende på ålderdomshem i stället för hemmaboende. Men det viktiga är att man får en bättre framtid, ett bättre boende för denna person som behöver ständig vård.

En stor effekt skulle också vara att man då kunde använda den arbetslösa byggarbetskraften till att delta i byggandet av dessa ålderdomshem.

Detta har inte gått, och nu är det dags att ta ett tag då det gäller det dubbla huvudmannaskapet. Jag skall här med ett konkret exempel visa vad det handlar om.

Ett genomsnittligt vårdande på ålderdomshem kan kosta 1 000 kr., kanske upp till 1 500 kr. Ett genomsnittligt vårdande på B-sjukhus, långvårdssjukhus och akutsjukhus kostar 2 000 kr. eller upp till 2 000 kr. Då tycker man att ålderdomshem som erbjuds i privat regi skulle vara ett intressant alternativ, speciellt som det sparar pengar, men så är icke fallet.

I Sollentuna finns det ett projekt som kallas Turehemmet, med plats för tio senildementa patienter, och kostnaden är 1 100 kr. Hemmet sköter både den kommunala biten och landstingsbiten med läkare, sjuksköterskor, omvårdnad och allt vad därtill hör.

Tyvärr är Sollentuna kommun icke intresserad, därför att man för 1 100 kr. får samma patienter vårdade på sjukhus, akutsjukhus och långvårdssjukhus, oavsett att kostnaden faktiskt är 2 000 kr. Kommunen ser bara den bit som kommunen behöver betala, nämligen 1 100 kr. Därför har man diskvalificerat detta hem, trots att socialstyrelsen vid en utförd inspektion kunnat konstatera att detta är en mycket bra modell för hur man ordnar alternativt boende för senildementa. Det är en byggnad som är ett hem och inte en institution.

Detta hjälpte inte, och då alla andra argument tog slut konstaterade man att det var för mycket buller på Sollentunavägen, där hemmet skulle ligga. Då kan jag konstatera att det på Spångavägen är lika mycket buller, men där skall man just återuppföra ett under 70-talet nedrivet ålderdomshem. Det revs därför att byggnormerna inte passade. Det var en halv kvadratmeter för liten boendeyta för dem som vårdades där, och därför bestämdes det att man skulle riva detta hem, trots att alla gamlingar som bodde där tyckte att det var alldeles utmärkt. Nej, de skulle vara på institution och åka fram och tillbaka mellan hemmet och sjukhuset i ambulans.

På Spångavägen, där det är lika mycket buller som på Sollentunavägen, får man minsann bygga ett ålderdomshem. Och Nordbanken, som är alldeles utmärkt och straffade ut sig med 20 miljarder, har visat att man sköter ekonomin så bra att man får bygga både kontor och bostäder på samma avstånd som Turehemmet skulle ligga från Sollentunavägen, med samma bullerproblematik.

Mitt förslag är att kommunen skall betala samma pris som sjukhusen betalar för att vårda patienter, dvs. 2 000 kr. Då skulle kommunerna ta till vara de ekonomiska möjligheter som finns att ordna alternativa vårdformer.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Mom. 1 (arbetsmarknadspolitikens förutsättningar och inriktning)

Först biträddes reservation 1 av Ingela Thalén m.fl. med 119 röster mot 12 för meningsyttringen av Karl-Erik Persson i motsvarande del. 144 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 168 röster mot 124 för reservation 1 av Ingela Thalén m.fl.

Mom. 2 (medel inom arbetslivsfonden till arbetsskapande åtgärder)

Utskottets hemställan bifölls med 272 röster mot 19 för reservation 2 av Arne Jansson.

Mom. 3 (byggsysselsättningen)

Först biträddes utskottets hemställan med godkännande av motiveringen i reservation 3 av Ingela Thalén m.fl. med 127 röster mot 19 för reservation 4 av Arne Jansson. 146 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering med 163 röster mot 126 för utskottets hemställan med godkännande av motiveringen i reservation 3 av Ingela Thalén m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 4 (anslag för räntebidrag till kommuner och landsting)

Utskottets hemställan bifölls med 164 röster mot 127 för reservation 5 av Ingela Thalén m.fl.

Mom. 9 (nedläggning av länsarbetsnämnderna (LAN) och arbetsmarknadsinstituten (Ami))

Utskottets hemställan bifölls med 272 röster mot 20 för reservation 7 av Arne Jansson.

Mom. 10 (rationaliseringsutredningar)

Utskottets hemställan bifölls med 267 röster mot 18 för reservation 8 av Arne Jansson.

Mom. 13 (medelsanvisning till arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader)

Utskottets hemställan bifölls med 166 röster mot 126 för reservation 9 av Ingela Thalén m.fl.

Mom. 16 (försöksverksamhet i Gävleborgs län)

Utskottets hemställan bifölls med 259 röster mot 32 för reservation 10 av Arne Jansson.

Mom. 20 (företagsanknuten utbildning)

Utskottets hemställan bifölls med 166 röster mot 127 för reservation 11 av Ingela Thalén m.fl.

Mom. 21 (reglerna för utbildningsbidrag)
Utskottets hemställan bifölls med 272 röster mot 20 för reservation 12 av Arne Jansson.

Mom. 24 (ytterligare beredskapsarbeten)
Utskottets hemställan bifölls med 281 röster mot 11 för meningsyttringen av Karl-Erik Persson i motsvarande del.

Mom. 26 (statliga beredskapsarbeten)
Utskottets hemställan bifölls med 273 röster mot 20 för reservation 13 av Arne Jansson.

Mom. 33 (regeringens förslag om en försöksverksamhet med arbetsplatsförlagd arbetsmarknadsutbildning för ungdomar)
Först biträddes reservation 15 av Ingela Thalén m.fl. med 123 röster mot 11 för meningsyttringen av Karl-Erik Persson i motsvarande del. 157 ledamöter avstod från att rösta.
Härefter bifölls utskottets hemställan med 166 röster mot 127 för reservation 15 av Ingela Thalén m.fl.

Mom. 47 (egenföretagarnas sociala situation)
Utskottets hemställan bifölls med 269 röster mot 21 för reservation 20 av Arne Jansson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 50 (inträde i arbetslöshetskassa)
Utskottets hemställan bifölls med 271 röster mot 20 för reservation 21 av Arne Jansson.

Mom. 51 (tillfällig ändring i lagen om anställningsskydd)
Utskottets hemställan bifölls med 271 röster mot 19 för reservation 22 av Arne Jansson.

Mom. 52 (medelsanvisning till arbetsmarknadspolitiska åtgärder)
Utskottets hemställan bifölls med 162 röster mot 127 för reservation 23 av Ingela Thalén m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

Beslut om samlad votering

Beträffande de på föredragningslistan återstående ärendena, jordbruksutskottets betänkande JoU15, konstitutionsutskottets betänkande KU33, finansutskottets betänkanden FiU17, FiU18 och FiU19, skatteutskottets betänkanden SkU26, SkU27 och SkU28, justitieutskottets betänkanden JuU24 och JuU25, försvarsutskottets betänkande FöU11, kulturutskottets betänkande KrU27, utbildningsutskottets betänkande UbU25 samt trafikutskot-

tets betänkande TU17, beslöt kammaren på förslag av andre vice talmannen medge att de fick företas till avgörande i ett sammanhang sedan debatten i alla dessa ärenden avslutats.

5 § Vissa jordbrukspolitiska frågor, m.m.

Föredrogs
jordbruksutskottets betänkande
1991/92:JoU15 Vissa jordbrukspolitiska frågor, m.m. (prop. 1991/92:96).

Anf. 66 INGE CARLSSON (s):

Herr talman! Det svenska jordbruket och den svenska livsmedelsindustrin står nu mitt uppe i den omställning som riksdagen beslutade om för två år sedan.

Reformen gav goda förutsättningar för det svenska jordbruket. Under en femårig förändringstid skulle jordbruket omformas till en näring, som skulle existera på samma villkor som övriga näringar. Endast produkter som efterfrågades på marknaden skulle ersättas, och för sådana tjänster där ingen marknad fanns skulle vi ta ett gemensamt betalningsansvar via skatten.

Tyvärr råder det ännu osäkerhet bland jordbrukarna. Kommer reformen att fullföljas? Kommer något att ändras? Nej, säger vi socialdemokrater. Omställningen skall fullföljas. Nej, säger också regeringen i officiella sammanhang. Men i valrörelsen förutskickade den nuvarande jordbruksministern att beslutet nog kunde ändras i vissa delar, bl.a. när det gäller gränsskyddet. Förändringar skulle kunna ske med tanke på EG. När man läser böndernas egen tidning, tidningen Land, framstår böndernas osäkerhet mycket tydligt.

I det betänkande från jordbruksutskottet som vi i dag behandlar finns det ett tillkännagivande till regeringen som den borgerliga majoriteten står bakom. I detta tillkännagivande krävs att regeringen skall återkomma till riksdagen med förslag till former för exportfinansiering. Tillkännagivandet är föranlett av en motion från Kds och en från Centern, dvs. två av de partier som ingår i regeringen. Detta betyder i realiteten ett avsteg från omställningsbeslutet och att subventioner på nytt införs i livsmedelspolitiken. Detta kan vi naturligtvis inte ställa oss bakom. Jag yrkar därför bifall till den socialdemokratiska reservationen nr 2.

Jag vill fråga de företrädare för regeringspartierna som har ställt sig bakom detta tillkännagivande om förslaget är förankrat i regeringen. I så fall har regeringen tydligt markerat att konsumenternas intresse får stå tillbaka för livsmedelsnäringens intresse. Förslaget innebär att vi får dyrare livsmedel i Sverige. Detta är tvärtemot vad vi socialdemokrater verkar för och alldeles fel väg att gå inför ett EG-medlemskap, eller är det här ett uttryck för motionärernas egna önskemål. I så fall ökar förvirringen ytterligare hos bönderna. I båda fallen är det illa.

Jag vill fråga Bengt Rosén om detta tillkännagivande är förankrat i regeringen. Hur skall det i så fall finansieras?

Att nu göra avsteg från livsmedelsreformen med hänvisning till EG är inte

särskilt klokt. Det framgår mycket tydligt när man tar del av den jordbrukspolitiska debatt som förs inom EG att man inte så mycket längre kan fortsätta med den jordbrukspolitik som man nu har. Det blir alldeles för dyrbart och en förändring måste ske. Det finns skäl att tro att subventioneringen inom EG minskar, och det innebär i sin tur att vi har ett försteg i vår jordbrukspolitik. Det är bättre att ta vara på det försteg som vi har, att arbeta vidare för att vara redo den dag vi går in i EG.

Av en rapport från konsumentberedningen som har presenterats i dagarna, och som för övrigt också diskuterades i morgonekot, framgår också tydligt att fortsatt exportstöd endast skulle förlänga en omöjlig och dyrbar överproduktion, och detta skulle få betalas av skattebetalarna och konsumenterna. De som gynnas är förädlingsindustrin, som ännu en tid säkrar sin avsättning utan att behöva anstränga sig.

Den livsmedelspolitiska reformen och åtgärder som vidtogs i samband med den har fört med sig att prisökningstakten på svenska livsmedel har minskat. Dock har vi ännu en rejäl bit kvar tills vi når EG-nivå. I Danmark, som är det EG-land som har den högsta prisnivån, ligger ändå livsmedelspriserna 15 % under våra priser. För att den svenska livsmedelsindustrin skall kunna konkurrera på livsmedelsmarknaden inom EG måste vi alltså sänka den svenska prisnivån ännu mer. Vi har i vår motion visat hur det kan ske inom ramen för det livsmedelspolitiska beslutet.

Ett sätt är att skärpa konkurrensen, bl.a. inom livsmedelsindustrin som ju verkligen präglas av monopol. Den socialdemokratiska regeringen började, och nu måste den borgerliga regeringen fortsätta. Ett tydligt exempel på situationen inom livsmedelsindustrin är det numera ganska uttjatade exemplet Arla och den höjning av priserna på bl.a. filmjölk som genomfördes i mars. I stället för att rationalisera och effektivisera tog man till det enklaste sättet att klara lönsamheten, prishöjning. Detta skulle inte ha kunnat ske i ett läge med konkurrens på marknaden.

Mot bakgrund av denna monopolsituation, och Arlas prishöjning som var en följd därav, är vi socialdemokrater inte beredda att bifalla ett borttagande av högstpriset på konsumtionsmjölk förrän en fungerande konkurrens råder på marknaden. Jag yrkar därför bifall till vår reservation nr 6.

Ett sätt att öka konkurrensen är att underlätta import av livsmedel. Detta kan ske inom ramen för det livsmedelspolitiska beslutet. Jordbruksverket har bemyndigande att korrigera gränsskyddet i den mån det uppstår varubrist på den svenska marknaden eller om den inhemska prisnivån kraftigt överskrider referensprisets nivå. Jordbruksverket bör få besked av riksdagen att detta bemyndigande skall användas mera aktivt som ett instrument för att åstadkomma en konkurrenssituation på livsmedelsmarknaden.

Ett annat sätt att öka konkurrensen på livsmedelsmarknaden är att fortsätta på den väg som den socialdemokratiska regeringen slog in på i samband med förhandlingarna om ett EES-avtal. Det bilaterala avtal mellan Sverige och EG-länderna som då förhandlades fram möjliggjorde ett ökat utbyte av livsmedelsprodukter, dvs. såväl import som export. Detta avtal bör man nu utöka genom att förhandla fram ökade importkvantiteter av livsmedel av hög kvalitet och ökade exportkvantiteter av förädlade svenska livsmedels-

produkter till EG. Med detta förbereder vi svensk livsmedelsindustri för EG-konkurrensen.

Det är alldeles nödvändigt att den svenska livsmedelsindustrin nu tar ett krafttag för att klara konkurrensen inom EG. Produktiviteten måste öka, och en ökad satsning måste ske på forskning och utveckling. Svensk livsmedelsindustri har i dag den lägsta forsknings- och utvecklingsintensiteten bland industrins olika branscher.

I dag förbereder sig den svenska livsmedelsindustrin på ett EG-inträde genom att krympa sin verksamhet och genom att satsa på att utveckla produkter med lågt förädlingsvärde. Varför satsar man inte i stället på förädling och utveckling, på den kvalitet som vi vet att svenska livsmedel har? Varför satsar man inte på marknadsföring?

Visst kan svenska produkter konkurrera på Europamarknaden, om industrin bara anstränger sig. Problemet är naturligtvis att livsmedelsindustrin länge har varit en skyddad bransch, där de produkter som inte kunde säljas på den inhemska marknaden såldes på exportmarknaden med hjälp av exportstöd. Men den tiden kommer inte tillbaka, trots ständiga försök. Detta måste man äntligen inse. Därför måste livsmedelsindustrin nu satsa på produktutveckling, på marknadsföring och på utveckling av varumärken och göra dessa kända och eftertraktade.

En väl fungerande livsmedelsindustri är en förutsättning för att bönderna skall få avsättning för sin produktion. Det ligger alltså i hög grad i böndernas och deras organisationers intresse att livsmedelsindustrin inte bara överlever utan också utvecklas och stärks. Eftersom bönderna äger stora delar av livsmedelsindustrin borde detta inte vara något problem.

Herr talman! Beslutet om den livsmedelspolitiska reformen ligger fast och skall fullföljas. Men det får inte hindra att vi inom ramarna för reformen vidtar de åtgärder som är möjliga och nödvändiga för att sänka de svenska livsmedelspriserna till den nivå som råder inom EG och som ökar konkurrensen på den svenska livsmedelsmarknaden.

Vi har i vår motion anvisat möjligheter till det, och jag har tagit upp dem i mitt anförande:

- En skärpning av konkurrenslagstiftningen.
- Ett mera aktivt användande av gränsskyddet som ett instrument för att åstadkomma konkurrens på livsmedelsmarknaden.
- Bilaterala förhandlingar med EG om ökade import- och exportkvantiteter av livsmedel för att öka utbudet och därmed konkurrensen på den svenska livsmedelsmarknaden.

Regeringen bör snarast komma tillbaka till riksdagen med en plan som visar hur det svenska jordbruket skall kunna klara den livsmedelspolitiska målsättningen om matpriser på Europanivå, producerade på ett miljövänligt sätt.

Mot bakgrund av det anförda yrkar jag bifall till den socialdemokratiska reservationen 1.

Anf. 67 CHRISTER WINDÉN (nyd):

Herr talman! Inledningsvis vill jag uttrycka min tillfredsställelse över att kraven i den motion som jag skrev med anledning av detta betänkande har

blivit i stort sett helt tillgodosedda i utskottsbetänkandet. Jag känner det som angeläget att trots detta ge min syn på en del punkter, eftersom jag förstår att ett och annat ögonbryn har höjts.

Vi anser att regeringen inför de stundande EG-förhandlingarna inte tillräckligt tydligt uttrycker den samlade strategin för Sveriges långsiktiga jordbrukspolitik. Det är önskvärt att riksdagen får ta del av målsättningen för förhandlingarna i olika internationella forum, t.ex. GATT, inför EG-inträdet. I betänkandet förutsätts att denna strategi skall redovisas i den nyligen tillsatta omställningskommissionens arbete. Den kommer med sin första avrapportering redan i höst. Eftersom detta ligger så nära i tiden delar jag utskottets uppfattning att vi bör avvakta kommissionens rapport. Och det gör vi, med stort intresse.

Det har talats mycket om det svenska gränsskyddet. Även föregående talare berörde det ganska mycket. Gränsskyddet är emellertid inte den viktigaste komponenten i ambitionen att sänka kostnaderna för jordbruksprodukterna. Sverige kan inte heller ensidigt sänka gränsskyddet så länge världsmarknadspriserna inte speglar den verkliga produktionskostnaden utan mer ett fiktivt pris som ett resultat av alla de exporterande ländernas subventioner. Detta måste därför ske i samförstånd med våra konkurrentländer. Det naturligaste forumet för detta är inom ramen för GATT-förhandlingarna.

Att som Socialdemokraterna vill, använda gränsskyddet som ett instrument för att öka konkurrensen, blir mer som att sticka en kniv i ryggen på jordbrukarna. Det är väsentligt viktigare att åstadkomma en sund konkurrens på den svenska marknaden mellan många aktörer.

Det finns å andra sidan, herr talman, inte någon anledning att hålla svenska olönsamma företag under armarna genom ett onödigt och omotiverat högt skydd. Det ankommer på de övervakande myndigheterna att föreslå förändringar såväl uppåt som nedåt inom de skilda produktgrupperna om man anser att justeringar är påkallade. Jag förutsätter att så sker.

Jag sade att det inte är gränsskyddet som är huvudorsaken till de höga svenska jordbruksprisema och inte heller till de höga svenska matpriserna. Det är bristen på intern konkurrens, hela vägen från jordbruk och förädlingsindustri via grossist- och detaljistled till diskarna där konsumenterna plockar sina varor.

Jag konstaterar därför med stor tillfredsställelse att ett enigt utskott ställt sig bakom en mycket stark understrykning av behovet av och det nödvändiga med en fri konkurrens på den svenska marknaden. Det finns inga andra sätt att skapa reella incitament för en kritisk granskning av den egna verksamheten, som leder till en lägre kostnadsnivå. Alla monopol och liknande situationer är av ondo. Detta har tagits upp ganska ordentligt i betänkandet, och jag skall därför inte upprepa det.

Jag nämnde ordet kostnadseffektivitet. Det är just detta som är det allra viktigaste när vi närmar oss EG. Oavsett hur EG:s jordbrukspolitik ser ut då Sverige blir medlem i EG eller EU, är det kostnadseffektiva och fria företagare som alltid har det bästa utgångsläget när fri konkurrens på lika villkor verkligen råder. Vid det tillfället kommer svensk livsmedelsindustri att stäl-

las inför hårda prov, då gränsskyddet tas bort i de omkringliggande länderna inom EG.

Det är således enligt vår mening effektiviteten och inte volymen som är avgörande för hur bra svenskt jordbruk skall klara sig på den gemensamma marknaden i Europa. Samtidigt har vi dock viss förståelse för att det kan finnas strategiska skäl till att behålla en viss överproduktion fram till själva EG-inträdet.

Vi anser emellertid att det viktigaste skälet till att behålla en viss överproduktion skall ses mot bakgrund av den globala bristen på livsmedel och det oetiska i att då minska volymen.

Riksdagen begär att regeringen för riksdagen skall redovisa möjliga former för exportfinansiering fram till EG-inträdet. Jag anser att en sådan redovisning även bör innehålla förslag till en knytning till budgeten för katastrofhjälp och bistånd till länder som drabbats av hungersnöd. Mot bakgrund av den akuta situationen i Östeuropa och Baltikum, bör temporär hjälp till dessa områden särskilt prövas.

Det är, herr talman, ytterst angeläget, vilket även Inge Carlsson påpekade, att hitta former för exportstöd som inte omotiverat belastar skattebetalarna och de svenska matpriserna.

Herr talman! Jag yrkar bifall till hemställan i utskottets betänkande i alla delar utom när det gäller mom. 6, där Ny demokrati har en reservation. Claus Zaar kommer i ett senare anförande att motivera vårt ställningstagande på denna punkt.

Anf. 68 JOHN ANDERSSON (v):

Herr talman! I den här jordbrukspolitiska debatten har alltså Vänsterpartiet satt in en reserv. Det är nu några år sedan jag diskuterade jordbrukspolitik här i kammaren. Sedan dess har vissa beslut fattats på området. Om besluten är visa torde kunna diskuteras.

Jag kommer inte att gå in särskilt mycket på detaljer. Det blir nog i stället vissa funderingar, både stora och små sådana, kring det här betänkandet.

När jag läser igenom denna skrift med dess utskottsskrivning och reservationer finner jag att en hel del av det som sägs är motsägelsefullt. Man säger sig vilja uppnå vissa syften. Men resultatet beträffande de föreslagna åtgärderna kan bli motsatsen till vad man väntat. Framför allt tycker jag att det, trots påståenden om motsatsen, saknas en helhetsbild i fråga om vilken livsmedelsproduktion vi skall ha i det här landet. I motsats till Inge Carlsson kan jag inte föreslå någon patentmedicin alls.

Jag förstår helt och fullt våra jordbrukares ilska och förundran över det sätt på vilket de jordbrukspolitiska frågorna har hanterats. Och vad värre är – osäkerheten synes få råda även fortsättningsvis.

Helt nyligen har beslut fattats, och man har börjat genomföra en ny princip och nya spelregler för vår livsmedelsproduktion. Efter knappt två år har förutsättningarna vad gäller det här beslutet förändrats, enligt vad som står att läsa i betänkandet. Det sägs att det är Sveriges ansökan om medlemskap i EG som är orsaken till detta.

Jag måste ställa frågan: Kunde inte harmoniseringen i handlandet vara bättre? Nästan omgående måste ju nya åtgärder vidtas. Vidare kan jag inte

finna att den proposition som nu har lagts fram på något sätt är klargörande när det gäller jordbrukets fortsatta bestånd och problemen inför en eventuell Europaanpassning.

Jag tycker att det saknas svar på frågan om vi fortsättningsvis skall ha en svensk livsmedelsproduktion, en produktion där vi har bestämt sättet för hur den skall ske och hur djurhållningen skall vara. Vidare gäller det frågan om bekämpningsmedel och detta med att av olika preparat tillsätts – antibiotika, hormoner m.m. Även frågor som berör livsmedelsindustrins framställning och våra livsmedel gäller det. Här måste också klargöras vilka skatter och avgifter som skall tas ut eller läggas på näringen. Utan att beakta en mängd olika faktorer, alltså skilda förutsättningar, har man öppnat för konkurrens utifrån – från en livsmedelsproduktion där man arbetar under helt andra förhållanden.

Vid närmare eftertanke kommer jag fram till att avregleringen kanske skulle ha skett mycket tidigare. Oavsett detta bör någorlunda lika förhållanden råda när det gäller vår livsmedelsproduktion resp. den som finns i t.ex. EG-länderna. Vissa tycks vilja gå ännu längre genom att aktivt använda gränsskyddet och en konkurrenslagstiftning. Är det möjligen något att fundera över nu när vi nåtts av beskedet att köttimporten har ökat med 150 % och att en fjärdedel av det kött som finns i affärernas kyldiskar är importerat? Eller är det möjligen så, att det är detta som eftersträvas?

Det kan också vara en ambition att vi från svenskt håll försöker få bort de subventioner av exporten som förekommer i andra länder. Men frågan är om det är en framkomlig väg. Risken finns ju att det svenska jordbruket inte förmår hålla ut fram till dess att en sådan lösning finns.

Det torde därför vara nödvändigt att omställningskommissionen snarast lämnar förslag om hur de problem som nu dyker upp skall hanteras. Det vore väl galet om vårt jordbruk slogs ut och vi i stället blev tvungna att satsa våra pengar på åtgärder för att behålla det öppna landskapet.

I det här betänkandet talas det mycket om konkurrens och koncentration samt om att kraftfulla åtgärder måste vidtas för att motverka koncentrationen inom livsmedelssektorn.

Bortsett från att man hänvisar till en ny konkurrenslagstiftning nämns inga konkreta förslag till hur koncentrationen inom livsmedelssektorn skall tacklas. Vi vet att det är en kooperativ dominans inom livsmedelssektorn. Men hur skall man gå till väga om jordbrukets utövare samtidigt anser att det skall vara en samverkan? Skall det då till en tvångslagstiftning som förbjuder kooperativ samverkan, eller hur skall man göra?

Dessa frågor tycker jag är väldigt svåra. Ännu mera komplicerat blir det hela i ett framtida EG-perspektiv. Såvitt jag vet har den danske jordbruksministern uppmanat de danska livsmedelsföretagen att gå samman i ett enda företag för att ha en chans på Europamarknaden. Vi skall då ha i minne att de danska livsmedelsföretagen redan nu är mycket större än de svenska kooperativa föreningarna.

Att, med detta i minnet, vidta åtgärder – t.ex. en sådan åtgärd som införandet av den konkurrenslagstiftning som aviserats – skulle innebära att den svenska livsmedelssektorn helt ställdes off-side i ett framtida EG.

I reservation nr 1 sägs det bl.a. följande: "Ett svenskt medlemskap i EG

kommer att öka konkurrensen på livsmedelsmarknaden, och för att den svenska livsmedelsindustrin skall kunna hävda sig i den konkurrensen måste en utveckling och effektivisering ske. För att åstadkomma denna effektivisering måste skärpningen av konkurrenslagstiftningen fullföljas."

Det som sägs i den första meningen stämmer nog helt och fullt, dvs. att det behövs "en utveckling och effektivisering". Det är ju bl.a. detta som är orsaken till att den danska livsmedelsindustrin uppmanas samla sina företag i ett enda företag. Men hur kommer den svenska livsmedelsindustrin att kunna hänga med i konkurrensen om den inte får samverka – detta enligt det förslag som förts fram om en ny konkurrenslagstiftning – och om vi kanske tvingar de kooperativa företagen att dela upp sig på mindre företag?

Jag har väldigt svårt att få det resonemang som förs i betänkandet att gå ihop, om andemeningen är att vi skall ha ett svenskt jordbruk och att detta skall kunna bestå på en framtida större marknad. Jag undrar om den politiska hanteringen av vårt jordbruk inte är litet vårdslös och om konsekvenserna av det ena eller det andra handlandet verkligen helt beaktats eller analyserats.

Så några ord om det här med att skärpa konkurrensen. Vi har ju satt upp vissa villkor både för jordbruket och för livsmedelsindustrin i det här landet – villkor som dessa tvingas leva under. Om andra villkor gäller i andra länder, går ekvationen väldigt dåligt ihop för mig. Att man genom en konkurrenslagstiftning, dvs. genom att åstadkomma större konkurrens, skulle kunna hävda det svenska jordbruket och den svenska livsmedelsindustrin är en ekvation som jag icke på något vis får att gå ihop.

Jag tänker nu gå över till ett speciellt område. Det gäller Norrlandsjordbruket. Många gånger har ju vi här i riksdagen beslutat att vi skall slå vakt om det norrländska jordbruket. Bl.a. finns det ett beslut från 1985 om att nivån på Norrlandsjordbruket skall bibehållas på 1984 års nivå. Hur det är med dagens jordbruk i förhållande till detta beslut vet jag inte exakt. Däremot kan jag se att skrivningarna i senare beslut är försiktigare när det gäller målsättningen för Norrlandsjordbruket.

Oavsett allt annat som hänt har det särskilda åtgärdsprogrammet varit positivt. Det är därför mycket olyckligt att det inte får en fortsättning. Det är ett stort misstag att nu upphöra med detta åtgärdsprogram. Det skulle t.ex. kunna ge helt felaktiga signaler om allvaret bakom stödet till Norrlandsjordbruket och skapa pessismism ute i bygderna.

Den 1 juli i år kommer, om riksdagen följer utskottsbetänkandet, det s.k. uttransportstödet samt högstpriset för konsumtionsmjölk att upphöra. Det är åtgärder som i kombination med ett intransportstöd kan få katastrofala följder för jordbruket och befolkningen i norra Norrlnds inland.

I Västerbottens inland finns ett mejeri i Lycksele som inhämtar sin mjölk från ett mycket stort och mycket glest område. Redan nu är avstånden mycket stora, men om mejeriet skulle läggas ned, skulle det medföra rent orimliga förhållanden. Exempelvis skulle man köra mjölken tur och retur Tärna–Umeå för att uppvärma och förpacka den. Det är en sträcka på ca 80 mil.

En rad frågeställningar uppstår här. Kravet på service till producenter och konsumenter, kravet på färskvara och hänsyn till miljön. Hur mycket kom-

mer mjölken att kosta efter en utflykt på 80 mil? Kommer mjölken över huvud taget att hämtas? Frågetecknen är många, men betänkandet lämnar inget svar. Allt som sägs är att utskottet förutsätter att regeringen och jordbruksverket noga följer utvecklingen.

Stödet till jordbruket i norra Sverige uppgår till nästan en miljard kronor. En nedläggning av detta mejeri beräknas ge en besparing på ca 2,5 miljoner. Det är en struntsumma i jämförelse med stödets storlek. Men den här besparingen kan få ett förödande resultat för inlandets jordbruk. Det bör alla vara medvetna om.

Herr talman! För att spara kammarens tid vid voteringen yrkar jag bifall enbart till hemställan under mom. 8 och 10 i den särskilda meningsyttringen av Annika Åhnberg.

Anf. 69 BENGT ROSÉN (fp):

Herr talman! I en marknadsekonomi är det konsumenternas efterfrågan som styr produktionen. Så har vi inte haft det inom jordbrukssektorn. I nästan hundra år har jordbruket varit reglerat med bl.a. statliga prisförhandlingar och avsättningsgarantier. Det har inneburit att lantbrukarna i första hand har producerat det regelsystemet har premierat i stället för det som konsumenterna har efterfrågat. Garanterade priser och avsättning har lett till en högre intensitet, som i sin tur inneburit hårdare miljöbelastning och ökande livsmedelsöverskott, vilket med stora förluster måst avsättas på en dumpad världsmarknad.

Eftersom regleringar ständigt föder nya regleringar, blev den svenska jordbrukspolitiken till slut ogenomsiktlig.

När riksdagen med stor politisk enighet i juni 1990 beslöt att Sverige som första land i Europa skulle företa en inhemsk avreglering och marknadsanpassning av jordbruket, utgjorde konsumentaspekterna den yttersta drivkraften. Beslutet innebär, som Inge Carlsson framhöll, att lantbrukarna efter en femårig omställningstid endast skall få betalt för de varor och tjänster som konsumenter efterfrågar.

Men även för lantbrukarna är det viktigt att få lägga av den tvångströja som regleringarna utgjort. Visserligen försvinner skyddsnäten i form av garanterade priser och avsättning, men detta uppvägs av att den bundna skaparkraften och kreativiteten hos lantbrukarna nu släpps fri. Marknadsekonomi åstadkommer i regel en dynamisk utveckling, medan planekonomi och regleringar förhindrar sådan.

Men det är viktigt att understryka att marknadsekonomin på detta område, som på andra, måste tyglas. Att staten måste ange ramar för exempelvis miljö- och djurskyddshänsyn föreligger det också en bred politisk enighet om.

När jag inledningsvis framhåller den breda politiska enigheten bakom beslutet att marknadsanpassa jordbrukssektorn, vill jag samtidigt framhålla att jag ser detta som en nödvändighet. Jordbruket, som är en långsiktig verksamhet, oftast med produktionstider på ett år eller mer, klarar inte de tvära kast som vid små majoriteter kan uppkomma vid regeringsskiften. Det är naturligt att partierna under ett valår känner ett visst behov av profilering.

Men nu är valet över och det är nödvändigt att vi söker återställa den enighet som vi har haft. Jag återkommer härtill.

Enigheten bakom det livsmedelspolitiska beslutet har dock inte inneburit att kritik utifrån uteblivit. Eftersom våra livsmedelsöverskott skall pressas bort, kommer ekonomin för lantbrukarna under övergångstiden med nödvändighet att bli kärv. Lantbrukarna, som lojalt efterlevt de "spelregler" som staten föreskrivit, tycker ofta att det går för fort och att framtiden blir otryggare utan avsättningsgarantier. För en lantbrukare som inte klarar sin ekonomi hotar en social katastrof. Som egen företagare har han inte någon lönegaranti. Han måste med sin familj lämna sin gård. Försäkran i riksdagsbeslutet att omläggningen skall ske under socialt acceptabla former har inte lugnat dem som misstror politiker.

Men även vissa konsumentdebattörer har kritiserat att den inhemska avregleringen inte har kombinerats med ett ensidigt svenskt avskaffande av gränsskyddet. Det skulle dock ha inneburit att en stor del av det svenska jordbruket hade slagits ut, eftersom priserna på världsmarknaden på grund av de stora livsmedelsöverskotten i de industrialiserade länderna är mycket låga.

Det är viktigt att i detta sammanhang notera att konsumenterna inte bara efterfrågar bra livsmedel till låga priser. Det finns en stor konsumentopinion, med Astrid Lindgren i spetsen, som krävt och kräver en bättre hantering av djuren, vilket lett fram till vår nya djurskyddslag. Att detta innebär ökade produktionskostnader är självklart och har bl.a. besannats av ett examensarbete vid lantbruksuniversitetet förra året. Där angavs merkostnaden för svenska producenter av griskött jämfört med danska till 20%.

Det är också viktigt att notera vad Lars Drake vid lantbruksuniversitetet påvisat, nämligen att det också finns en bred konsumentopinion för att vi skall bevara vårt öppna och omväxlande landskap. Slår vi genom ensidiga gränsskyddssänkningar eller andra åtgärder undan möjligheterna för våra svenska bönder att producera livsmedel lär landskapsvården bli åtskilliga miljarder dyrare.

Skattebetalarna lägger årligen ut över 2 miljarder för att hålla parker och grönytor i våra tätorter. Skall vi gissa att landskapsvården, genom att den kommer att skötas av kommunanställda, blir 5 miljarder dyrare.

Låt mig få avsluta mitt resonemang om konsumentintressen med att påpeka att jag tror att förväntningar om sänkta konsumentpriser med anledning av jordbrukets avreglering är orealistiska. Vi har fått stopp på den galopperande prisutvecklingen. Prisökningen på livsmedel är nu lägre än på andra varor. Men det stora målet för avregleringen och det internationella arbetet inom GATT är sänkta utgifter för staten. När statliga subventioner avvecklas, kommer de nu dumpade världsmarknadspriserna att öka och återspegla faktiska produktionskostnader. Det är konsumenterna i form av skattebetalare som kommer att dra fördelen i detta sammanhang.

Ett år efter riksdagens beslut om en ny livsmedelspolitik lämnade Sverige in en ansökan om EG-medlemskap. Detta innebär förändrade förutsättningar för den svenska jordbrukspolitiken, som kompliceras av en stor osäkerhet om vi kommer att bli medlemmar och en stor osäkerhet om vilken jordbrukspolitik EG då för.

I det livsmedelspolitiska beslutet slås det fast att omställningen noga skall följas. Centerpartiet hade då motionsyrkande om en kommission. EG-ansökan har ökat behovet av en sådan, och i regeringsförklaringen redovisade den nya regeringen att den beslutat tillsätta en omställningskommission, som skall följa upp riksdagsbeslutet och föreslå anpassning till förväntad EG-politik.

Det har känts frustrerande att det tagit relativt lång tid med tillsättningen. Å andra sidan har det varit viktigt att kommissionen fått den breda kompetens när det gäller ekonomi-, konsument-, jordbruks- och miljöfrågor som eftersträvats. Nu är kommissionen i arbete, och det innebär att frågor om förändringar i det livsmedelspolitiska beslutet kommer att behandlas av denna.

Det betänkande som vi behandlar i dag tar upp frågor som berör omställningen ur EG-perspektivet, och jag tänker ägna min återstående taletid till att kommentera dessa. I betänkandet behandlas också frågor som berör Norrlandsjordbruket och jordbruksstatistiken och dessa delar kommer Lennart Brunander att kommentera i sitt anförande.

Den del av betänkandet jag tänker beröra innehåller två tillkännagivanden, tre reservationer, ett särskilt yttrande och en meningsyttring.

Jag skall börja med den senare. Där redovisar Annika Åhnberg sin syn på jordbruket ur globalt perspektiv, hon kommenterar GATT-förhandlingarna och EG:s jordbrukspolitik. Jag delar hennes synpunkter på dessa områden och tycker att det är viktigt att understryka att det tyvärr är EG som utgjort bromsklossen i GATT-förhandlingarna.

EG har i dag en jordbrukspolitik med regleringar på gemensam och nationell nivå av en omfattning och komplexitet som vi aldrig upplevt. Cirka två tredjedelar av EG:s gemensamma budget går fortfarande till jordbruket: 1981 var kostnaden 90 miljarder kronor, och i år beräknas den till 287 miljarder.

Vid medlemskap beräknas Sverige få betala 15 miljarder till EG, varav 10 miljarder går till jordbruket och 5 kommer tillbaka till vårt svenska jordbruk.

Sverige skulle enligt min uppfattning förlora på att ställa sig utanför EG, men jag måste tillstå att jordbrukspolitiken inte inspirerar. Förhoppningsvis kommer beslut före sommaren att ha fattats om en omläggning i enlighet med den s.k. Mac Sharry-planen. Även den innebär ett steg tillbaka ur svensk synpunkt.

Vänsterpartiet vill att regeringen återkommer till riksdagen med en långsiktig analys av jordbrukets framtida utvecklingsmöjligheter med förslag till åtgärder. Jag är övertygad om att regeringen kommer att så göra så snart vi vet om EG besitter kraften att lägga om sin jordbrukspolitik. I dagsläget är alltför mycket oklart.

Socialdemokraterna tar i sin första reservation upp motionskraven på att förbereda jordbruket inför EG-inträdet genom att redan nu sänka de svenska livsmedelspriserna till EG-nivå. Som medel anges skärpt konkurrenspolitik, sänkt gränsskydd och bilaterala förhandlingar med EG om ökad import/export.

Utskottet delar bedömningen att en skärpt konkurrenspolitik är motive-

rad för att öka konkurrensen i förädlingsledet. Flera utredningar har under senare tid visat att vår livsmedelsindustri inte skulle klara EG-konkurrensen i dag. På denna punkt finns också ett tillkännagivande från utskottet.

Däremot skulle en ensidig sänkning av gränsskyddet inte öka konkurrensen i livsmedelsindustrin utan endast slå ut svenska producenter, för vilka, som jag tidigare framhållit, gäller hårdare miljö- och djurskyddskrav än för EG-lantbrukarna.

Ökad export/import gentemot EG blir slutligen en följd av EES-avtalet och dess utvecklingsklausul.

I den andra s-reservationen yrkas avslag på kds-motionen, som ligger till grund för tillkännagivandet om behovet av system för utbytes export/import för säsongs- och årsmånsvariationer. Eftersom det i det livsmedelspolitiska beslutet 1990 framhålls att denna fråga får avgöras när konkurrensutredningen är klar, hade jag tänkt att fråga Inge Carlsson hur partiet kan anse att tillkännagivandet strider mot det livsmedelspolitiska beslutet. Men efter att ha läst kds-tidningen Kristdemokraten väljer jag i stället att rikta mig till Dan Ericsson i Kolmården och kds. I det senaste numret av tidningen lyder rubrikerna: "Seger för KdS jordbrukspolitik" och "Jordbruksminister Olsson får bakläxa".

I artikeln som följer kan man bl.a. läsa följande: "KdS har från början protesterat mot den jordbrukspolitik som går ut på att svenska bönder bara skall producera mat för den svenska marknaden. Sverige betalar inte längre bönderna för eventuella överskott som produceras. Men EG:s bönder får fortfarande kraftigt stöd för sitt överskott.

– Jag uppfattar det som vi nu lyckats vända skutan, säger Dan Ericsson, KdS representant i jordbruksutskottet."

Enligt min uppfattning har vi aldrig vid överläggningar mellan regeringspartiernas företrädare talat om att tillkännagivandet skulle avse en återgång till en allmän exportsubvention av livsmedelsöverskott, utan det tar sikte på frågan om utbytesexport på grund av månads- och säsongsvariationer som vi inte kunde lösa förrän konkurrensutredningen var klar. Företrädarna för Moderaterna och Centern delar denna min uppfattning.

Jag vill därför ställa frågan till Dan Ericsson i Kolmården om han delar min uppfattning eller om tidningen rätt återgivet kds syn. Betänk gärna frågan, därför att svaret är viktigt för frågan om alla regeringspartierna står fast vid det livsmedelspolitiska beslutet eller ej.

Med tanke på den oklarhet som kds skapat i denna fråga – vi kunde i Morgonekot notera att konsumentberedningens ordförande tolkat tillkännagivandet på samma sätt som kds-tidningen – kommer jag att yrka på återförvisning av ärendet till utskottet för förnyad behandling. Med det intresse som jag därmed som företrädare för ett regeringsparti visar för att återskapa den breda samsyn om jordbrukspolitiken som jag tidigare nämnt är nödvändig, vill jag uppmana Socialdemokraterna att stödja återvisningsyrkandet i stället för den egna reservationen.

Slutligen har, herr talman, Ny demokrati en reservation om att subventionera skolmaten med det belopp som motsvarar subventionerna för köttöverskott. Frånsett att vi för närvarande inte har något köttöverskott innebär förslaget en återgång till tidigare bidragstänkande.

Jag yrkar, herr talman, bifall till hemställan i betänkandet med undantag för mom. 3 om exportfinansiering, där jag yrkar på återförvisning till utskottet för förnyad behandling, och vidare avslag på reservationerna och meningsyttringen.

Anf. 70 INGE CARLSSON (s) replik:

Herr talman! Vi från Socialdemokraterna kan stödja det förslag som Bengt Rosén nu lade fram om exportfinansieringen, att återförvisa ärendet till utskottet. Vi förstår att det är besvärligt när ni är så många partier och kan ha olika uppfattningar i frågan. Vår uppfattning är ganska klar: vi är emot att man på olika sätt skall återkomma med exportfinansiering av tillfälliga överskott. Vi tror inte att det kommer att gynna konsumenterna. Det är alltså fel signaler.

Bengt Rosén sade vid ett antal tillfällen också att vi Socialdemokrater är för en ensidig sänkning av gränsskyddet. Den saken har vi ju ofta diskuterat. I vårt gränsskydd har vi ett stort överskydd – det har vi varit överens om att vi har. Den 1 juli 1992 kommer priserna till jordbrukarna när det gäller säd osv. att sänkas, och då måste man ju också anpassa gränsskyddet.

Vi tycker inte att jordbruksverket med tillräcklig kraft tar tag i gränsskyddsfrågorna. Vi har ju mycket högre införselavgifter både på griskött och på kalvkött. Där borde man – successivt, naturligtvis – sänka överskyddet. Det är inte fråga om några ensidiga sänkningar – det kan också vara så att vi måste höja gränsskyddet.

Jag vill ändå en gång till fråga Bengt Rosén om exportfinansieringen. Jag vill ha reda på om det här är förankrat i regeringen. Och hur har ni tänkt att det skall finansieras?

Anf. 71 BENGT ROSÉN (fp) replik:

Herr talman! Jag vill först tacka Inge Carlsson för beskedet att Socialdemokraterna stöder förslaget om återförvisning.

Socialdemokraterna skriver i sin reservation att sänkningen av gränsskyddet skall ske inom ramen för det livsmedelspolitiska beslutet. Det är på något sätt en tulipanaros. Jag kan inte se att det livsmedelspolitiska beslutet ger någon sådan möjlighet. Det stryks under både i propositionen och i betänkandet från jordbruksutskottet att vi inte skall göra några ensidiga sänkningar, utan våra förändringar av gränsskyddet skall ske efter GATT-förhandlingar i internationell ordning.

Förra året företog vi en justering av det överskydd som fanns. Jag anser att det för närvarande inte finns något överskydd.

Socialdemokraterna vill med det här förslaget effektivisera inom förädlingsindustrin, och det kravet ställer vi oss bakom. Det har i flera utredningar där man jämfört svenska förädlingsföretag med danska företag och med EG-företag visat sig att vi i Sverige inte är tillräckligt effektiva i vår verksamhet.

Vi ser i det sammanhanget vådan av att man inom mejerisektorn i Sverige har haft monopol i många, många år. I Danmark har mejerierna konkurrerat med stor kraft, och där kan vi finna att man både betalar producenterna ett högre avräkningspris och har lägre konsumentpriser. Det vittnar om en högre effektivitet än vi har i Sverige.

Om vi, med den företagsstruktur som vi i dag har, sänker gränsskyddet drabbar det, tyvärr, inte livsmedelsindustrin. Det drabbar t.ex. inte mejerierna – mejerierna tar först ut vad de behöver för sin verksamhet, och sedan får lantbrukarna ett avräkningspris baserat på vad som blir över. En sådan sänkning skulle alltså gå ut över producenterna.

Vi har kunnat följa inkomstutvecklingen för lantbrukare under senare år och vet att de inte tål ytterligare neddragningar. Samtidigt har vi lovat att omställningen skall ske under socialt acceptabla förhållanden.

Sedan frågade Inge Carlsson om vi hade förankrat tillkännagivandet i regeringen. Det har vi naturligtvis inte gjort. Det uppkom ett majoritetsläge då utskottet var nödsakat att göra ett tillkännagivande.

Anf. 72 INGE CARLSSON (s) replik:

Herr talman! Om man inte vidtar några åtgärder kommer överskyddet i gränsskyddet att bli mycket större när vi nu skall sänka spannmålspriserna från den 1 juli. Samma sak gäller animalieproduktionen; foderkostnaderna kommer ju då att sänkas. Det måste väl ändå innebära att vi måste sänka både referenspriser och gränsskyddet, dvs. anpassa det nedåt.

Bengt Rosén menar att överskyddet inte är tillräckligt stort för att kunna sänkas. Men det blir ju större i och med att vi sänker de här priserna, och att de skall sänkas fr.o.m. den 1 juli är vi ju överens om. Då måste ju jordbruksverket rimligen också se till att man sänker gränsskyddet. Man måste anpassa det nedåt, om ni förstår det bättre om jag uttrycker mig så.

Anf. 73 BENGT ROSÉN (fp) replik:

Herr talman! Jag vill bara erinra Inge Carlsson om att när vi fattade det livsmedelspolitiska beslutet var det inte aktuellt med något EG-medlemskap. Tanken var att vi skulle pressa bort överskotten och att den svenska marknaden skulle tillhandahålla råvaror för de svenska producenterna. För att klara övergången och sätta press på spannmålsodlarna att delta i omställningen beslutade riksdagen om ett avtrappat s.k. tröskelpris, med hjälp av vilket staten skulle hjälpa till att exportera överskottsspannmålen.

Det är riktigt att det priset sänks med ytterligare 15 öre i år, men därmed inte sagt att spannmålspriserna kommer att gå ned till den nivån. Det går inte att producera spannmål för en krona. Det kan man inte inom EG, och det kan vi inte i Sverige heller. Förhoppningsvis kommer därför prisnivån att ligga något högre. Det finns stor risk för att priset pressas nedåt, men det har inte varit den ursprungliga ambitionen.

Nu har vi valt att söka medlemskap i EG, och det förändrar förutsättningarna, men det här skall kommissionen först komma med förslag om. Än så länge har vi – precis som Socialdemokraterna så noga påpekar – att leva upp till det livsmedelspolitiska beslut vi har fattat.

Anf.74 JOHN ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Det är ganska lätt att sätta upp målsättningar och beskriva visioner, men det är betydligt svårare att omsätta dem i verkligheten och genomföra dem rent praktiskt. Där tycker jag att det anmäler sig en rad frågor

som är mycket svåra att besvara. Efter vad som hittills har sagts från talarstolen vill jag påstå att jag inte har fått något svar på de frågor jag har ställt.

Bengt Rosén säger att han delar vår uppfattning att man måste försöka få bort de subventioner till export som finns inom t.ex. EG. Att arbeta för att försöka få bort subventionerna på exporten kan då vara en väg att gå. Men frågan är om det är en framkomlig väg. Det finns ju en risk att vi innan detta har genomförts har åsamkat vårt eget jordbruk så stora skador att vi sedan inte har så mycket jordbruk kvar.

När det gäller koncentrationen som det talas om i betänkandet tycker jag att det är en väldigt knepig fråga när det gäller kooperationen. Hur gör man med dem som vill samverka? Det går ju att sätta likhetstecken mellan producentkooperationen och konsumentkooperationen och även fackliga organisationer. Skall vi kräva att det skall finnas en fyra fem förbund på metallområdet, osv? Jag har inte fått ett vettigt svar på frågan hur man går in där olika föreningar samverkar och bryter upp det man kallar koncentrationen. Jag skulle vilja ha ett svar på den frågan.

Anf. 75 BENGT ROSÉN (fp) replik:

Herr talman! Låt mig först hälsa John Andersson välkommen tillbaka till debatten; det är nu några år sedan han senast var företrädare för Vänsterpartiet i jordbruksfrågor. Det var trevligt att debattera med honom då, och det har varit trevligt att lyssna till honom i dag.

Jag uppfattade det så att de flesta av John Anderssons frågor gällde Norrlandsjordbruket, och förhoppningsvis kommer Lennart Brunander att svara på dem.

Men låt mig säga några ord om ambitionen att öka konkurrensen inom förädlingsledet. Det är väl i alla fall så, John Andersson, att vi i Sverige har haft brist på konkurrens?

John Andersson nämner konsumentkooperationen. Den har i varje fall utsatts för hård konkurrens från detaljhandeln, och den har klarat konkurrensen på ett hyggligt sätt. Men inom jordbrukets insamlings- och förädlingsindustri finns det ingen konkurrens på mejerisektorn. Inom slakteribranschen har jordbrukskooperativa företag 80 % av marknaden och inom spannmåls- och foderbranschen är andelen lika stor. Det är på dessa områden som effektiviteten i företagen lämnar övrigt att önska.

Jag åberopade jämförelser med danska företag i de undersökningar som nu har gjorts, vilka klart belägger att EG-företag och danska företag är effektivare än svenska företag. Riksdagen antog förra året en skärpt konkurrenslagstiftning på livsmedelsområdet som bl.a. innebar förbud mot marknadsdelning. Men den gav ingen möjlighet att gå in och se till att det verkligen blev konkurrens på de områden där marknaden redan är uppdelad, vilket är fallet på mejerisektorn. Det är en sådan lagstiftning som nu förbereds i regeringskansliet. Det är den som förhoppningsvis skall leda fram till en ökad effektivitet

De svenska kooperativa företagen är jämförelsevis små i EG-sammanhang. Man måste samtidigt dock notera att även de stora multinationella EG-företagen inte är ensamma på någon marknad, utan de är utsatta för konkurrens. Det är den situationen vi vill åstadkomma också här i Sverige.

Anf. 76 JOHN ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Jag blev inte klokare av detta svar. När det gäller konkurrensen på livsmedelssektorn är det ju tillåtet för var och en, t.o.m. för Bengt Rosén, att i morgon starta mejeri, slakteri och allt vad det nu kan vara. Det är inte där problemet ligger. Fortfarande kvarstår frågan: Hur gör man med kooperationen?

Om nu bönderna envisas med att de skall samverka måste man gå in med en tvångslagstiftning. Om det inte är någon som vill leverera till ett enskilt mejeri eller slakteri måste man gripa in. Det finns över huvud taget ingen som vill starta en egen industri. Det är ju några som försökt, men det är tydligen inte så stor lönsamhet att man har kunnat fortsätta. Detta är en mycket knepig fråga. Jag har ingen patentmedicin. Men eftersom det finns en enighet om att man skall bryta upp koncentrationen och skärpa konkurrensen måste det komma konkreta förslag. Annars är det ett slag i tomma luften.

När det gäller detta med konkurrens, effektivitet och allt vad det heter, har jag litet svårt att förstå att den danska jordbruksministern nu går ut och uppmanar danska företag att gå samman i ett enda företag för att över huvud taget klara marknaden i EG, samtidigt som vi skall införa en konkurrenslagstiftning för att slå sönder företagen ännu mer. Lagutskottet fick i går praktiska exempel på detta när vi besökte Scans slakteri i Skövde, då man redovisade både kostnadsökningar och annat.

Det finns redan i dag olika konkurrensmöjligheter. Här skall man ytterligare försämra möjligheterna. När man i Holland kan skicka 650 grisar genom veterinärbesiktning, kan man i Sverige skicka 180. Veterinärtaxan har nu höjts med 16 % årligen fyra år i rad. Vi måste diskutera villkoren för jordbruket här i Sverige och se vilka möjligheter både jordbruk och livsmedelsindustri har för att klara den utländska konkurrensen.

Jag tycker att vi borde ta om allt från början, för nu har det gått galet. Det är ju praktiskt taget alla ense om. Nu bråkar man om vad som skall göras. Man borde sätta sig ner och gå igenom hela frågekomplexet på jordbrukets område och då ställa en mycket enkel och klar fråga: Skall vi ha ett svenskt jordbruk eller inte? Svaret på den frågan avgör mycket av vad vi skall göra i fortsättningen.

Anf. 77 BENGT ROSÉN (fp) replik:

Herr talman! Jag vill först säga till John Andersson att jag inte tror att det finns någon som är negativ till föreningsrörelsen inom jordbrukssektorn som sådan. Vad vi är oroliga för är att den svenska förädlingsindustrin, vilket dessa utredningar visar, inte kommer att klara en EG-konkurrens. Det är inte till så stor hjälp att bönderna är aldrig så angelägna om att sluta upp kring den egna föreningen om det finns företag utomlands som jobbar effektivare och som skickar sina livsmedel till Sverige när gränserna öppnas. Då kommer inte de svenska bönderna att bli av med sin produktion, och då kommer vi inte att ha något svenskt jordbruk kvar.

Om vi ser till primärproduktionen tror jag att det knappast finns något land som har så effektiva producenter som vi har i Sverige. Den svenske lantbrukaren är oerhört produktiv, han är mycket utåtriktad och kan det mesta om de flesta verksamheter som han måste klara av för att sköta sitt företag.

Där tror jag inte att vi får några stora problem i ett internationellt konkurrensskede. Däremot riktas frågor om huruvida vår förädlings- och livsmedelsindustri klarar situationen.

De tankar som finns i Danmark, vilka John Andersson redovisade i sitt exempel, har jag aldrig hört talas om. Det skulle förvåna mig om det fanns en ambition att i det stora jordbrukslandet Danmark få in något producentområde i ett enda företag. Jag har inte hört talas om det, och jag kan inte uttala mig om det.

Det är inte så att man nödvändigtvis behöver vara oerhört stor för att klara en EG-konkurrens. När det gäller marknadsföring av livsmedel finns stordriftsfördelar om man kan etablera varumärken som blir kända hos konsumenterna. Men när det gäller att samla in och producera finns ofta fördelar med den lokala anknytningen.

Det låter sig sägas att vem som helst kan starta mejerirörelse i Sverige. Men i en situation där det är överetablering på mejerisektorn finns det inte någon praktisk möjlighet att starta ett nytt mejeri och gå in och konkurrera med de befintliga.

Anf. 78 INGVAR ERIKSSON (m):

Herr talman! Debatten om jordbruksutskottets betänkande nr 15 – Vissa jordbrukspolitiska frågor, m.m. – måste självfallet också kretsa kring den situation som svenskt jordbruk och svensk livsmedelsindustri just nu befinner sig i på grund av det beslut om ny livsmedelspolitik som fattades i juni 1990.

Beslutet innebar långtgående förändringar såsom avreglering, anpassning till en ny situation på den internationella marknaden samt omställning för att uppnå balans mellan produktion och konsumtion. Syftet var att minska överskottsproduktionen och exportförlusterna.

Det är i dag också viktigt att påpeka att beslutet fattades med klar hänvisning till pågående GATT-förhandlingar och ambitionen att skapa rättvisa och så lika förutsättningar som möjligt för svenskt jordbruk och svensk livsmedelsindustri jämfört med motsvarande näringar i omvärlden, och då inte minst inom EG.

Nu kan emellertid konstateras att ytterligare faktorer kommit att påverka utvecklingen och dagens situation. Ansökan om medlemskap i EG har inlämnats, varför rimligen vårt lands livsmedels- och jordbrukspolitik så snart som möjligt måste fasas in i den politik EG bedriver på området. Det är då att notera att också EG:s jordbrukspolitik står inför förändringar, vilket ytterligare komplicerar bilden.

GATT-förhandlingarna, vilka syftade till att sänka stöd och skydd för jordbruken i alla GATT-anslutna länder, har inte nått fram till något resultat. Förhandlingarna skulle varit slutförda före årsskiftet 1990-1991 men pågår ännu och förväntas knappast bli slutförda under innevarande år.

Självfallet skapar detta problem för svensk livsmedelsproduktions förutsättningar, vilka måste tas på allvar. I regeringsförklaringen från i höstas slås också fast att omställningen av jordbruket skall fullföljas. Syftet är att Sverige vid inträdet i EG skall ha en stark och konkurrenskraftig jordbruksnäring. Ett öppet och levande kulturlandskap skall bevaras. Jordbruket skall

användas som en resurs i miljöarbetet. Det skall producera livsmedel av hög kvalitet och andra miljövänliga råvaror.

En avstämning av omställningsbeslutet skall också ske med hänsyn till EG:s förändringar i jordbrukspolitiken. Den omställningskommission som nu är verksam arbetar självfallet huvudsakligen med omställningsbeslutet, men också kommande förändringar i EG-politiken måste komma in i bilden. För att klara detta måste vi som sysslar med jordbrukspolitik också nogsamt följa utvecklingen och ta vårt ansvar.

Situationen är för närvarande den, att betydande kvantiteter livsmedel i dag flyter in i landet. Det beror på att länderna inom EG och andra länder dumpar marknaden med hjälp av exportsubventioner. Detta leder till att risken ökar för att nya överskott uppstår, vilka direkt hotar att slå ut svenska livsmedelsproducenter inom såväl jordbruket som industrin.

Svenska producenter har inte motsvarande möjligheter som t.ex. länderna inom EG, och därför diskrimineras producenterna i sammanhanget. Som exempel kan nämnas att svenska ysterier nu tycks tappa ca 5 000 ton av sin ostproduktion per år. Detta beror på att EG har ett exportstöd för ost som ligger på 12–18 kr. per kilo beroende på vilken sort det gäller. Sverige har ingen motsvarande möjlighet. Dessutom har EG ett något högre importskydd än Sverige när det gäller ost.

Det jordbruksutskottet nu gör är att ta ett sakligt ansvar för att omställnings- och anpassningsbesluten skall kunna fullföljas även med beaktande av att GATT-förhandlingarna ej slutförts och att ansökan om medlemskap i EG inlämnats.

Utskottet har betonat konkurrensens betydelse, och förslag om skärpta konkurrensregler är för närvarande på remiss. Här måste remissvaren invänta och hänsyn tas till den praktiska verkligheten inom livsmedelsproduktionen innan man tar slutlig ställning.

Inge Carlsson talade om och beskyllde utskottsmajoriteten för avsteg från omställningsbeslutet och att konsumenternas intressen skulle stå tillbaka för producentintressena. Han säger också att livsmedelspriserna måste sänkas till EG-nivå. Man bör då rimligen fråga Inge Carlsson om han också är villig att medverka till att svenska livmedelsproducenter såväl inom jordbruk som inom industri får så lika förutsättningar som möjligt i förhållande till EG-producenterna i fråga om kostnader för foder, avgifter osv.

Inge Carlsson sade också att svensk livsmedelsindustri skulle produktutveckla och effektivisera i stället för att höja priserna. Det är faktiskt så, Inge Carlsson, att det i dag pågår en mycket stark effektiviseringsprocess inom svensk livsmedelsindustri. Man har siktet mycket klart inriktat på den konkurrens som blir följden av en internationalisering.

Självfallet är det nödvändigt att vi i Sveriges riksdag skapar rättvisa förutsättningar som ger de ramar vilka är nödvändiga för att svensk livsmedelsproduktion – det gäller både jordbruk och livsmedelsindustri – skall lyckas.

Inge Carlssons resonemang kring att konsumentintresset inte skulle uppmärksammas av majoriteten vill jag kommentera med att framhålla att det är ett vitalt konsumentintresse att vi har ett konkurrenskraftigt jordbruk och en konkurrenskraftig livsmedelsindustri. Om vi inte har kraft att korrigera och anpassa livsmedelsbeslutet till dagens kalla verklighet äventyras också

konsumentintresset. Om Sveriges konsumenter i än högre grad än i dag blir beroende av importerade livsmedel, finner importörerna uppenbara möjligheter att också höja priserna. Det kommer att gå ut över konsumenterna.

Det är självklart att om vi skall kunna hålla livsmedelspriserna på en rimlig nivå måste vi också ha ett starkt inhemskt jordbruk och en stark livsmedelsproduktion. Importens andel kan då näppeligen få öka, i varje fall inte på det sätt som den gör i dag med hjälp av skattebetalarna i andra länder. Det är skälet till att jordbruksutskottet har betonat vikten av att vi skapar förutsättningar för att lyfta ut överskott som beror på säsongsmässiga faktorer. Överskottet kan också bero på en del andra saker.

När det gäller mjölken har vi en ojämn inleverans. Av fläskkött är konsumtionen större under viss tid av året. Det gör att vi ställs inför den situationen att vi tidvis får ett överskott. Det måste vara rimligt att skapa någorlunda lika villkor för att tackla problemen med omvärlden. Svenska konsumenter köper vissa produkter som kommer från de svenska slaktdjuren. Då uppstår det överskott av andra delar som måste exporteras. Sådana naturliga faktorer som beror på att det är en biologisk produktion samt det faktum att konsumentintresset också påverkar, måste vi ha kraft att ta hänsyn till i dessa sammanhang.

Herr talman! Vi Moderater står fast vid 1990 års omställningsbeslut och den uppföljning och korrigering som är nödvändig med hänsyn till den verkliga utvecklingen. Dessa möjligheter står inskrivna i beslutet. I dag är det bara fråga om en uppföljning av 1990 års beslut. Jag yrkar därför bifall till hemställan i jordbruksutskottets betänkande.

Anf. 79 INGE CARLSSON (s) replik:

Herr talman! Jag har sagt att vi i Sverige skyndsamt måste anpassa våra priser med tanke på att vi skall bli medlemmar i EG. Jag gav som exempel att Danmark har de högsta priserna i EG. De har ändå 15 % lägre priser än vad vi har i Sverige. Man kan jämföra med Tyskland som har ungefär 30 % lägre priser än vad vi har, trots att jordbrukarna i Sverige har betydligt högre totalt bidrag än man har i EG. PSE-talet var 1991 59 % i Sverige. I EG-länderna var det bara 49 %.

Vi måste börja anpassningen. Det gör man inte på det sätt som Moderaterna vill, genom att införa nya exportstöd. Det är fel väg. Inom EG har man en målsättning att ta bort exportstödet inom ett antal år. Då skall inte vi göra tvärtom. Det är helt felaktiga signaler. Jag tror att livsmedelsproducenterna i Sverige har lika bra förmåner som man har i andra länder. Men det är mycket annat på vägen till konsumenten som gör att det blir för dyrt för oss i det här landet.

Överskyddet i gränsskyddet är en sak. Brist på konkurrens en annan. Det kommer en utredning som i slutänden måste innebära att det kommer att bli billigare för konsumenterna. Det är bra att Ingvar Eriksson tar till orda till konsumenternas fromma här i dag. Det är inte ofta man hör det. Från ert håll brukar det mera gälla era egenintressen. Jag ser fram mot den nya konkurrenslagstiftningen och den debatt vi kommer att ha i höst.

Anf. 80 INGVAR ERIKSSON (m) replik:

Herr talman! Priset från bonden, och också i många fall från livsmedelsindustrin, ligger ofta lägre i Sverige än i Danmark. Det finns exempel på detta. Jag vill med det påstå att om man gör som vi eftersträvade i det jordbrukspolitiska beslutet, dvs. skapar förutsättningar att få arbeta på lika villkor, klarar svenskt jordbruk och svensk livsmedelsindustri sig bra jämfört med omvärlden.

Det som håller på att ske är att den här omställningen, omvärderingen och anpassningen av jordbruket i EG tar betydligt längre tid än den har gjort i Sverige. Det är detta vi lider av i dag. Det är därför vi måste ta hänsyn till det vi sade när vi tog beslutet, nämligen att vi skall följa upp det. Då måste vi också göra de nödvändiga korrigeringarna. De korrigeringar som det talas om i dag är mycket små.

Om vi tillåter den här processen att fortsätta utan att vidta några åtgärder kommer överskotten ånyo att öka med hjälp av subventioner från EG:s skattebetalare. Då står svenska producenter inför att lyfta ut ett överskott som direkt slår på producenternas produktprisnivå. Det innebär utslagning och ruin för många jordbruk och förmodligen också för en stor del av svensk livsmedelsindustri. Det gagnar inte konsumentintresset, Inge Carlsson. Det var detta jag ville belysa med mitt inlägg.

När man talar om stöd från samhället och jämför Sverige med EG finns det åtskilliga exempel på att EG-länderna har helt andra stöd än Sverige. De har etableringsstöd och räntestöd. De har inte samma krav när det gäller djurskyddet. De har inte samma kostnader när det gäller handelsgödsel och växtskyddsmedel. Jag kan räkna upp långa rader av skäl som är relevanta för mitt resonemang.

Jag vill ställa en fråga till Inge Carlsson: Är Inge Carlsson villig att medverka till att vi gemensamt, i den anda vi hade 1990, kan jobba vidare för att skapa de rättvisa förutsättningar som svensk livsmedelsproduktion och svenska konsumenter är så beroende av?

Anf. 81 INGE CARLSSON (s) replik:

Herr talman! Jag är mycket för rättvisa, och Socialdemokraterna skall naturligtvis medverka så långt det går i den fråga som Ingvar Eriksson nämnde.

Låt mig bara referera litet från Konsumentberedningens nummer från maj 1992. Man konstaterar att priserna till bonden i Danmark när det gäller vete ligger 13 % lägre än vad de gör i Sverige. För nötkött får de danska jordbrukarna 16 % mindre. När det gäller fläsk får de 29 % mindre. Det slår ännu hårdare när det gäller konsumentpriset i Sverige än vad det gör i Danmark.

Det finns ett gemensamt intresse att vi skall ha svenska varor i framtiden, men om vi skall ha en chans när vi går in i EG, vilket jag förmodar att vi kommer att göra, måste vi börja med en anpassning till EG-priserna. Annars är det kört för Sveriges jordbruk. Detta innebär att även om vi tycker att jordbrukarna är duktiga, vilket de är, finns det mycket att göra även i det ledet. Men speciellt är det i mellanleden som vi måste sätta in kraftigare åtgärder och bättre konkurrens så att vi får ner priserna.

Det verkar nästan som om Ingvar Eriksson är nöjd med att svenska folket skall behöva betala så mycket mer än danskar, tyskar och andra. Ingvar

Eriksson borde dela min målsättning att det primära är att försöka anpassa det svenska jordbruket och våra priser till EG. Vi har ett antal år på oss. Det går faktiskt ganska fort.

Anf. 82 INGVAR ERIKSSON (m) replik:

Herr talman! Inge Carlsson gör fortfarande stor affär av detta med EG-priserna. Det är självfallet en ambition att vi skall få EG-priser. Det uppnås, Inge Carlsson, den dag vi är medlemmar i EG. Då har vi chansen att komma mycket nära de priserna. Det är också en ambition för oss.

Men då måste vi se till att vi i Sverige har kraft att våga diskutera och resonera kring kostnaderna. Det har inte Inge Carlsson gjort än på alla punkter. Kostnaderna är högre, och kraven är högre. Det är ett speciellt bekymmer för svenska producenter att behöva brottas med dessa problem – som EG-producenterna kanske inte behöver göra i samma utsträckning. Kostnaderna måste alltså sänkas.

Det är av primärt intresse för konsumenterna och för dem som arbetar i svensk livsmedelsindustri och på den svenska landsbygden att Sverige har en bra och omfattande livsmedelsproduktion. Det skulle vara utomordentligt glädjande att få slut på resonemanget om ensidiga sänkningar av gränsskyddet och att Sverige skall ha helt andra former av stöd än i omvärlden.

Jag tror att Inge Carlsson och hans partibröder, om de vågade se litet mer realistiskt på den verklighet som vi i dag omges av, skulle kunna fullfölja beslutet från 1990. Det är det Moderaterna och regeringen gemensamt försöker arbeta för.

Anf. 83 ÅKE SELBERG (s):

Herr talman! Den uppdelning som har gjorts i den socialdemokratiska gruppen har inneburit att jag skall diskutera Norrlandsfrågorna i dagens betänkande.

Stöd till jordbruket i norra Sverige har funnits i olika former alltsedan 30-talet. 1971 preciserade riksdagen för första gången motiven för stödet till jordbruket i de nordliga delarna av Sverige. Inte oväntat var sysselsättningsmotivet viktigt. Till detta kom nödvändigheten av försörjningsberedskap i ett krisläge och värdet av att behålla odlingslandskapet. Därtill har även de regionala målen varit viktiga. Förutom att producera livsmedel bidrar jordbruket till att upprätthålla sysselsättningen. Människorna stannar kvar på sina hemorter och skapar ett levande samhälle.

I 1990 års livsmedelspolitiska beslut utformades de regionala mål som nu gäller för jordbruket i norra Sverige. Livsmedelspolitiken skall bidra till en regional utjämning av sysselsättning och välfärd. Den avreglering av jordbruket som nu sker skall inte tillåtas medföra att lönsamheten i det norrländska jordbruket sjunker nämnvärt från den lönsamhetsnivå som rådde då beslutet fattades.

Den socialdemokratiska regeringen tillsatte en arbetsgrupp som bl.a. fick i uppdrag att undersöka förutsättningarna för ett framtida regionalt jordbruksstöd vid ett svenskt medlemskap i EG och vid ett GATT-avtal. Bl.a. skulle den svenska stödnivån motiveras. Arbetsgruppen har lagt fram för-

slag. Regeringen har på grundval av dessa förslag i sin tur lagt fram förslag till stöd till jordbruket i norra Sverige.

I de delarna av landet spelar de areella näringarna en central roll för sysselsättningen, för att upprätthålla det övriga näringslivet, behålla samhällsservice och infrastrukturen. Det här gäller framför allt glesbygd och över huvud taget landsbygd. Av dessa regionalpolitiska skäl har staten tagit på sig ett särskilt ansvar. För att jordbruksföretagen i norra Sverige skall uppnå en varaktig sysselsättningsnivå måste de i de absolut flesta fallen kombineras med andra sysselsättningar. Jordbruket i norra Sverige måste också kombineras med fortsatt satsning på forsknings- och utvecklingsarbete för att bli effektivt.

År 1987 infördes ett treårigt åtgärdsprogram för jordbruket i norra Sverige. Programmet stimulerade till fortsatt verksamhet och sysselsättning inom jord- och skogsbruk samt i olika kombinationsföretag. Programmet förlängdes av riksdagen med ytterligare två år i samband med det livsmedelspolitiska beslutet 1990. Men den 1 juli i år skall det upphöra. Enligt en utvärdering som har gjorts av jordbruksverket har tack vare programmet ungefär 1 000 arbetstillfällen tillkommit eller tryggats inom det norrländska jordbruket. Erfarenheterna av programmet är mycket goda. Det är också något som jordbruksministern framhåller i propositionen. Trots det föreslås nu att åtgärdsprogrammet skall upphöra och i stället ingå i glesbygdsstödet.

Det är inte tillräckligt att enbart skriva en positiv och tillmötesgående text om det inte även ges resurser. Det finns goda skäl att låta åtgärdsprogrammet förlängas i ytterligare två år men att stödet trappas ner något. Riksdagen bör därför för denna förlängning anslå 35 milj.kr. för budgetåret 1992/93. Det går enligt vår uppfattning att omfördela medel inom ramen för anslaget till omställningsåtgärder i jordbruket.

Våra skäl till förlängningen är följande. Det norrländska jordbruket har tack vare det norrländska klimatet en kvalitetsfördel. Behovet av bekämpningsmedel är inte lika stort i norra Sverige som i andra delar av vårt land. Detta ger kvalitetsfördelar som i framtiden kan spela en stor roll för den norrländska livsmedelsproduktionen.

I norra Sverige är småskalig förädling av regionala jordbruksprodukter viktig som kombinationssysselsättning till jordbruket. Den avreglering som nu sker ökar också möjligheterna till nyföretagande inom livsmedelsområdet och därmed också en utveckling av kombinationsverksamheten.

Mot den bakgrunden anser vi också att getnäringen bör få samma stöd som det som tillämpas inom fårnäringen. Den nuvarande stödformen bör kompletteras med ett sådant stöd.

Den forskning och det utvecklingsarbete som krävs för att Sverige i framtiden skall kunna ta till vara det norrländska jordbrukets kvalitetsfördelar bedrivs i hög grad vid Röbäcksdalen utanför Umeå. Finansieringen sker till stor del genom medel från åtgärdsprogrammet. Forsknings- och försöksverksamheten är till stor del praktiskt inriktad och syftar till att öka konkurrenskraften hos jordbruks- och trädgårdsnäringen i norra Sverige.

En väl förankrad förädlingsindustri som bygger på småskalig förädling av lokala och regionala produkter och en gemensam marknadsföring av dessa produkter skulle öppna möjligheter för jordbruket att få avsättning för pro-

dukterna i Sverige. Men vi tror också att i förlängningen kan produkterna komma ut på den europeiska marknaden, där det nu visas ett tydligt intresse för livsmedel av god kvalitet. Detta är viktigt inför ett svenskt EG-inträde, där Sverige kommer att konkurrera på en stor livsmedelsmarknad.

I samband med beslutet om en ny livsmedelspolitik beslutade riksdagen också att förstärka glesbygdsanslaget genom att tillföra det 100 milj.kr. Medlen skulle användas för att stärka jordbruksföretagen.

Det är naturligtvis viktigt att de beslut om resurser som fattas av riksdagen förverkligas i enlighet med vad som ligger bakom besluten, så att de syften som riksdagen haft också uppnås. För att säkerställa att glesbygdsanslaget används i enlighet med riksdagsbeslutet även fortsättingsvis bör regeringen utforma regleringsbrevet så att det klart framgår att anslaget skall användas till att förstärka jordbruksverksamheten och de verksamheter som drivs i kombination med jordbruksföretaget.

Herr talman! GATT-förhandlingarna är ännu inte avslutade. För ungefär ett år sedan, när vi diskuterade livsmedelspolitik och Norrlandsstöd här i kammaren, hade vi en förhoppning om att förhandlingarna skulle nå reslutat inom kort. Dessa förhoppningar har gång på gång grusats.

Jag skulle därför ändå vilja fråga jordbruksministern eller regeringens företrädare om hur förhandlingsläget nu är. Vilken strategi har regeringen i förhandlingarna? Och, inte minst, vilken är strategin när det gäller stödet till jordbruket i norra Sverige? Kommer regeringen att hävda Norrlandsstödet som ett s.k. grönt stöd? Kommer regeringen att kräva bibehållen stödnivå?

Jag vill mot bakgrunden av det jag nu har anfört yrka bifall till de socialdemokratiska reservationerna 4 och 5. Men jag vill avslutningsvis också ta upp en annan fråga.

Även jag har läst de artiklar som Bengt Rosén hänvisade till. Det skulle vara klädsamt om vi fick klara besked från Dan Ericsson om det verkligen är riktigt det som är återgivet i de här tidningsartiklarna.

Den kompromiss som vi gjorde var ganska jobbig att ta fram. Fem partier enades i slutändan, och det gjordes eftergifter från alla partierna. Jag måste säga att den vilja som då fanns att få fram ett enigt beslut var något av det finare som jag varit med om i riksdagen. Därför får det inte bli några större utvikningar, om kompromissen skall vinna tilltro.

Nu är en kommission tillsatt som skall se över det här. Därför gäller det politiskt att vi inte tvekar. Jag vill veta från samtliga partier, om de ställer upp på Dan Ericssons linje eller om det beslut som vi har fattat ligger fast.

Dan Ericsson ger uttryck för att nu skall skutan vändas. Jag hoppas att vi i Dan Ericssons anförande får ett klargörande på den här punkten.

Anf. 84 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Jordbrukspolitik är inte så enkelt. Det framgår med all tydlighet av den här debatten. Livsmedelspolitik är heller inte enkelt. Skall man då försöka att klara av livsmedelspolitik och jordbrukspolitik samtidigt, blir det minst dubbelt så svårt.

Det leder mig till att det förslag som Centerpartiet hade 1990 om att vi borde ha en jordbrukspolitik och en livsmedelspolitik var ganska bra. Vi borde ha en jordbrukspolitik, där vi tar upp de frågor som har med jord-

bruksnäringen att göra, jordbruket som livsmedelsproducent, som producent av bioenergi, biobränsle och biomassa och också som värnare av det öppna landskapet och som en motor för att behålla en levande landsbygd. Det hade varit en mycket bra utgångspunkt, när man skall fastställa målen för jordbruksnäringen.

Vid sidan av jordbrukspolitiken borde vi sedan ha en livsmedelspolitik som tar upp konsumenternas berättigade krav på livsmedelskvalitet och priser, konkurrensfrågor och en massa andra saker som har med det att göra. Men nu har vi det som vi har det, och då måste vi försöka hantera frågorna från den utgångspunkten.

Svenskt jordbruk är en viktig näring. Som jag sade, borde man i det här sammanhanget lägga in de saker som är viktiga för jordbruket, för landsbygden och för ett levande landskap. Då måste vi kunna använda vår åkerareal till att producera någonting på och sysselsätta de människor som behövs ute i bygderna.

1990 års beslut var egentligen ett försök att hitta en väg för att klara detta. Som sagts här tidigare, var det en kompromiss som tog ganska lång tid och mycket arbete att komma fram till.

Bekymret är ju att en del av de förutsättningar som då fanns har ändrats under tiden som gått. Så är det t.ex. med GATT-förhandlingarna. Det förutsattes i beslutet att de skulle vara avklarade ganska snart. Dessutom har Sverige ansökt om medlemskap i EG, vilket inte var känt och inte diskuterat när beslutet togs.

Mot den bakgrunden är det ju viktigt att vi har fått en omställningskommission som förutsättningslöst kan bedöma och penetrera vad som behöver göras för att vi skall komma rätt. Centerpartiet hade redan 1990 krav på en omställningskommission, som Bengt Rosén påpekade. Jag tror att det hade varit väldigt nyttigt, om vi hade haft kommissionen med från början och den då hade kunnat komma mycket snabbt med de förslag som är nödvändiga.

I betänkandet tas det upp en del frågor som har att göra med konkurrens, med gränsskydd och med jordbrukets möjligheter att exportera livsmedel. Jag skall mycket kort beröra de här delarna.

Jag tror att det är mycket viktigt att vi får bra förutsättningar för det svenska jordbruket. Det är inte så enkelt som Inge Carlsson vill göra gällande, att man kan sätta de svenska priserna i relation till priserna på andra ställen och säga att vi måste ha sänkta priser.

I en omstruktureringssituation, med en krympande produktion, får vi bekymmer med överkapacitet i anläggningar och annat och därigenom också ökade kostnader. Men givetvis är det oerhört viktigt att svensk livsmedelsindustri och svenskt jordbruk över huvud taget kan komma ner till en sådan kostnadsnivå att vi är konkurrensmässiga.

Men vi skall samtidigt komma ihåg att vi i riksdagen och konsumenterna ute i samhället ställer krav på det svenska jordbruket som gör att produktionen blir dyrare, i varje fall inte billigare. Vi ställer miljökrav, vi ställer krav på djurhållningen och annat som fördyrar produkterna. När vi fattade beslut i riksdagen sade vi klart ifrån att detta är kostnader som näringen får ta ut på marknaden. Vi kan inte göra sådana uttalanden och sedan inte leva upp till dem. Vi måste naturligtvis ta konsekvenserna av det vi beslutar.

I betänkandet föreslås ett tillkännagivande om att exportsubventioner borde kunna utgå, precis som förhållandet är i EG i dag, med de förutsättningar som Bengt Rosén tidigare har redovisat här. Det är ju helt i linje med det som sades i det jordbrukspolitiska beslutet, nämligen att det skall vara ömsesidighet med omvärlden, med EG i första hand, om jordbruket och livsmedelsindustrin skall klara att sälja ut överskotten.

När vi tog beslutet 1990, var förutsättningarna att GATT-förhandlingarna skulle gå i lås. I GATT-förhandlingarna ligger som en av de viktigaste delarna att få bort exportstödet. Men eftersom vi inte är i den situationen att stödet avskaffats, får vi naturligtvis verka med utgångspunkt i den verklighet som finns.

Inge Carlsson pratade väldigt mycket om att vi borde ha lägre livsmedelspriser. Det är väl bra, och det tror jag att alla vill ha. Men så länge Inge Carlssons parti hade makten fick vi inte så mycket sänkta livsmedelspriser. I varje fall medverkade man inte till sänkt moms på livsmedel, vilket vi ju har fått sedan vi fick en ny regering. Det är ändå ett steg åt rätt håll.

Att sänka gränsskyddet ger inte nödvändigtvis lägre priser i konsumentledet. Vi har en del exempel på det. Jag delar Bengt Roséns uppfattning att en sänkning av gränsskyddet inte ligger inom ramen för 1990 års beslut, eftersom det förutsatte en ömsesidighet på det här området, att gränsskyddet skulle ligga fast till dess ett avgörande kunde komma i GATT. Jag skulle naturligtvis kunna tillägga att den sänkning av gränsskyddet som skedde förra året inte heller låg inom det beslutets ram, men det har vi diskuterat förut.

John Andersson hade en del synpunkter på konkurrenslagstiftningen, och jag kan i stor utsträckning dela hans uppfattning att vi ju må tänka på vad vi gör i de här sammanhangen, så att vi inte skapar förutsättningar som omöjliggör ett bra inträde på den europeiska marknaden, på vilket sätt det nu än skall ske.

Det är inte så enkelt som att bara säga att nu borde vi kunna exportera mer, eftersom inte ens EES-avtalet ger de förutsättningarna i tillräckligt stor utsträckning. Vill vi att svensk livsmedelsindustri skall kunna konkurrera på Europamarknaden, måste vi också ge jordbruksnäringen och livsmedelsindustrin möjlighet att komma ut och presentera sig, visa de svenska varorna och den kvalitet som de faktiskt har.

Inge Carlsson var också inne på att vi borde öka importen av livsmedel – av hög kvalitet, tillade han. Vi hävdar med bestämdhet att de svenska livsmedlen totalt sett har hög kvalitet, högre kvalitet än de livsmedel vi importerar.

Här kommer märkningen av livsmedel in som en viktig del, att vi skall ha en ärlig märkning som visar varifrån produkterna kommer. Det har ju varit en hel del uppmärksamhet kring den frågan under senare tid, och jag vet att jordbruksministern arbetar med att få till stånd en livsmedelsmärkning som bättre stämmer överens med verkligheten och ger den rätta informationen till konsumenterna.

I stort sett tycker jag att det är ett bra betänkande, en bra plattform att stå på inför det arbete som omställningskommissionen gör, de förslag som kommissionen kommer med i höst och de beslut som vi då skall fatta.

Jag tycker nämligen att det är viktigt att vi har ett jordbruk i Sverige som

kan förse de svenska konsumenterna med bra livsmedel, att vi har ett öppet landskap och att vi har en levande landsbygd. Men jag tycker faktiskt att vi har ett ansvar också för världen i övrigt, för att försörjningen med livsmedel är sådan att människor i varje fall har möjlighet att äta sig mätta. Det är tyvärr inte så att det totalt sett finns överskott på livsmedel.

I det här betänkandet behandlas också Norrlandsstödet, och det har sagts att jag skall litet närmare gå in på det. Åke Selberg redogjorde för hur Norrlandsstödet historiskt har utvecklats. Jag skulle kunna tillägga i det sammanhanget att vi – jag tror att det var 1985 – fattade ett beslut om att vi inte skall tillåta att Norrlandsjordbrukets omfattning eller produktionsvolym minskar. 1990 tog vi ett beslut om att de omställningsåtgärder som vidtas i jordbruket inte skall leda till att lönsamheten i norra Sverige blir lägre.

Den socialdemokratiska regeringen levde inte upp till de här besluten under sin tid vid makten. För att slippa göra det tillsatte den i stället en utredning. I år är det första gången som besluten förverkligas, i och med regeringens förslag. Det innebär att uppräkningen av Norrlandsstödet den här gången ligger i nivå med det som riksdagen har ställt som krav.

Det är viktigt att man gör den uppräkningen, därför att målsättningen är, som jag sade, att behålla nuvarande produktionsnivå. Det är ur regionalpolitisk synpunkt och sysselsättningssynpunkt men också ur försörjningssynpunkt viktigt att kunna göra det.

I det sammanhanget skulle jag möjligtvis också kunna säga någonting om en motion som Stina Gustavsson och några andra centerpartister har väckt om att vi borde se på möjligheten för och behovet av ett arealstöd eller djurstöd också i andra delar av Sverige där vi har sämre produktionsförutsättningar – i södra och mellersta Sveriges skogs- och mellanbygder. Vi har i utskottsbetänkandet sagt att det här är någonting som den arbetande kommissionen måste titta på, och det är naturligtvis så. Men om vi ser saken i ett Europaperspektiv finner vi ju att en stor del av jordbrukspolitiken i Europa går ut på just stöd i den här formen, och det är viktigt att behålla den produktion av mjölk och kött som finns i dessa områden. Jag förutsätter därför att den här frågan övervägs i kommissionen och att det också läggs fram förslag härvidlag.

Både John Andersson och Åke Selberg tog upp frågan om det särskilda stödet till jordbruket i norra Sverige. Jag delar den uppfattning som de har framfört och som finns redovisad även i betänkandet och i propositionen, nämligen att det här har varit ett mycket lyckat stöd. Det har gett bra förutsättningar, det har skapat bra förhållanden – man har satt in stödet på rätt sätt. Det har faktiskt varit något av en dualism mellan detta stöd och glesbygdsstödet. Det ena stödet har skötts av lantbruksnämnden, det andra av länsstyrelsen. Nu finns inte denna skillnad längre, utan nu handläggs båda stöden av ett och samma organ. Det är länsstyrelsen – lantbruksnämnden ingår i länsstyrelsen – och då finns det ju ingen anledning att ha två olika anslagsposter, utan det är glesbydsstödet som skall användas för dessa ändamål. Det bör rimligtvis kunna ge mer pengar och större förutsättningar, för de som har den speciella kompetensen och hanterar det särskilda stödet finns i länsstyrelsen, och hanteringen bör kunna ske på ett bra sätt.

John Andersson hade samma synpunkter som Åke Selberg på omställ-

ningsstödet. Mitt svar till John Andersson och Åke Selberg är att det inte skall behöva bli någon egentlig försämring utan snarare en breddning, så att man får möjlighet att använda betydligt mer av de resurser som finns på det sätt som önskas.

Sedan frågade John Andersson om transportstödet till butiker som köper mjölk, vilket tas bort. Det gör naturligtvis att mjölken kan bli något dyrare. Men det kan samtidigt vara på det sättet att vi ger förutsättningar för lokala initiativ, så att man blir mer konkurrenskraftig och slipper köra mjölken fram och tillbaka långa vägar. Den möjligheten blir klart större än tidigare i och med att det framlagda förslaget genomförs, så det kan faktiskt ligga någonting positivt i den här ordningen också, John Andersson.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till hemställan i jordbruksutskottets betänkande. Men under de omständigheter som uppkommit kan jag stödja det yrkande om återremiss som Bengt Rosén har framställt. Det är ju olyckligt när ett parti går ut och av egna intressen försöker beskriva saker och ting på ett sådant sätt att det blir omöjligt att fatta beslut i riksdagen. Men eftersom det nu har blivit på det sättet stödjer jag yrkandet om återremiss.

Anf. 85 INGE CARLSSON (s) replik:

Herr talman! Ju mer jag lyssnar till de borgerliga företrädarna, desto mer oroad blir jag för hur vi skall nalka oss ett EG-inträde. Ingvar Eriksson säger att om vi kommer in i EG får vi EG-priser. Det är ju jättebra. Men vad är det för priser? Är det 15 % lägre priser...

Anf. 86 TREDJE VICE TALMANNEN:

Repliken gäller Lennart Brunanders anförande.

Anf. 87 INGE CARLSSON (s) replik:

Herr talman! Jag undrar då bara var Lennart Brunander står. Vi socialdemokrater företräder den linjen att vi måste börja anpassa priserna innan Sverige kommer in i EG. Då hör man företrädare för olika partier som har helt andra uppfattningar. Jag måste höra efter hur Lennart Brunander anser att vi skall kunna anpassa oss till ett EG-inträde. Finns det intresse hos Lennart Brunander för att vi skall anpassa priserna nedåt innan vi går in i EG, eller anser Lennart Brunander att vi inte skall göra någonting utan vänta till den dag vi kommer med i EG? Hur tror Lennart Brunander att det kommer att gå för våra livsmedelsproducerande bönder, om man så att säga på en dag får EG-priser?

Anf. 88 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Herr talman! Jag delar uppfattningen att vi måste vidta åtgärder för att, innan vi kommer in i EG, få en prisnivå som stämmer överens med prisnivån i de länder ute i Europa, vilka konkurrerar med oss.

Det är faktiskt på det sättet att jordbrukets organisationer själva har tagit initiativ till en utredning om vad som krävs. Men om Inge Carlsson och Socialdemokraterna tror att vi kan nå ett sådant här resultat genom att importera ännu mer livsmedel och ytterligare sänka den svenska produktionen, så att

våra egna industrier och andra verksamheter blir ännu dyrare, tror jag att de är inne på helt fel väg. Nej, vi måste naturligtvis göra detta genom att utnyttja våra resurser och anpassa dem, så att de stämmer överens med den produktion som vi har för att på det sättet komma ner i kostnader.

Som jag sade, Inge Carlsson, har ju faktiskt riksdagen lagt kostnader på det svenska jordbruket som vi måste ta hänsyn till. Dessutom vill Socialdemokraterna permanenta den regleringsavgift som finns på handelsgödsel o.d. för att behålla en högre kostnad även i framtiden. Det stämmer inte alls överens med det resonemang som Inge Carlsson för i dag, även om detta är en annan sak – det är ju egentligen inte den frågan vi diskuterar. Men visst måste jordbruket och framför allt industrin komma på en sådan nivå att vi kan konkurrera. I dag är detta emellertid inte möjligt, när EG ger stöd till sitt jordbruk och sin livsmedelsindustri. Då konkurrerar vi inte på lika villkor.

Anf. 89 INGE CARLSSON (s) replik:

Herr talman! Jag har inte hävdat att vi i Sverige skall öka vår import. I mitt anförande sade jag att vi måste fullfölja EES-avtalet och fortsätta att försöka få en ännu bättre situation, ännu större kvoter när det gäller import- och exportutbyte med EG.

Att vi i Sverige har större krav på våra produkter, på våra djur och på vår miljö tror jag att länder inom EG kommer att ta lärdom av. Jag tror också att den nuvarande jordbruksministern framhåller detta i sina diskussioner, när han är ute på resor. Det är alltså en fördel som vi har, och jag tycker inte att det är där vi först skall backa. Vi Socialdemokrater står fast vid att Sverige skall ha en hög kvalitet på varorna. Vi tror att det är en nisch där vi kan tjäna mycket vid ett EG-inträde.

Anf. 90 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Herr talman! Om inte jag har hört alldeles galet när jag lyssnat till Inge Carlssons anförande och även till de diskussioner som vi haft förut, så var huvudmotivet för ett sänkt gränsskydd att vi skulle öka importen för att på det sättet få en hårdare konkurrens på den svenska marknaden. Det var på detta sätt Socialdemokraterna skulle öka konkurrensen. Då får ni väl ändå stå för vad ni säger. Vill ni öka importen, så är det på det sättet.

Jag tror inte att det är lösningen på problemet. Jag anser att svensk livsmedelsindustri och svenskt jordbruk behöver ett sjyst uppträdande från Sveriges riksdag och den svenska regeringen och att vi måste följa de spelregler som lades fast i 1990 års beslut. Så småningom får vi göra de korrigeringar som behövs med anledning av vad den arbetande kommissionen föreslår.

EES-avtalet ger vissa förutsättningar, men det ger väldigt små förutsättningar för en ökad export och import av jordbruksprodukter. Det är emellertid viktigt för svenskt jordbruk och svensk livsmedelsindustri att kunna komma ut på den europeiska marknaden. Därför behövs också stöd för detta. Eftersom man inom EG håller på och arbetar med ett stöd för export hit, så är det rimligt att vi går till väga på samma sätt.

Jordbruksministern har i annat sammanhang anslagit 60 milj.kr. för stöd

till exportfrämjande verksamhet som ett led i detta. Det borde vara någonting som Socialdemokraterna applåderar.

Anf. 91 JOHN ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Det är bra att Lennart Brunander tycker att det är viktigt att behålla produktionen inom det norrländska jordbruket. Man kan dock befara att det inte kommer att lyckas, eftersom det särskilda åtgärdsprogrammet dras in. Här kommer en mängd frågor fram. Lennart Brunander säger att man kan gå via det regionalpolitiska stödet, dvs. glesbygdsstödet. För stunden vet jag inte om det stödet har höjts i motsvarande grad. Skall då jordbrukssektorn slåss med andra sektorer om att få ta del av stödet? Vad jag vet är det hård konkurrens om glesbygdsstödet. Jag tror att det är olyckligt om även jordbruket skall vara med och slåss om dessa pengar.

Det beslut som tidigare har fattats om att man skulle upprätthålla 1984 års nivå när det gäller produktionen torde vara historia nu. Det har skett en ständig minskning. Exempelvis minskade Norrmejerier sin invägning förra året med 5 %. Efter bara två månader i år har invägningen minskat med 3,5 %. I propositionen sägs att invägningen hade sjunkit med 9 % från juni 1990 till juni 1991. Här går utvecklingen åt samma håll som man brukar säga att en korumpa växer, alltså neråt. Detta om Norrlandsjordbruket och åtgärdsprogrammet.

Man tar bort uttransportstödet och högstpriset medan intransportstödet finns kvar. Allt detta har man suttit och räknat på och kommit fram till att man tjänar 2,5 miljoner om man lägger ner Lycksele mejeri. Det innebär att mjölken skall skjutsas 80 mil för att bli uppvärmd och förpackas. Hämtningen av mjölk kommer inte att pågå länge. Då slås fjälljordbruket ut, i den mån man inte kan behålla det för privat konsumtion direkt på gården.

Anf. 92 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Herr talman! Det är viktigt att produktionen hålls uppe i norra Sverige. Det är utgångspunkten för Norrlandsstödet. Men man kan inte garantera att alla som sysslar med jordbruk kommer att fortsätta. Genom att vi i år får en ordentlig uppräkning för första gången på flera år utan att riksdagen behöver gå in och ändra på regeringens förslag, borde förutsättningarna vara bättre. Även om riksdagsbeslutet utgick från att Norrlandsjordbruket skall kompenseras så att den nedgång som omställningen innebär inte skall slå igenom, blir Norrlandsjordbruket naturligtvis inte helt oberört. Jag tycker också att det är olyckligt när produktionen går åt det hållet i norra Sverige. Så småningom kan man inte hålla alla enheter i gång. Det kommer att innebära att anläggningar läggs ner.

Jag kan inte gå in på vad det speciella fallet med Lyckselse innebär. Men om bonden skall få ett rejält pris för sin mjölk går det inte att upprätthålla driften vid för många enheter inom samma organisation, i varje fall inte vid fler enheter än man har mjölk till.

Jag återupprepar att glesbygdsstödet är ett mycket bra stöd. Det är viktigt att man kan använda det. Jag har inte i huvudet hur mycket det har räknats upp, men jag vet att det har räknats upp. Centerpartiet har under flera år agerat för det. Det regionalpolitiska stödet är viktigt, inte bara för jordbru-

ket. Jordbruket måste naturligtvis slåss med andra sektorer. Nu finns den kompetens som har sysslat med åtgärdsprogrammet för jordbruk i länsstyrelsen. Då måste det också vara lättare för jordbruket att vara med och slåss om dessa pengar.

Anf. 93 JOHN ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Jag skall fortsätta med att tala om mejeriet i Lycksele. Det är mycket intressant. Till syvende och sist handlar det om ifall det skall finns kvar något jordbruk i inlandet eller inte. Mejeriet har ett stort upptagningsområde: från Granö och Örträsk i öster till fjällkedjan i väster, Borgafjäll, Tärna, Ammarnäs osv. Invägningen inom upptagningsområdet motsvarar ganska bra konsumtionen. Man kör in mjölken till mejeriet, värmer upp den och förpackar den. Sedan körs den tillbaka upp till konsumenterna. Det finns ett intransportstöd, vilket gör att man kan räkna på hur mycket man tjänar på att flytta invägningen från Lycksele till Umeå.

Det är svårt att gå till Norrmejerier och säga: Nu skall ni behålla mejeriet i Lycksele. Jag vet inte hur man skall gå till väga. Om man behåller intransportstödet och tar bort uttransportstödet innebär det att konsumenterna i Tärna skall betala transporten upp till Tärna. Det blir ett för stort krav att ställa på de övriga producenterna i området, att de skall vara med och betala frakten upp till fjällkedjan. Detta kommer att innebära att priset blir mycket högt, och det kommer över huvud taget att bli olönsamt att köra in mjölken och framför allt att köra ut den.

Nu satsar man nära en miljard kronor på att behålla jordbruket inom detta område. Att ett mejeri försvinner innebär kanske att man tjänar 2,5 miljoner och att jordbruket inom ett mycket stort område slås ut. Det är verkligen ett exempel på att en liten tuva stjälper ett stort lass. Det borde finnas möjligheter att med regionalpolitiska medel eller åtminstone med regionalpolitiska hänsyn stötta, så att det finns mejerier i inlandet.

Anf. 94 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Herr talman! Jag vet inte riktigt vart John Andersson ville komma i början. Ett tag lät det som om John Andersson ville ta bort intransportstödet också. Det är till för att stödja produktionen i glesbygderna. Det är därför det finns kvar.

John Andersson drar en riktig slutsats, att det går att stödja med regionalpolitiska medel så att man kan ha kvar ett sådant här mejeri. Men då är det regionalpolitik. Där finns det regionalpolitiska stödet. Man får naturligtvis motivera detta gentemot andra satsningar med dessa medel.

Anf. 95 ÅKE SELBERG (s) replik:

Herr talman! Lennart Brunander sade att vi skulle uppträda sjyst från politikernas sida. Det är helt klart att det är vår plikt mot näringen. Men skall vi uppträda sjyst, innebär det att vi skall följa det jordbrukspolitiska beslut vi har fattat. Vi från Socialdemokraterna tror på jordbruksnäringen och på en utveckling av företagen inom livsmedelsnäringen. Men det är viktigt att vi på ett kraftfullt och handfast sätt står för de uppgörelser vi har gjort.

Det var inte så att vi ville komma undan en uppräkning av Norrlandsstödet

och att vi tillsatte en utredning av den anledningen. Det fanns flera anledningar till att utredningen tillsattes. I utredningen var vi överens om förslag som sträcker sig längre än vad som har tagits upp i propositionen. Vi har enats om att vi i huvudsak ställer upp på propositionen.

På Röbäcksdalen är man mycket orolig när det gäller borttagandet av åtgärdsprogrammet. Det är inte som Lennart Brunander säger, att glesbygdsstödet täcker detta till fullo. Man är orolig för hur man skall klara verksamheten i fortsättningen. Forskning och utveckling är ett viktigt led i omställningen av jordbruket, som även Norrland kommer att drabbas av.

Brunander tyckte att vi hade varit ogina när det gäller Norrlandsstödet. Från 1982 till 1991 höjdes stödet från 200 miljoner till ungefär 900 miljoner. Man kan vara positiv och ha samma uppfattning, men om resurserna plockas bort är det föga värt att man har varit positiv.

Anf. 96 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Herr talman! En stor del av de höjningar under 80-talet som Åke Selberg talar om kom till efter olika kompromisser här i riksdagen efter det att regeringen hade lagt för låga bud och delvis också genom att man ordnade en ganska ordentlig inflation.

När det gäller åtgärdsprogrammet har jag inte så mycket mer att säga. Jag tycker också att det var bra. Det är viktigt att ha kvar den kunskapen, när man skall hantera glesbygdsstödet.

Åke Selberg säger att Socialdemokraterna står bakom det jordbrukspolitiska beslutet. Det är bra om ni gör det. Men ert förslag att sänka gränsskyddet ligger inte inom ramen för det beslutet.

Anf. 97 ÅKE SELBERG (s) replik:

Herr talman! Jag skrev i vår motion att gränsskyddet skall användas aktivt inom det jordbrukspolitiska beslutets ram. Jag har i flera sammanhang påpekat noga att vi skall jobba inom ramen för det jordbrukspolitiska beslutet och låta kommissionen arbeta i lugn och ro, även om det brådskar.

Brunander tog upp konkurrensen. Konkurrensfrågorna är viktiga för jordbruksnäringen. Jordbruksnäringen har varit det mest reglerade området inom näringspolitiken. Det har lett till en del problem som vi nu måste arbeta oss bort ifrån, och detta ingår i 1990 års beslut. När vi har fått problem har vi reglerat. Sedan har det blivit regleringar ovanpå regleringar. Till slut blev det ohållbart att jobba vidare på den vägen. Det var därför det jordbrukspolitiska beslutet kom till. Det vet Lennart Brunander mycket väl.

Anf. 98 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Herr talman! Jordbruksverket har möjlighet att använda gränsskyddet aktivt inom ramen för 1990 års jordbrukspolitiska beslut. Det behövs inget riksdagsbeslut för det. Riksdagsbeslutet handlar om den nivå som gränsskyddet skall ligga på, som skall garanteras jordbruket. När man ändrar på den, går man utanför det jordbrukspolitiska beslutet. Det är det Socialdemokraterna har föreslagit. Det är därför vi motsätter oss det.

Anf. 99 DAN ERICSSON i Kolmården (kds):

Herr talman! Från början vill jag anmäla att jag på grund av de frågor som har ställts under debatten kanske kommer att behöva litet mera tid än de sex minuter som är föranmälda.

Jordbruksutskottets betänkande för på flera sätt den jordbrukspolitiska debatten framåt. Utskottets majoritet markerar att man nu bör se över vad det livsmedelspolitiska beslutet innebär i förhållande till det planerade EG-medlemskapet. Mot bakgrund av bl.a. EG-ansökan anser utskottet att det finns anledning att redan nu pröva innehållet i det livsmedelspolitiska beslutet och det pågående omställningsprogrammet. Utskottet anser att regeringen snarast möjligt bör lämna en samlad redovisning till riksdagen angående det pågående omställningsprogrammet med förslag om eventuella förändringar av detta. Såväl kortsiktiga som långsiktiga mål i en samlad jordbrukspolitisk strategi bör redovisas. Det här är positiva signaler till de svenska lantbrukarna. Men det är inte bara positivt för lantbrukarna utan även för hela det svenska folket som vill ha kvar ett svenskt jordbruk och öppna landskap.

En annan väsentlig del i betänkandet är att utskottet slår fast att någon ytterligare ensidig sänkning av svenskt gränsskydd inte får ske. Det är ett besked som skapar arbetsro och ökad trygghet för lantbrukarna. Sverige kan inte ensidigt försämra förutsättningarna för det egna jordbruket. En förändring av gränsskyddet kan endast ske om det är fråga om ömsesidighet gentemot andra länder.

Herr talman! Utskottets förslag om att av regeringen begära en redovisning av möjliga former för en exportfinansiering är en annan viktig del i betänkandet. Det är en åtgärd för att svenskt jordbruk skall kunna ha någorlunda likadana konkurrensvillkor som dem som man har i EG-länderna. Det finns inte längre någon möjlighet till bildande av exportbolag, som 1990 års livsmedelspolitiska beslut förutsatte. Mot den bakgrunden måste man finna andra former. Utskottet har med sina skrivningar gått en Kds-motion till mötes. Det är en motion som hemställer att frågan om exportfinansiering och gränsskyddsnivå bör föranleda förslag från regeringen i syfte att stärka svenskt jordbruk. Det här är mycket positivt.

Med de förslag utskottet har med anledning av propositionen om vissa jordbrukspolitiska frågor får regeringen och jordbruksministern mandat att verka för ett stärkande av svenskt jordbruk.

Herr talman! Jag kan också konstatera att en Kds-motion om utvecklade stödformer för ekologisk-biologisk odling också har behandlats positivt, så till vida att omställningskommissionen nu skall pröva de förslag som finns i motionen om hur man skall utveckla den biologisk-ekologiska odlingen. De produkter som odlingen ger bör också ha stora möjligheter på exportmarknaden. Det är något som är centralt för framtiden.

Jag avser att något svara på Bengt Roséns och Åke Selbergs funderingar. Bengt Rosén säger i sin motivering för återförvisning av betänkandet i exportfinansieringsdelen att det finns olika uppfattningar om hur texten skall tolkas. Det är kanske inte en helt ovanlig företeelse när det gäller texter. Men i det här fallet tycker jag inte att det råder någon tvekan. Regeringen får mandat av riksdagen att försöka finna former för exportfinansiering som

gör att vi kommer närmare den situation som råder i EG. Hur detta skall utformas vill vi från utskottets sida att regeringen skall återkomma till. Det finns ingen skrivning om någon återgång till det gamla.

När det gäller själva omställningen vet alla mycket väl att kds inte var med om det livsmedelspolitiska beslutet år 1990 av naturliga orsaker. Vi var ju då inte med i den här kammaren. Vi har kritiserat beslutet. Vi menar att man borde ha gjort konsekvensanalyser m.m. innan man lade fast en långsiktig jordbrukspolitisk strategi.

Sedan beslutet fattades har Sverige ansökt om medlemskap i EG, vilket även har ändrat förutsättningarna högst väsentligt. Utskottet skriver nu att regeringen skall redovisa förslag till eventuella förändringar av programmet mot bakgrund av EG-ansökan. Som vi har hört tidigare i debatten fanns dessa skrivningar egentligen med i beslutet 1990. Man skall korrigera när verkligheten tränger sig på.

Utskottet – och samtliga fyrklöver-partier och Ny demokrati – ser att verkligheten förändras. Nu handlar det om att finna rätt färdriktning för framtiden. Jag tycker att vi från Kristdemokraternas sida verkligen har försökt att vara konstruktiva och föra in diskussionen på vilken politik som bäst gagnar såväl jordbruket som Sverige som helhet inför ett EG-medlemskap. Vi tar ett ansvar för detta, och det ansvaret har delats av utskottets majoritet.

Om någon efter det här tvivlar på var jag står, kan jag bara säga att jag står bakom regeringen som hävdar att vi skall ha ett konkurrenskraftigt jordbruk när vi skall in i EG. Det här är ytterligare en liten knuff i den riktningen.

Lennart Brunanders anspelningar tycker jag var under den nivå på debatten som vi bör hålla i denna kammare. Jag kan inte heller av den här debatten förstå vad som har ändrats i sak sedan utskottet justerade betänkandet. Jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan i betänkandet.

Anf. 100 BENGT ROSÉN (fp) replik:

Herr talman! Dan Ericsson i Kolmården förklarar nu att det inte råder någon delad mening om vad vi säger i tillkännagivandet. Men kds tidning har uppenbarligen inte fattat det på samma sätt. Jag läste tidigare upp ett avsnitt. Jag skall läsa upp ytterligare ett avsnitt som bekräftar att Dan Ericsson där ger en annan bild: Regeringspartierna och Ny demokratis representanter står bakom jordbruksutskottets betänkande. Därmed lär det också gå igenom i riksdagen. Det innebär att regeringsförklaringens stolta ord om att den tidigare beslutade jordbrukspolitiken ligger fast inte längre får någon giltighet. Där står det att omställningen av jordbruket fullföljs. En avstämning av omställningsbeslutet sker nu efter det att EG har lagt fast principerna för sin kommande jordbrukspolitik. Vi kan bara konstatera att verkligheten har förändrats, men vi kan inte benhårt hålla fast vid det där säger Dan Ericsson.

Vi har en samsyn mellan oppositionen och de borgerliga partierna om att alla förändringar av det jordbrukspolitiska beslutet skall föregås av förhandlingar i kommissionen. Det är kommissionen som skall komma med förslagen, som regeringen sedan återkommer med i form av propositioner. Det

uttalande som Dan Ericsson och tidningen Kristdemokraten har gjort står helt i strid med detta.

Det är också uppenbart att andra grupper har misstolkat vad vi säger i vårt tillkännagivande. Jag nämnde att Jan-Erik Nyberg i Morgonekot var mycket orolig för att det nu skulle finnas planer på generella exportsubventioner. Dessa har vi i stor enighet avskaffat.

Eftersom denna otydlighet förligger ser jag det som helt nödvändigt att vi måste få tillbaka den här skrivningen till utskottet och justera det, så att det inte råder någon oenighet.

Jag tycker att det är litet tråkigt att kds tidning på det sättet går på vår gode jordbruksminister. Det är alltid jobbigt att vara jordbruksminister. Ingen har blivit populär under sin aktiva tid som jordbruksminister, men däremot i stor utsträckning efteråt. Vi har en mycket duktig jordbruksminister. Jag tycker inte att kds som är ett utav regeringspartierna skall ägna sig åt krypskytte på honom.

Anf. 101 DAN ERICSSON i Kolmården (kds) replik:

Herr talman! Bengt Rosén för nu debatten utifrån tidningsartiklar. Jag skulle naturligtvis kunna ta fram ett antal artiklar från Folkparti- och Centerparti-tidningar som inte direkt främjar den diskussion vi har i dag om vi skall föra jordbruksdebatten framåt. Jag får tacka Bengt Rosén för marknadsföringen av tidningen Kristdemokraten som har bestått oss här. Det är utmärkt. Det är en bra tidning. Men artiklar har alltid brister, och det görs tolkningar i artiklar.

Jag skulle kunna citera Bengt Roséns egen tidning – tidningen Nu – där han har fört en debatt med riksdagsledamoten Carl Hamilton. Han säger att det bara finns 2 % bönder som röstar på Folkpartiet. Det innebär 2 000. Däremot finns det 2 % konsumenter, och det innebär 100 000 konsumenter. Underförstått skall man ta hänsyn till detta när man bedriver politik. Jag vet att Bengt Rosén inte delar Carl Hamiltons värderingar. Jag tror att Bengt Rosén verkligen värnar om en bra jordbrukspolitik utifrån vad som är bäst för näringen.

Men det får inte vara opinionsmässiga saker som styr. Det måste vara sakpolitiska bedömningar som ligger till grund för beslutet. Jag kan inte förstå vad som har hänt sedan utskottet justerade sitt betänkande, förutom att det var ett inslag i Morgonekot i dag. Det är möjligt att det på något sätt har påverkat.

Anf. 102 BENGT ROSÉN (fp) replik:

Herr talman! Det är riktigt att jag har fört en debatt med Carl Hamilton i den liberala tidningen Nu. Den debatten är emellertid avklarad, och Folkpartiet står kvar vid sin jordbrukspolitik. Det innebär att vi står kvar vid det livsmedelspolitiska beslutet. Det är inte så enkelt, Dan Ericsson i Kolmården, att vi i detta fall bara kan hänvisa till att journalister och tidningar skriver. De hänvisar ju till uttalanden ifrån just kds talesman i jordbruksfrågor. Det tycker jag gör det hela allvarligare. Jag tror inte att jag i detta sammanhang har gjort en positiv marknadsförning av tidningen Kristdemokraten.

Jag tror i stället att många med mig är upprörda över den artikel som förekommer där. Den är inte ägnad att stärka regeringssamarbetet.

Jag tror också att det är nyttigt att vi pratar ut om dessa förhållanden för att vi skall kunna återställa den samsyn som svenskt jordbruk är betjänt av. Svenskt jordbruk är inte betjänt av att vi skickar ut olika signaler som sedan inte stämmer överens, men som svenska lantbrukare kan hänvisa till när de kritiserar jordbrukspolitiken och regeringspolitiken i stort.

Anf. 103 DAN ERICSSON i Kolmården (kds) replik:

Herr talman! Jag tror också att det är bra om vi kanske försöker släppa det här med artiklar och annat och i stället försöker hålla oss till sakfrågorna. Det är helt klart hur regeringsdeklarationen är skriven. Det talas om omställningsprogrammet. Det talas också om att syftet är att Sverige vid inträdet i EG skall ha en stark och konkurrenskraftig jordbruksnäring. Det är detta vi försöker sträva efter. Om jag då använder uttryck som att vi nu håller på att vända skutan, vilket har citerats här, menar jag att på de punkter där vi diskuterar omställningsprogrammet, säger vi nu att regeringen faktiskt skall återkomma och redovisa vilka eventuella förändringar som skall göras inför EG-anpassningen. Vi har ett sådant beslut. När vi slår fast att gränsskyddet inte återigen får sänkas ensidigt har vi kommit en bit på väg. När vi slår fast att vi bör ha ett system för exportfinansiering, menar jag att vi har korrigerat kursen. Om det sedan ligger helt inom ramen för omställningsprogrammet kan alltid diskuteras. Jag tycker att den debatt som har förts i övrigt i dag har belyst att det här finns ett ganska brett spektrum.

Anf. 104 ÅKE SELBERG (s) replik:

Herr talman! Låt mig först säga att jag i och för sig inte är speciellt förvånad över Dan Ericssons i Kolmården ståndpunkter. De har skymtat i olika tidningsartiklar, som vi har hört talas om i dag. Det är bra att frågan kommer tillbaka till utskottet. Vi från Socialdemokraterna stöder återremissyrkandet, som vi tidigare har sagt. Det blir sedan tillfälle att debattera denna fråga ytterligare.

Dan Ericsson bör kanske i fortsättningen ta med i beräkningen att kds hör till de partier som regerar det här landet och som ytterst är ansvariga för jordbruket.

Anf. 105 DAN ERICSSON i Kolmården (kds) replik:

Herr talman! Åke Selberg kan vara övertygad om att vi tar hänsyn till att vi sitter med i regeringen, men det är här i riksdagen som regeringens politik skall avgöras och förändringar diskuteras, och vi är fria att föra en öppen debatt också fortsättningsvis.

Som jag sade tidigare, är våra ställningstaganden till det livsmedelspolitiska beslutet 1990 väl kända. Vi försöker arbeta konstruktivt med detta och göra de förändringar som vi anser nödvändiga i färdriktningen. Utskottet är överens om detta, och i regeringen är man överens om att man skall stämma av detta för att se vad som är nödvändigt inför en EG-anpassning.

Anf. 106 CLAUS ZAAR (nyd):

Herr talman! Jag anser att det omdiskuterade exportstödet skall användas på ett förnuftigt sätt och inte fortsätta på de traditionella vägarna, som hittills har varit riktlinjen. I min motion pekar jag på att skolmaten kan förbättras utan kostnadsökning för konsumenten. Det är nämligen vi konsumenter som betalar ett högre pris än nödvändigt. Det är alltså en skillnad mellan det pris som vi skulle betala och det pris som vi betalar. Genom detta subventionerar vi bl.a. exporten av kött.

Även kommunerna har ett besvärligt ekonomiskt läge och gör indragningar av medel till skolmaten. Det har nu gått så långt på många håll att eleverna får vatten i stället för mjölk till maten.

Jag tycker att det är fel att sända högkvalitetskött till subventionerat pris till utlandet och sedan åka på utlandssemester och berömma spanjorerna, för att ta ett exempel, för deras goda och billiga mat. Vi har ju redan genom högre matpriser subventionerat denna mat, och det är det som jag vänder mig emot. Vi skall i så fall också använda subventionerna inom landet när vi har en möjlighet och desutom har ett sådant ekonomiskt läge att vi bör göra det.

Endast vissa medborgare har förmånen att kunna utnyttja de subventioner som har betalats av oss alla. Här i Sverige får barnen i skolan ofta korv, som är gjord på så billiga råvaror som möjligt. Den är inte innehållsdeklarerad, och av innehållet att döma är det många elever som inte tycker om den. Jag har sett att många elever regelbundet låter bli att äta den vanliga skolmaten och i stället väljer filmjölk och smörgås till lunch. Det är att märka att eleverna ofta börjar sin dag kl. 6 på morgonen och slutar efter kl. 17 på eftermiddagen. Deras näringsintag är alltså inte fullgott, och den elev som inte är mätt och belåten mår dåligt och orkar inte med skolarbetet.

Herr talman! Skolbarnen växer upp och blir vårt lands framtida styrka. Deras prestationer är avgörande för att Sverige skall kunna konkurrera effektivt på vår nya Europamarknad. Jag är övertygad om att god skolmat, med inslag av svensk, traditionell matkultur, blir vår ljusnande framtid, som man brukar sjunga.

Jag yrkar bifall till vår reservation 3.

Anf. 107 Jordbruksminister KARL ERIK OLSSON (c):

Herr talman! För knappt ett år sedan debatterade vi här i kammaren den socialdemokratiska regeringens förslag till ensidiga gränsskyddssänkningar, och jag sade då att det var den tråkigaste dagen under min tid i riksdagen.

I dag ser det i och för sig trevligare ut. Vi har en ny riksdagsmajoritet, och jag tycker mig se en mera positiv inställning till jordbruket och den resurs som jordbruket utgör. Jag har också varit glad för att utskottet har samlat en bred majoritet bakom viktiga principer när det gäller jordbrukspolitiken. Vissa tolkningar av utskottets uttalande, bl.a. av Dan Ericsson i Kolmården om exportstödet, har varit mindre lyckade. Det kan förklaras av att Dan Ericsson inte är medveten om vilken balansgång som är nödvändig när det gäller utformningen av jordbrukspolitiken.

Jordbruket är en resurs för samhället på olika sätt. Genom att miljövänligt producera råvaror till bl.a. energi- och industriändamål kan jordbruket an-

vändas som en resurs också i miljöarbetet. På detta sätt kan vi få samhället att arbeta mera i enlighet med kretsloppsprincipen. Jag brukar kalla detta nya samhälle för biosamhället. Det är ett samhälle där råvaror produceras naturligt och som efter användningen kan återföras till naturen.

Vi i Sverige är mycket beroende av vad som händer internationellt. Åke Selberg ställde en fråga om GATT, och jag vill gärna kort redovisa vad vi i dag vet om de pågående förhandlingarna.

Det totalpaket som lades i GATT av generaldirektör Dunkel före jul ligger fortfarande på bordet. Det innehåller på jordbrukssidan bl.a. åtaganden om att göra om alla gränsskydd till tullar, att göra neddragningar av stöd och skydd och att göra åtaganden om marknadstillträde. EG hade svårigheter med jordbruksdelen i uppgörelsen. Man enades ändå om att gå vidare och bl.a. ta fram listor över ländernas utgångslägen och åtaganden om neddragningar. Det här skulle ha varit klart i april. Ett betydande arbete har lagts ned på att ta fram sådana här länderlistor.

Däremot har man inte kunnat enas om några ändringar i själva paketet. I praktiken har förhandlingarna mer och mer kommit att likna en bilateral uppgörelse mellan EG och USA. Företrädare för USA och EG på högsta nivå har träffats för att försöka lösa de problem som finns. Detaljerna i samtalen vet vi inte särskilt mycket om.

Regeringen arbetar fortfarande efter principen att uppgörelser kommer till stånd. En situation med en utebliven uppgörelse skulle vara dålig för världshandeln, och den skulle försämra möjligheterna för världsekonomin att återhämta sig.

EG:s gemensamma jordbrukspolitik är också under behandling. Den utgör som vi vet en stor del av EG:s budget. Det nya förslag som finns innebär en mer markerad inriktning på direktstöd till jordbrukarna, lägre prisnivå, produktionsbegränsningar och ökad miljöhänsyn.

Enligt de senaste signalerna kan en reform beslutas före halvårsskiftet. Det är dock svårt att göra en exakt bedömning av vad reformen kommer att innebära. Jag tror dock att vi kan säga att EG även fortsättningsvis kommer att ha inlösenpriser och därtill kopplade exportstöd.

Den omställningskommission som jag tillsatte i höstas har till uppgift att göra en avstämning av det jordbrukspolitiska beslutet 1990 inför ett EG-medlemskap. Det känner vi alla mycket väl till.

Regeringen har en i grunden positiv inställning till svenskt jordbruk och svensk livsmedelsindustri. Med det följer också en stark tilltro till att dessa sektorer i vårt samhälle har såväl ambitionen som förmågan att konkurrera med vår omvärld. Detta förutsätter emellertid att konkurrensen kan ske på lika villkor. Väder och vind kan vi inte göra mycket åt, men vårt eget näringslivs konkurrensmöjligheter kan begränsas genom vår egen lagstiftning eller genom egna ekonomiska sanktioner, och därför måste regeringen och riksdagen allvarligt överväga konsekvenserna för vårt land av sådana särregler. Det innebär att Sverige inte skall lägga sig platt inför vår omvärld och t.ex. i en medlemskapsförhandling med EG saklöst acceptera en total och omedelbar anpassning. Vi vill t.ex. behålla en hög ambitionsnivå när det gäller miljö och regional utjämning. Detta måste vi beakta på ett konstruktivt sätt

för att förutsättningarna för vårt eget näringsliv skall bli likvärdiga med dem som existerar i vår omvärld.

I samband med en anpassning till EG är ett system med exportfinansiering aktuellt. Redan i det jordbrukspolitiska beslutet 1990 togs denna fråga upp. Jordbruksutskottet skrev då: "Det måste finnas möjlighet att hantera försäljning av tillfälliga överskottskvantiteter." Vidare anförde man: "Den grundläggande principen om ömsesidighet som utskottet understrukit i ett inledande avsnitt om gränsskyddets nivå m.m. skall gälla även i denna fråga." Det innebar alltså ett stöd till exporten.

De här formuleringarna var ju inte Dan Ericsson i Kolmården med om att skriva. Ibland har jag fått en känsla av att Dan Ericsson tror att han nu har fört in dem i debatten, men de har funnits med under hela den här tiden. Det är möjligt att det nu är nödvändigt för jordbruksutskottet att få tillfälle att på nytt överväga sin uppfattning i den här frågan.

Omställningskommissionen har som ett av sina uppdrag att lämna förslag på det här området, och sådana kommer efter sommaren.

I propositionen föreslog jag också en höjning av stödnivån för Norrlandsstödet med i genomsnitt 15 % för alla produkter. Det norrländska jordbruket måste även fortsättningsvis tillförsäkras ekonomiska villkor så att det kan upprätthålla lönsamheten. Därför har regeringen föreslagit att jordbruket i norra Sverige tillförs 889 milj.kr. i stöd för nästa budgetår. Det är en höjning med 82 milj.kr. Omställningskommissionen har också i uppgift att närmare utreda den framtida konstruktionen av Norrlandsstödet mot bakgrund av den internationella utvecklingen. Det kan finnas anledning att för John Andersson påpeka att anslaget till regionala utvecklingsinsatser i åtgärdsprogrammet, som så att säga formellt inte längre finns, fr.o.m. budgetåret 1990/91 ökade med 100 milj.kr. per år. Det anslaget är inte tidsbegränsat, och det finns alltså, som vi påpekar i propositionen, ännu goda möjligheter att fortsätta med den här utvecklingen och att stödja Norrlandsjordbruket på samma sätt som tidigare.

Enligt det livsmedelspolitiska beslutet 1990 skulle jordbruket avregleras inom ett bevarat gränsskydd. För ett år sedan bröt den socialdemokratiska regeringen mot detta beslut och sänkte ensidigt det svenska gränsskyddet. Efter regeringsskiftet i höstas lät jag jordbruksverket analysera vilka konsekvenser denna sänkning hade medfört. Den rapport jordbruksverket har presenterat visar att sänkningen inte har haft några långsiktiga konsekvenser för jordbruket. Jag är inte beredd att, som Socialdemokraterna har föreslagit, ytterligare sänka gränsskyddet. Det skulle inte vara att EG-anpassa jordbruket, eftersom gränsskyddet faktiskt, Inge Carlsson, är högre i EG än i Sverige. Dessutom har vi ännu inte sett alla konsekvenser av förra årets sänkning.

Ibland är det, herr talman, svårt att undgå känslan av att Socialdemokraterna som utgångspunkt för sin analys har uppfattningen att svensk livsmedelsindustri och svenskt jordbruk inte är eller ens kan bli konkurrenskraftiga vid ett svenskt medlemskap i EG och att det är därför Socialdemokraterna anser att vi utan närmare eftertanke bör sänka gränsskyddet och öka importen för att så fort som möjligt bli av med de företag som man utgår ifrån inte skulle klara en ökad konkurrens. Ibland får man t.o.m. känslan av att vissa

grupper anser att dessa företag inte ens bör ges möjligheten att anpassa sig till den nya situation som jordbruket och livsmedelsindustrin befinner sig i som en följd av 1990 års livsmedelspolitiska beslut och den ytterligare omställning som skulle bli resultatet av ett svenskt EG-medlemskap.

Fru talman! Jag tror att det är viktigt att vi försöker bevara den grundläggande enighet i jordbrukspolitiken som beslutet 1990 ändå bevisade fanns då. Jag tror att det är angeläget att vi tar vara på det svenska jordbruket som livsmedelsproducent, producent av rena, nyttiga livsmedel, livsmedel producerade på ett miljövänligt sätt och med beaktande av djurskyddshänsyn. Detta är bra också för de svenska skolbarnen, och det är en kraft i miljöarbetet när det gäller att producera energiråvaror och industriråvaror. Detta är vad beslutet 1990 syftade till, och jag hoppas att detta också kan bli effekten av det beslut kammaren kommer att fatta i detta ärende efter den återremiss som säkert blir aktuell.

Anf. 108 DAN ERICSSON i Kolmården (kds):

Fru talman! Jordbruksministern säger att jag inte är medveten om vilken balansgång jordbrukspolitiken innebär och att jag inte heller är medveten om innehållet i 1990 års beslut. Jag tror nog att jag ändå har en viss kunskap om de frågorna. Jag är än mer medveten om den pressade situation som svenskt jordbruk har försatts i, och jag söker givetvis få förändringar till stånd genom åtgärder som stärker svenskt jordbruk. Utskottsmajoriteten är ju av samma åsikt. Jag hoppas att jordbruksministern ser detta som något positivt. Eller är det så att ministern inte önskar utskottets beställning om att finna former för en exportfinansiering? Det vore intressant att få ett besked på den punkten.

Eftersom tidningsartiklar har varit centrala i den tidigare debatten kan jag också konstatera att Karl Erik Olsson i artiklar har sagt att de frågor kds för fram i de flesta fall sammanfaller med hans personliga åsikter.

Jag tror faktiskt att jordbruksministern och jag är överens i stora drag, men ibland kan man få misstanken att det är svårt att erkänna att det också finns andra krafter som driver på jordbrukspolitiken åt – som jag uppfattar det – rätt håll. Jag hoppas att ministern nu kan deklarera att det inte finns någon motsättning i detta.

Anf. 109 Jordbruksminister KARL ERIK OLSSON (c):

Fru talman! Jag är glad om vi kan vara överens om att det är stora bekymmer i det svenska jordbruket. Jag är också mycket medveten om detta. Samtidigt finns det olika krafter som vill gå åt olika håll, vilket kan vara känsligt. Det är ganska osäkert var majoriteten finns. Jag har påverkat det tidigare beslutet i samarbete med Socialdemokraterna. Då och då kommer det impulser från det hållet om att man är benägen att gå betydligt brutalare fram än vad vi var överens om 1990.

När det gäller exportfinansieringen vill jag bara hänvisa till det som jag alldeles nyss sade i mitt anförande. Den här frågan har tidigare varit uppe, och den är inskriven i 1990 års beslut. Redan innan Dan Ericsson i Kolmården hade motionerat och innan debatten hölls i utskottet fick omställningskommissionen i uppdrag att se över frågan. Jag har ingenting emot signalen

från riksdagen. Den stärker jordbruksdepartementets situation och vår möjlighet att påverka utvecklingen, men det är klart att det är viktigt att framhålla att detta är en del i en debatt som har förts under ganska lång tid.

Anf. 110 DAN ERICSSON i Kolmården (kds) replik:

Fru talman! Jag ser positivt på det svar som Karl Erik Olsson gav, att också han vill se de rätta krafterna gå framåt, om jag uttrycker det så. Visst finns det motkrafter, men det gäller att balansera och hantera dessa.

Nu finns det ju i utskottet en majoritet som går åt rätt håll. Jag förutsätter att vi efter återförvisningen till utskottet skall återkomma med en i stort sett oförändrad majoritet. Den här debatten har klargjort att det inte finns några motsättningar inom fyrklövern när det gäller utskottets betänkande.

Anf. 111 Jordbruksminister KARL ERIK OLSSON (c):

Fru talman! Dan Ericsson i Kolmården sade att det finns en majoritet i jordbruksutskottet. Det fanns uppenbarligen en majoritet före Dan Ericssons uttalanden om att detta var som att vända skutan. Det var inte någon alldeles enkel match att 1990 få till stånd ett beslut som skulle få skutan att under lång tid gå åt samma håll. Signalen att vända skutan har tydligen irriterat flera partier här i kammaren. Jag vill gärna deklarera – vilket jag också har blivit förebrådd av Dan Ericsson för att ha uttalat i någon tidning – att jag fortfarande står bakom de punkter som jag stod bakom 1990, även om majoriteten då var socialdemokratisk och nu borgerlig.

Samtidigt är vi klara över att detta beslut skall anpassas till de förändringar som ett EG-medlemskap kommer att innebära. Därför har vi tagit oss tid att låta en särskild kommission noggrant se över frågan innan vi lägger fram ett förslag. När vi har fått besked, kommer det förslag från regeringen till riksdagen.

Anf. 112 TALMANNEN:

Jag vill be att ledamöterna påkallar talmannens uppmärksamhet, så att talmannen vet vad som önskas från ledamöterna.

Anf. 113 DAN ERICSSON i Kolmården (kds) replik:

Fru talman! Vi talade om att vända skutan. Det handlar om att staka ut färdriktning. Det finns ändå en förändring när det gäller omställningsprogrammet, gränsskyddet och exportfinansieringen, vilket Karl Erik Olsson instämde i. Nu är det kommissionen som skall arbeta vidare med dessa frågor. Att jag konstaterar detta faktum tycker jag inte skall läggas mig till last. Jag börjar nu alltmer förstå uttrycket "en sådan seger till och jag är förlorad". Men det gäller nog inte den här frågan, utan jag tror att utskottet återkommer med – hoppas jag – en ograverad majoritet.

(forts.)

På förslag av talmannen medgav kammaren att pågående ärende samt de ärenden som hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträde skulle företas till avgörande vid morgondagens arbetsplenum.

5 § (forts.) Vissa jordbrukspolitiska frågor, m.m. (forts. JoU15)

Anf. 114 JOHN ANDERSSON (v):

Fru talman! Det har sagts mycket i dagens debatt om både producenter och konsumenter och om vilka intressen de bägge parterna har. Enligt min mening finns det många gemensamma intressen; jag vågar åtminstone påstå att bägge parter är beroende av varandra. Ur detta perspektiv vidhåller jag att det finns många knepiga frågor att tackla framöver. Det gäller bl.a. den kommande konkurrenslagstiftningen kontra framför allt kooperationen. Hur skall man över huvud taget medelst lagstiftning kunna styra en kooperativ rörelse? Det vore väldigt intressant att få svar på den frågan. Jag vet inte om jordbruksministern redan nu har någon lösning på det problemet.

En annan fråga som jag tänkte utveckla gäller det som tidigare har berörts i debatten, nämligen mejerirörelsen i Västerbottens inland. Jordbruksministern hörde den debatt som jag hade med Lennart Brunander. Jag skall inte upprepa den. Det vore väldigt allvarligt, om inlandet skulle mista det enda mejeri som man har. Om den motion som jag har väckt i denna fråga säger utskottet att man förutsätter att regeringen och jordbruksverket noga följer utvecklingen när det gäller mejeriet och framför allt invägningen av mjölk i Västerbottens inland.

Det är ju bra att man följer utvecklingen, men om nu det sämsta händer, är den intressanta frågan i sammanhanget: Kommer man att göra någonting för att förhindra att hela inlandet mister sitt enda mejeri?

Anf. 115 Jordbruksminister KARL ERIK OLSSON (c):

Fru talman! Det är en intressant och viktig fråga. Det handlar naturligtvis inte bara om ett mejeri i inlandet, utan också om sysselsättning, service och boende över huvud taget. Men det måste ju finnas en produktion. Jag är för min del mycket väl medveten om att den produktion som finns i dessa delar av landet är den som jorden och skogen kan ge. Det är därför angeläget att samhällets totala satsningar är sådana att produktionen kan fortsätta att bedrivas.

Däremot är det omöjligt för regeringen att ta ställning till om varje enskilt företag skall finnas kvar eller läggas ner. John Anderssons beskrivning av situationen när det gäller mjölktransporter tyder på att det borde finnas rimliga företagsekonomiskt lönsamma lösningar för att man skall slippa att transportera mjölken den långa vägen fram och tillbaka till Umeå.

När det gäller konkurrenslagstiftningen är jag inte beredd att gå in i någon debatt. Den förbereds för närvarande i regeringskansliet. Näringsministern kommer att presentera en proposition före sommaren.

Jag tror att det är viktigt att i det här sammanhanget se till att också i fråga

om konkurrenslagstiftning ha ett kommande EG-medlemskap i minnet. Det som i dag är en svensk marknad, delvis isolerad från omvärlden, kommer mycket snart att vara en liten del i en mycket större europeisk marknad.

Anf. 116 INGE CARLSSON (s):

Fru talman! För ett år sedan, när jordbruksministern var riksdagsledamot, hade han sin svartaste dag här i kammaren, sade han. I dag är han jordbruksminister och trivs, trots att man i regeringspartierna har en inbördes träta, som jag naturligtvis inte skall lägga mig i.

Att vi socialdemokrater vill anpassa gränsskyddet för att kunna öka importen, som Karl Erik Olsson säger, är helt fel. Som jordbruksministern sade är inte nuvarande gränsskydd högre på alla varor jämfört med EG:s. När det gäller gris- och kalvkött har vi emellertid ett alldeles för högt gränsskydd, och vi skulle kunna anpassa gränsskyddet successivt nedåt, till fromma för konsumenterna.

På samma sätt förhåller det sig med den uppgörelse som har gjorts. Priserna på spannmål och annat blir nu sänkta den 1 juli. Då är det väl rimligt att vid samma tillfälle anpassa vårt gränsskydd så att svenska konsumenter kan få billigare varor. I ett tidigare inlägg i diskussionen om olika priser i olika länder sade jag att bönderna i Danmark får 13 % mindre betalt för sitt vete, 16 % mindre för sitt nötkött, 29 % mindre för sitt fläsk och 15 % mindre för sina mjölkprodukter än bönderna i Sverige. En mängd åtgärder kan alltså, menar vi, göras, och vi har lagt upp en strategi i olika steg.

Sluta träta inbördes och försök i stället att komma fram till handling. Var inte så egenkära, utan tänk litet mer på konsumenterna i Sverige.

Anf. 117 Jordbruksminister KARL ERIK OLSSON (c):

Fru talman! Jag kan gärna bekänna för Inge Carlsson att jag trivdes ganska bra i jordbruksutskottet, och jag trivs även ganska bra i riksdagen fortfarande.

Det är ju på det sättet att man kan blanda uppgifter på olika sätt. När det gäller priset på vete har Inge Carlsson fel. När det gäller priset på animalier har det sin förklaring. Förklaringen när det gäller animaliepriset i bl.a. Danmark och andra EG-länder är att man inte har införselavgifter på fodermedel – proteinfoder etc. – vilket gör att man kan hålla ett lägre pris.

Något som vi också håller på att arbeta med är att sänka arbetskostnaden och skattenivån, eftersom dessa båda faktorer är lägre i de flesta EG-länderna. Det är ett faktum. Vi i regeringen arbetar med den ekonomiska politiken på ett sådant sätt att vi hoppas att under det här året och nästa år kunna sänka produktionskostnaden per enhet med nästan 10 %. Det kommer att möjliggöra att vi kommer i takt med andra EG-länder.

I dag ligger vi på en felaktig nivå, mycket beroende på den inflationspolitik som den förra regeringen drev. Det vore alldeles orimligt, Inge Carlsson, att låta jordbruket gå före och ta stryk därför. Var emellertid säker på att vi på alla områden arbetar med att hålla igen prisutvecklingen – även på livsmedel.

Anf. 118 INGE CARLSSON (s) replik:

Fru talman! Jag vill säga till jordbruksministern att de siffror som jag två gånger har läst upp i denna kammare är citerade från konsumentberedningens information lämnad i maj 1992. Konsumentberedningen brukar inte lämna felaktiga uppgifter. Vem som har rätt i det här fallet vet jag emellertid inte.

Vi socialdemokrater har faktiskt bekämpat inflationen. Jag kan gå tillbaka så sent som till år 1982 då vi hade en inflation på nästan 15 %. I dag är inflationen nere på 2–3 %. Det har naturligtvis tagit lång tid för oss, men detta har varit vår ambition. Vi vet nämligen att konsumenter och löntagare tjänar på att inflationen i vårt land är låg. Det är inget som ni kan klappa er på bröstet för och säga att ni med er hittills förda politik har åstadkommit, utan det tog många år för oss socialdemokrater att komma ned till en så låg siffra. Det är alltså lika mycket vår förtjänst som någon annans.

Anf. 119 Jordbruksminister KARL ERIK OLSSON (c):

Fru talman! Vi skall kanske inte ta hela den ekonomiska debatten i dag. Det är bra att vi är överens om att hålla en låg inflation. Det har det svenska näringslivet nytta av. Det är emellertid uppenbart att de satsningar som gjordes år 1982, med rekordstor devalvering, var en av anledningarna till att vi under resten av 80-talet hade mycket stora problem med att bibehålla den låga inflationen.

Priset på spannmål under innevarande skördeår är i Sverige 1 kr. I EG ligger priset mellan 1:15 kr. och 1:20 kr. I Sverige har vi dessutom ett arealbidrag som omräknat per kilo ger ungefär 16 öre, om vi räknar riktigt noga. Det skulle innebära en betalningskraft för spannmålen i Sverige på totalt 1:16 kr., vilket är nästan exakt samma nivå som EG:s. Vissa skillnader föreligger naturligtvis inom EG, med underskottsområden som har litet högre pris och överskottsområden som har litet lägre pris.

Anf. 120 ÅKE SELBERG (s):

Fru talman! När jordbruksministern är uppe i talarstolen är det viktigt att slå fast att vi har samma konkurrensvillkor. Det är naturligtvis en viktig fråga huruvida vi skall behålla jordbruksnäringen. Även om vi ligger före på en del områden bör vi göra allt som står i vår makt för att påverka i det här fallet t.ex. EG att röra sig åt vårt håll i stället för att vi skall gå bakåt.

Omställningskommissionen har till uppgift att undersöka dessa frågor. Det är då viktigt att vi inte rycker undan delar, utan att man i omställningskommissionen får arbeta med det hela och återkomma till utskottet och riksdagen med sina förslag. Jag förstår i och för sig att det ibland kan ingå i den politiska taktiken att tala om vilka fel och brister andra har – jag har ju varit med ett antal år. Vi socialdemokrater står emellertid fortfarande kvar vid vårt förslag. Vi är fortfarande övertygade om riktigheten i att arbeta mot ett mål som innebär så stark, modern och konkonkurrenskraftig jorbruksnäring som möjligt i vårt land när vi får en internationell konkurrens på riktigt.

Jag är dock inte riktigt belåten. Dan Ericsson i Kolmården gjorde här tidigare uttolkningen att jordbruksministern hade lyssnat på hans argument och, vad jag kan förstå, beaktat det som var skrivet i tidningen. Jag skulle

Vissa jordbrukspolitiska frågor, m.m.

från jordbruksministern vilja ha en klar markering huruvida regeringsdeklarationen ligger fast även i fortsättningen.

Anf. 121 Jordbruksminister KARL ERIK OLSSON (c):

Fru talman! Det är mycket enkelt att ge Åke Selberg svar på den frågan. Vi brukar inte vara oense så ofta. Självfallet är svaret ja, på frågan när det gäller regeringsdeklarationen. Regeringsdeklarationen ligger fast.

Jag vill också kommentera synpunkterna om att vi bör påverka EG. Man skall vara medveten om att vi är ett litet land i utkanten av EG. Vi har på vissa sätt förhållanden som inte stämmer överens med förhållanden i andra delar av Europa.

Men självklart har vi i en medlemskapsförhandlingssituation möjligheter att föra fram våra synpunkter. Jag har ofta i debatter sagt att vi troligen har de bästa påverkansmöjligheterna just då. Dessa möjligheter skall vi naturligtvis ta till vara för att påverka EG åt vårt håll. Det må gälla miljöskydd, djurskydd eller principerna för jordbrukspolitiken, där en reformering av den gemensamma jordbrukspolitiken i EG naturligtvis är på väg åt detta håll. Jag vet att man sneglar på det beslut som vi kom fram till 1990. Vi ligger alltså steget före, och det finns möjlighet att agera i detta sammanhang för att få en ordning till stånd på sikt.

Jag tycker att det är bra att Åke Selberg uttalar att man står fast vid beslutet 1990. Jag skäms inte för att upprepa en ståndpunkt som jag väldigt ofta har uttalat i denna kammare, nämligen att jordbruk är en näring som är biologiskt betingad, som är långsiktig och som kräver ordentlig framförhållning. Därför behöver vi en politik som är stabil och som står sig från den ena tiden till den andra.

Naturligtvis kommer det då och då synpunkter som den ena parten inte tycker att den andra parten har rätt i. Så var det förra året beträffande Socialdemokraternas förslag att sänka gränsskyddet. Så är också fallet denna gång. Beslutet förutsatte nämligen ett bevarat gränsskydd. Men naturligtvis skall vi bevaka detta med hänsyn till vad som händer i GATT-förhandlingarna och med hänsyn till vad som kan hända om produktionskostnaderna av andra skäl sjunker. Då finns det möjlighet att ta hänsyn till detta. Detta har vi jordbruksverket till.

Anf. 122 ÅKE SELBERG (s):

Fru talman! Naturligtvis är även jag väl medveten om att Sverige är ett litet land. Men vi i Sverige har i många sammanhang tidigare varit föregångare på olika områden. Det anser jag att vi är när det gäller djurskyddet och en del miljöfrågor. Därför är det viktigt att vi framhåller detta och inte backar, utan i stället försöker få motparten i förhandlingarna att inse att det är denna väg som vi skall vandra.

Det är alldeles riktigt som jordbruksministern säger att jordbruket är en biologisk näring som kräver långsiktiga och handfasta beslut. Därför är det än mer viktigt att vi verkligen lever upp till de överenskommelser som vi har gjort.

När det gäller sänkning eller anpassning av gränsskyddet, vet jag inte om det finns så mycker mer att säga om det. Vi kan emellertid konstatera att de

borgerliga i dag har regeringsmakten och möjlighet att justera detta, om det som vi gjorde i denna situation var fel. Men ni kanske har olika uppfattningar även i regeringen.

Anf. 123 Jordbruksminister KARL ERIK OLSSON (c):

Fru talman! Jag tror att jag delar Åke Selbergs uppfattning att det inte finns så mycket mer att tillägga i denna debatt om gränsskyddets nivå.

Det finns emellertid två sakförhållanden som än en gång kan påpekas. Det ena är att jordbruksverket konstaterade att den sänkning som gjordes, mot min och den dåvarande oppositionens vilja – delar av den, det var naturligtvis en minoritet som var emot – inte ledde till några direkta effekter som har kunnat uppmätas fram till slutet av förra året. Sannolikt har den inte heller haft några effekter hittills. Men vi vet naturligtvis att en höjning är känslig att genomföra. Vi vet också att det inte är säkert att man påverkar priset direkt genom att sänka gränsskyddet, men man minskar den möjliga nivå som man skulle kunna uppnå om det svenska jordbruket skulle hamna i den situationen. Samtidigt finns det inskrivet i beslutet 1990, vilket jag är mycket väl medveten om, ett system för att hålla nere gränsskyddet om det skulle uppstå en situation där någon helt dominerade marknaden och konkurrensen därmed försvann.

Jag tror att vi i huvudsak är eniga om principerna. Förra året föreslogs en sänkning av nivån på gränsskyddet. Det tyckte vi var fel. Vi tyckte även att Socialdemokraternas motion i år var fel. Men det är viktigt att de partier som stod bakom beslutet 1990 håller fast vid grunden i beslutet. Det gäller både den förra regeringen och den nuvarande.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 14 maj.)

6 § Uppskov till 1992/93 års riksmöte med behandlingen av vissa ärenden

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande
1991/92:KU33 Uppskov till 1992/93 års riksmöte med behandlingen av vissa ärenden.

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 14 maj.)

7 § Offentlig sektor

Föredrogs
finansutskottets betänkande
1991/92:FiU17 Offentlig sektor.

Anf. 124 LISBET CALNER (s):

Fru talman! Den offentliga sektorn har haft ofantlig betydelse för den generella välfärdens utbyggnad. Gemensam finansiering, i form av skatter, av utbildning, sjukvård, omsorg och ett bra boende har också gett goda möjligheter för den privata sektorn inom industri och servicesektor att växa.

När det gäller utbildning har det behövts byggnader, teknisk utrustning, böcker, köksattiraljer och en mängd andra saker.

Sjukvården har behövt detsamma plus sängar, textilier och operationsverktyg.

Omsorgen har också behövt detsamma plus tekniska hjälpmedel, rullstolar, lyftanordningar och annat.

Vi har ett bra boende i vårt land, vid en internationell jämförelse t.o.m. ett mycket bra boende med hög standard.

Detta har gjort att den industri som tillverkar utrustning för det som jag har räknat upp och mer därtill har haft goda möjligheter att växa. Jag tror inte att det finns många hem i Sverige i dag som saknar t.ex. kylskåp och dammsugare.

Behovet av arbetsresor, sjukresor och färdtjänst har utvecklat transportsektorn i såväl privat som offentlig regi. Offentlig och privat verksamhet har varit kommunicerande kärl och också gett medborgarna möjlighet till arbete.

Varför räknar jag upp detta som alla naturligtvis känner till? Jo, därför att det verkar som om riksdagens majoritet inte längre ser dessa samband.

Vi socialdemokrater har i vår motion sagt att regeringens inställning till välfärdspolitiken och den offentliga sektorn är oklar.

Svaret från utskottets majoritet är: "Det torde emellertid enligt utskottets mening inte råda något tvivel om regeringens inställning till den offentliga sektorn – – –."

Jag tycker att det ligger något i det svaret. För visst vet vi att regeringens inställning till offentlig sektor är kylslagen, för att inte, i vissa sammanhang, säga mycket kylslagen. Det vittnar inte minst förslag om den kommunala ekonomin om.

Jag tänker läsa upp några meningar därifrån.

Sverige har, både i ett historiskt och i ett internationellt perspektiv, kommit förhållandevis långt när det gäller jämställdhet mellan kvinnor och män. Kvinnors ökade förvärvsfrekvens har sammanfallit med den kraftiga utbyggnaden av den kommunala sektorn.

Svenska kvinnors höga förvärvsfrekvens utgör, tillsammans med tillgång till bra barnomsorg till ett rimligt pris och möjligheter att vara hemma när barnen är små, en styrka i svensk ekonomi. Kvinnors höga förvärvsfrekvens är också en viktig konkurrensfördel, inte minst i ett internationellt perspektiv.

Detta kan man alltså läsa i propositionen om den kommunala ekonomin. Det är ett mycket bra omdöme från en borgerlig regering om socialdemokratisk politik. Om vi skall använda betyg borde det bli minst en 4:a i avgångsbetyg, tycker jag.

Men slutsatserna, att det skulle bli ännu bättre med privatisering och en

minskning av anslaget till kommunerna med 7,5 miljarder kronor, är obegripliga för oss socialdemokrater.

Vi måste slå vakt om grunderna för välfärdsstaten genom en generell välfärdspolitik, sade socialminister Bengt Westerberg på Socialtjänstmässan i Älvsjö häromdagen.

Den generella välfärdspolitiken utförs ju i praktisk handling i stor utsträckning ute i våra kommuner i form av skola, vård och omsorg. Men där minskar regeringen anslagen med 7,5 miljarder kronor. Hur går det ihop, Lennart Hedquist? Jag kanske skall rikta frågan även till Bo G. Jenevall som numera, har jag förstått, ingår i regeringsunderlaget, efter finansutskottets i går fattade beslut om avvecklingsfond 92–94, med andra ord löntagarfonderna.

Utskottets majoritet skriver också: "Avgiftsfinansiering bör förekomma i större utsträckning för att öka konsumentstyrningen av tjänsteproduktionen."

Jag tolkar det så, att avgiftens storlek tydligen skall avgöra om jag har råd att fråga efter en viss tjänst eller inte. Är det kanske det som är valfrihetsrevolutionen?

Slå vakt om den generella välfärden, var budskapet. Jag kan inte säga det på ett bättre sätt själv.

Men den enda vägens politik föreslagen av den mest kompetenta regering någonsin leder ju till att de offentligt drivna verksamheterna, som har gett så gott resultat, avvecklas när slutsatsen borde vara att de skall utvecklas. Ja, uttrycket "den mest kompetenta regeringen" är självklart inte mitt eget, för jag tycker nog tvärtom. Jag citerade bara statsministern.

Vi socialdemokrater är inte alls främmande för konkurrens från privata alternativ. Vi vet att den offentliga verksamheten oftast står sig mycket väl när den utsätts för konkurrens.

Men det förutsätter naturligtvis att det skapas förutsättningar för de anställda att göra ett gott arbete. Arbetsorganisationen, möjligheterna till kompetensutveckling och utbildning liksom möjligheterna att genom delegering ta ansvar och få ta ansvar och att ta egna initiativ kan utvecklas ännu mera inom den offentliga sektorn.

Förutsättningar för detta skapar vi socialdemokrater genom att föra en ekonomisk politik som åstadkommer tillväxt och arbete för medborgarna.

Den som har lyssnat till förmiddagens debatt i kammaren har fått en god inblick i våra förslag, och fler förslag ligger på riksdagens bord i väntan på behandling. Men det räcker inte med att skapa tillväxt om välfärden skall nå alla. Det måste också finnas en vilja och förmåga till en omfördelning av inkomster och förmögenheter, så att välfärden når ut även till dem som av olika skäl inte av egen kraft får del av tillväxtens frukter.

När det gäller att nå det målet är offentlig sektor ett ovärderligt instrument som vi socialdemokrater vill utveckla, förändra och förnya alltefter människornas och tidens krav och önskemål.

Jag beklagar, fru talman, att utskottets majoritet inte delar den uppfattningen.

Jag yrkar bifall till reservation nr 1 i finansutskottets betänkande nr 17.

Anf. 125 BO G. JENEVALL (nyd):

Fru talman! Jag vill tala om ett ärende som inte är särskilt stort och kanske heller inte särskilt viktigt. Men det är desto märkligare.

Riksdagen beslutade faktiskt 1989 och gav regeringen till känna att en försöksverksamhet skulle startas med s.k. 020-nummer. Varken den gamla eller den nya regeringen har ännu verkställt detta, och det är synnerligen anmärkningsvärt. Däremot har man på en del verk infört motsatsen, nämligen 071-nummer. Tanken har ju varit – och förslag har tidigare lagts fram i riksdagen – att människor inte skall behöva betala för mer än en markering när de får vänta på svar hos en statlig myndighet. Vi tycker att det är en förnuftig åtgärd. Det här borde inte vara särskilt svårt.

En del erbjuder den här möjligheten. Jag har genom utredningstjänsten försökt att få reda på hur det förhåller sig. Men man hade svårigheter att få fram uppgifter. En del länsstyrelser har emellertid den här servicen.

En del verk har, som sagt, 071-nummer, bl.a. patent- och registreringsverket. Den som har haft med olika verk att göra vet att väntetiderna är mycket långa. Skall man betala 4:55 kr. per markering, blir det ganska dyrt.

Det anmärkningsvärda i det här sammanhanget anser vi alltså vara att två regeringar har underlåtit att verkställa riksdagens beslut. I betänkandet sägs det att man förväntar sig ett resultat till 1993 års budgetproposition. Vi tycker att det ligger för långt fram i tiden. Har det här beretts sedan 1989, borde vi kunna få ett förslag på riksdagens bord åtminstone till hösten. Det är något som vi gärna begär.

Vi har ytterligare en reservation, vilken avser den offentliga sektorn. Vi framhåller de stora rationaliseringsmöjligheter som finns. Våra synpunkter är väl kända i det avseendet. Därför tänker jag inte närmare gå in på den saken.

Några viktiga saker vill vi peka på. Lokalanvändningen t.ex. kan bli betydligt rationellare. Där har regeringen kommit med förslag. Saker och ting är alltså på gång, och det är bra. Däremot tittar man inte särskilt mycket på det fysiska kapitalet, alltså anläggningstillgångarnas värde. I det sammanhanget finns det mycket att göra och mycket pengar att tjäna.

Vi tror, i motsats till vad vi brukar säga, att utbildning i ett visst avseende skulle vara bra. Det gäller då en riktigt bra chefsutbildning för högre chefer inom den offentliga förvaltningen. Det finns väldigt mycket att lära där, och åtgärder skulle få kostnadsbesparingseffekter.

Jag skulle kunna tala länge om dessa saker. Men jag skall avsluta anförandet med att säga följande. Statskontoret är ju den myndighet som har det huvudsakliga ansvaret för rationaliseringsverksamheten. Jag har själv besökt denna myndighet. Men jag tror att man skulle kunna ägna litet mer energi just åt rationaliseringsfrågorna. I det sammanhanget finns det väldigt mycket pengar att hämta.

Slutligen yrkar jag bifall till våra reservationer, dvs. till reservationerna 2 och 3.

Anf. 126 LENNART HEDQUIST (m):

Fru talman! "Mission impossible" är rubriken i ett av de senaste numren av Kommun Aktuellt för den recension av den socialdemokratiska upplägg-

ning av förnyelsen av den offentliga sektorn som skulle äga rum under 80-talet. Vad som avses är den ansats som gjordes under ledning av Bo Holmberg i civildepartementet. I artikeln beskrivs hur olika delar av den socialdemokratiska rörelsen var i otakt med den vision som vissa försökte framställa. Mot den bakgrunden kan det möjligen vara intressant att ta del av vad Socialdemokraterna nu, 1992, säger i sin motion om utvecklingen av den offentliga sektorn. Det är alltså fråga om samma ämne.

Det är tydligt att takten när det gäller socialdemokratins omtänkande fortfarande är långsam, även om man beträffande takten kan säga att det går i rätt riktning. Om den motion som vi i dag behandlar hade framlagts med sin nuvarande lydelse i mitten av 80-talet, skulle man kanske ha kunnat anse att den innehöll ett antal intressanta ståndpunkter. I dag kan man möjligen notera att även Socialdemokraterna i sin motion nu skriver: "Vi motsätter oss inte ett ökat inslag av konkurrens i de offentliga verksamheterna. Tvärtom menar vi att det kan verka stimulerande både när det gäller att hushålla med resurserna och att förbättra verksamheternas innehåll."

Vidare säger man: "Konkurrens från privata alternativ behöver inte avvisas."

Möjligen kan man säga att om Socialdemokraterna inte under så lång tid då de var i regeringsställning och hade majoritet i flertalet kommuner hade avvisat just detta, skulle verkligheten i dag säkert ha sett annorlunda ut. På grund av Socialdemokraternas ofta stelbenta syn på den offentliga sektorns funktionssätt har de behövliga förändringarna inte kommit till stånd just när de skulle ha behövts. Det råder inget tvivel om att det nu känns jobbigt för många ute i kommuner och landsting att behöva genomföra de nödvändiga förändringarna samtidigt som vi har den av Socialdemokraterna förorsakade strukturella lågkonjunkturen.

Det som ter sig viktigt nu är de förändringar som kan åstadkommas, det utvecklingsarbete som faktiskt sker ute i verkligheten och de positiva resultat som det på sikt ger medborgarna. Det är inte de vackra ord som kan skrivas i motioner om utveckling av offentlig sektor, som Socialdemokraterna har givit ett nytt prov på i den motion som vi behandlar i dag. Lisbet Calner kan kanske erinra sig vad Kjell-Olof Feldt skrev om den tänkta förnyelsen av offentlig sektor, som Socialdemokraterna drog i gång efter regeringsskiftet 1982: "Retoriken blev för yvig i förhållande till de praktiska resultaten." Det vore, fru talman, inte klokt att i dag ersätta den nuvarande regeringens mer handfasta ansats med de riktlinjer som Socialdemokraternas yviga retorik innebär. Det är vad Socialdemokraterna föreslår i sin reservation.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Bo Jenevall, jag vill gärna också beröra frågan om telefonservice till allmänheten. Det finns all anledning att avvakta den redovisning som regeringen skall ge med anledning av den hänvändelse som riksdagen gjorde 1989. Om man jämför med förhållandena 1989 har det dessutom skett en utveckling. Det finns nu ett större utbud av möjligheter. Det kan kanske vara rimligt att låta de statliga myndigheterna först förutsättningslöst se på vilka möjligheter de har att utveckla sin service till allmänheten. Ibland är det onekligen viktigt att komma fram snabbt. Som Bo Jenevall angav, och som jag själv också har noterat, har vissa myndigheter, bl.a. patent- och registre-

ringsverket, övervägt att bygga ut möjligheten att nå ut genom 071-nummer, för att kunna ge kunderna snabbare service när det är viktigt att just få snabb service.

Utskottet har erfarit att regeringen kommer att ge en redovisning i det här ärendet. Det finns därför ingen anledning för riksdagen att fatta något annat beslut.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Anf. 127 LISBET CALNER (s):

Fru talman! Vi är ett stort parti, Lennart Hedquist, och vi resonerar igenom frågorna ordentligt innan vi kommer fram till beslut. Det kan tyckas ibland att det tar litet lång tid. Men visst har det hänt en hel del under 80-talet när det gäller förnyelse av den offentliga sektorn. Vi vill, som jag avslutade mitt anförande, utveckla, förändra och förnya, alltefter människors och tidens krav och önskemål.

Jag hörde inga förslag från Lennart Hedquist. Det var i och för sig mycket bra att han var intresserad av vad vi har att komma med. Det står också mycket väl uttryckt i vår motion.

Det finns faktiskt en hel del offentlig förvaltning som har lyckats riktigt bra. Jag vill rekommendera till läsning utredningen Att lyckas i offentlig förvaltning, lärdomar av väl fungerande myndigheter, som jag har med mig. Jag hoppas att Lennart Hedquist har möjlighet att titta i den. Nu är det ni som har ansvaret för förändring och förnyelse. Som jag också sade i mitt anförande är offentlig verksamhet mycket viktig om man, som socialministern säger, vill bevara den generella välfärden. Det vill vi socialdemokrater. Därför vill vi förnya och förändra den offentliga sektorn. Den är viktig för människorna i Sverige.

Anf. 128 LENNART HEDQUIST (m):

Fru talman! Det jag reagerade mot, Lisbet Calner, var att Socialdemokraterna föreslår att de rätt yviga riktlinjer som finns i er motion skall ersätta den ganska handfasta ansats som finns i regeringens propositioner. Jag tror att det vore mycket olyckligt för det förnyelsearbete som nu pågår i den offentliga sektorn om det skulle råda någon oklarhet på den punkten, som att vi på nytt skulle återgå till den yvighet som Kjell-Olof Feldt så riktigt beskriver i sina memoarer, som kom att prägla den socialdemokratiska ansatsen.

Vi kan vara överens om att de goda exemplen i såväl statsförvaltningen som i kommuner och landsting spelar en mycket stor roll för utvecklingsarbetet.

Anf. 129 LISBET CALNER (s):

Fru talman! Ja, Lennart Hedquist, yvighet har tydligen blivit ett populärt ord att säga. Men i ordet angrepp kan det väl ligga något, eftersom vi har helt olika uppfattning om hur den offentliga verksamheten skall bedrivas, inte minst med tanke på det som jag också tog upp i mitt anförande, nämligen att man nu skall dra in anslagen till kommunerna.

Det är inte bara vi socialdemokrater som opponerar oss. Fullt av människor säger varenda dag i massmedia: Stopp och belägg. Nu kan vi inte längre

ställa upp på regeringens indragning och avveckling av den offentliga sektorn.

Det är sällan man hör kraven på att privatisera det ena eller det andra. Jag såg ett pressmeddelande häromdagen. Det gällde finansministern, som var ute på företagen och sade att de skulle prata med kommunalpolitikerna, så att de fick hjälp att privatisera. Men när man pratar med människor hör man att de inte vill ha privata daghem eller privata bibliotek. Tvärtom kräver de av fullmäktigeledamöter och kommunstyrelseledamöter att de skall se till att biblioteken får vara kvar, att daghemmen byggs ut, att avloppen fungerar, osv. Det är den upplevelse jag har, när jag möter människor i verkligheten.

Anf. 130 LENNART HEDQUIST (m):

Fru talman! Det kan vara intressant att se på er kommunalekonomiska motion, Lisbet Calner. Visserligen motsätter ni er där den s.k. indragningen på 7,5 miljarder. Men samtidigt ålägger ni kommunerna ökade utgifter i förslag till nya åtaganden i den kommunala sektorn. Summan av förslagen i den kommunalekonomiska motion som ni framlägger är att kommunerna hamnar i ett ekonomiskt trångmål. Då blir det snarast de verksamheter som Lisbet Calner nu tog upp som får ytterligare svårigheter.

Det pågår nu ett förändringsarbete ute i kommunerna. Jag berörde tidigare att det var synd att det förändringsarbetet inte kom till stånd för några år sedan, då förutsättningarna rent strukturellt var bättre. Detta förändringsarbete måste ske nu, samtidigt som vi tar itu med den ekonomiska krisen.

Anf. 131 LISBET CALNER (s):

Fru talman! Debatten om vem som sätter kommunerna i ekonomiskt trångmål tror jag att vi får ta när vi har gått igenom proposition och motioner. Men den motion som jag har varit med och författat innehåller inte riktigt det som Lennart Hedquist påstod. Men låt oss som sagt var komma tillbaka till debatten om kommunerna och deras möjligheter att verka för människornas bästa.

Anf. 132 LENNART HEDQUIST (m):

Fru talman! Lisbet Calner kan inte förneka att de ekonomiska motionerna med anledning av kompletteringspropositionen totalt innehåller förslag om nya åtaganden för kommuner och landsting. De skall finansieras. I den mån kommuner och landsting verkligen kommer att bedriva den verksamheten blir deras ekonomiska situation betydligt svårare än om regeringens politik får gå igenom.

Anf. 133 LISBET CALNER (s):

Herr talman! Nej, jag anser inte att Lennart Hedquist har rätt när han påstår att vi ålägger kommuner och landsting fler kostbara reformer eller vad det är han hänvisar till. Men jag vidhåller, och det blir mina sista ord i den här frågan, att vi får återkomma och diskutera detta.

När det gäller vår ekonomisk-politiska motion har vi räknat en hel del på

det vi föreslår. Vi har lyckats få ett budgetunderskott som är något lägre än det som finns i den proposition som regeringen lägger fram.

Anf. 134 LENNART HEDQUIST (m):

Herr talman! Då tycker jag att Lisbet Calner skall gå hem och läsa de egna motionerna och upptäcka de tricks som Socialdemokraterna utför. Man vill inte gå med på indragning av de 7,5 miljarderna. Samtidigt lägger man fram förslag till utgifter för kommuner och landsting som, om den politiken genomfördes, skulle försätta dem i en mycket svår ekonomisk situation. Den politiken skulle verkligen leda till att det viktiga förändringsarbetet i kommuner och landsting inte kommer till stånd.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 14 maj.)

8 § Riksbankens förvaltning år 1991

Föredrogs
finansutskottets betänkande
1991/92:FiU18 Riksbankens förvaltning år 1991 (redog. 1991/92:8 och 1991/92:9).

Anf. 135 WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! Några ord om min motion Fi709 som behandlas i detta betänkande och där jag föreslår ett återinförande av 25-öresmyntet när nu 10-öringen skall försvinna och den minsta valören på mynten blir 50 öre. Jag undrar egentligen hur man tänkt, då det inte längre skall vara möjligt att någonting kostar mindre än 50 öre. Jag vet att argumentet är att man alltid rundar av till det lägsta eller högsta. Det är faktiskt så att man fortfarande i det här landet har tillåtelse att köpa styckevis. Det skall alltså inte vara möjligt i fortsättningen.

Det område som jag tänker på är postverket. Ett kärt område att hacka på, inte minst i denna kammare, är att posten inför för kraftiga portohöjningar. Då undrar jag hur man har tänkt sig framtiden. Nu kostar ett normalbrev 2:80 kr. Man brukar föra diskussioner om huruvida portot skall höjas med 10 öre eller 20 öre. Det kan fortfarande bli 20 öre, men nästa gång som postverket tvingas att höja tvingas det alltså höja från 3 kr. till 3:50 kr. Tala om inflation och naturligtvis åter hackande på posten för att man höjer för kraftigt! Men vad gör man? Då sägs det att det finns så många möjligheter, det finns t.ex. portomaskiner i företagen. Men den enskilde som köper 10 frimärken och tänker använda vart och ett i olika brev skall väl ha möjlighet få sätta rätt porto på sina brev.

Det skulle vara intressant att veta om utskottet har någon förklaring till att man tvingar ett visst verk – detta är bara ett exempel – till så kraftiga höjningar beroende på att det inte finns tillgång till andra valörer.

Men mot ett enigt utskott går ingen enskild ledamot med framsynthet – det har jag lärt mig under mina många år här. Därför avstår jag från att yrka

bifall till min motion. Jag hoppas att även finansutskottet så småningom upptäcker att det behövs någonting annat för att motverka inflation.

Anf. 136 ROLAND LARSSON (c):

Herr talman! Jag begärde ordet i det här ärendet just därför att jag var rädd att Wiggo Komstedt skulle yrka bifall till sin motion. Jag skall bemöta Wiggo Komstedt på en punkt, och det gäller resonemanget om porton. Jag förstår inte riktigt Wiggo Komstedts resonemang, och det har vi inte heller gjort i utskottet. Man behöver ju inte sätta ett porto som är jämt 50 öre, därför att vi har en öresutjämning på det sätt som vi nu har haft. Ett frimärke kan kosta 2:90 kr. Men naturligtvis blir det utjämning när man köper enstaka frimärken. Köper man flera frimärken blir det utjämning på det större beloppet. Man måste inte sätta jämna priser på olika varor och tjänster. Det har inte gjorts förut heller, eller hur, när vi har haft ett sådant här system?

Vi har alltså i utskottet bedömt att återinförande av 25-öringen, som föreslås i motionen, skulle få alltför stora praktiska konsekvenser som motverkar de fördelar som eventuellt skulle föreligga. Därför har vi från utskottets sida inte kunnat tillstyrka motionen.

Anf. 137 WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! Jag förstod att jag skulle få det här resonemanget emot mig. Men det är faktiskt så att det inte är förbjudet att köpa ett frimärke. Det finns människor som klagar på att det i dag inte finns tillräckligt många valörer när det gäller frimärken och att man tvingas sätta på 5 öre för mycket. På posten bråkar man om sådant. Att inbjuda till sådant är ganska onödigt.

Låt oss säga så här: Roland Larsson är postkassör, och jag kommer och ber att få köpa ett frimärke. Roland Larsson säger att tio frimärken kostar 32:50 kr. Jag ber att få ett och lämnar 3:50 kr. Vad får jag tillbaka, Roland Larsson?

Anf. 138 ROLAND LARSSON (c):

Herr talman! Precis som när det gäller frimärken är det inte förbjudet att köpa ett tuggumi, som kan kosta 2:25 eller 2:30 kr. När man köper enstaka tuggumin blir det öresutjämning på 50-öringen i stället för 25-öringen. Det är enda skillnaden.

I den mån någon vill köpa enstaka frimärken, vilket inte är så vanligt, får det naturligtvis den effekten att man kan få betala något mer än vad som kan anses rimligt för ett enstaka frimärke. Å andra sidan sker utjämning åt andra hållet också, vilket Wiggo Komstedt påpekade förut. Effekterna i det stora hela på lång sikt torde bli ganska små.

Anf. 139 WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! Jag skulle vilja se den stackars kommunikationsminister som skall stå i denna kammare och svara på frågor kanske från Roland Larssons partivänner ute i bygderna om det verkligen skall vara så att man inte skall få tillbaka på 3:50 kr. när frimärket kostar 3:25 kr. Nu försöker Roland Larsson blanda ihop ackorden och säger: Ta ett tuggumi också, så är det jämnt. Jag tror inte det är riktigt så enkelt.

Anf. 140 ROLAND LARSSON (c):

Herr talman! Fördelen kan vara att man kan sätta fast frimärket med tuggummit och använda det så.

Anf. 141 WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! Jag förstår efter den debatt som Roland Larsson fört att han blir ganska torr i munnen, och då blir det inte till att spotta på frimärket heller.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 14 maj.)

9 § Konsumentprisindex (KPI)

Föredrogs
finansutskottets betänkande
1991/92:FiU19 Konsumentprisindex (KPI) (förs. 1991/92:16).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 14 maj.)

10 § Dubbelbeskattningsavtalet med Singapore

Föredrogs
skatteutskottets betänkande
1991/92:SkU26 Ändring i lagen om dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Singapore (prop. 1991/92:114).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 14 maj.)

11 § Dubbelbeskattningsavtalet med Schweiz

Föredrogs
skattesutskottets betänkande
1991/92:SkU27 Dubbelbeskattningsavtalet mellan Sverige och Schweiz (prop. 1991/92:115).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 14 maj.)

12 § Dubbelbeskattningsavtalet med Österrike

Föredrogs
skatteutskottets betänkande

1991/92:SkU28 Dubbelbeskattningsavtalet mellan Sverige och Österrike (prop. 1991/92:154).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 14 maj.)

13 § Samhällstjänst

Föredrogs
justitieutskottets betänkande
1991/92:JuU24 Samhällstjänst (prop. 1991/92:109).

Anf. 142 ULLA-BRITT ÅBARK (s):

Herr talman! Det kan vara litet svårt att diskutera samhällstjänst när det tidigare talats om 25-öringar, men jag skall försöka återgå till den allvarliga sidan av kammarens arbete.

Det betänkande som vi skall behandla nu i kväll gäller alltså samhällstjänst och bygger på en proposition från justitiedepartementet. Vi socialdemokrater säger inte nej till en utbyggd samhällstjänst. Vi tycker att det är bra, och vi tycker också att det är bra att den nuvarande regeringen försöker följa de intentioner som den gamla socialdemokratiska regeringen hade. Vad vi däremot är kritiska till är ungdomsbrottskommitténs fortsatta direktiv. Det är självklart att samhället måste ta ett ansvar för ungdomars uppväxtförhållanden. De barn och ungdomar som gör sig skyldiga till brott tillhör ofta den grupp som har störst behov av stöd och hjälp. Samtidigt är det viktigt att även unga kan upprätthålla och hävda grundläggande värden som skyddas av de straffrättsliga reglerna. Samhället måste reagera snabbt och konsekvent när unga begår brott.

Den gamla socialdemokratiska regeringen vidtog en rad åtgärder som var riktade till ungdomar. Nya regler tillkom som förbättrade möjligheterna till ett snabbt och effektivt ingripande mot unga lagöverträdare. Möjlighet infördes för såväl polis som domstol att ålägga ungdomar att reparera och återställa det de hade förstört. Förbud infördes mot att bära kniv på allmän plats och mot försäljning av s.k. gatustridsvapen m.m.

Vi vet att det i dag finns tecken som tyder på att utvecklingen bland ungdomarna är positiv. Andelen ungdomar som begår brott har minskat kraftigt, och andelen som prövar narkotika har sjunkit drastiskt. De stora problemen återfinns hos ett ganska litet antal ungdomar. Det kommer att kräva avsevärda resurser och mycket arbete för att ge dessa ungdomar förutsättningar till ett normalt liv. Vi vet också att den nuvarande lagstiftningen har brister, det är vi väl medvetna om. Det var också mot den bakgrunden som den socialdemokratiska regeringen tillsatte ungdomsbrottskommittén. Kommittén har till uppdrag att göra en samlad utvärdering av samhällstjänstreformens betydelse för behandlingen av unga lagöverträdare och i samband med detta förutsättningslöst överväga om den nuvarande arbetsfördelningen mellan socialtjänst och rättsväsende är väl avvägd och om samarbete mellan myndigheterna kan förbättras.

Ungdomsbrottsligheten har ofta en grund i psykiska och sociala problem. De problemen löses inte med hjälp av rättsliga insatser utan kräver andra åtgärder, som vård och behandling. Ett fängelsestraff kan därför direkt motverka syftet att ge den unge förutsättningar för ett laglydigt liv. Det är också bakgrunden till principen att ungdomar under 18 år som begår brott skall falla under socialtjänstens ansvar – inte under kriminalvårdens. Vi socialdemokrater menar att den principen måste gälla också i fortsättningen.

Vi socialdemokrater har därför reagerat starkt mot de planer justitieministern har fört fram om att återinföra ungdomsfängelse och tillskapa veckoslutsfängelser för ungdomar. Men det innebär inte att vi anser att de nuvarande förhållandena i ungdomsvården är tillfredsställande. De brister som har varit rådande inom ungdomsvården har också lett till att riksdagen beslutat om att låta staten återta ansvaret för de särskilda ungdomshemmen. Med ett statligt huvudmannaskap och en central intagning är det lättare att få en överblick över ungdomshemmen, differentiera vården och planera intaget på ett ändamålsenligt sätt.

Herr talman! Jag tänkte också något kommentera våra motioner. Vi socialdemokrater står naturligtvis bakom våra reservationer och det särskilda yttrandet, och jag kommer att yrka bifall till reservation 1.

Reservation 1 behandlar frågan om ungdomsfängelser. Vi menar att ungdomsfängelser inte bör införas på nytt. Ungdomsbrottskommittén skall ju se över frågan, men vi tycker ändå att det är viktigt att vi markerar vår principiella inställning.

Utskottet ställer sig ganska tvekande till frågan om veckoslutsfängelser. Men ungdomsbrottskommittén har fått i uppdrag att utreda frågan. Vi menar att det vore rimligt att säga nej från början och att kommittén inte behöver arbeta med den frågan.

Vi anser också att samhället via jourdomstolarna skall reagera snabbt. Men samhället gör så redan i dag via domstolar och åklagare.

Med det anförda yrkar jag bifall till reservation 1.

Anf. 143 LARS SUNDIN (fp):

Herr talman! Det här betänkandet från justitieutskottet har rubriken Samhällstjänst – och det med rätta – även om utskottet i betänkandet också behandlar en del andra frågor som har med unga lagöverträdare att göra. Det är frågor som för övrigt ungdomsbrottskommittén för närvarande arbetar med.

Det är i avsnittet Samhällstjänst som de politiskt intressanta och värdefulla frågorna behandlas i betänkandet. När det gäller samhällstjänst som ett alternativ till fängelse, i första hand för yngre lagöverträdare, har Socialdemokraterna länge mest sett till svårigheterna att genomföra en sådan reform medan de borgerliga partierna har ansett att fördelarna har övervägt.

Socialdemokraterna avvisade tidigare här i riksdagen gång efter gång tankarna på samhällstjänst som en ny strafform. Men häromåret svängde de om. Jag tror att det var de positiva erfarenheterna från Danmark och Norge, där samhällstjänst har använts på försök, som fick dem att tänka om. Den 1 januari 1990 kunde samhällstjänst äntligen införas på försök i Sverige, dock bara på vissa håll vid fem tingsrätter.

Vi i de borgerliga partierna ville då att försöket skulle gälla över hela landet. Principen likhet inför lagen krävde detta. Man skulle inte inte i en del av Sverige kunna dömas till ett par månaders fängelse, medan man i annan del hade en chans att bli dömd till samhällstjänst därför att det där bedrevs försöksverksamhet. Ett sådant system var inte rättvist och dessutom stötande för rättskänslan.

Så sent som för ett år sedan, när frågan senast behandlades, fick vi från de borgerliga partierna reservera oss för denna likhetsprincip. Nu har den nya borgerliga regeringen lagt fram ett förslag om en utvidgning av påföljden samhällstjänst till att gälla hela landet. Efter beredning i utskottet är det ett enigt utskott som hemställer att riksdagen skall bifalla propositionen. Det är bra och värdefullt att Socialdemokraterna har anslutit sig till uppfattningen att försöksverksamheten skall omfatta hela landet. Välkomna till den uppfattningen!

I betänkandet tar utskottet också upp några övriga frågor som alla har med ungdomsbrottskommitténs arbete att göra. Ulla-Britt Åbark har talat för de tre reservationer i vilka Socialdemokraterna föregriper kommitténs överväganden. Majoriteten i utskottet är inte av samma uppfattning, i synnerhet som kommitténs uppdrag skall slutföras redan inom ett år.

Socialdemokraterna är emot ungdomsfängelser, veckoslutsfängelser och jourdomstolar. Därför anser de att kommittén inte skall ägna dessa frågor någon uppmärksamhet. Vi i majoriteten delar alltså inte den uppfattningen. Vi tycker att det är rimligt att vänta och se vad ungdomsbrottskommittén kommer fram till innan vi definitivt bestämmer oss. Som framgår av texten i betänkandet hyser vi ett visst tvivel inför veckoslutsfängelser. Men vi är positiva till tanken på jourdomstolar, just därför att det är så viktigt med ett snabbt och bestämt ingripande från samhällets sida – precis som Ulla-Britt Åbark sade – speciellt när det är fråga om brott som har begåtts av unga.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på de tre reservationerna.

Anf. 144 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Förutom motionsyrkanden från allmänna motionstiden om åtgärder vid ungdomars brottslighet, behandlas i det här betänkandet frågan om påföljden samhällstjänst.

Samhällstjänst skall nu införas över hela landet – men på försök. Det finns fortfarande delar i ett sådant system som behöver ses över, som t.ex. hur den typen av påföljd kan genomföras på landsbygden med långa avstånd mellan övervakare och den dömde. Men den känsligaste punkten i hela systemet är mottagarna, arbetsgivarna. Hela systemet står och faller med att det finns frivilliga mottagare. Därför får inget på några villkor gå snett redan under försöksverksamheten. Därför är det också viktigt att utvärderingen inte fuskas bort. Jag hoppas att så inte blir fallet.

Jag hoppas naturligtvis, som jag förutsätter att alla andra gör, att samhällstjänst skall kunna införas som en självständig påföljd så småningom.

När jag i går kväll satt och läste betänkandet och reservationerna till det dök två ordspråk upp i mitt huvud. Det ena ordspråket lyder: Det var

mycket väsen för litet ull sade gumman och klippte grisen. Det andra ordspråket lyder: Ingen rök utan eld.

Hittills har ropen på hårdare tag mot undomsbrottsligheten dess bättre varit just mycket väsen. Men samtidigt har ungdomsbrottskommittén gjort en del uttalanden som pekar mot att allvarligt menade förslag om jourdomstolar och veckoslutsfängelser faktiskt kan läggas fram.

Herr talman! Det finns i dag en god stabilitet bland ungdomar – trots arbetslöshet och annan nedrustning av den sociala välfärden i samhället. Ungdomarna är faktiskt mindre kriminella än föräldragenerationen. Men av rädsla, eller vad det nu kan bero på, har föräldragenerationen ökat sin repressivitet. Det är faktiskt något som den förra regeringen hittills har stått för.

I dag blir ca 10 000 barn och ungdomar föremål för samhällsvård. Omkring 3 000 tvångsvårdas, och av dessa är det ca 900 som tvångsvårdas på grund av det egna beteendet, dvs. de missbrukar, stjäl eller slåss. Det är den gruppen som har fått epitetet värstingar. Det är ungdomar för vilka något har gått snett – i samhället, hemma eller hos dem själva. Vad dessa ungdomar behöver är en individuell vård, skräddarsydd för var och en. Det skulle kunna ge dem ett värdigt vuxenliv och andra ett bättre samhällsklimat.

Det grundläggande felet med ungdomsdomstolar är att de symboliserar den felaktiga uppfattningen att barn och ungdomar är en annan sorts varelser än vuxna. Har man en gång börjat tänka i de banorna, är risken stor för att man skall fortsätta med att inrätta system och institutioner som på ett repressivt sätt särbehandlar barn och ungdomar. Man säger att man vidtar åtgärder för ungdomarnas eget bästa, trots att det i själva verket handlar om att inkompetensförklara dem. Veckoslutsfängelse och ungdomsfängelser finns ju redan på diskussions- och förslagsplanet.

Att det under vissa omständigheter är nödvändigt att låsa in ungdomar är inte så upprörande. Men man behöver inte hyckla genom att säga att man låser in dem för deras eget bästa. Man kan säga öppet som det är, att man gör det för att skydda andra från dem.

Jourdomstolar för ungdomar, ungdomsfängelser och veckoslutsfängelse leder inte till att ungdomarna inordnas i samhället. Räknat i pengar kan man få ett både bättre och hållbarare resultat med mer civiliserade åtgärder.

Vänsterpartiet kommer att rösta för reservationerna 1, 2 och 3.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 14 maj.)

14 § Nytt kriminalregister m.m.

Föredrogs
justitieutskottets betänkande
1991/92:JuU25 Nytt kriminalregister m.m. (prop. 1991/92:100 delvis).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 14 maj.)

15 § Tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1991/92

Föredrogs
försvarsutskottets betänkande
1991/92:FöU11 Tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1991/92 (prop. 1991/92:125 delvis).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 14 maj.)

16 § Högre maximiinsatser i spel

Föredrogs
kulturutskottets betänkande
1991/92:KrU27 Högre maximiinsatser i spel (prop. 1991/92:156).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 14 maj.)

17 § Tilläggsbudget II

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkande
1991/92:UbU25 Tilläggsbudget II (prop. 1991/92:125 delvis).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 14 maj.)

18 § Vissa normgivningsbemyndiganden på vägtransportområdet, m.m.

Föredrogs
trafikutskottets betänkande
1991/92:TU17 Vissa normgivningsbemyndiganden på vägtransportområdet, m.m. (prop. 1991/92:130).

Anf. 145 KARL-ERIK PERSSON (v):

Herr talman! I trafikutskottets betänkande TU17 tas upp nya förordningar när det gäller transporter. Man går ifrån ett system som heter ATK till ett system som heter AETR. Det är en anpassning till EES-avtalet och till EG.

Alla som har talat för ett närmande till EG har mer eller mindre sagt att det inte kommer att ske någon försämring av den svenska arbetsrättslagstiftningen. Vad är då detta, om inte en försämring? Här går man ifrån begreppet arbetstid och inför begreppet körtid. Det innebär för yrkeschaufförerna att

det är körtiden som räknas. Den tid som åtgår för lastning och lossning kommer att undantas från arbetstiden.

I dag talas om att man skall öka kontrollbesiktningen av tunga fordon för att säkerheten skall bli bättre. Det är bra. Men när det gäller trafiksäkerheten och chaufförernas arbetstid tas inga hänsyn. Man går in för detta förslag, och det tycker jag är beklagligt.

Den som någon gång har besökt en transportanläggning, en terminal, vet att lastning och lossning tar tid. Lastning och lossning kommer nu att undantas från chaufförernas arbetstid. Det betyder att föraren kan åka på att lasta och lossa en last på kanske 36 ton själv. Dessutom skall han köra nio timmar i sträck. Det är, som jag ser det, en klar försämring av arbetsvillkoren för yrkeschaufförer.

Skulle lastbilen mot förmodan stå färdiglastad, kan chauffören köra nio timmar i sträck och sedan vila elva timmar. Därefter kan han fortsätta att köra i nio timmar, med en halvtimmes rast. Detta är inskrivet i AETR-reglerna. Det betyder att chauffören kommer att köra tolv timmar på ett dygn. Det är en klar försämring jämfört med dagens arbetsvillkor för yrkestrafiken.

Jag beklagar att ingen har skrivit uttryckligen i betänkandet vad dessa regler innebär. Man måste vara mycket insatt för att förstå dessa regler, när de bara benämns med denna korta beteckning, såsom sker i betänkandet. Jag tycker att det är beklagligt att man nu försämrar för en stor grupp yrkeschaufförer. Jag menar att trafiksäkerheten, som vi alla har slagit vakt om, skall bestå. När detta går igenom, den 1 januari 1993, och vi kan se en tendens till att de tyngre fordonen är inblandade i trafikolyckor i större utsträckning än i dag, kommer jag att anklaga den regering som har gjort denna försämring. Som jag ser det kommer det att bli en försämring.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till den meningsyttring som Bengt Hurtig har avgett till detta betänkande.

Anf. 146 LARS SVENSK (kds):

Herr talman! Det vi nu behandlar är ett betänkande från ett enhälligt utskott, med undantag för Vänsterpartiet, som har avgett en meningsyttring. Jag yrkar bifall till hemställan i trafikutskottets betänkande TU17 och avslag på Vänsterpartiets meningsyttring.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 14 maj.)

19 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades

Motionerna

med anledning av prop. 1991/92:150 Förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1992/93, m.m. (kompletteringsproposition)

1991/92:K23 av Lars Werner m.fl. (v)

1991/92:K24 av Birgitta Hambraeus och Tage Påhlsson (c)

1991/92:K25 av Åke Gustavsson m.fl. (s)
1991/92:K26 av Karin Starrin (c)
1991/92:K27 av Åke Carnerö (kds)
1991/92:Fi40 av Ingvar Carlsson m.fl. (s)
1991/92:Fi41 av Ingvar Carlsson m.fl. (s)
1991/92:Fi42 av Ian Wachtmeister m.fl. (nyd)
1991/92:Fi43 av Ian Wachtmeister och Bo G Jenevall (nyd)
1991/92:Fi44 av Lars Werner m.fl. (v)
1991/92:Fi45 av Birgitta Dahl m.fl. (s)
1991/92:Fi46 av Bruno Poromaa m.fl. (s)
1991/92:Fi47 av Alf Wennerfors och Kjell Nilsson (m,s)
1991/92:Fi48 av Sten-Ove Sundström m.fl. (s)
1991/92:Fi49 av Bo Forslund m.fl. (s)
1991/92:Fi50 av Magnus Persson m.fl. (s)
1991/92:Fi51 av Rune Evensson m.fl. (s)
1991/92:Fi52 av Johnny Ahlqvist m.fl. (s)
1991/92:Fi53 av Bo Nilsson m.fl. (s)
1991/92:Fi54 av Ewa Hedkvist Petersen m.fl. (s)
1991/92:Fi55 av Kjell Nilsson m.fl. (s)
1991/92:Fi56 av Björn Samuelson (v)
1991/92:Fi57 av John Andersson m.fl. (v)
1991/92:Fi58 av Maj-Inger Klingvall m.fl. (s)
1991/92:Fi59 av Åke Gustavsson m.fl. (s)
1991/92:Fi60 av Axel Andersson m.fl. (s)
1991/92:Fi61 av Anita Johansson m.fl. (s)
1991/92:Fi62 av Monica Öhman m.fl. (s)
1991/92:Fi63 av Sten-Ove Sundström m.fl. (s)
1991/92:Fi64 av Hans Stenberg m.fl. (s)
1991/92:Fi65 av Lars Hedfors m.fl. (s)
1991/92:Fi66 av Ingbritt Irhammar (c)
1991/92:Fi67 av Ingrid Hemmingsson (m)
1991/92:Fi68 av Mikael Odenberg m.fl. (m)
1991/92:Fi69 av Inga-Britt Johansson m.fl. (s)
1991/92:Fi70 av förste vice talman Stig Alemyr m.fl. (s)
1991/92:Fi71 av Owe Andréasson m.fl. (s)
1991/92:Fi72 av Bo Holmberg m.fl. (s)
1991/92:Fi73 av Hans Gustafsson m.fl. (s)
1991/92:Fi74 av Bo Finnkvist (s)
1991/92:Fi75 av Gunhild Bolander (c)
1991/92:Fi76 av Bengt Kindbom (c)
1991/92:Fi77 av Ivar Franzén (c)
1991/92:Fi78 av Arne Kjörnsberg m.fl. (s)
1991/92:Fi79 av Arne Kjörnsberg m.fl. (s)
1991/92:Fi80 av Dan Ericsson i Kolmården (kds)
1991/92:Fi81 av Ulf Melin och Göte Jonsson (m)
1991/92:Fi82 av Nils-Olof Gustafsson m.fl. (s)
1991/92:Fi83 av Margareta Winberg m.fl. (s)
1991/92:Fi84 av Ingvar Carlsson m.fl. (s)

1991/92:Fi85 av Lena Hjelm-Wallén m.fl. (s)
1991/92:Fi86 av Eva Johansson m.fl. (s)
1991/92:Fi87 av Anders Nilsson m.fl. (s)
1991/92:Fi88 av Karl-Erik Svartberg m.fl. (s)
1991/92:Fi89 av Karl-Erik Svartberg m.fl. (s)
1991/92:Fi90 av Johan Lönnroth (v)
1991/92:Fi91 av Bengt Hurtig (v)
1991/92:Fi92 av John Andersson (v)
1991/92:Fi93 av Lennart Brunander och Ingbritt Irhammar (c)
1991/92:Fi94 av Marianne Andersson och Elving Andersson (c)
1991/92:Fi95 av Mikael Odenberg m.fl. (m)
1991/92:Fi96 av Håkan Strömberg m.fl. (s)
1991/92:Fi97 av Martin Nilsson m.fl. (s)
1991/92:Fi98 av Birger Andersson m.fl. (c,m,fp,kds)
1991/92:Fi99 av Ylva Annerstedt m.fl. (fp)
1991/92:Fi100 av Jerzy Einhorn och Margareta Viklund (kds)
1991/92:Fi101 av Dan Eriksson i Stockholm (nyd)
1991/92:Fi102 av Inger Hestvik m.fl. (s)
1991/92:Fi103 av Bo Finnkvist m.fl. (s)
1991/92:Fi104 av Georg Andersson m.fl. (s)
1991/92:Sk31 av Inger Hestvik m.fl. (s)
1991/92:U12 av Lars Werner m.fl. (v)
1991/92:U13 av Lars Sundin och Elver Jonsson (fp)
1991/92:Sf41 av Doris Håvik m.fl. (s)
1991/92:T23 av Sven-Gösta Signell m.fl. (s)
1991/92:Jo40 av Jan Bergqvist (s)
1991/92:Jo41 av Göran Persson m.fl. (s)
1991/92:Jo42 av Annika Åhnberg m.fl. (v)
1991/92:Bo14 av Oskar Lindkvist m.fl. (s)
1991/92:Bo15 av Karin Starrin och Birgitta Carlsson (c)
1991/92:Bo16 av Barbro Westerholm (fp)
1991/92:Bo17 av Jan Andersson och Bo Nilsson (s)

20 § Anmälan om interpellation

Anmäldes att följande interpellation framställts

den 12 maj

1991/92:198 av *Mats Hellström* (s) till statsrådet Ulf Dinkelspiel om samrådet mellan regering och riksdag inför EG-förhandlingarna:

Regeringen har i många sammanhang uttryckt att den vill ge mycket hög prioritet åt förhandlingsarbetet inför ett svenskt medlemskap i EG. Dess uttalanden står i tydlig kontrast till regeringspartiernas hittillsvarande inställning när det gäller riksdagens roll i fråga om information och samråd kring EG-förhandlingarna.

Sålunda har alla förslag om ett förstärkt samråd med riksdagen avvisats i samband med konstitutionsutskottets behandling av det tillfälliga EES-utskottet. Den borgerliga majoriteten har inte önskat några förändringar av hittillsvarande samrådsformer. Det innebär att vid sidan av utrikesnämnden, utgör EFTA-delegationen ett organ för information till riksdagen.

EFTA-delegationen har fungerat väl i samband med förhandlingarna mellan EFTA och EG om EES-avtalet. Inför den svenska bilaterala förhandlingen med EG om ett medlemskap behövs emellertid av flera skäl andra och till förhandlingen anpassade samrådsfunktioner mellan regering och riksdag.

Det är viktigt att riksdagens partier på ett aktivt sätt blir delaktiga i den process som skall föregå den svenska folkomröstningen liksom sedermera vid ett svenskt medlemskap i EG. Inom EG söker man nu på olika vägar att öka de folkvaldas delaktighet. Denna fråga har lyfts fram som en av de viktigaste när det gäller att minska det s.k. demokratiska underskottet efter överenskommelserna i Maastricht om den Europeiska Unionen. Det handlar såväl om de nationella parlamentens som Europaparlamentets roll. Det är i detta sammanhang angeläget att vi i Sverige aktivt arbetar för att åstadkomma en väl fungerande form för riksdagens deltagande i EG-arbetet såväl under förhandlingsfasen som senare vid medlemskap.

Flera olika modeller har föreslagits härvidlag. Socialdemokraterna har föreslagit att EES-utskottet kan permanentas och fungera som ett EG-utskott i liknande form som det danska marketsutvalget. Argumenten härför är bl.a. att EES-frågorna kommer att bli föremål för riksdagens behandling också efter avtalets genomförande; i den fas då förändringar av regler inom avtalet kan bli aktuella. Sådana frågor kommer då att vara mycket nära knutna till den parallellt pågående medlemskapsförhandlingen. Det kan exempelvis gälla de villkor som där kan komma att diskuteras om övergångsbestämmelser och liknande. Det finns skäl att behandla sådana frågor inom samma ram i riksdagen.

Även andra former för ett intensifierat samråd har föreslagits. Den riksdagsdelegation på 18 personer med deltagande av samtliga partier som avses ingå i en blandkommission med Europaparlamentet skulle även kunna fungera som särskilt samrådsorgan för regeringen när det gäller medlemskapsförhandlingarna.

Den borgerliga riksdagsmajoriteten har i nuvarande skede som tidigare nämnts avvisat alla de olika förslagen om ett utvidgat samråd inför medlemskapsförhandlingarna som förts fram. Regeringen har heller inte tagit några initiativ i frågan.

Då de formella förhandlingarna förväntas påbörjas först i början av år 1993 finns det fortfarande tid för regering och riksdag att överväga former för ett förstärkt samråd. Ett sådant är väsentligt som en del i den demokratiska process som skall föregå den svenska folkomröstningen. Det skulle också bli en viktig del av den utveckling som nu pågår inom EG för att åstadkomma en bättre demokratisk förankring av EG-institutionerna hos de folkvalda.

Mot denna bakgrund vill jag fråga utrikeshandelsminister Dinkelspiel:

Vilka initiativ avser den svenska regeringen att ta för att åstadkomma ett

väl fungerande samråd mellan regering och riksdag inför de svenska medlemskapsförhandlingarna med EG?

21 § Anmälan om frågor

Anmäldes att följande frågor framställts

den 12 maj

1991/92:768 av *Elvy Söderström* (s) till kommunikationsministern om en ny bro över Ångermanälven:

En ny bro över Ångermanälven är en av de viktigaste infrastrukturella satsningarna i Norrland.

I en frågedebatt den 26 mars 1992 angående infrastruktursatsningar i Västernorrland, sa ministern: – Vedabron återkommer vi till.

Nu är det hög tid att regeringen återkommer.

Under natten till fredagen den 8 maj fick Sandöbron akut stängas för all tung trafik. Vid brons södra fäste uppstod ett stort hål i den norrgående vägbanan, med över en meter i diameter. Alla fordon över 4 ton dirigeras nu över Hammarbron vilket innebär flera mils omväg.

Vi accepterar inte dessa förhållanden.

Jag vill fråga:

Vilka åtgärder tänker kommunikationsministern att vidta för att påskynda byggandet av en ny bro över Ångermanälven?

1991/92:769 av *Bo Holmberg* (s) till socialministern om nolldirektiven för merkostnadsutredningen m.m.:

Hösten 1989 föreslog socialutskottet att handikapputredningen och andra utredningar på området inte skulle begränsas av regeringens nolldirektiv. Detta blev också riksdagens beslut. Regeringen tog senare bort nolldirektiven till handikapputredningen.

Med anledning av en motion från Börje Nilsson och Bo Nilsson (båda s) som föreslog att nolldirektiven skall avskaffas för merkostnadsutredningen och psykiatriutredningen återupprepade socialutskottet sitt tidigare ställningstagande att utredningar på handikappområdet inte skall omfattas av regeringens nolldirektiv. Riksdagen beslöt den 24 april i år i enlighet med socialutskottets förslag.

Min fråga till socialministern är följande:

När ämnar socialministern verkställa beslutet om att ta bort nolldirektiven för merkostnadsutredningen och psykiatriutredningen?

22 § Kammaren åtskildes kl. 18.19.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 4 § anf. 23 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. anf. 51 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 5 § anf. 69 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. anf. 107 (delvis),
av talmannen därefter t.o.m. 7 § anf. 132 (delvis) och
av tredje vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

GUNNAR GRENFORS

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

Onsdagen den 13 maj

1 § Justering av protokoll 1
2 § Hänvisning av ärende till utskott 1
3 § Förnyad bordläggning 1
4 § Arbetsmarknadspolitiken, m.m. 1
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU11
Debatt
Ingela Thalén (s)
Arne Jansson (nyd)
Lars-Ove Hagberg (v)
Elver Jonsson (fp)
Talmannen
Johnny Ahlqvist (s)
Laila Strid-Jansson (nyd)
Anders G Högmark (m)
Arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund (c)
Martin Nilsson (s)
Marianne Andersson (c)
Gullan Lindblad (m)
Karin Pilsäter (fp)
Dan Eriksson i Stockholm (nyd)
Anita Sidén (m)
Bo G Jenevall (nyd)
Johan Brohult (nyd)
Beslut 72
Beslut om samlad votering 73
5 § Vissa jordbrukspolitiska frågor, m.m. 74
Jordbruksutskottets betänkande JoU15
Debatt
Inge Carlsson (s)
Christer Windén (nyd)
John Andersson (v)
Bengt Rosén (fp)
Ingvar Eriksson (m)
Åke Selberg (s)
Lennart Brunander (c)
Tredje vice talmannen (om debattreglerna)
Dan Ericsson i Kolmården (kds)
Claus Zaar (nyd)
Jordbruksminister Karl Erik Olsson (c)
Talmannen (om debattreglerna)
(forts.)

Beslut om uppskjuten votering 113
5 § (forts.) Vissa jordbrukspolitiska frågor, m.m. (forts. JoU15) .. 113
Beslut skulle fattas den 14 maj
6 § Uppskov till 1992/93 års riksmöte med behandlingen av vissa ärenden 117
Konstitutionsutskottets betänkande KU33
Beslut skulle fattas den 14 maj
7 § Offentlig sektor 117
Finansutskottets betänkande FiU17
Debatt
Lisbet Calner (s)
Bo G Jenevall (nyd)
Lennart Hedquist (m)
Beslut skulle fattas den 14 maj
8 § Riksbankens förvaltning år 1991 124
Finansutskottets betänkande FiU18
Debatt
Wiggo Komstedt (m)
Roland Larsson (c)
Beslut skulle fattas den 14 maj
9 § Konsumentprisindex (KPI) 126
Finansutskottets betänkande FiU19
Beslut skulle fattas den 14 maj
10 § Dubbelbeskattningsavtalet med Singapore 126
Skatteutskottets betänkande SkU26
Beslut skulle fattas den 14 maj
11 § Dubbelbeskattningsavtalet med Schweiz 126
Skatteutskottets betänkande SkU27
Beslut skulle fattas den 14 maj
12 § Dubbelbeskattningsavtalet med Österrike 126
Skatteutskottets betänkande SkU28
Beslut skulle fattas den 14 maj
13 § Samhällstjänst 127
Justitieutskottets betänkande JuU24
Debatt
Ulla-Britt Åbark (s)
Lars Sundin (fp)
Berith Eriksson (v)
Beslut skulle fattas den 14 maj
14 § Nytt kriminalregister m.m. 130
Justitieutskottets betänkande JuU25
Beslut skulle fattas den 14 maj
15 § Tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1991/92 ... 131
Försvarsutskottets betänkande FöU11
Beslut skulle fattas den 14 maj
16 § Högre maximiinsatser i spel 131
Kulturutskottets betänkande KrU27
Beslut skulle fattas den 14 maj

17 § Tilläggsbudget II 131
Utbildningsutskottets betänkande UbU25
Beslut skulle fattas den 14 maj
18 § Vissa normgivningsbemyndiganden på vägtransportområdet, m.m. 131
Trafikutskottets betänkande TU17
Debatt
Karl-Erik Persson (v)
Lars Svensk (kds)
Beslut skulle fattas den 14 maj
19 § Bordläggning 132
20 § Anmälan om interpellation
1991/92:198 av Mats Hellström (s) om samrådet mellan regering och riksdag inför EG-förhandlingarna 134
21 § Anmälan om frågor
1991/92:768 av Elvy Söderström (s) om en ny bro över Ångermanälven 136
1991/92:769 av Bo Holmberg (s) om nolldirektiven för merkostnadsutredningen m.m. 136

gotab 41466, Stockholm 1992